



1956 élménye, 1956 emléke

Valamikor, talán a 30. évforduló tájékán, egy nyár végi reggelen egy holland kisvárosban reggeliztem. Nézttem, ahogy az út túloldalán a szálloda tetejének magasságában csöndben úsznak el a csatornán a hajók, mögöttük a kelő nap, alattuk békésen ébrednek a vörösfalú házak, sehol függöny, mert nyitottak vagyunk mindenre és mindenre és sehol vakolat, mert nem bírta a sós párat. Iszom a kávé, szemlélődöm, hogy mit is egyek, halat biztosan, meg abból a valahonnan ismerős gömbölyű piros sajtból, tojást talán, meg milyen is lehet ez a kalácsféle, meg ez a hízelgően rózsaszínű felvágott... Legyen tehát kalács, vaj, felvágott. A polcon a hatalmas gineveres (Dutch-style Gin) agyagkorsón (alig hatszáz éve gyártják – ki is volt akkor, óh, zűrös magyar századok, a királyunk, Mária, Kis Károly, Zsigmond? – merengek) a vörös arcú pohos öreg tengerész mintha biztatón kacsintana. Beleharapok a szendvicsbe és abban a pillanatban eltűnik minden: napfény és hajó, a tenger friss fuvallata, a rózsaszínre és világoskékre festett hajú hölgyek a szomszéd asztaloknál. Egy szürke, lövedéknymoktól sebzett iskolaépületben üldögélünk, egy osztálynyi kopott fiú, tüskéhajjal vagy vizezett választékkal, ránk alakított apai zakókban, a komor és kopár alagsorban, és áhítattal esszük, amit a napközis tanítónéni előttünk bontott ki a csillogó nagy konzervdobozokból: valami földöntúli puhaságú kalácsot, leírhatatlan sárgaságában tündöklő vaját és elmondhatatlan ízű felvágottat. Az „enszkatónák” küldték. Csakis ők lehetek. Asztalunkon, előttünk és koszos kis kezünkben a nagyvilág, amit csak térképről ismerünk, térképről, amire mintha vörös tinta borult volna, „a Föld egyhatod része” Moszkva csillaga körül, *Szövetségbe forrt szabad köztársaságok...*, itt meg újra mintha a szabadság, annak a maradéka, benne-benne a szendvics ízében, az és annyi, hogy nem kellett mást mondani idakint se, mint odahaza, hogy két hétig apánk is beszélt, beszélt, nevetett és jelvényeket, meg újságokat hozott haza és nem hallgatott fejfájósan, fáradtan, nem dűnnyögött a konyhakő felé, vidáman sercegett arcán a borosta, ha hagyta, hogy anyám megsimogassa, nem sziszegett a rossz pengéktől borotválkozás közben, mint annyi éven át. És süttött át a nap a zászló közepén a kivágott *komcsi* címer helyén. És jöttek a parasztok krumplival és anyánk kenyeret süttött a *renben* kukoricaliszból, az *auszkuszban* hűsült a vidékről hozzánk látogatott bor, és versenyeztünk, ki tud több történyhüvelyt összeszedni... Tegnap, tegnap..., amíg el nem rángatnak az ablakból, mert kint csörömpölnek a tankok, a „lövegtorony”, új szó, soha el nem felejthető, forog jobbra-balra. És forog harminc évig, vagy tovább, itt is a kora őszi Hollandia tejszínes derűjében. Leteszem a szalvétát, felállok, kimegyek a szálloda elé és kaparászok az utolsó magyar cigarettám felé. Ugyanabban a lélegzervetelnyi időben a múlt, mint valahai események szétbonthatatlan halmaza és a belőlük lepárolódó későbbi élmények és a jelen, ami vagy örökre elfelejt vagy emlékké nyilvánít vagy széthazudik mindent, ami megtörtént. És persze, a tudálékos

utazó, aki váratlanul szembesül magával és hazája történelmével, mit tehet, azonnal oltalmat keres a kultúrában, hogy, igen-igen... Proust mártogatja a teájába a madeleine süteményt, és ettől előllobban a múlt, a puha gyermekkor. De hát mi közöm hozzá, a nyamvadt kis illiers-i kölökhöz, majd a milliomos magánzóhoz, aki parafával bélelt szobájában élte életét, ami nem volt más, mint az írás, csak az írás, nem vagyok se asztmás, se zsidó, se homoszexuális, se francia, mint ő; bár ha már francia, akkor legyen Camus, akit franciául gyűlölnék hajdani ellenfeleinek, „filozófustársainak” sarjadékai ma is, Brüsszelben, Párizsban, Budapesten és Berlinben; csak nem azért, mert ezt mondta 1956-ról: „Ahhoz hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia...”? De mégis legyen itt velünk inkább Ady és a jó magyar bor az asztalon, ha vinkó, ha csiger, lelkében-lelkünkben az Ős Kaján, aki egyszerre diktálja az önpusztítás hazugságait és a magára hagyott magyarság örök igazságait. Párizs a mi Bakonyunk.

*„A Bakonyoknak Bakonyában
Fájdalmas fél-századon át
Rontás-álomban, szertevetve
Aludtak a jó katonák.”*

És akkor beszéljen most tovább a felnőtt, akinek 60 éve minden névnapján, november 4-én „bejöttek az oroszok”. És akinek születésnapján, június 16-án mindig kivégezték a magyar miniszterelnököt. Aki azonban úgy ünnepelhette 44. születésnapját, hogy ott állhatott díszőrséget a Hősök terén, ama üres koporsó mellett, középben, amelyet a forradalom névtelen mártírjainak szentelt a kegyelet. 1956-tól 30, 44 vagy 60 év telt el. Sok ez vagy kevés – eldönthetetlen. De már maga az a szimpla tény is, hogy erre rákérdézhetünk, jelzi, hogy nagyon is kétes szellemi vállalkozás mindennemű megfontolás nélkül történelmi távlatnak tekinteni a forradalomtól napjainkig eltelt időt. És nemcsak azért, mert a mai magyar – öregedő – társadalomnak (még mindig) mintegy fele kisebb-nagyobb gyerekként személyes élményként élhette meg 1956 októberét. Sőt, még csak azért sem, mert a legmaiabb mindennapokban is *politikai aktualitásként* bukkannak elő az 1956-os szereplők, az akkori ügyek, események; legyen az – mondjuk – egy emlékmű körül kibontakozó (lát-szat-esztétikai érvekkel vívott) csata, legyen az egy-egy hajdani áldozat kései és indokolhatatlan megrágalmazása, vagy akár egy, a forradalom leverése utáni megtorlásban közreműködő prominens pártvezető perbe fogása.

De hát 60 év, maradjunk most ennél – több mint egy félszázad! Gondoljuk csak el, a kézre eső példával hasonlatként élve, hogy miként tekintettek a magyar társadalom polgárai, urak és szegények, ifjak és aggok, Dévénytól Zágonyig, „akkori” résztvevők és azok utódai, a legkülönbözőbb politikai ízlés elkötelezettjei 1905–6-ban a „negyvennyolcas-negyvenkilences” forradalomra és szabadságharcra! Volt-e bármiféle kétségük, hogy *egy nagy történelmi esemény világít feléjük*, esemény, amelyről mindenki tudta, hogy nemcsak valami történelmi esetlegesség volt, hanem tett is, és

hihetően az egész nemzet *közös* akaratából. Tudták vagy legalább is érzékelték, hogy az 1848-as reformok, alaptörvények, és az elkövetkező harc véráldozatai, majd az elnyomatás megpróbáltatásai..., hogy ezekkel *váltotta meg magát és jövőjét* a magyar haza és magyar nép.

Tudták, mert ha az alkotmányos életnek jó darab ideig hiányoztak is lényeges elemei, ha a nemzeti közlét keretei éppen a polgárok számára ellenőrizhetetlenek, azaz alakíthatatlanok voltak is, ha a civil szabadság egyes elemeit fel is függesztették a nemzetre rátelepedett idegen hatalmi intézmények, afelől semmi kétsége senkinek nem volt, hogy a tegnapi ma és a mára a holnap következik, hogy ami tegnap érvényes volt a haza sorsának alakításában, az érvényes ma is, ha nem is érvényesülhet, és ezért biztosak voltak a jövőben. A nemzet tudott *emlékezni* és tudott *tanulni*, de tudott *szemet hunyni* is, ha muszáj volt, ahogy ezt Kemény Zsigmond tanácsolta a megnehezedett idők kezdetén. Mert ha a személyes-családi sorsban történtek is végzetes, kiheverhetetlen katasztrófák az új idők kezdetén, az a szellem, ami 1848–49-ben végleg kiszabadult a palackból – a demokrácia, a magán és közszabadság, a nemzeti szuverenitás és a polgári korszerűsítés ideája – *folyamatosan jelen volt* a társadalom tudatában. Azzal együtt, sőt attól nyerve erkölcsi biztatást, hogy a forradalom és a szabadságharc alakjai és esetei, látványai és lírai hangzatai szinte felbukkanásuk vagy megtörténtük pillanatában felemelkedtek a nemzeti mitológiába. A „magyar kód” máig érvényes hívószavai lettek Petőfi honbuzdító versei, Damjanich vörössapkásai, az aradi magyar Golgota, a hazai földtől búcsúzó Kossuth meg a többi. A huszadik század elején legfeljebb az volt „megosztó” tényező, az is csak a kávéházakban eltanyázó öregurak között, hogy valóban áruló volt-e Görgey és hogy vajh’ hány cservonyecet kapott galád tetteért...

Tünetértékű, hiszen oly sok emlékidéző írásra jellemző, hogy 1956 kapcsán milyen szívesen fordul a gondolat 1848–49 felé. Tünetértékű a kényszer *a két esemény párhuzamba állítására*. És az összehasonlítás után a szükségszerű a sajnálkozás: hol van 1956 mitológiája, hol a jelképpé emelkedett pillanatok, tettek, arcok... Pedig „kínálat” – ha szabad ezzel a csúf merkantil szóval élni – mennyi-mennyi van és volna! Ahol és amikor az önpusztulással mit sem törődő nemzet a maga szabadságküzdelmével példát tud adni a világnak (és ez nem túlzás, elég a második világháborút követő másfél évtized lényegében mozdíthatatlan világpolitikai patthelyzetére emlékeznünk), ott és akkor *a példázatos hősiesség*, majd a bukást követő össz-nemzeti mártírium jelképértékű tettekben és emlékműveket érdemlő személyiségekben megrendítően gazdag. S voltak-vannak is 56-os magyar „kódok”. A „pesti srácok”, a kilyukasztott nemzeti színű zászló, a széttört „bronzsztalin”, a bíróság előtt álló Tóth Ilona elrévedő angyalarca, a rettenthetetlen kamasz, aki alig négy évvel idősebb nálam, Mansfeld Péter, a 301-es parcella, benne a holtukban is meggyalázottak tetemei, a segítőkész lengyelek alakja, gyertyalángtól fényesedett sírhalmok a játszótereken, a hullahegy a Parlament előtt, a menekülők áradata a sárban és a hómezőkön... És szól a zene itt mellettem, egyszerre vagyunk 1956-ban és 2006-ban, Cseh Tamás éneklí Bereményit:

„Gyertyafénynél vígan ültünk, míg a krumpli főtt,
S habotázva elfeküdtünk, ha egy tank belőtt...
... ENSZ-csapattal, kék sisakkal jön egy angyal, hoz édes tejkonzervet és megáld...
...hogy túléllek mindent mindig, úgy éreztem ott...”

1956 utóéletének, ennek az elmúlt 30-40-50-60 évnek a tragikuma az, hogy a győztes nemzet- és népidéken hatalom *képes volt megállítani az időt*. Nem a naptári évek sorjázását, hanem azt az időt, ami a nemzeti emlékezetet táplálja. Galádul ki tudta használni azt, hogy egy olyan népet kellett „pacifikálnia” fegyverrel és a történelem talán legundorítóbb, álszent szóömlenyeivel, amely nép nemzetként a XX. században ért *históriai sorsa legmélyére* – a trianoni országvesztéssel és a második világháborút követő megszállással. Amelynek csak egy alig kéthetes forradalmi lobbanásra maradt ereje. Az elmúlt 60 évnek több mint a felénnyel, a forradalomtól a rendszerváltozásig – mit is kezdhet a nemzeti emlékezet? Aki végigolvassa a születési évszámokat az 56-os temetői parcellákban, az látja, aki az emigrációban kényszerítettek sem feledve, az tudja, hogy az a generáció szenvedte a magyarságban a legnagyobb csapást, amely a jövő záloga és az emlékezés őrhelye lehetett volna: a fiatalság. A nemzet dereka roppant meg. Az örök magyar Petőfik korosztálya. A mártír költő Gérecz Attilát nem állította piederstálra a nemzete. És ki tudná megmondani, hogy ki írta Az ASAK beadványa az ENSZ-hez című verset, és azt ki bírná folytatni, hogy „*Hol zsarnokság van, ott zsarnokság van...*”, hogy melyik verséért csukták be Buda Ferencet, miféle szabad szonetteket ír a forradalomról Szepesi Attila, és Nagy Gáspár versei nélkül hogyan is nézhetnénk ezt a 60 esztendő, és ott (hol?) Petri György szamizdatban élő, lappangva is harsogó költeményei, és hogy miért hiteltelen minden emlékező együttlét Márai Sándor Mennyből az angyala nélkül, és, óh, Faludy György Nagy Imre versei, meg a csúcs költeménye: az 1956, Te csillag, és Tamási Lajost miféle ellenförmedvényre kényszerítette az új Bach-korszak a Piros a vér a pesti utcán „kioltására”...

A rendszerváltozáskor a magyarságnak *újra kellett tanulnia* legújabb kori történelmét. De – és ez talán a legnyomasztóbb elem ebben a groteszk históriai szomorújatekban – a megállított idő nemcsak az emlékezést *sorvasztotta el*, hanem *konzerválta* azokat az erőket és indulatokat is, amelyeknek érdekében állt átmenteni minden menthetőt nemzetellenes uralmuk évtizedeiből. Ki merné állítani, hogy a forradalom után vérrel megerősített hatalom és „egyeseknek” a vagyonszerzése, a legújabb idők bolsevik „polgárosodása”, azaz a rendszerváltoztatás háromszori szocialista-liberális kormányzatainak felhatalmazása között nincs összefüggés, vagy (és sőt!) hogy az 1957-es megtorlás és a 2006-os véres ősz között nincs „genetikai” kapcsolat? Nem csak a 60. évfordulóra emlékezünk, hanem a 10.-re is.

Ahhoz, hogy 1956 ne csak emlékező évfordulók ügye legyen, *el kell hitetnünk magunkkal az igazságot* – bármily bizarrul is hangozzék ez – azt, hogy mindaz az eszmekör és indulati felhatalmazás, ami 1989-ben újabb fordulatot adott a magyar időnek, amely lezárta nemzetünk legnyomorúságosabb évszázadát, az 1956-ban

fogalmazódott és nyilvánult meg a szívünkben. És mindez akkor válik valóban történelemalkító erővé, *ha visszapereljük a forradalmat* a mindennapokba és ha sikerül végleg a kollektív felejtés sötétjébe zárni azokat, akik megpróbálták ellopni a történelmünket. A „visszaperelni” azt jelenti, ami szinte lehetetlen, mégis nemzeti lecke: megtalálni és magunkévá hasonítani az *emlékeket*, mert csak akkor és így válhatnak *élménnyé*. Higgyük el, hogy mi is ott láttuk Petőfit a Nemzeti Múzeum lépcsőjén... Csak a fantasztikum a realitás a számunkra. Akkor és úgy kerülhetnek az elmosódott fényképeken az arcok mögé a nevek, a sorsok, örök kortársaink neve és sorsa. Százak és százak – Alapi László, Andi József, Angyal István, Angyal Józsefné, Aradi István, Ábrahám József, Ács Lajos... csak az ábécé legelejéről. És tudunk-e minden nevet?

Magam se tudom már, hogy az a fiú, aki ott kuporog a Vajda Péter utcai iskola csöndjében, én voltam-e valóban, vagy az, aki énekel Cseh Tamás hangján. És mi köze van „neki”, ahhoz, aki – mi mást tehet – beszél és beszél, képzeleg és képzeleg, élményeket próbál visszacsempészni a mozdíthatatlan időbe, és – mi mást tehet – *bizakodik, hogy lesznek-vannak, akik tovább olvashassák Adyt:*

*„És mi mind, Csabának új népe,
Egymásra-lelten esküszünk,
Hogy a Bakonyok Bakonyából
Minden rest álom messzetűnt.”*



Körút és Király u. sarok



Körúton



Széna tér



SARUSI MIHÁLY

Álompuszta*

SZÍNJÁTÉK KÉT FÖLVONÁSBAN

Apám, a Békéscsabai Fodrász és Fényképész Ktsz munkástanácselnöke és *Anyám* emlékére, aki '56 végén azt mondta apámnak (Ő úgy gondolta, hogy ha idehaza nem teheti meg, hát New Yorkban nyit üzletet!):
NEM MEGYÜNK SEHOVA.

SZEREPLŐK

Egyrészt

Józsi – (kis)gazda, volt hadifogoly
Anna – (kis)gazdáné, nem szívбайos nőszemély
Mari néni – öreg gazdáné (néha félreérti a dolgokat)
Jani bácsi – a gazda bátyja, agglegény
Józsika – a gazda nagyfia ('56-ban Pesten forradalmár)
Anikó – gazdáék helyes leánya, a Ker(eskedelm)ibe jár, Matyié
Jani – a gazda kisebbik fia ('56-ban elhúzza a csíkot), gimnazista
Matyi – szomszéd fiú, Anikóé
Lány – forradalmár, vértanúvá teszik a pufajkások
Nővér – a Lány nővére

valamint Sógor, Nénje, Keresztapa, Keresztanya, Szomszédasszony, Paraszt, Parasztasszony, Parasztfiú, Főhadnagy, Katonák, Honvédek, Mama, Unokák, Gyerekek, Tüntető, Diák, Gazduram, Helybéli, Nők és Férfiak, Tömeg...

Másrészt

Marci a szomszédból, téeszelnök, tanácselnök, pufajkás százados (Anikót szeretné)
Főnök, másképpen valószínűleg MF miniszter, vattakabát nélküli (szellemi) pufajkás

* Sarusi Mihály drámája a magyar parasztság szovjet jellegű tönkretételének és '56-os talpra állási kísérletét moszkvai segédlettel vérbe fojtó pufajkás ellenforradalomnak az ábrázolására törekszik. A színjáték több részlete különböző folyóiratokban már megjelent, könyv alakban pedig a forradalom és szabadságharc 60. évfordulóján lát napvilágot Békéscsabán a Corvinka Könyvek sorozatában, a békési megyeszékhely önkormányzatának támogatásával.

Örnagy ávósból lett 'honvéd', pontosabban karhatalmista góréja a pufajkás kaszárnyának

Tiszt, aki ávósból lett honvédtisztként sem találja fején a szöveget (nem az a szakmája)

meg aztán Rendőr, Pufajkások, Téeszcsések és egyéb kutyaütők

(Pilóta – akárcsak More, meg a Kocsmáros – kimaradt mindkét csapatból, mert Pilótának – meg Morénak, Kocsmárosnak – az egészhez nem sok köze van... Meg még megannyi társának. Aki csak... sodródik, sodródik az árral, mivel hogy meg kell valahogy élni...)

...(a színházban) tetszés szerint szűkít(het)vén, bővít(het)vén a játszó személyek körét...

Az arány, egyrészt: másrészt kb. ilyen vala (anno az Anti-Krisztus éveiben /1950-valahányban/).

Szerzői megjegyzés: AKI MAGÁRA VESZI, MAGA TEHET RÓLA.

I. fölvonás

(A színpad hátsó falán végig az egész előadás alatt a csabai evangélikus nagytemplom és a kéttornyú katolikus templom tornya, előttük – jelenetenként? – más-más kerítés látszik)

*(a kerítésből fogy a kolbász, nő a gumibot)
(déliab gyanánt?)*

Szín: gazdáék tisztaszobája (disznótor)

(a háttérben a három csabai torony alatti töredezett kolbászkerítést gumibotsor tartja lábon)

Tóros asztalt ül körül a család.

Sógor Jóskáról mi hír? Mióta ígéri a kommunisták, hogy hazahozzák az utolsó hadifoglyot is!

Keresztanya Ne félj, nem sietik el! Kell nekik az ingyenmunkás! Hogy fölépítse nekik Lenin Paradicsomát! Azt... Persze hogy kell nekik a dolgoz magyar munkáskéz! Innen meg elviszik... Aki marad, rohadjon el a téeszcsében.

Sógor Sokan hazajöttek, sógorral nem sietik el. Csinált valamit?

Jani bácsi Akkor, egészségetekre! Egy kis jóféle szilvapálinka... A nőknek likőr, a gyerekeknek málna-, meggyszörp... *(kínálja, kínálják a háziak az italokat, isznak)*

Mind Isten, Isten! Egészségünkre...

Keresztapa Arra, hogy mielőbb hazajön Jóska!

Anna Arra, nagyon hiányzik...

Mari néni *(az első tál levestel jön be)* Jó étvágyat mindenkinek! Orjaleves, a gyerekeknek tyúkhúsleves, tessék, vegyenek, szedjenek! *(s bejön Anikó a másik tállal, majd fordulnak, ahogy a vendégek szednek, fagy az ennivaló)*

Szomszédasszony Hogy kaptatok vágási engedélyt? Ez már a második! Az elsőt is csak engedéllyel vághatja le az ember...

Keresztanya De nagyon tudod, tán te is 'ezekkel' tartasz?!... Te meg csak nem valami különszolgáltatásért kaptad azt a disznóvágási különengedélyt?!

Mari néni Ne kötözködj, lányom.

Jani bácsi Inkább igyál egy kicsit, jó az leves közben is.

Keresztanya Nem azért mondom.

Anna Elmentem a Városházára, odaállítottam a tisztiorvos elé, hogy engedélyezze a második hízó levágását. Sokat kellett várni, féltem is tőle, az ember annyi rosszat hall róluk, de amikor elé kerültem, csak ki kellett mondanom, mit akarok tőle. Hogy eltörte a hízó a lábát, nincs mit tenni, le kell vágni! A férje? – kérdezte a tisztiorvos. Hadifogoly, még nem jött haza. És hány gyereke van? – faggatott az orvos, de föl se nézett a papírból. Mondom három. És már alá is írta a vágási engedélyt.

Keresztanya Csak ne akarj vele lányom üzletelni, mert úgy jártok, mint Kálmán sógor, aki amikor a háború végén egy kis kóstolót akart vinni Pestre a rokonoknak, a kutasi vasútállomáson a csatlakozásra várakozva orosz járőrrel találkozott. Nem sokat vitt, alig valamit, a háború kitakarította a paraszt éléskamráját. Amit a német meghagyott, elhordta az orosz. De a testvérei családján csak segíteni akart, egy garaboly disznósággal vágott neki a pesti útnak! A ruszki beleturkált, mi ez, mit visz?! Láttá, kolbász, szalonna... Burzsuj! – ordított rá a ruszki, nyilván mert ennek a gaz magyarnak kolbászra, szalonnára is futja, neki meg tán még otthon sem, és lelőtte. Föl se szállt a vonatra.

Jani bácsi Mert azt hihette, hogy feketézik. Akkoriban sokan megszedték magukat, aranyat adtak a pestiek a vidékieknek az élelemért.

Mari néni *(miközben térül, fordul, segít az asszonyoknak tálalni)* Majdnem úgy járt, mint a harmadik szomszéd kovácsmester; amikor bejöttek az oroszok, kiállt a háza elé, hogy boldogan köszöntse őket: – De jó, hogy megjöttetek, elvtársak! A drága elvtársai közül az egyik lehajolt a lováról és leköpte.

Jani bácsi De legalább nem lőtte le.

Keresztanya Biztos nem mondta nekik többet.

Annus *(be az újabb tállal a házba, mögötte a lánya)* Itt a jó szárma! Töltöttkáposzta a javából: kolbászhússal...

Sógor Na, arra már kezdek kíváncsi lenni! *(töltenek, isznak, közben is, továbbra is, míg tart a vacsora)*

Józsika *(be)* Maga okos ember! Mondja meg hát nekem, melyik a legszebb hang a kerek egy világon? Na, melyik?

Sógor Az édesanya szava...

Józsika Nem!

Keresztapa Ahogy a gyermek énekel?

Józsika Szép, szép, de mégse...

Keresztanya Az orgona hangja... *(közben azért már szednek a töltött káposztából)*

Józsika Az sem. Szentnek szent, de...

Anikó A pacsirta dala?

Józsika Húgom, galambom, majdnem!

Mari néni Szabad a gazda.

Józsika A legszebb hang a világon, amikor a szép hosszú kolbász a tep-siben serceg!

Mind Haha! Erre inni kell! Hihi.

Jani bácsi Meg enni. *(isznak, esznek)*

Keresztanya Úgy van!

Sógor Én még jobbat tudok.

Mind Halljuk! Halljuk... No fene. *(s tömik magukba a finom falatot)*

Anna *(elfordul, törli a száraz szemét, halkán magában beszél)* Józsi, Józsikám... Ezek itt viccelnek, a végén nótázni kezdenek, pedig csak vacsorára gondoltam, nem torra. Hogy aki dolgozott, megkóstolja... Ha küldhetnék 'kóstolót' Jósának!... Kóstolót... Vinném magam, ha gyalog kell menni is.

Sógor Ennél is szebb hangot tudok!

Keresztanya Olyan nincsen! Olyan, fiam, az ég egy adta világon...

Sógor Amikor két szép hosszú csabai kolbász serceg a kemencébe tett tepsiben!

Mind Hahaha, hahaha.

Keresztapa Ez aztán megadta!

Jani És amikor másodszor is csíp!

Keresztanya Ej, fiam, igazad van, de így pontosabb: a csabai kolbász akkor jó, ha kétszer csíp!

Jani bácsi Még pontosabban: a kolbász próbája az evés.

Anna Várjuk ki a sorát.... Hogy ízlik a száрма?

Jani bácsi Azt ismeritek-e, hogy Latabár kiáll a színpadra, mutatja az üres bal karját. – Jöttek az amerikaiak, azt mondták, Davaj csasz! – Nem amerikaiak, oroszok voltak azok! – szólt vissza valaki a nézőtérről. – Nem én mondtam.

Mind Haha! Nagyon jó... Ezt még nem hallottam!... Ez a Latyi...

Jani bácsi *(megbátorodván)* Hát azt, hogy hazaérkezik az orosz fogságból Budapestre a baka és bemegy Rákosihoz. – Szebb jövőt! – köszön rá illedelmesen. Matyi ráüvölt: – Mars ki! Előbb tanuljon meg rendesen köszönni. – A szegény magyar baka kiballag. Az ajtónálló kérdi, mi ez a nagy kiabálás. Megrökönyödve hallgatja a bakát és fölvilágosítja, mi a kommunista köszönés, és hogy ökölbe szorított kéz fölmutatásával jár a Szabadság! kimondása. – Na, látja, így kell ezt! Vegye tudomásul, amíg én itt ülök, szebb jövő nem lesz.

Mind Hahaha... Haha...Hah.

Sógorasszony Ne olyan hangosan, még valaki meghallja!

Anna Még hogy meghallják, de ebben a házban valaki hazajövő hadifoglyot emlegessen... Éppen te, akinek a testvére van még oda...

Jani bácsi Bocsánat, ángyom asszony... Mást mondok! Az órásboltnál hosszú sor kígyózik.

Arra járó öregasszony kérdi a sorba állók egyikét, mire várnak. – Órákat hoztak a Szovjetunióból! – Mire a mama lázba jön, az üzlet bejáratához furakszik: – Engedjenek előre, én ezer közül is megismerem a miénket!

Mind Hahahahahah.

Keresztanya Hallottad, állítsd le magad.

Nénje *(befordul a konyhából)* A húst hozzam, vagy a kolbászt?

Keresztanya Adjuk meg a módját, előbb a sült hús, aztán a sültkolbász.

Sógor Miért nem egyszerre? A végén nem fog belém fézni a kiszemelt három szál kolbász!

Mind Haha.

Mari néni Kimegyek, megnézem, kisült-e a töpörtő. És hozom a következőt!

Nénje Hagyja, majd én, pihenjen egy kicsit!

Mari néni Majd fogok a temetőben.

Jani bácsi Hiába mondom neki, hogy ne nézegesse annyit azokat a sírokat...

Keresztanya Hallottátok? Diétázik a szembeszomszédotok! Beteg a szerencsétlenje...

Nemrég azzal állt elő, unja az egészset, vége a koplalásnak, jöhet a kolbász! Nem kéne még várnod? – kérlelte a húga. Várni, várni... Mit ér az egész kolbász nélkül...

Mind Haha.

Jani Vastag...

Józsika Most csak a vékony, a vastag majd ha ez elfogy.

Keresztanya Persze, mert több nap, mint kolbász! Hallod, nálam nem! *(üt a hasára és bekap egyszerre egy egész tölteleket)*

Anikó A szegediek a vastagra azt mondják, szalámi. Nagyapa, hogy van ez?

Jani bácsi Mert így a külföldiek beszélnek, akik nem tudnak magyarul. Nem tudják, mi az, hogy KOLBÁSZ!

Sógor Az idegeneknek 'szalámi', nekünk kolbász!

Jani Vastag!

Sógor Az anyját!

Mind Haha. *(és nekiesnek, mert közben egyszerre megjött sült hús, sült kolbász, sült hurka)*

Sógor Józsikám, igaz, hogy te is Pestre készülsz?

Keresztanya Menekül a téeszcsé elől!

Józsika A legrosszabb gyári dolog is jobb lehet, mint a téeszcsében robotolni! Más mondja meg, hogy műveljem apám földjét, amibe pedig már én is eléggé beletanultam, lássam, hogy a mi lovunkkal más szántson... Nem megy.

Anna Hagyjuk rá, ő tudja! A fő, hogy boldoguljon.

Keresztanya Fiam, teljesen egyetértek veled, hogy itt hagyod ezt a rohadt bandát!

Sógor Na, akkor: Isten éltesen mindenkit! Ehhez a kolbászhoz ilyen bor illik... *(tölt, kínál)*

Keresztapa Sör.

Nénje A belet jól kimostuk... *(szagolgatja a hurkát, kolbászt)*

Jani bácsi Sör? Az is van. *(és már hozza is, bontja)* Egy kis pálinkát még? Finác nem látta.

Sógor Jó hogy! *(hajt föl ő is egy fél pohárral)*

Keresztanya Azért ti jól éltek! Még ebben a szemét világban is.

Mari néni Ahogy vesszük. A háború előtt, amikor Józsi itthon volt, négyöt disznót vágtunk. Annyi mázsa, ahányan vagyunk. Most ezt a másodikat is csak külön szerencsével. Amikor meg még élt az uram... *(sóhajt, legyint)*

Keresztanya Emlékeztek? Amikor '37-be disznóvágás előtt megkérdeztem a tanítót, milyen magas?! 175 centi, mondta csodálkozva, és

hogy minek az nekem. Bízsa rám! Kóstolónak aztán 175 centis kolbászt küldtem a fiammal a tanyasi iskolába, rajta kis cetli: „175 cm. Jó étvágyat!” Amekkorára nőtt...

Mind Haha!

Keresztanya Hát még ha bejönnek az amerikaiak... Állítólag a rádióban már megígérték! Mindenki őket várja.

Anna Halkabban, meg ne hallja a szomszéd!

Nénje Mit félték annyira a szomszédotoktól, nem harap! Ismerem iskolás kora óta, szerette a lányokat...

Anna Szeretné az ma is... *(pislant a lányára)*

Keresztapa Nem sóztátok el a hurkát? A kolbász prima, de ez a hurka... Melyikötök szerelmes?!

Nénje Csak jártatod a szád, mert azt mi töltöttük, a kolbászt meg ti!

Gyerek *(szál vastagkolbással a kezében fut be a szobába, keringeni kezdene az asztalt körülülők körül)* Itt a kolbász, hol a kolbász!

Újabb gyerek Ezt kapd el, ne a náthát!

Jani bácsi Hijjnye, gyerekek, a nemjóját, vigyázzatok arra a kolbászra! Nem játékszer!

Szomszédasszony Teszitek le?! *(és kikapja a gyerek kezéből a vastagot)* Ezt nézzétek! *(és megbirizgálja a vastagkolbással a mellette ülő szomszédasszonyt)*

Anna Juj, Jani bácsi, de disznó vagy!

Jani bácsi Bezzeg, amikor lánykérésre kerülne a sor, eloldalog... Csak a szája nagy!

Mari néni Én, 'bácsi'? Kérdezd meg a határbeli menyecskéket, vigőzvegyeket, mindjárt nem 'bácsizol'... *(megfogja a szomszédasszony farát)*

Szomszédasszony A száját jártatja!

Jani Ejnye, Jani bácsi...

Erről jut eszembe, Jani bácsi, hogy volt a háborúban? Az orosz idejött, végigerőszakolta a nőket, aki nem fogadott szót, lelőtték. És nagybátyámék a Donnál, nem erőszakoskodtak az orosz nőkkel?

Anna Nézz oda, mi nem érdekli a kamaszokat...

Jani bácsi Nem kellett erőszakoskodnunk, kenyeret kaptak tőlünk, darab szalonnat...

Mari néni Fiam, szégyelld magad, ilyesmivel traktálni a gyerekeket! Ahe-lyett, hogy nekiállnál... Ideje lenne asszony után nézni!

Jani bácsi Már megint kezdi... *(sértődötten ki)*

Anna *(súgva a mellette ülő Sógornak)* A múltkor álmomban meglátogattam. Csak meglátogattam volna, mert nem engedtek hozzá. Valamit csinálhattak, mert büntetésből senki sem hagyhatta el

az épületet, ahol őrzik őket. Amikor az orosz ávós nem nézett oda, bedobtam egy kis csomagot az ablakon; rá volt írva, hogy a férjemé, Jóskáé. Az őrszrevette, de elkapta a fejét, úgy tett, mintha nem látná. Fölébredt benne az emberség? De hogy a rácsos ablakon hogy tudtam volna bedobni neki bármit... Zokogva ébredtem.

Sógor Mert a ruszki katona sem tehet róla, odarendelték. Ha nem teljesítené a parancsot, agyonlőnék!

Keresztanya Ezekről minden kitelik! A szomszédom férje ott volt az akasztáson, amikor kivégezték azt a tanyasi gazdát, aki állítólag szánt szándékkal fölgújtotta a búzatáblát. Majd ha megőrült volna a saját búzáját magára gyújtani! Baleset volt, véletlen, de 'bebizonyították', hogy szándékosan ártott pártunknak, államunknak, népünknek és kormányunknak, a népköztársaságnak, a néphatalomnak, a jó anyjának, Rákosinak!

Sógor És Sztalinnak!

Anna Halkabban, kihallatszik!

Sógor Akkor inkább énekeljünk, például azt, hogy *(és rágyújt, rágyújtana a nótára):*

Befordultam a konyhára,

Rágyújtottam a pipámra...

Mari néni Fiam, most ne! Majd ha Jóska itthon lesz!...

Anna Jaj.

Sógor Bocsánat! *(és sírva öleli Annát, Mari nénit)*

Kisgyerek Anya, ki az a Sztalin?

Anna Mondtam, hogy a gyerekek előtt ilyesmiről ne beszéljete! Mindnyájunkat elvisz az ávó. *(a gyerekeknek)* Fiam, a felnőttekre tartozik! Inkább menjete ki még egy kicsit játszani; az udvarra ne menjete, ott még nincs rend, még beleestek valamibe, de a folyosón játszhattok. Csak öltözzete föl! Lányom, segíts nekik...

Anikó *(fölugrik, viszi ki a gyerekeket a házból)* Gyertek aranyaim, jobb lesz nekünk a levegőn!

Keresztapa Lányom, Matyival mi van, mikor szerel le?

Anikó Elég soká, csak nemrég ment el...

Anna Nyolc hónapja. De te a heteket, napokat is számolod...

Keresztapa A szerelmes lánynak mi az, mintha tegnap lett volna, nem, lelkem, galambom? *(nevet és megöleli a lányt)*

Anikó Nem olyan sietős. *(vörösödik el)*

Anna Ennek nem. *(ingatja kétkedőn a fejét)*

Sógor Tényleg megnőtt a lányotok! Nemrég még a térdemen játszott... Csak el ne csavarja a fejét valamelyik legény.

Anna Megvan ennek a magához való esze!

Keresztanya Neked is megvolt, amikor Jóska első szavára igent mondtál, ahelyett, hogy a 110 holdat válaszd, ne a 21-et!

Sógor Sokra ment volna vele! Látod, 25-tel is lecsukják az embert, ha nem bírja fizetni az adót, a beszolgáltatást. Ha megússza, mert lemond a földről, beadja a téeszcsébe, legalább a házuk megmarad, meg még disznót is vághatnak, egyet engedéllyel, a másodikat már feketén. De akinek 110 holdja van, csak volt, mert ma már senkinek sincs 110 holdja, úgy elvették mindtől, mintha sose lett volna semmije! Tanya, állat, gép, föld, kereskedelem, kocsmák, műhely, minden, de minden a Holdba szállt! A vörösök Holdjába. Hogy szakadna rájuk az ég!

Mari néni Ne káromkodj, fiam, Isten megbünteti ezért őket.

Anna Jóska szerettem, nem a ti Miskátokat. Neki valóban többje volt, többet örökölt volna, de mi lett az egészből?! Ha hozzámegegyek ahhoz, akit becsültem, de nem szerettem, most özvegy lennék.

Keresztanya Jó, jó, nem azért mondom.

Sógor Özvegy?

Szomszédasszony Nem hallottad? Szökni akart, az ávós lelőtte. Azonnal meghalt. Haza se hozták, ki tudja, hol kaparták el.

Sógor Édes jó Istenem.

Szomszédasszony Nem tudtad?

Sógor Nem!

Keresztanya De a több föld mégiscsak több élet! Ha ma nem is, de holnap! Azt hiszitek, örökre maradnak? Amerika hagyja? Fittyfenét.

Jani Amerika le van szarva.

Anna Hogy beszélsz?

Keresztanya Hallod, te aztán nem vagy valami bőbeszédű, de ha egyszer megszólalsz... Tán te is beléptél a 'DISz'-be? Ott tanultad a nyugatiak szidalmazását? Megáll az ész. Egy gazda, börtönbe csukott, akarom mondani fogolytáborba hurcolt gazda fia az amerikaiakat szidja. Ahelyett, hogy velünk együtt fölzsabadítóként várná őket!

Anna Nagyon jól tudod, hogy minden gyerek úttörő, meg DISz-tag. Nem húzhatják ki magukat.

Sógor Még jó, hogy fölverték. Az én lányomat kizárták, kulák ia-fiának ott nincs keresnivalója, förmedtek rá. Szegény nagyon elanyátlanodott. Nem győzöm megnyugtatni.

Jani Amerika igenis le van ...ejtve! Maguk azt hiszik, hogy segít nekünk? Az orosz szívesen fölvaltáná, de csak hogy ő legyen itt is az úr!

Keresztanya Anna, Anna; ha a gyereked is így beszél, velünk mi lesz?
 Jani bácsi *(be)* Ne politizáljatok, hagyjátok abba! Semmi értelme. Nekem elhihetitek. Mit értem én is azzal, hogy Moszkvát lőttem?!

Jani Maga Moszkvát lőtte?
 Jani bácsi Moszkvát, Leningrádot, egész Oroszországot!
 Mari néni Vegyétek el előle a boros üveget, ne igyon annyit. Fejezd be, Jani, fejezd be!

Jani Moszkva alatt is jártak magyar csapatok, nem csak a németek?
 Anna Mi ez a zaj?
 Jani bácsi Lövik a házat! Mint mi akkor Moszkvát...
 Másik unoka Tényleg Moszkvát?
 Jani bácsi Nem is Budapestet! *(és nagyot hahotázva öleli magához az időközben köré gyűlő kíváncsi lurkókat)*

Keresztapa Érdekes, ezt meghallja a süket tüzerje! *(utal arra, hogy Jani bácsi igen hangosan beszél...)*

Jani bácsi Hogy-hogy 'süket tüzer'?!... Ha te lőttél volna azokkal az ágyúkkal...Rakok a tüzre. *(sértődötten kimegy)*

Keresztanya Hallod, itt tényleg lőnek! Olyan hangot hallok...
 Unoka *(berohan, még elkapja a beszélgetés végén elhangzottakat)*
 Dörög az ég! *(s már ott is az egész csapat süldő legény rokongyerekek, bejöttek a kertből, ahova a folyosóról kiszöktek)* Hahaha! Bruhaha. Hihihhi??? Hehehe...*(halkan a társainak:)* Visszadobálja a szomszéd a fél téglákat... Huhuhu!...

Józsika *(a konyhából csak be-benéz, segít az asszonyoknak)* Kinevetitek a felnőtteket? *(és lekever egy nyaklevest az első útjába kerülő fékezhetetlen suhancnak)*

Keresztapa Na, akkor mi megyünk! *(mert a pofon az ő fiát érte)* Öltözködjetek, indíts haza. Majd otthon számolunk!

Anna Ne siessetek, a sütemény még eztán jön! Rétes, hájas, köttes... Nem sértődtél meg?

Keresztanya Mi? Ugyan... De ahol verik az ember fiát, minek maradjon?
 Marci *(belép)* Jó étvágyat kívánok! Látom, lemaradtam a toros vacsoráról... Hívott szomszédasszony, hívott vacsorázni, de nem eléggé, ezért előbb otthon elrendeztem a dolgokat, segítettem anyáménak, és a végit csak elkaptam! *(és már le is ült, szed magának sült húsból, sült kolbászból, a sült hurkából nem, s bár senki sem kínálja, már falja is, s hogy jobban csússzon, borocska...)*

Keresztanya Hallottátok?! Mehetünk! *(majd halkabban megtoldja)* Itt már semmi szükség ránk. Ahol ez a piszok is megjelenik, nekünk semmi keresnivalónk. Hallod, Annus, hallod, hogy paktálhatsz le ezekkel a mocskokkal? Ő volt az egyik verőlegény, ami-

kor nagybátyádat a B-listázáskor a Városháza előtt véresre kor-
bácsolták...

Anna *(halkan)* Hogyne tudnám, gané alak, de tőle kértük kölcsön a
disznópörzsölő gépet, a miénket egy hete elkérte a komámasz-
szony és még nem hozta vissza. Ráadásul nincs, aki leszúrja a
disznót, ő azt is vállalta, böllérkedett...

Sógor
Marci *Álompusztán van Károly sógor?*
Állampusztán; mármint hogy arra tetszik gondolni. Amúgy
nem ott van, máshol.
Munkatáborban, ahol egy kicsit megdolgoztatják! Nem árt a
kulákjának egy kis kétkezi dolog. (és csak fálja, fálja házigazdá-
ék sültjeit, hozzá a savanyát, friss kenyeret, mellé bort rogyásig)

Jani *Takarodj innen! (és az asztalon fekvő hússzelő kést fölkapva áll*
Marci mellé)

Mind
Anna *(fölpattannak)* Jaj! Ne! Fogjátok le! De gyerekek...
Fiam, tedd le a kést. *(a fia keze lassan lehanyatlik)*... Élezni aka-
rod vinni? Hagyd, majd holnap... Tényleg elég tompa; nem
vettétek észre?!

Sógor
Marci *Nem.*
(fal még egyet, nyelint rá, száját törli, föltápáskodik) Ezt még
megkeserülitek. Így bántok azzal, aki segíteni akar nektek...
Látjátok, így bántok a proletárokkal. Ezért érdemlitek meg a
sorsotokat. Ilyen hebehurgyán... Öcskös, tedd le azt a bugyli-
bicskát, nem ijedek meg tőle... Hagyjuk. Anikó, bocsánat.
Majd máskor... Berezelek egy taknyostól. *(és a késes fiút ott-*
hagyva kióvakodik a szobából)

Keresztanya *'Proletár'... Hallottátok? Minek adja ki magát? Ebből akar*
megélni... Hogy az apja elitta azt a földet, amit örökölt.... A
feleségéét is! Ennek valóban nem maradt semmi. A nagyapja
még rendes gazdaember volt. Ide jut a világ, mi lesz velünk?...
(öltözködik)

Anna *Jani, teszed le azt a kést?! Megőrültél, ránk hozod az ávéhát?...*
(elveszi tőle, pofon vágja a kölyköt)

Mari néni *Fiúk, holnapután az első dolgotok, hogy pörzsölőt rendelték*
Gál bádogosnál!

Nénje *Ha nem vették el tőle a bádogot, hogy Sztalinvárosban abból*
öntsenek vaskohót...

Sógor
Keresztanya *Bilit...*
Haha, jól mondod, 'Sztalinváros' kell ezeknek, nem 'bádogos-
műhely', 'kisipar'!... Biliacél!... Gyerünk. (bekap még egy falatot)

Józsika *Más se kellett... Nincs elég bajunk! Jani, Jani, olyan hirtelen az*
öcsém.

Jani Apám szétveri a pofáját, ha valamelyik szerettéről így mer beszélni. *(kakaskodik még mindig a fiú)*

Jani bácsi *(időközben visszajött)* 21 hold 45 négyszögöllel kuláknak minősítik az embert. Hogy mit ér, hány aranykoronát, csak másodsorban számít, első... hogy velük tartasz-e? Józsika jártatta a száját, hogy ő be nem lép a kolhozba! A komonisták már a kolhoz szótól megvadultak, ez a Marci gyerek különösen. Csoport, termelőszövetkezet, téesz, téeszcsé, és nem 'kolhoz'! Mire utalsz, fiam, azzal a kolhozozással? Csak nem arra, hogy mi a szovjeteket utánozzuk? Vedd tudomásul, hogy vagy beléptek, vagy tönkreteszünk titeket. Így ugatott ez a takony szomszédgyerek. De nem ideeszi így is a fene? Mert Anikóra fáj a foga.

Keresztanya Anikóra?! Ezt még nem hallottam. *(ül vissza nagykabátostul, és vesz még egy kicsikét)* Meséljete.

Anna Nem, mert semmi alapja. Innen nem kap menyasszonyt!

Keresztanya Annám, ti túlzottan alkalmazkodtok, aztán lám, ugyanoda jutok.

Anna Alkalmazkodnánk, ha lenne mihez. Mert ezek... Kiszámíthatatlanok.

Jani Beszámíthatatlanok.

Keresztanya Látod, fiam, ezt már szeretem. DISz ide, DISz oda, te mégis csak apád fia vagy! *(elismerően törli meg a száját)*

Keresztapa A DISz-ben sokan vagytok ilyen karakán magyar gyerekek?

Jani bácsi Hagyjátok békén! Elég volt. Ezt kérdezted '44-ben a nyilas bátyádtól is? Jóccakát! *(és távozik)*

Mind *(paff)*

Jani Pista bácsi nyilas volt?

Anna Kisnyilas. Nem számít. A 'divat'-ot követte. Meg valamit remélt.

Sógor Nem ő, a cselédei rabolták ki a sarki fűszerest, amikor elvitték őket; összegyűjtötték a városban a zsidókat.

Keresztanya Ebből elég volt. Jóccakát! Isten áldjon benneteket. Vigyázzatok magatokra. Ezt a komcsigyereket meg... többet ne engedjétek közel magatokhoz! Óvakodj a gonosztól... Ammen. *(el a családjával, közben még megtoldja:)* Ilyen szomszéd mellől én elköltöznék... Jézusom!

Mind Isten áldja! Isten veletek! Jó éjszakát... Szép álmokat!

Sógor Erre a jó kis csípős kolbászra?! Sült húsrá...

Mind Haha.

Keresztanya Meglátszik ezen a 'disznótoron', hogy a gazda rabláncon van. Máskor harmonika, nóta, jókedv... És a végére a fél társaság spicces!... Na, Isten veletek.

Mind Jóccakát!... Jóéjszakát!... Jójszakát.... Jóéjt... *(mind el)*

Anna *(hangja kívülről)* Egy kis kóstoló... Neked is... Ezt anyádnak küldöm... Roziéknak is!... Tettem bele egy kis májast, töpörtyűt...

Mind *(hangok)* Mi egy hét múlva vágunk... Köszönjük!... Aranyos vagy!... Duplán visszakapjátok!... Nem kétszer, háromszor...

Mari néni *(visszajön, elkezd a rendcsinálást)* Szegény fiam ma mit vacsorázhatott?

Egyáltalán adtak neki enni? Reggelire meleg lötty, amit kávénak vagy teának neveznek, délből valami kutyvasz, este annyi se, csak az éhkopp. Hallom, verik is őket. Hogy nem bünteti meg őket az Isten... *(sírdogálva rakosgat)*

Jani *(visszajön, segít mamájának)* Rájuk gyűjtöm a pártházat!

Mari néni Jaj, fiam, csak azt ne! Mindnyájunkat kivégeznek... Különben is: az unokanagybátyádé volt!

Anna Józsi, gyere haza...

Szín: örbódé és környéke (éjszaka)

(a háttérben, a föllegek helyén, alul szögesdrót keríti a három templomtornyot)

Matyi *(oldalán puská, holdvilág, papír a kezében)* Írt Anikó! Nézzük, mit... *(olvassa)*

„Kedves Matyi! Nagyon hiányzol”... Ez hiányzik nekem... „Apám a múlt héten hazajött a fogságból. Nem ismertünk rá! Amikor elment, majdnem nyolcvan kilós volt, most a hatvanat ha megüti. Csont és bőr. Ráadásul összeszedett valami betegséget, mert köhög, mintha a tüdejével lenne valami.”... Figyeljünk, közben nehogy ideegye a fene az egyik csencselni akaró ruszkit; a múltkor is majdnem lelőtte valamelyiküket a szobatársam. Davajgitár nélkül jönnek, üzletelnének. A szerencsétlenjeinek fölkapik az álla, olyan kevés ennivalót kapnak. Az ember megsajnálja őket. A kaszárnyájuk nappal idelátszik... „A szomszédotokat, Varga Pista bácsit elvitték, valami Álompusztán...” ...Állampusztán... „...kötött ki.” Tudom, volt neki vagy 150 holdja. Egy ideig a tyúkólban lakott, a bátyja meg az üres istállóban, mert a teheneiket, lovakat mind elvitték. Kígyósházán élő unokatestvére házába a Fő téren a tanács, a rendőrség és a párt költözött. Pali bácsi tanyája elé 21 fogatot rendelt

a 'pártotok', kitelepítés! Pali bácsi talán egy fogattal mehetett Kutas alá egy félig romos házba, amit meghagytak nekik. Az asszony a két kicsi gyerekkel, mert az apjukat elvitték. Börtönbe került, 'Álompusztára', mint kulák és szabotőr. Szabotálta a beszolgáltatást? Nem volt miből fizetnie, mert mindenét elvették. Ha lett volna elég pénze, valahogy, méregdrágán, összevásárolhatja, van, aki vonat tetején utazza be a fél megyét, csak hogy megszerezze a beszolgáltatandó mennyiséget gabonából, húsból, de úgy sem sikerül neki, mehetett az is... 'Álompusztára'. Pali bácsi apjának még 210 holdja volt, de eloszthatta hét gyereke közt, így ő 30-at jussolt. De virágmagot, zöldség vetőmagot termelt a legnagyobb cégnek, Kellneréknek, elég jól megszedte magát. A két keze munkájával, eszével, ügyességével, talpraesettségével. Na, az nem kell ennek a rohadt komcsi bandának... „Keresztanyámékat is kilakoltatták. A lánya, Panni állapotosan mehetett anyjékkal világgá. A férje Pestről hazajött, segédmunkás a borfeldolgozónál, rohángált kocsiért, hogy legyen mivel elszállítani az ingóságait a tanyájukról.”... Várjatok csak... „A bútort a városban egy rokon házába kocsi-színbe rakták, hogy ne ázzon. Bement a tanácsházára. Hova szüljön a felesége, hova? – kérdezte. Itt maga ne fenyegetőzőn, mert mehet Állampusztára!... Keressen magának lakást, kapta meg Péter.” ...Keresek én nekik, tudom Isten... „Keresztanyám apjának nincs örököse, az ő Hosszú utcai házába költöztek. Egy konyhán három család: ők, az öreg gazda, meg a 'kulák' tulajdonos nyakára telepített szegény család a nagy gazdaházban.” ...Tőlünk csak azért nem vettek el eddig semmit, mert 15 magyar holddal még nem minősül özvegy anyám 'kulák'-nak. Még ha apám nem esik el a fronton, ő fölhozhatta volna a családot apránkint, egyik darab földet a másik után vásárolva... Aki dolgoz, aki törekszik! Ahogy a gazdaféle... Aki nem a kocsmában üti el az időt, nem! Hajt, inaszakadtáig, 20, 50 holddal is!.. Aztán: minek?... Hogy rohadnának el! Anikóék a 21 holddal már bajba kerülhetnének, ha az apja a vállára tudná venni a gazdaságot; de már nem fogja; mehetnek a kolhozba. A fiúk meg, érzik, menni kell innen. Jóska Pesten gyári munkás, Jani gimnazista. Anikó marad majd otthon, ő marad 'paraszt'? 'Parasztmenyecske', kereskedelmi iskolai végzettséggel? Vagy továbbtanul?... Lenne az enyém! Lesz... Ezeknek meg adok én 'Álompusztát'... A kisgazda reménye, hogy 18 mázsa búza teremjen, a koca tízet fialjon... A remény, hogy gyarapodhat! Na, a téeszcsével oda minden. Oda ló, oda tehén,

ház, föld, gép, kocsi, szekér, minden. Padlássöprés, a gyerekek oroszóra, moszkoviták. 'Templom', 'hittan'... Aki persze előrelátó volt, időben szétoztotta a földjét a gyerekei közt, így egyikük sem került kuláklistára. 25 hold vagy 350 aranykorona fölött kerül bajba az ember. Meg kevesebbrel is, ha túl ügyes: a föld mellett van még egy kis vegyesboltja, netán kocsmája, esetleg eredetileg valami ipart is kitanult, hát műhelyt nyit, mint például Karcsi bácsi a sarkon: kitanulta a cipész mesterséget is, maga mellé ülteti felsőrészkészítőnek az asszonyt, befogja a fiát vagy segédet tart, és máris burzsujnak számít!... A másik kis mézárszéket rendez be a városszéli telek végében; hogy legyen mit elvenni tőle, miért lecsukni... Pedig csak szeretne megélni, családjának kenyeret adni! Netán még egy-két családnak... Szólj rá, édes jó Istenem, arra a bokorra, ne zörögjön így, mert tudom Isten, úgy odapörkölköl!... Némelyik pökhendi tiszt, agyalágyult tiszthelyettes, mocskos ávos tiszt nem azzal szórakozik, hogy az őrhelyén elszenderülő katona kezéből kiveszi a fegyvert, ráfogja, és már kíséri is egyenest a fogdába, hogy onnan vigyék a katonai bíróság elé! Az hiányzana nekem... Próbálja meg valaki kivenni a kezemből a fegyvert... Szítává lövöm! Fölszólítás nélkül. Aztán már mondhat, amit akar... Zsenyka, a 'polgármester asszony' elvtársnő mondta egy nagygyűlésen; kíváncsi voltam rá, elmentem, mit ugatnak a kommunisták. Azt röfögte: „Gyűlölni kell a kulákot, az ellenséget, és ha a terménybegyűjtési munkához gyűlölettel fogunk hozzá, akkor el fogjuk érni eredményeinket!”... El, el fogjátok érni az első száraz fát!... Mi köze a magamfajta kisgazda legénynek a nagygazdákhoz, tőkésekhez, gyárosokhoz, bankárokhhoz, mi?! Semmi. A magam fajtához húzok. Ahhoz, aki a két keze munkájával keresi meg a maga és a családja kenyerét. Ha nincs saját földje, ha másfél holdat örököl, ha húsz holdja van, akármennyi! Nem az számít, a becsület. Az nem kell ezeknek... Ahogy a Veréb utcában, az osztálytársam apjáié, akik abban a kis nádtető házában laknak! Láttam, sokszor mentem hozzájuk játszani; jó széles előttük az utca, kedvünkre focizhattunk, nem rúgjuk ki senkinek az ablakát. Láttam: vett két választási malacot, meghizlalta, s vagy mindkettőt levágja, vagy az egyiket eladja és a pénzből megveheti a jövő évi hízonak való malacokat, hogy ruhára is jusson, meg maradjon valamennyi!... *(megint előveszi a levelet)* „Anyám sokat küszködik, de elég jól bírja. Én meg ahol tudok, segítek. Azt mondják, szinte vétek a Keribe járnom, utána úgyis bekötik a fejem,

minek nekem állás?!”... Jól gondolják; de azért csak tanulj. Bekötöm én, egy életre. Ha hazaengednek szabadságra, megkérem a kezét. Lassan végez, csak nem tartják korainak... „Nemcsak tanulni, dolgozni is szeretek, nem félek semmitől”... Persze, ebben a világban nem árt egy kis bátorság. Mellettem nem lesz mitől félned. Még ezektől se!... „Várlak haza! Szeretettel Ani”... Ani, és nem Anna, Anikó. Ahogy csak én hívom. Ezzel árulja el magát? Hogy engem választ?... Állj, ki vagy?! *(kapja föl, szögezi a sötétből előóvakodó váltásra a fegyverét)*... *(majd halkán, magának)* Még itt sem hagyják az embert álmodozni egy kicsit...

Szín: szőlőhegyi pincesor

(háttérkép: a három templom körül a kerítés szőlőkaróból, rajtuk géppisztoly)

Tiszt	<i>(az általa vezetett őrzéssel a havas szőlőhegyi pincesoron halad, az esti szürkületben is világít a hó)</i> Azt mondták, erre kell jönnünk. Tizenkettő, tizenhárom...
Katona	<i>(Matyival kissé lemaradva)</i> Te Matyi!...
Matyi	’Matyi, de nem Rákosi!’...
Katona	Haha!
Matyi	Halkabban... Ti hányat szoktatok vágni?
Katona	Kettőt mindig! Apám borbély, anyám minket nevelt, etette a jószágot, rendezte az otthoni dolgot; majd beleszakadt! Negyvenegy éves, de már egy foga sincs. Három gyerek, meg ez a robot... Inkább ötvennek néz ki... Az elsőt a tél elején, karácsony előtt, a másikat a tél derekán, januárban, hogy egész télen legyen mit a család elé tenni. De, tudod, hogy van, ’Több nap, mint kolbász’! Én elvagyok kolbász nélkül, de az öcsém tízóraira sose ette meg a zsíros kenyeret! Vagy kolbász, netán hús, de a vastag kolbász az igazi! Vagy semmi! Pedig hogy futná minden nap fél szál kolbászra... Ma már ennyi az adagja. Már ha megszabad neki és anyánk nem veszi észre. Mert képes kilopni... Amíg van. Mert mostanában hamar elfogy. Nem csak azért, mert megnőttünk.
Matyi	Jó firma lehet a testvéred.
Katona	És ti? Évente hány szalad neki nálatok a késnek? Te gazdaggyerek lehetsz...
Matyi	’Gazdaggyerek’... Lennék, ha lehetnék. Ha nem nyomorgatnának bennünket... Mert, ahogy emlékszem, meg ahogy az öregek emlegetik, a háborúig jó sora volt a kisgazdának. Már

ahhoz képest, akinek nem volt semmije. Az ember megkapaszkodhatott valamiben! A föld. Te érted, mit jelent, mit ér. Magát az életet. Kenyér, falat kolbász... Fürt szőlő, pohár bor... Traktort is vezetek, ha leszerelek, szeretném megtanulni a gép-szerelést is, hogy teljesen a magam ura legyek. Mert ha nem nyomorgatnának, már saját traktorunk lenne... Beszolgáltatás a háború alatt is volt, csak akkor nem az oroszoknak vitték, a német igényeit kellett kielégíteni... Disznót kettőt, hármat vágunk, amíg apám itthon volt. Elvitték katonának, a háborúban ott maradt, azóta jó, ha egyre, nagy néha kettőre futja.

Tiszt
Matyi
Katona
Maguk ott hátul mért maradnak le?! Utánam, a hétszentségit. Értettük... És ha csak ugrasztanak bennünket, főhadnagy elvtárs? A följelentő rosszat akar a szomszédjának, vetélytársának? Láttunk már ilyet.

Tiszt
Katona, jegyezze meg: itt csak én pofázhatok! Csönd legyen, még meghallják, hogy jövőnk és eltüntetik a nyomokat! Akkor aztán baszhatjuk. És nem 'besúgó'-tól, hanem névtelen levélből értesültünk a közellátási bűncselekményről.

Másik katona
(*magának*) Disznóvágás nyomait eltüntetni... nem akármilyen! Sok disznótort átélt már a tovaris...

Tiszt
Mondott valamit?!

Másik katona
Nem, semmit, főhadnagy elvtárs! Csak csöndben kifújtam az orrom...

Tiszt
Persze kivágtad a cselédkönyvet! De annak nyoma marad, és azzal leleplezzük magunkat! (*kuncog, eltelve a humorától az ávós tiszt, és maga is bemutatja az orrfúvást 'orosz módra'*)

Másik katona
(*még halkabban, valóban csak magának*) Na, ennek sem volt gyerekszobája...

Katona
Mért, neked tán volt?

Tiszt
Mondtam, hogy pofa be! Tartsátok a pofázmányotok, mert megugrasztjuk ezeket a csaló gazembereket!... Nem a mi dolgunk a feketevágást elkövetők üldözése, elkapása, tettenérése, kihallgatása, törvényszéki megmérése és dutyiba zárása, de mit lehet tenni? Távol, közel sehol illetékes – a rendőrünk elég gyönges, szinte 'ezekkel' tart! –, majd én rendet csinállok, tudom isten! Nem vágunk csak úgy sutyiban sertésjóságot!

Matyi
(*valóban csak magában*) Disznót, te disznó... (*majd hangosabban, hogy hallja az elvtárs is*) Feketevágás, fuj!

Katona
Még ha te is kapnál egy kis kóstolót!

Tiszt
Körtepálinkával kezdve az egészet... Aztán jövet a kolbász!

Másik katona
Kolbász!... Mi is kapunk?

Tiszt Kaptok egy frászt. Ha hozzá mertek nyúlni, megnézhetitek magatokat. Kell a Népköztársaságnak.

Katona Annak nagyon.

Másik katona Hogy rakná belé...

Matyi *(igen halkán)* Meg nem mukkanok, mert elevenen lenyelem az 'elvtársat'... Még hogy bűn, ha valaki enni akar... Vágni, mert éhesek a gyermekei...

Tiszt Nem motyogunk, elvtársak!... Az a pince nem a mi pincénk?

Másik katona És, főhadnagy elvtárs, a borukat megkóstolhatjuk?

Tiszt Hógyne, majd kvaterkázunk a közélelmezés ellenségeivel! Adok én nekik... De nektek is, ha nem fogjátok be, még valaki fölébred a pincesoron a részegségéből és fut riadóztatni a feketevágókat, zug pálinkafőzőket, fegyverrejtegetőket, népellenes összeesküvőket, magát a sötétben bujkáló imperializmust....

Matyi Fúj.

Tiszt Hogy mondta, katona?!

Matyi Mondom fúj. Mert én is utálom őket, főhadnagy elvtárs.

Tiszt Az más, honvéd bajtárs. Akarom mondani elvtárs.

Matyi Hagymás.

Tiszt Nem értem.

Matyi Kozmás.

Tiszt Nekem itt ne motyogj, beszélj érthetően, hangosabban, a kutya úristenit!

Matyi Így valóban észrevesznek bennünket, főhadnagy elvtárs.

Tiszt Ja; igazad van. Honvéd, mondom, kuss legyen!

Matyi Lenin erre, arra. *(halkán, hogy ne értse az elvtárs)*

Tiszt Nem megmondtam?

Katona ...Ez? *(szagol bele a légbe)* Akár az is lehet. Valami erős cefreszagot már előbb éreztem, de nem mertem szólni.

Tiszt Nyilván akkor, amikor a pálinkát kezdtük emlegetni! Haha-ha... *(nevetgél megint, igaz, halkacskán, az ávós, hogy neki milyen humora van)* Na jó, nem csak a körte, de a szilva, a barack...

Matyi Amelyik a-val kezdődik.

Másik katona A törköly-, a meggy-, a bodzapálinka...

Tiszt Bodza nincs is!

Katona Állítólag néhol azzal is sikerrel próbálkoznak!

Matyi 'Micsurin'.

Tiszt Azt elhiszem, attól az is kitelik! Hogy mit nem tudnak a szovjet elvtársak ott a tajgában!... Rendben, Matyi honvéd, ezért a mondásáért kap két nap eltávozást!

Matyi Két nap? (*halkabban*) Azt hittem, dutyit... Az eltáv nem elég arra, hogy vissza is érjek. Egy nap oda, egy vissza az út. Legalább még egy nap kell, szabadság, hogy egy kicsit otthon lehessenek.

Tiszt A jó édes anyád szoknyája mellett, vagy a szomszédlánnyé alá bújva....! Arról szó sem lehet. De majd megtárgyaljuk. Ha megoldjuk ezt a harci feladatot! De, honvéd elvtárs, az előbb jól feleltél! Ezért megjutalmazlak. Pláne, ha sikerül elkapni ezt a mocskos csavargó kihágó üzért a disznájával... És ha hozol nekem egy kis szilvapálinkát! Mert az a kedvencem. Abból mit ne tudnék meginni... Na, hozol, vagy se?!

Matyi Főhadnagy elvtárs, tisztelettel jelentem, egy demizsonnal hozok!

Másik honvéd Én kettővel, ha kapok egy hét szabadságot.

Katona Én meg...

Tiszt Elég volt, fiúk, a bratyizásból! Amit megmondtam, kész. Figyeld, elvtárs, az utat! Ott valami mintha...

Katona Valóban...

Matyi Hogyne, kutyaszar.

Tiszt Jaj! Hogy az a... Letakarítod! Honvéd elvtárs, ahogy visszaérünk a körletbe, nekiállsz, letisztítod, tisztára sikálsz, fényesre kúrod és úgy teszed az ajtóim elé! Értem?!

Mind Értettem! ...főhadnagy elvtárs!

Tiszt Akkor jó.... De ha jól számolom, az már ott az a pince... Csak csöndben! Csitt, a kurva életbe.

Matyi Már Sztalin elvtárs megmondta.

Tiszt Még a végén elszalasztjuk.

Katona A nyulat.

Tiszt Azt, a szájba vágott öreganyádat...

Matyi (*magában*) Még a végén kiderül, hogy tényleg nincs humora a főhadnagynak... Csak teszi magát. De azt ügyesen... Élvezi a hangját... A 'jó kedvét'... Csak egyszer el ne vegyem neki... Kár, hogy eddig éleslövészeten még nem kerültem a hátába... A fronton könnyebb lenne, de oda tán mégse kíváncsozzon az ember...

Tiszt Na, ez az! Halkan, majd én előre megyek!... Második honvéd, megkerülsz a pincét, nehogy másik kijárata is legyen, ha találsz valami gyanúsat, maradsz, figyelsz, de löni nem kell, csak ha menekülőre fogják a dolgot! Innen élve senki sem futhat el! Csak úgy, a büntetést megúszva... lepuffantod, mint a nyulat! Jól mondtad, nyúl... De a cél, ne felejtsetek: nyakon csípné őket! Ami ennél is fontosabb: a hús, a zsír, a többi disz-

nóság lefoglalása! Mindent viszünk! Semmit sem hagyhatunk. Feketén vágják, engedély nélkül, úgyhogy az a legkevesebb, hogy mindent elveszünk tőlük! Semmit sem hagyunk nekik. A vájlingot is visszük? A húsdarálót, a belet, a...

Katona
Tiszt Pofa be, arról nincs szó! Ilyenkor marhulni? Várjál csak, érjünk haza, tudom isten...

Álljon, honvéd, a helyére!!!!... Akkor minden rendben, tudják, honvédek, mi a teendő?!... Csitt... *(s mintha az elvtárs izgulna a legjobban)*

Matyi *(fegyverét szorítva, magában, magának)* Már Lenin megmondta, ahogy a 'szemináriumon' hallhattuk, Sto gyélaty? Hát: ez. Kifosztani az embereket.

Katona *(halkan, oda)* Hallgass, te hülye!...

Matyi *(suttogva, társának, félre)* Nem hallja, eltelt az 'akciójával'...

Katona Elnek el, de, figyelj...

Tiszt Akció: in-dul! *(és belöki a borospince ajtaját)*

Mind *(be a betört ajtón a présház előterébe)* Föl a kezekkel!... Ne babráljon... Aggyisten!

Szín: pince belső előtere

(háttérkép /a föllegekben/: a három templom gumibotkerítéssel, géppisztolyokkal)

Tiszt Kezeket föl! Adják meg magukat! *(s a tiszt mögött betódul a pince előtti présházi előtérbe az őrző)*... Gazduram, tegye le azt a kést, mondom föl a kezekkel!

Paraszt *(elejti a kést, amivel eddig az asztalon lévő húst aprította, és fölteszi a kezét, ahogy a felesége is, aki szintén a szűk helyiségben tüsténkedik)* Jaj... Szent Isten...

Parasztfiú *(kiszaladna, az anyja lökte az ajtó felé, de nyakon csípi)* Ne bántson, bácsi, nem csináltam semmit! Ne...

Tiszt 'Nem csináltál semmit'; te valóban nem, te még kiskorú vagy, de amit apád, anyád elkövetett... Azért bizony felelni kell!... Na, csak tartsa fenn a kezét, 'gazduram', a 'gazdasszony' nemkülönben, állj, vagy lövök?! A bitang mindenét ennek a kulák világnak, engedély nélkül zabálni akarnak, a városi meg haljon éhen? A munkásemberek a városban éheznek, a kulákok meg dúskálnak az efféle javakban... *(és már lökné is le a húst az asztalról, borítaná föl a béllal teli vödört a lábával, lőné szét az egész kócerájt a tiszt elvtárs a nagy-nagy dühében dühöngve)*

Katona Főhadnagy elvtárs, a hús kell a népgazdaságnak...



Nagykörút és Király u. sarok



Nagykörút – New York palota

Tiszt Kuss... Akarom mondani igazad van. *(és igazít egyet az antant-szíján)*... Akkor most árulják el, mit csinálnak itt? Tán nem akarják letagadni, amit mindkét szemünkkel látunk? Ő is a két szemével *(mutat sorra katonáira)*, meg ő is a két szemével. Az már hány szem is?... Na, mit?! *(szögezi a 'gazda' mellének a pisztolyát)* Hogy robbanna föl ez az egész kulák bagázs! Meg különben is, szerencsétlen, miért nem kért vágási engedélyt?

Paraszt Meg sem kérdezte, hol az engedély... És ha lenne? Mert igenis van! *(bátorítja magát az első ijedség után)*

Tiszt Nem szemtelenkedünk. A bejelentő világosan a tudtunkra adta...

Paraszt 'Bejelentő'.

Tiszt Nem bratyizunk, és főleg nem pofázunk! Akkor, hol a vágási engedély, hol van?! Mutassa, nagy okos.

Paraszt Elfelejtettük kihozni.

Tiszt Haha... Beküldjem valamelyik katonámat a 'szülői házba' a faluba, hogy elhozza?

Parasztasszony Inkább ne.

Paraszt Nincs!

Tiszt Nem megmondtam?! Szóval engedély nélküli vágás... Kimeríti a törvényt...

Matyi Majd még fölsorolja...

Katona Ha tudná...

Paraszt *(kezd fölocsúdni kábulatából)* Százados elvtárs, mi nem kulákok vagyunk, nekünk semmink sincs, csak a kis házuk a kicsi udvarral, ahol ezt a disznót fölneveltük, a kicsi kertünk, ahol megterem a családnak a zöldség, gyümölcs... Ha engedéllyel vágunk, a beszolgáltatás elviszi a zsírt, az asszony akkor mivel főz, a gyerekeknek mit kenünk a kenyérére?! Százados úr...

Tiszt Talán elvtárs, nem?! Ideje lenne megtanulnotok... Bár igazad van, engem te csak ne 'elvtársazz', nektek én Úr vagyok!

Parasztasszony Úgy is néz ki. Úgy viselkedik, mint a háború előtt az uradalom hajcsárja.

Tiszt Meg se hallom, mert még rosszabbul jársz, asszony! Velünk nem lehet kukoricázni! Ávós fiúkkal...

Matyi Hallod, ez ávós!

Katona *(egy más közt, halkán)* Volt... Valamit csinált, idetették. Most ezért akar mindenkin túltenni. Mit gondolsz, mit kap, ha ez a feketevágás dolog jól sült el? Kap még egy csillagot. Nekünk meg adnak két hét jutalomszabadságot...

Matyi De hát ez a rendőrség dolga volna! Még a végén mi szorulunk miatta. Csak mert a parancsát követjük.

Katona Nem kell betojni, valahogy kimászunk belőle.
 Matyi Csak emberileg is... Mert ebben részt venni!
 Katona Igyekezünk, nem?!
 Tiszt A paraszt sunyi, egy szavát sem szabad elhinni! A parasztnak a bőre alatt is zsír van...
 Majd mi teszünk róla!... És ez a szőlő, prэшázsal, nem a tiétek?! Hogy lenne saját szőlője, pincéje nincstelen zsellér embernek?! Hogy lenne!? A legszívesebben szétpofoznám ezt a bitang kulák népséget! Úgy hazudtok, mint a vízfolyás... Azt mondják, a paraszt mindent kibír!
 Matyi Ebben igazad van. Csak nehogy megunja... *(mondja, magának)*
 Paraszt Nem a miénk, nagybátyámé!
 Tiszt Nekem meg Rócsild az unokabátyám!... Mit hazudsz?! Úgyis utána járunk, és akkor még csúnyább vége lesz a dolognak. Belekevernéd a drága kulák nagybátyádat is?! Menni akartok mindnyájan Recskre, a Hortobágyra? Vagy csak Pentelére egy kis kényszermunkára?! Mi?!?! Kubikolni valamelyik 'erőműhöz'.
 Parasztasszony ...Meg a négy gyermekünk, akiknek enni kell adni! *(szólal meg az asszony, leejtve föltartott kezéből a disznó belsősegeit, könyörgésre veszi)* Százados elvtárs, magának is van családja, vannak gyermekei, vagy ha nincsenek, van anyja, vannak testvérei, és biztos nem bankár fia tetszik lenni...
 Katona Nem százados, főhadnagy. *(unja meg a 'századosozást')*
 Tiszt Tényleg nem gyáros az apám. Csak asztalossegéd a városban. De ez nem ide tartozik!...
 Matyi Eredetileg ő is azt az ipart tanulta ki. Ha kitanulta volna! Mert akkor nem itt rontaná a levegőt.
 Katona Ingenélőként jobban érzi magát. Más nyakán, államén, pártén, akárkién, csak here módra... Ne kelljen dolgozni! Csak ütni. Mert ő a 'munkásosztály vasökle'. *(mondják, mondják, magukban)*
 Matyi Halkabban...
 Tiszt Hagyd el, menyecske... Nem ez a lényeg! Ember, a lényegre! Ne hadoválj itt nekem! A feketekereskedelemről beszélj, mert hogy biztos a feketepiacra szánod, hogy aztán aranyra váltsd...
 Matyi Jó hogy nem azt mondd, „Hé, paraszt!” Mert ezeknek... Ha rajtuk áll, a lényeg semmit sem változott.
 Paraszt ...Aranyra? Ha ezt a disznót is elveszik tőlünk, éhen halnak a gyerekeink! Mehetünk világgá koldulni... *(majdnem sír)*

Parasztasszony	Nem látod, hogy ezeknek nem számít, kit küldenek koldusbotra? Bankárt, gyárost, fölbirtokost, vagy ágrólszakadtat? Nem látja rajtunk, hogy olyan szegények vagyunk, mint a templom egere?! <i>(tördeli a kezét, s öleli a hozzá bújó rettegő kisfiát)</i>
Parasztfiú	<i>(nekiugrik a tisztnek)</i> Nem csináltunk semmit!
Tiszt	<i>(nyakon üti a gyereket)</i> Ez is jól kezd, ilyenekből lesznek az imperialisták kémjei. Erre tanítják a gyereküket, erre?!
Matyi	<i>(géppisztolyát fölemeli, majd, talán, mégse)</i> Mocskos állat!
Parasztasszony	<i>(fölnyalábolja a fiát, magához téríti)</i> Gazemberek... Ehhez értetek, a gyöngébbet bántani! Tudom Isten, ha nem lennének itt az oroszok, nem lenne ekkora pofátok!
Tiszt	Hallottátok?! Katonák, maguk lesznek a tanúi ennek az esetnek. Megnyugodhat, néném asszony, maga is megy a dutyiba. És örüljön, ha megússza pár évvel! A testvéri Szovjetunió gyalázása miatt. Megáll az ész, így beszélni a fölszabadítóinkról... Ekkora hálátlanságot, mert hogy állítólag 'szegény' emberek, akiknek 'se ingük, se gatyájuk', de közben a sötétben itt dőzsölnek... Na, meg ez az, 'Isten', akkor már 'templom' is! Jó, hogy emlegetni tetszik. Aztán meg szokta gyónni a bűneit a pap bácsinak? Azt is, hogy feketén vág disznót, megkerülve az állami hatóságokat? Meggyónja? Mert akkor holnap a pap bácsihoz vezet az első utunk, őt is elvisszük, mert ezzel lelepleztük, el tetszett árulni!
Parasztasszony	Szűz Anyám!
Paraszt	Ezt nem kellett volna...
Matyi	<i>(alig hallhatóan, dühtől remegve)</i> Befogod a pofád!
Katona	<i>(csak hogy a másik hallja)</i> Ne örülj meg...
Másik katona	<i>(betoppan)</i> Kint minden rendben, főhadnagy elvtárs!
Tiszt	Az jó, mert itt nem! Maradj kint, örködj. <i>(mintha higgadna)</i> Na, most mi legyen ezzel a cuccal? Nekem kell a disznó elszállításáról gondoskodnom?... Ti hogy vittétek volna haza a húst? Halljam!
Másik katona	Igenis! <i>(és visszamegy)</i>
Tiszt	Szóval nem árulják el... Katona <i>(mutat Matyi honvédra)</i> , nézzen szét, mibe lehet a húst rakni! Egy-kettő... Te pedig menj, segíts összecsomagolni... <i>(és gumibotjával a parasztember hátára húz)</i>
Paraszt	Jaj! <i>(összeesik)</i>
Matyi	Te piszkos gazember! Azt bántod, akinek semmije sincs? Attól veszed el, akinek amúgy sem nagyon jut? Nesze, állat, nesze... <i>(és hatalmasat rúg a tisztbe, rámegy, de a társa lefogja)</i>

Katona	Ne örülj meg!...
Másik katona	<i>(a zajra, kiabálásra beront)</i> Mit csináltok, megvesztetek?
Matyi	Meg.
Parasztasszony	Jaj, lelkem... <i>(ugrik a férjéhez segíteni)</i>
Mama	<i>(bevánszorog a pince előterébe, kezében vödör, válláról lóg a bél)</i> Mit csináltok, gyerekek? Hallottam valami zajt, meg nagyjából úgyis végeztem a bél mosásával, mert a sarat már kiürítettem, tisztogatni itt is tudom, nem fogtok kiszaladni a búztól... Hát te, fiam, mi lelt?
Parasztfiú	Látja mama, a katona agyonütötte!
Mama	Mondom, a kakát kint hagytam. Ne félj, elástam.
Parasztfiú	De mama, nem látja, verik apámat! <i>(ordít az öregasszony fülébe)</i>
Mama	A kolbászt nem adom! <i>(és azzal a tisztre borítja a vödör belet)</i> Jó étvágyat! Majd eleszed az unokáim elől...
Katona	Öreganyám!...
Matyi	Inkább ápolod a 'tisztedet'... Tűnjünk el, de gyorsan!

FÜGGÖNY

II. fölvonás

Szín: kocsmá előtt

(a háttérben a 3 torony alatt gumibotkerítés, némi kolbászmaradékkal)

*Ivó előtti asztaloknál kopott munkaruhás férfiak iszogatnak, előttük a poros utca, túl-
felől a mező; a csapszék melletti kerítésen föliratok: HAZÁNK NEM RÉS,
HANEM ERŐS BÁSTYA A BÉKE FRONTJÁN! Tovább: A SORBA ÁLLÁS-
SAL IS AZ ELLENSÉGET TÁMOGATOD!*

1. téeszcsés	<i>(a csapszék előtt elhaladónak)</i> Gazduram, nem lenne jobb belépni a téeszcsébe?! Ilyen korán dologba menni, szántani, vetni... Nem fárasztó? Látja, a téeszben milyen jó dolga van a munkás embernek! A magángazda meg csak robotol, húzza napestig az igát...
Többi téeszcsés	Hahaha! Bruhaha... <i>(röhögnek, térdüket csapkodják, sörhabos szájukat törölgetik, koccintanak a sörrel, meghúzzák, odaintenek a szekeren ekével a határba tartó gazdának)</i> Egészségedre! Pláne ha belépsz... Hahaha... Gazduram, nem jobb így élni? Nem könnyebb együtt?!

Gazduram	Aggyisten. (<i>biccent oda a jókedvű télesztagoknak a kocsmá felé, és továbbhajt, magában:</i>) Hogy fordulnátok föl. Dolgozni, azt nem szerettek. Naplopók.
1. téeszcsés	Fiam, nem lenne jobb dolgod nálunk?!... (<i>kiált az apja után igyekvő gazdalegényre</i>)
2. téeszcsés	Gyere, de akkor el kell költöznöd apádtól! A földet hozhatod, avval már beléphetsz, de nem lakhatsz egy földel alatt olyan személyel, aki magángazdálkodó! Kulák, hogy magyarul mondjam.
Többi téeszcsés	Úgy van! Jól megadtad neki... Jöjjön, szeretettel várjuk, kell a dolgos keze...
2. téeszcsés	Hallod, jól monddod, 'kell a dolgos keze'... Hahaha!
Többi téeszcsés	Hihihhi!... Erre inni kell... Igyál, betyár, múlik a nyár!
1. téeszcsés	Nem tartasz velünk? Vigyázz, ha az ellenséggel vagy, pórul járhatasz. Ha otthon valamiért kitelik az esztendő, nem kapsz munkát, nem tanulhatsz tovább, ha bevonulsz, csak 'lapátos katona' lehetsz... Jól vigyázz! Nem ijesztgetünk, mi jót akarunk neked!
3. téeszcsés	Mint a keresztapjának, amikor bevertük a fejét... Gyorsan alá írtá a belépési nyilatkozatot... Mennyit is hozott a közösbe? 40-et, 42 holdat?... Rohadna el a kulák fajtájuk.
4. téeszcsés	Vagy rád gyűjtjük a házad!
1. téeszcsés	Halkabban, ezt nem árulhatjuk el...
3. téeszcsés	Marha vagy, mit jártatod a szád?! Iszol egy kicsit, aztán kiadsz bennünket.
2. téeszcsés	Nagy baj nem lehet, a hatósági elvtársak megvédenek.
3. téeszcsés	Az ávh-ra gondolsz?
2. téeszcsés	Meg a többi népi demokratikus hatóságra, mindre, ami már a miénk! Igyunk a néphatalomra!
Többi téeszcsés	Igyunk! Van mire, hálá istennek.
1. téeszcsés	Nekem itt ne 'hálá istenezz', mert még valami baj ér.
2. téeszcsés	Meglát a plébános bácsi.
Többi téeszcsés	Bruhaha. Haha. Hi, he. Hü.
1. téeszcsés	Halljátok, ettől be kell ganézni.
4. téeszcsés	Be, én mondom.
3. téeszcsés	Na jó, én megyek a hugyozóba.
1. téeszcsés	Jó, hogy eddig bírtad. Reggel hatra be a téesz-irodára, munkára jelentkezés, jól beosztják az embert, hol a helye, hol fog aznap dolgozni, mi lesz a teendője, kimegy a megadott helyre, ahol a brigád már nekiállt, hogy kocsmanyításra a magunk fajta belevaló téeszcsé-szervező szeszakázán már vissza is érjen ide a

- tanyasor szélére, hogy el ne mulasszunk egy áldott téesz-percet sem... Egészségünkre!
4. téeszcsés A néphatalomra!
1. téeszcsés Ne marhulj, így ne beszélj! Ezzel nem szabad viccelni.
4. téeszcsés Nem azért mondom.
1. téeszcsés Tudom, velünk együtt ütötted, amikor ütni kellett a burzsuját! A kulákját persze. Csak ma már kevésbé lehet abriktolni.
3. téeszcsés Azért még csak-csak.
1. téeszcsés Ha észnél van az ember. Most már, azt mondják az elvtársak, az értelem erejével kell meggyőzni a téeszcsétől óvakodó magángazdákat. Becsalogatni...
4. téeszcsés Tudod isten adnék én nekik...
2. téeszcsés Mint amikor hülyére vertük azt a gazdát...
3. téeszcsés ... hogy utána fölakassza magát.
1. téeszcsés Mondtam, hogy pofa be?!... Szerintem jobban teszitek, ha visszamentek dolgozni, mert még valami örültséget csináltak. Gazduram, hova siet, hova? A 'földjére'? *(szóltja meg a csapszék előtt elhaladó újabb gazdát, aki ijedtében biccenteni is elfelejt, nyakát behúzza igyekszik tova)* Tudja, meddig lesz még a magáé...
1. téeszcsés Hagyd el, nemrég halt meg a lánya, tüdőbeteg volt.
2. téeszcsés Akkor: Gyerünk a Leninbe!
3. téeszcsés Ezzel ne tréfálj... Tudod, mit kap tőlem, aki bántani meri Lenin elvtársat?!?
2. téeszcsés Bántja a fene... Éppen hogy örök életemben Sztalin-hitű voltam! Rákosié meg pláne! A feleségem nemrég azt mondta, ő a legjobban Rákosi elvtársat szereti! *(hukk, mondja közben)*
4. téeszcsés Erre inni kell! *(koccint a sörrel)*
2. téeszcsés Magyar ember sörrel nem koccint! Tudod, mióta?! Arad!!! Nem esik le?... A tizenhárom! Damjanics, tudod.
4. téeszcsés Az már a múlté, jóba vagyunk a román elvtársakkal. Ott is kolhozrendszer van!
1. téeszcsés 'Kolhoz', 'kolhozrendszer'?! Jó, hogy nem csajka, csajkarendszer! Egy elvtársam így merjen beszélni; akkor mit várjunk a tetves kulákfajzatoktól? Meg azoktól, akik szegény ember létükre az uszályukba kerültek? Mit?! Azt a hétszázát...
4. téeszcsés Jó, akkor nem koccintunk, de valóban, isten éltesen helyett inkább Rákosi éltesen! *(és körbekoccintja a söröspoharával a többi söröspoharat)*
1. téeszcsés Szóval te mész kapálni, te a raktárba rakodni, te vetőmagot tisztítani, én meg irány a brigádiroda! *(észbekap, ki száll le a kocsiról: nem magángazda a magáéról, csak a kolhozelnök a kol-*

- hozéról)... Vigyázzatok, itt van Elnök Elvtárs! Jól le fog ben-
nünket barnítani. A déli verőn itt vakarjuk a hasunkat, iszogat-
juk az egyre langyosabb sört! Kocsmáros! Ide gyorsan, de a
leghidegebbet hozza, és ne négyet, mindjárt egy ládával, mert
itt az elnökünk! Az pedig ha egyszer nekiáll...
- Többi téeszcsés *(fölugranak székeikről, van, aki leesik róla, más nekidől a büfé
falának, a kocsmárost meg kieszi végre a búbánat az odújából)*
Hogy a fene vigye el... Beteszi a kaput... Akkor most igyunk,
vagy ne igyunk?!...
- Kocsmáros Mi a búbánat bajtok van?... Na, jó, itt a láda sör. Kitűnő
Kőbányai. Ha megfelel elnök úrnak.
- Marci Semmi 'elnök úr', üljeteK vissza, veleteK tartok! Elégge kimerít-
tett az eddigi dolog, már szinte kész ideg vagyok. Az egyiknek
az nem tetszik, hogy nincs mit ennie a fejőstehénnek, ezért
keveset tejel, a másik nem tartja igazságosnak, hogy a kapálá-
sért mennyi munkaegység jár, a harmadik meg majdhogynem
a pofámra jön, mert már hajnalban pálinkaszagú és azt hiszi,
hogy a maga földjét műveli. Hogy én abba ne pofázzak bele!
Megáll az ész.
- Kocsmáros Megáll.
- Marci Kocsmáros, óvatosan. Azt hiszed, elfelejtettük, hogy ez a csap-
szék a tied volt?!
„Tengerész”, vagy mi. Mert eredetileg az apádé volt, a tanyaso-
ron egyedül ő tudott úszni, ezért ragadt rá. Tengerész volt
Horthy alatt, még az Osztrák-magyar Monarchiában, és amikor
hazajött a háborúból, hadi érdemeiért, vitézi tetteiért cserébe
az ország fehér uraitól megkapta ezt az italműveket! Hogy
aztán téged csak erőnek erejével lehessen erről lemondadni.
Persze, 'önként' ideadtad. Oda, a földműves-szövetkezetnek.
Nagyon jól tudjuk, hogy te ezt ma is a magadénak tekinted.
Mint a legtöbb bűdös paraszt.
- Többi téeszcsés ...Bűdös paraszt! Az! Adni kéne...
- Marci Úgyhogy óvatosan azzal az 'elnök urazással', még megütöd a
bokád. Eddig megúszta, de egyszer te következhetsz. Ha nem
tartod a pofád!... Na, ide a sört! *(issza, egy hajtásra, eldobja, jön
a következő)* Kitikkadtam. *(azt is fölhajtja, az üveget hátravágja)*
3. téeszcsés A huzatod a régi. Tehát minden rendben! *(kacag vele az egész
banda)* Haha.
- Kocsmáros Tartom, tartom, bocsánat, ezer... *(és már be is fut a kocsmájába)*
4. téeszcsés Sietünk, sietünk, a temetők meg üresek?! *(rikkant ki az útra az
ott elhaladó kerékpáros öregúr irányába, az illető leesik a kétéke-*

- reküről, majd fölpattan, kalapját, kétkerekűjét, mindenét ott hagyva eliszkol)*
- Marci Azért nem kell így ráijeszteni a vén kulákjára! Fiúk, az az idő lejárt. Most már másképpen kell az emberekkel beszélni. Elsőre szétosztottuk köztük a földet, másodjára nem sikerült mindtől elvenni, mert túl durvák voltak. Most jön a harmadik roham! Hogy minden a miénk legyen!
4. téeszcsés ...voltatok?...
- Többi téeszcsés Minden! ...de minden...megforgatjuk a világot... Rákosi pajtással előre!
- Marci Öreg, nem az úttörőben vagyunk!... Persze, szép volt, jó volt. De akkoriban cserkészetnek, majd leventének hívták. Ha még emlékeztek rá!... Persze aki ennyit iszik... *(megint fölhajt egy üveggel)* Kocsmáros, nincs kétliteres söröd? Állítólag a németek úgy mérik. Isszák. Nem kell ennyit bajlódni.
1. téeszcsés Kocsmáros! Még egy láda... Fogy, mint a közösen a megszokottnál több fogyóeszköz.
2. téeszcsés Elvtársak, hukk, van egy óriási ötletem! Marci elnök az előbb emlegette a kocsmá eredeti, Tengerész nevét. Most meg csak annyi van kiírva, „4. sz. italbolt.”
3. téeszcsés Hukk, az jó lesz! *(és már föl is állna, ha tudna)* És mi legyen a neve? Te nagy okos.
2. téeszcsés Na, mi?! Hát SZABADSÁG, ELVTÁRSÁK!
- Marci Ne ba-brálj ki velem, elég lesz a „Szabadság”! „Szabadság italbolt”... Kocsmáros!...
- Hol az a gazember? Már megint az imperialisták szekerét tolja?! *(megint fölhajt eggyel, nézi, nincs több a ládában)*
- Többi téeszcsés Csapos!... Kocsmáros!...
4. téeszcsés Nem, csak a Szabad Európát hallgatja. Itt, mellettünk, elvtársi kontónkra.
- Marci Hülye vagy, jobb, ha befogod. Ez nem vicc. Kocsmáros!!!!... Ennek kényszermunkatábor lesz a vége.
2. téeszcsés Két év.
3. téeszcsés Legalább három, meg egy nap.
- Kocsmáros *(kijjed a csapszékéből)* Igenis, mit parancsolnak az urak, akarom mondani az elvtársak? Mit hozzak még?
- Marci Szerencséd, hogy öregapádnak szólítottál... Írd át az italműved nevét.
- Kocsmáros Micsoda? *(úgy tesz, mint aki nem érti, nem jól hall; nyilván azt hiszi)*
- Marci Jól hallottad. A „4. sz. italbolt” olyan semleges, a semleges pedig gyanús, nagyon gyanús! Ebben a mai világban állást kell

- foglalni, elvtársam, akarom mondani Kocsmáros 'úr'. Szóval a mai szent naptól fogva legyen a neve „Szabadság italbolt”. Se több, se kevesebb. Ennyi!... Értette? Szépen kerít egy létrát és átírja.
- Kocsmáros Én értem, de mit szólnak hozzá az elvtársak... *(félre, vállat vonván:)* Részeg persze volt éppen elég abban az 'átkozott' és 'átkos' rohadt kapitalizmusban is...
- Marci Mi vagyunk az elvtársak, világos? Mi itt népgyűlést, sőt, falugyűlést, mi több, rendkívüli termelészövetkezeti csoport közgyűlést tartva a helységünk határának e felében tevékenykedő Lenin Tszcs tagsága, úgy is, mint a jövő magyar szocializmusának a helybéli talpköve... így döntöttünk!... Gondolod, hogy ettől bárki elrettenthet bennünket?... Különben is, elfogyott a sör!... Előbb hozd az újabb ládával. Aztán folytatjuk az 'értekezletet'. *(a kocsmáros sebesen eliramlik, s kisvártatva már jön is, cipeli, amit cipelnie kell e kegyetlen, a türelmünket próbára tevő időben)*
- Kocsmáros Nem lehet! Akkor engem lecsuknak.
1. téeszcsés Na nem Horthy-ítatónak kereszteljük el, mert akkor kapnál; nem is Sztalin-művek, az már van vasgyárban, nem is Elnök-ítató, mert még félre lehetne érteni; Szabadság!
- Kocsmáros ...Szabadság! *(vágja magát haptákba, majd észbe kap)* Rendben, utánaézek... *(el)*
- More Halljátok, elvtársak, én elhúszom a nótákat!... *(esik be a színpa a korcsmai előtérbe a tanyasoron éledegélő cigányzenész a hegedűjével, és már hangol, gyantázza a vonóját)*
1. téeszcsés Fiúk, megjött a more! A legjobbkor; elnök elvtárs, mi is a kedvenc nótád?
- Marci Elfelejtetted volna?
1. téeszcsés A Föl, föl, ti rabjai a földnek... mellett, úgy érted?
- Marci Pontosan. Nem is vagy te olyan hülye, mint amilyennek mutatod magad. Pláne így öt- hat üveg sör után... De remélem, munkaegységet nem akarsz ezért a napért elszámolni? És ti se?!
- Többi téeszcsés Nem! ... Dehogy... Hogy gondolod... De elvtárs... A k- életbe...
- Marci Nekem ti ne elvtársazzatok! Vagy együtt lógunk az első akác-fán, vagy senkit sem lógnak föl! Értem?! Együtt, vagy senki. Akarom mondani ha én lógni fogok, mert a néphatalomért áldozom az életem, a népi demokráciáért, értetek, ti kis hülyék *(már húzza is le a következő üveg sört, mert közbe megérkezett az új szállítmány)*, ti is.
- Téeszcsések *(vakaróznak)*

Kocsmáros	<i>(hozza a létrát, nekitámasztja az italművek oromzatának, előveszi a zsebéből az éppen kéznél lévő ács cerkát)</i>
More	<i>(rázendít: úgy húzza, mintha a Száztagú húzná, s vállalja az előénekes szerepet is:)</i> „Akácos út, ha végigmegyek rajtad én...”
Többi téeszcsés	„...Eszembe jut, egy régi szép emlék...”
Marci	„...Nyár este volt, pacsirta szólt a fán...”
2. téeszcsés	„...madár dalolt a fán...”
Többi téeszcsés	„...dalolt a fán...”
Kocsmáros	<i>(csak írja, rója ákom betűivel a lenini szocialista igazságot: „Szabadság, elvtársak!”)</i> Nna, ezzel is megvolnánk... <i>(kászálódik le a lajtorján)</i> Ha nekik ez kell, hát tessék. De hogy mit kapok érte...
More	Három és fél év. Legalább!
Többi téeszcsés	„Nyár este volt...”
Rendőr	<i>(be)</i> Mi lesz itt, parasztlázadás? Világos nappal, amikor a nép földjét kellene művelni, mi ez a ribillió?!
Többi téeszcsés	„...cigány”...
Rendőr	<i>(észreveszi az italbolt új cégérét)</i> Lázítunk, lázítunk?! „Szabadság, elvtársak!”?! Jó, hogy nem „Kitartás, jön Szálasi!”... Na, megálljatok csak... <i>(előkapja a pisztolyát, a levegőbe lő; észreveszi, kik mulatják ottan az időt; az elvtársak akkor már mind a porban hevernek)</i> Elvtársak, ti itt? Ti vagytok azok?!... Mi lesz ebből... Mért nem szóltatok?!
More	Hát már ez is baj? <i>(cidrizik a roma)</i> Én csak elhúztam az elvtársak nótáját...
Rendőr	Té, bibás, el. Ők is a magukét...

Szín: Anikóéknál

(3 templomtorony, áttűnő kolbász-gumibot kerítés)

Kertes ház előtt: utca, kiskapu, kert, tornác.

Anikó	Levél jött Matyitól? <i>(fut ki a kapuba)</i>
Postás	Már megint nem, sajnálom. Apádnak jött valami. <i>(átadja)</i>
Anikó	Postás bácsi, mi lett az elődjével, akit évek óta nem látunk! Mindig meg akartam kérdezni...
Postás	De jól emlékszel... Pedig jobb lenne nem firtatni!... Neked, lelkem, elárulom, amikor Sztalin meghalt, örömeiben azzal szórakoztatta az embereket, hogy KELETRŐL OLYAN DÖGSZAGOT HOZ A SZÉL... El is vitték, azóta sem látta senki.
Anikó	Ajaj, szegény, eljárt a szája!

Postás Annak el. Én is jobb, ha befogom a csőröm! Na, szerbusz, galambom...

Anikó Jó napot, postás bácsi, hozzon máskor is levelet! Hátha én is kapok...

Postás Meglátod, fogsz kapni! Szerelmeset!

Anikó Börtönből? (*harapná el*)

Postás Nyugalom, bogaram, mindennek megjön az ideje. Ezeknek... nemsokára végük...

Anikó Bár a próféta szólna postás bácsiból!

Postás (*visszafordulva*) Hallottad, mi lett Marcival, miután leváltották? Ti mindig jóba voltatok.

Anikó Volt a halál! Kerülget, de ki nem állhatom. Tudja, Postás bácsi, hamis abban az emberben minden... Azt hiszi, nem tudja mindenki, hogy...

Postás Mit? Mondd nyugodtan.

Anikó (*elsápad*) Csak azt beszélnek róla, hogy... Egy szavát sem szabad elhinni!

Postás Hogyne, mert besúgó... Nyilván azért van új állása, nem is akármilyen. Tanácselnök a hetedik határban... Holló a hollónak nem vájja ki a szemét!... Na, isten álgya, kisasszony. (*azzal elkarikázik*)

Anikó Jártatom a számat... (*üt a szájára, indul befele*) Anyuka! Itt a posta, apának írt a barátja, megismerem az írását. Tudja, akivel együtt volt Szibériában.

Anna Az hiányzik, hogy megint fölmenjen a vérnyomása. Nincs elég bajunk?... Azt hittem, Matyid írt. Csak nem felejtett el? (*félre*) Csak nem verték agyon...

Anikó Hogy felejtett volna... Apánk megfélekezett rólunk, amikor négy évig nem írt, mert nem írhatott? A hét év alatt két levelet ért haza... Szerencsére a bajtársai hírt hoztak róla. Hogy él, hogy nagyon hazakészül...

Anna Szegény apádat a téeszcsében leteszik a fogatról, mert nem bírja. Pedig milyen erős ember volt! A fogával vitte föl a padlásra a zsák kukoricát. A fogság tönkretette. A háború... Legyen átkozott, aki odaküldte, meg aki nem eresztette haza! (*nekiállnak kukoricát morzsolni*)

Anikó És mi lesz apával? Hol fog dolgozni? Valamiből meg kell élni... Lassan végzek a Keriben, munkába állok és nem lesz semmi baj, majd én gondoskodom rólatok! Tejben, vajban fürdetlek benneteket...

Anna Józsika is, amikor kicsi volt, lehozta volna nekünk az égről a csillagot... Most meg Pesten kulizik. Jaj, lányom, nem szoru-

lunk mi még rá, csak magadról tudj gondoskodni! Alapozd meg a jövődet, találj valami jó állást, és előbb-utóbb kerül rendes férj... Vagy már biztos vagy benne?

Anikó Férj?... Nem kell elkapkodni.

Anna El nem... Ha akarnád se tudnád.

Anikó Nem.

Anna Rács mögött a szerelmed!... Biztos, hogy jól választottál? Mi lesz így veletek? Nehezebb helyzetbe kerülsz, mint én voltam hét évig, amíg apád távol volt. Egyedül kellett helytállni! Három nevetlen gyerekkel...

Anikó Annyira azért nem voltunk nevetlenek...

Anna Annyira nem, de minden lében kanál igen! Különösen kis Jani; de téged se kellett féltetni, egyszer még a nagyfiú Marcit is fejbe vágta! Majdnem betörted a koponyáját. Attól lett beléd szerelmes?

Anikó Ezt ne mondja, anyám!... Marcinak a nevét se hallom szívesen. Utálatos alak. Hazug, hamis. Még a szagát se szeretem!

Anna Ez az; lányom, ha rossz a szaga... *(nevetnek)*

Anikó Nem úgy értem!... Valami nagyon ellenemre van benne. Már a megjelenése. Viselkedése. Tartása. Hogy sunyi! Hozzám dörögöldzne, mindig meg akar fogni. A múltkor mondtam neki, fogdossa az öreganyját, azt a fogatlan vén banyát!... Jól megsértődött, mert nagyon odavan a nagyanyjáért.

Anna Nem kell tanulni menned? Nyugodtan fejezd be, az most fontosabb. Hogy jó jegyeid legyenek, mert akkor könnyebben kapsz majd állást!

Anikó Nem biztos, hogy az számít. Könyvelő, bérelszámoló, bármiféle tisztviselő sokféle lehet az ember. Még a mi 'kommunizmust építő szocializmusunkban' is! *(haha, nevetnek)*

Anna Ne ne vess, meghallja Marci!... Tudod, milyen rongy alak.

Anikó Anyám emlegeti, mire föl nem ideeszi a fene: nézze, ott jön... Hogy az a... Épp ő hiányzott... Anyám, mennem kell tanulni! Nem vagyok itthon. *(elrohan, be a házba)*

Marci *(teljes mértékben kiszállván a nagy fekete kocsiból, amiben segít neki a pilótája, a ház felé tart)* Aggyon isten, komámasszony! Aggyon a jó isten... Hogy vannak, hogy vannak, hogy ityeg a fityeg?... *(dől be a nagykapun, mert a kicsit kicsinek érzi)*... Jól láttam, Anikó is itthon van?

Anna De megemberesedtél, fiam... *(félre:)* ...Hogy tépné ki az ördög a nyelvem...

Marci Tesz róla az ember. Hiába, a lehetőség... Tudja, ángyomaszszony, mennyit nyomorogtunk mi az elmúlt rohand Horthy-

- fasizmus alatt, hát most egy kicsikét megerősödtem, ha egyszer már van mit a tejbe aprítania a magamfajta szegénylegénynek.... *(csak jön, jön, befele)*
- Anna Ángyod neked a komád asszony mindjárt megmondom micsodája... Na, kerüljön beljebb, fiam, ha már egyszer *(félre)* ideevett a fene.
- Marci Hogy tudnék ilyen kedves unszolásnak ellenállni... Kocsis, akarom mondani, sofőr elvtárs, kerüljön beljebb, asztalhoz hívnak bennünket...
- Pilóta Rendben, elnök elvtárs, csak előbb elnézek anyámhoz, tudja, a szomszéd utcában lakik. *(el, kocsistul, az őszülő hajú sofőr)*
- Marci Jól van, fiam, menjél csak... Anyám, mondja, az embere idehaza van? Régen láttam! Amióta hazajött a szovjet paradicsomból, ahol, hallom, jól tartották, mert ép bőrrel megúsza... Azt is mondják, mázsáról fél mázsára fogyott... Csont és bőr volt, igaz?
- Anna Nyolcvanról ötvenötöre... *(félre)* ...Rohadnál meg... 'Anyád' hogy van, hogy van?...
- Marci Köszönöm, meglehetősen, kendék után hozzá nézek be. Látja, néném, maguk az első! Ami nem akármilyen... Persze, Anikó...
- Anna Szóval megéheztél... 'Anyádnál' jártál? Jártál? Akkor?...
- Marci Arra tetszik gondolni, hogy ott már egyszer jól laktam? Nem, csak az önök tisztas asztala után... Amit, remélem, az én tiszteletemre... Anikó fog megteríteni!
- Anna *(félre)* 'Terülj asztalkám', az kéne neki... Ehhez szoktak ezek! Ehhez szoktatták magukat. Na, hogy a fene essen belétek... Anikó, még mit nem! Kapsz a pofádra apánktól... Meg Matyitól, ha hazajön!... *(immár hozzá:)* Hallom, fiam, megint fölvitte az Isten a dolgodat?! Föl?...
- Marci *(végre leül, a hasát beljebb tolja, neki magának sem tetszik, hogy kicsikét vastagodott)* Hogy a csudába ne... Mit gondol, szomszédasszony, olyan fából faragtak engem? Hogy csak úgy beadjam a kulcsot? Majd ha bolondgombát eszek... *(kacarászgat folszabadultan, majd körbeszaglász:)* Mintha sült kacs combjának az illatát érezném!
- Anna Kacsa hús szagát érzed, valóban. 'Anyád'-tól hozza ide a szél... *(magában:)* Mint pár éve Sztalin dögszagát a keleti huzat... Az apja nem kitette a házukra a fekete lobogót? A vén tökéletlenje; akkor is részeg volt... Az anyja még rítt is... *(vendégének fordulva)* Látom, szépen el tetszett helyezkedni, Isten hozta. Aztán mi szél, mi szél... *(félre)* viszi el... vinné, de nyomban! Mi szél...

Marci Hozni hozott, nem is akármilyen. Kiskegyednek elárulom, öreganyám...
 Anna Öreganyád a térded kalácsa! Beszélj tisztességesen. Erre tanítottak otthon?! És a tisztelet?
 Marci Vigyázzon, hogy beszél velem, mit mond anyámra, apámra... Nem bántásból mondom, Anna néni, nem! Magukat... Tudja nagyon jól, mindig nagyon szerettem!
 Anna Tudni tudom, ti vittétek el apámat, amikor egyszer azt találta mondani, hogy úgy hazugság ez az egész rendszer, ahogy van! A „Szabadság, elvtársak!” italboltból... Nem onnan vitték el?... Hiába mondtam neki, hogy ne járjon oda, mindenféle aljanépség közé, aztán ha beiszik az ember, pláne az ilyen vénség, már nem tudja, mit lehet, mit nem. Legénykedni kezd, hogy ő kive-ri onnan, ki az italboltból az összes kommunistát! Ki is verte... a rendőr a fogát. Egy foga sem maradt.
 Marci Miről karattyol itt néném magában? Azt hiszi, nem hallom? Nem emlékszik, hogy a népi rendőrségnél kezdtem? Éppen ez volt a szakmám! Szinte az első! Mert ahogy fölszabadítottak bennünket, egyből oda álltam! Be a népi rendőrségre! Az elején még flintánk sem volt, kolbász, akarom mondani gumibot sem, csak egy jó darab husáng, azzal adtunk a rablóknak, fosztogatóknak, népellenes uszítóknak, amerikai kémeknek, katonaszökevényeknek... Akarom mondani azoknak, akik hazaszöktek a mi engedélyünk nélkül a Szovjetunióból.
 Anna Ezt eddig nem tudtam, szóval azokat is... És az apám?!
 Marci Uszított az öreg. Tudom, többet ivott a kellerénél.
 Anna És amikor ti isztok 'többet a kellerénél'?... Azután kiemelés, magasabb polcra helyezés következik?!
 Marci ...De kimondta végre, amit gondol!... Azt tetszik képzelni, nem tudtam, mi motoszkál a maga fajta fejében? Meg hogy mit érez az összes gazda? Kisgazda, középparaszt, szegényparaszt, sültparaszt, töketlen parasztja, zsírosparaszt, lábszagú paraszt, valamennyi büdös parasztja?! Mert valójában kulák valamennyi, akárhány holdja vagy aranykoronája van vagy nincs!!! Nem az számít. A lélek! Az. A szabad ember. *(kihúzza magát a széken, jól érzi magát, na, ezt jól megaszonta, ez már döfi!)* A lélek, néném, a lélek...
 Anna ... Ámen.
 Marci *(megijed)* Mármost a test után; mert ugye első az anyag, aztán a szellem... Azt hiszi, nem tudjuk?... Nekem akarják bemagya-rázni, amikor itt éltem közöttük. Ide születtem, ide, ebbe a gazdaházakkal szegélyezett tanyasorba...

Anna Szóval nektek mindent szabad.

Marci Tudja jól, néném asszony, hogy az a „Szabadság italbolt” csak vicc volt. Persze az elvtársak félreértették. Másodjára viszont, amikor elmagyaráztam nekik, megvilágosodott előttük, minden a helyére került. Mint az osztályharc is.

Anna Nagypád még kisgazda volt. Jó tartású, kemény magyar paraszt. Itt, az Alföld kellős közepén. Ahol a paraszt, ha a maga ura, maga gazdája, meg tud állni a saját lábán. Ha belegebed, akkor is. Egy kis az, egy kis amaz – föld, jószág, fillérre fillér, darabról darabra föld... –, hogy toldja-gyaráítsa, évről évre gyarapodjon valamivel, hogy legyen min megvetnie a lábát! Maguk, 'elvtárs', ezt nem akarják! Ez nem tetszik. Hogy...

Marci Elég! Ebből az uszításból... De: meg sem hallom. A jövőendőbelim édesanyjával tán nem fogok összeveszni?

Anna ...Van képed ezzel előállni? Épp most tettelek helyre.... Nagypád, amikor elvitték a kolhoz szervezői a lovait, sírva nyitotta ki előttük a kaput, és éjjel hetekig az istállóba ment megitatni őket... Te meg... Hogy aztán apád a 'családtörténetben' feléd tegye szabaddá az utat: ami maradt, elitta, rosszfélékre herdálta!

Marci ...Azt tán nem mondja, hogy „Kívül tágasabb!”? ...Nem mondja komolyan. Mikor lesz a lányának tanácselnök kérője? Soha a bűdös életbe.... Nézze, anyám...

Anna Az kéne!... Rab kérője van.

Marci Matyi megkérte a kezét?...

Anna De meg ám!

Marci A börtönben.

Anna Ott!

Marci A börtönben nem járt, tudom; a börtönből?! Mikor még levélben sem tudja, mert nem írhat. Írni írhat, ha nem is annyit, amennyit akarna, de úgysem továbbítják. Továbbítják, de 'máshová', 'más kezébe', 'más olvassa el'! Az illetékes.

Anna Honnan tudod? Talán te?...

Marci Honnan, honnan. Mit nem tud a magam fajta a tapasztalataival, a maga kapcsolataival...

Anna Persze a rendőr múltad. Ávós...

Marci Jobb, ha befogod a pofád. *(kezd föltápaszkodni)*

Anna Nocsak, 'lánykérés'? Jól nézünk ki. Ha ezt a nagypád, nagyanyád hallaná... Kitagadnának! Nem, nem tagadnának ki, csak jól elnászágnának. Tudom Isten, megkeserüléd.

Marci Azt tényleg nem szerettem. Amikor nagypám elővette a szíjostort. De hagyjuk. Maradjunk a tárgynál. Nem fogok megsértődni, azért is kimondom: Kérem Anikó kezét!

Anna Tőlem kéred meg? Tudod, mi a rend. Majd ha itt lesz a gazda is.
 Marci 'Gazda'... Hallom, már a lovat sem tudja tartani, rendre kitör-
 nek a kocsija elé fogott paripák, a fogatot beviszik az árokba,
 majdhogynem fölborultak a múlt héten is... Még jó, hogy nem
 fogják rá a szabotázst, akkor ő is megnézhetné magát!... Szép
 kis család; lassan minden férfi megjárja a börtönt... Gondol-
 hatna a fiaira is.

Anna A fiaimat hagyd békén! A lányomat is. Takarodj innen.
 Marci Ezt nem gondolja komolyan.
 Anna Ez az utolsó szavam. Mehetsz Isten hírével!
 Marci A lányát meg sem kérdezi?
 Anna Nincs itthon.
 Marci ...Ezt hogy fogja meggyónni? ...Hát idáig jutott... Már hazud-
 ni is ilyen könnyen tud. Fejlődőképes a nyanya...

Anna Hogy mondtad?!

Marci Pardon, úgy általában mondtam. Nem 'anyám'-ra értettem.
 Anikó *(kijön, arcán kíváncsiság)* Jó napot! Magát meg mi szél hozta?
 Anna ... fújta. Fújja, el.
 Anikó Egy kis vizet, szódát hozzak?... Mert borunk nincs, mostaná-
 ban pálinkát sem tartunk...

Anna Újabban. Mert hogy nincs. Nincs miből, mire föl! Elvitte
 az 'osztályharc'. A prés.

Marci Néném...

Anna Menni készül.

Anikó Üljön még le egy kicsit, rég láttuk! Meséljen, hogy megy a
 sora? Hallottuk, tanácselnök lett a szomszéd megyében, igaz?
 És, ez már döfi, látszik, hogy jól tartják, apám sem volt ilyen jó
 darab, mielőbb elvitték a háborúba...

Marci *(kihúzza magát, hasát megint be)* Jól megy, na! Mert hát igyek-
 szünk! De minek ez a hivataloskodás, Anikó, mi tegeztük egy-
 másat, nem emlékszel? *(pusztilná, ölelné)*

Anikó Nem oda Buda, erről nem volt szó. De egy pusztit kapsz.

Marci Jaj nekem.

Anna Köztulajdonba akar venni.

Anikó Hogy érted, anyám?

Anna Ahogy mondom, közös tulajdonba. Be a közösbe!

Anikó Ne bolondozzon, anyám! Azt hogy lehet.

Anna Lehetni lehet. Pedig nem szabad! Nem lenne. De 'ezeknek'. Ha
 az iskolában még nem tanítják is.

Marci Meg se hallottam!... Arra utal az édesanyád, hogy elődeink
 egyike-másika kissé félreértette a markszizmus-leninizmus-
 sztalinizmust...

Anna A sztalinizmust hagyd el.

Marci Anyámnak igaza van, szóval az -izmust félremagyarázva úgy vették, hogy mindent szabad. Azazhogy minden nő közös. Nem csak a föld, a gyár, a bármi, a nő is.

Anna Milyen jól tudod.

Marci Mert művelődik az ember. Olvas ezt, azt.

Anna 'Marxizmus-leninizmus-sztalinizmust'.

Marci Igaza van, rosszul mondtam. De nem ez a lényeg! A lényeg, hogy.

Anikó Hogy értik ezt a 'közös nő'-t? Hogy nekik is kolhozba kell állniuk?

Marci Nem 'kolhoz'; téesz, téeszcsé, csoport, közös!... Mindegy. Szóval.

Anna Ne kerüljessük a forró lepényt: közös a nő! Hogy mindenki használhatja szabadon... Bocsánat, lányom, de ez az igazság. 'Ezek' így vették. Amikor még szabadon, nyaklő nélkül tehették. Ezért kellett az előző, mármint Marci előtti téeszelnöknek is mennie, mert nőkolhozot akart csinálni a mi tanyavilágunkból. Minden nő az övé! Meg az elvtársaié... Marci, te nem voltál köztük?! Valld be.... Egyikőtök, ha már nagyon sokat ivott, KOLBÁSZKÖZTÁRSASÁGRÓL álmodott. Álmodik – álmodott – a nyomor... A ti testi-lelki nyomorúságotok.

Marci Én még ahhoz, akkor, túl fiatal voltam.

Anna Éppen hogy. De hagyjuk.

Marci Jobb is. Térjünk a tárgyra! Anikó, én...

Anna Miket mondok... *(keresztet vet, majd folytatja)* Akkoriban Juliska nénéteket 'kétnormás spiné'-nek hívták, mert kapott munkaegységet az aznap elvégzett kapálásért, másikat azért, amit a brigádvezetővel a raktárban végzett 'édes kettesben', persze mert kényszerítették... Volt 'háromnormás' is, aztán egyszer ezek ketten összeakaszkodtak itt a tanyasoron, hogy melyiknek akkor miért kettes, miért hármas... *(megint keresztet vet magára, majdnem ríva fakad)*

Marci Ilyenekkel traktálja ezt a kislányt... Nem szégyelli magát, Annus néni?!

Anna 'Annus néni'... hord el az irhátat. Kívül tágasabb.

Anikó Anyám, azért, mégis... Ez egy kicsit durva.

Jóska *(hazaérkezik; beteszi a kiskaput maga után, odajön a tornácra, ahol a vendéglátás zajlik nagyban)* Jól látok, fiam, Marci, te vagy? Mintha egy kicsit megerősödteél volna...

Anna Ez meg... Éppen távozni készül. Most tettem ki a szűrét.

Marci Én igen, mielőbb. Bocsánat, vár a kocsí anyám előtt, indulunk vissza.
 Józsi Mért olyan sietős? Asszony, hozz egy kis pálinkát, tudod, a dugit, anélkül hogy eresztenénk el ezt a régi jó barátot?...
 Anna Épp az előbb emlegette, hogy milyen rossz bőrben vagy. Nem látott, de hallott rólad. Az 'elvtársai' vitték meg neki a hírt. Tán hozták neki Szibériából is. Most csak innen, a harmadik megyéből. Mi az neki, egy ugrás! Kocsival. Hintót tetszett mondani? Mint egykor az urak, akiket úgy szidnak. „Vesszenek a zsidók és az urak!”, nem ezt kiabáltátok? Te is, suttyó legényként. Neki a kastélynak; széthordtátok...
 Marci Mennem kell. *(indulna)*
 Józsi Anna, ne ugrassz, honnan tudott volna rólam itthon Marci?...
 Anna Hagyjuk. Inkább arról beszélj, mi lesz a dolgod, ha nem bírod a fuvarosságot.
 Józsi Bírni bírom, csak. Le akarnak tenni. Pedig nem... *(ugrik be a házba)*
 Marci Igaza van, Jóska bátyám, ne hagyja magát! A magunk fajta férfiember az utolsóig kitart. Na, minden jót! Nem rezelünk be, igaz, Jóska bácsi?... *(el)*
 Józsi Ez meg mi volt? *(jön ki a házból az üveg pálinkával, nem ért semmit)*
 Anna Megkérte a lányod kezét.
 Józsi És? És ti mit mondtatok. Le se ültettétek?!... *(leül, koccint magával)*
 Anikó Még jó, hogy nem hallottam.
 Anna Azt mondtam neki, hogy Matyi megelőzte.
 Anikó Meg?...
 Józsi Ne mondd... levélben?
 Anna Lélekben.
 Józsi De kapós vagy, hogy egyem a zúzádat!
 Anikó Matyi... Matyival... *(sírva beszalad a házba)*
 Anna Már csak ez hiányzott.
 Józsi Ez. *(és meghúzza az üveget)* ... Ez itt, ez; itthon... 'Szibériá'-hoz képest... *(maga a mennyország, írva az arcára)*

Szín: Fő tér

(háttal a föllegekben a három torony, nemzeti zászlós kerítéssel)

Jó sokan a Színház előtt, a jelenet alatt fokozatosan megtelik a tér.

- Matyi Anikót nem láttad? Azt mondja, idejön! Ők is sztrájkolnak.
- Jani Jobban tenné, ha hazamenne... Nem lányoknak való mulatság ez... Nézd, nem a tankok miatt az a hangoskodás? Azt mondják, megint bekerítették a várost. Még ma belépek a nemzetőr-ségbe.
- Matyi Én nem tehetem. Visszavisznek, és a végén le kell ülnöm az egésztest. Nekem ennyi elég volt.... De az oroszból is. Meg ebből a mocskos bandából. Fúj, le velük! Le a vörös bandával!
- Tömeg Rákosinak kötelet, Gerőnek se egyebet!... Vesszen Gerő!... Nagy Imrét a kormányba, Rákosit a Dunába!... Lengyel-magyar barátság!... Ruskik, haza!... Vesszen Gerő!... Éljen a munkástanács!...
- Matyi Anikónak hogy tetszik a munka a Pamutszövönél? Tudom, nem tanulhatott tovább. De majd most, ha fölszabadulunk! Elzavarjuk a bús francba ezt a koszos bandát! Le a kommuniz-mussal, éljen a szabad Magyarország! Éljen a haza...
- Tömeg Magyar szocializmust!... Se kapitalizmust nem akarunk, sem kommunizmust!... Függetlenség, semlegesség, szabadság...
- Hang a tömegből De nem tetszene a jenkiknek meg a ruszviknak... 'Szabad Magyar Ország'...
- Matyi Így igaz, éljen a szabad Magyarország!... Anikó? Hogy ízlik neki hajnalban kelni? Mert irodai munkára nem vették föl. 'Kulák' lánya hogy kellene oda? Gép mellé, nagylány!... Pedig nem is számítottatok 'kuláknak'.
- Jani Nem, azért tanulhattam eddig én is, de a Keriben (*mutat a színház melletti épületre*) valaki 'véletlenül' x-et tett a személyi lapjára, az x-esekre pedig a teljes kiközösítés vár, se rendes munka, se továbbtanulás, se semmi; emiatt nem mehetett tovább. Apánk tiltakozott, de közben lejárt a határidő, már nem módosíthattak. Még jó, hogy nem vitték el. Különben is elég rosszul néz ki, féltem az öregét. Nem volt elég a háború, a fogság, akkor most ez a forradalom... Nem érti, azt nem fogja föl, hogy magyar ember hogy lóhet magyar emberre... Ávós a nem ávósra, aki csak az orosz akarja hazaküldeni...
- Matyi A szülőanyja mellé.
- Jani ...Oda. ...Különben is, Anikó azt mondja, nem fél a munkától! Egyelőre gép mellé vették föl – takarít a gépek között... –, de

	azt ígérték, pár hónap, és lesz hely az irodán. Hogy képzettsége szerint dolgozhasson.
Matyi	'Szocialista hazánk javára.'
Jani	Arra... Most már szabadon.... Más világ lesz itt! Le velük! Vesszen az ávó!...
Tömeg	... vesszen....
Helybéli	(<i>mellettük páran beszélgetnek</i>) Egy napra egy kiló kenyér a háromgyerekes családnak! Úgy voltam, kimegyek a határba és fölgyújtom a búzáinkat...
Másik helybéli	A legszebb disznónkat akarták elhajtani a piszkok, apád rájuk zárta az ajtót...
Nő	Nagyanyámnak krumplit se főzhetek! Bármit megeszik, de krumplit nem kér. Azt mondja, nem eszik több krumplit. Nagyapám Állampusztán üdült, tőle még a vetőmagnak hagyott krumplit is elvitték az ávós végrehajtók. Csak amit eltettek télire a disznónak, hogy majd megfőzik a hízóknak... Azt ette évekig!... Ma már keserű neki a jó krumpli is. Egy életre...
További helybéli	Nem csoda, megutáltatták vele. De ne féljen, asszonyom, majd mi rendet teszünk! Úgy elzavarjuk az ávós bandát, hogy...
Másik nő	Anyukám szülei Gerendáson, tanyán laknak. Annyira kitakarították a padlást, hogy lisztet, vekni kenyeret apám hoz nekik Pestről. Apám szombat délbe Pesten vonatra ül, este viszi nagymamának, tanyára. Mert sokszor annyi lisztje nincs nagymamának, hogy ő süssön.
Fiatal nő	Adókievetés először, másodszor, nehogy valami nekünk is maradjon, aztán még a pótagó! A piacon se tudjuk megvenni, amivel tartozunk. Elítéltként Állampusztán és Pesten egy építkezésnél dolgozott. Malter, mészmént apám szemébe, megvakult. Hazajött, következett a tévészé-szervezés. Csak meg kellett említeni Állampusztát: aláírt, nincs mese!
Tömeg	Le velük! Takarodjatok... Halál az ávéhára...
Valaki	Ne vaduljunk. Békés forradalom kell. Mi különben vagyunk náluk!
Másik	Igaza van, amíg nem lönek ránk, mi sem fogunk rájuk löni... Hol van Fekete? Feketét akarjuk!...
Harmadik helybéli	Azt mondják, Feketét elvitték!
Helybéli	Fekete Pált, a tanárt?
Harmadik helybéli	Igen, a forradalmi tanács elnökét. Állítólag a laktanyába vitték.
Megint másik helybéli	'Vitték'... Vitte az ávó! Le az ávóval!... Ezért kell velük 'kesztyűs kézzel' bánni?!...

Tömeg

Vesszen az ávó... Vessenek az ávósok... Le az ávéhával...

(Csepel tehergépkocsi, tele katonával, hajt lassan a színház elé. Leugrik egy katona, lenyitja a hátulját, a honvédek leugráltnak, puskát a tömegre szegeznek, a Csepel végéből géppuska csöve mered ránk)

Százados

(lép ki a vezető mellől a kocsiból) Emberek, táguljanak... menjenek haza! Mit keresnek itt!... Ez lázadás!... Katonák, fölkeszűlni...

Tömeg

Ti menjete haza!... Ki hívott benneteket?... Ti is ávósok vagytok!... Vesszen az ávó... Le az ávéhával!... Hol van Fekete! Hol van Fekete!... Éljen Fekete!... Éljen Fekete... Adjátok vissza Feketét... Amíg ki nem szabadul, itt maradunk! *(közben a tömeg nő, a neki szegezett géppuskától nem szelídiül Csaba, vadul)*... Szabadságot akarunk, szabadságot akarunk... Ruskik haza! Le a kommunizmussal...

Diák

(kezében papírlapköteg, szórja a röpcsiket) Itt a tizenkét pont! Pestiek hozták, a tanárunk diktálta le nekünk gépirásórán, írógéppel mi sokszorosítottuk... Tessék, ezt olvassák, éljen a szabadság!... „Szabadságot Magyarországnak!” „Az orosz menjen haza!” „Szabad választásokat!”...

Hang

(a tömegből) Többpártrendszert, demokráciát!

Matyi

(odalép az egyik kiskatonához) Fiúk, honnan jöttetek?

Kiskatona

Vásárhelyről.

Matyi

Lóni akartok ránc? Apádra ugyanígy szögeznek a faludban az ávósok a puskát... Ránk durrantanál?! Ha az lenne a parancs. Ha a századosotok erre utasítana?! Lemészárolnátok bennünket?

Kiskatona

(tanácstalan, ijedt, leereszti a puskáját) Hogy tenném...

Jani

Gondolj apádra, a testvéredre, barátaidra! Rájuk is lónél?!

Kiskatona

(a mellette álló másik kiskatonával egyetértésben) Ha lepuffant a százados elvtárs, akkor sem.

Matyi

Éljen a magyar honvédség! Éljenek a mi katonáink. A honvédek velünk vannak! Bajtársak... *(magához öleli a kiskatonát, mire általános barátkozás a tömeg és a kiskatonák között, már egy fegyver sem mered a népre, a géppuska mögül is elugrik, le, közénk, fegyver nélkül az odaállított honvéd)*

Százados

De emberek... Honvéd, vissza a helyére! Ez parancsmegtagadás... Ellenforradalom... Ennek csúnya vége lesz... De elvtársak! *(babrálja a pisztolytáskáját)*

Jani

De százados úr, maga nem magyar?! Maga nem közölünk való? Nem ennek a népnek a fia? Kikkel tart, a megszállóink-

kal? A megnyomorítóinkkal? Maga nem ávós, mint ott azok!
(int kezével az ávó szomszéd utcai székháza felé)

Százados
 Jani Én nem... *(több, mint ideges, fél)*
 Magyar honvédtiszt, nem?! Akkor mellettünk a helye. A forradalom pártjára kell állnia.

Százados De én azt a parancsot kaptam, hogy... *(kezét leveszi a pisztolytáskáról)*

Jani Milyen parancsot?! Hogy szétlője ezt a 'söpredéket'? Mert mi utolsó aljanépség vagyunk, ugye, ellenforradalmi csöcselék?! Ahogy 'Gerő elvtárs' mondta...

Százados Nekem semmi közöm Gerőhöz!...

Matyi Azt meghiszem! Hogy lenne! Maga tisztességes magyar ember. Ugye?!
(vakarja a fejét) Hát jó.... De a parancs.

Százados Szóval? Elárulja végre, százados 'elvtárs'? Mire utasították, mit kell itt csinálnia? Velünk!... Az a géppuska ott a fedélzeten? Nekünk szánták a főnökei?

Matyi Mi az apja, munkás, paraszt? Netán tanító, tisztviselő? Nem magunk fajta ember maga is? Százados! *(a legszívesebben kirázná belőle a lelket, de nem ér hozzá)*

Százados Igaz, ami igaz... szegény ember fia vagyok! Azért szolgálom a néphatalmat... Tudod, fiam, mi járt nekünk a Horthy-világban? Jog: semmi, kenyér: alig. És pofa be!... Te ezt honnan tudnád, hogy értenéd... Mit jelentett nekünk a néphatalom, hogy a szegények kerültek fölül, a nép vette kezébe a saját sorsát...

Jani A szegények vették át a hatalma... Elhiszi, százados? Hogy csaphatták be... Nem látja, kik vezetik ezt az országot?! Hazááruló, moszkovita bitangok... Akik egy tál lencséért eladják az országot. A hazájukat?... Van ezeknek hazájuk?

Százados Kik tanították az ilyeneket, mint én is? Kik? Ha nem a kommunisták. Ők ültettek iskolapadba, apám még írástudatlan földműves volt, én meg tisztté válhattam! Emberhez méltó módon élhetek... a családommal.

Matyi A családdoddal... Rájuk most ki vigyáz? Talán Rákosi, vagy Gerő, netán Marosán? Mért nem mész haza, nem otthon lenne a helyed? Védni a hazád! Mert az a te hazád, ha még van: a családdod. Gyermekeid.

Százados Ne... *(antantszját szorongatja)*... Remélem, nem bántják őket.

Jani Na, ha te itt belénk lövetsz, gondolod, elevenen megússzák? Megúszod?...

Tüntető Mi is szegény emberek fiai vagyunk! Gondolod, hogy csak ti, akik beálltatok 'Rákosi Pajtás' bandáját szolgálni, ti képviseli-

tek az elnyomott szegény magyar népet?! Az én apám is nincstelen volt, én is az vagyok, a fiam is az lesz, de nem állunk a hazaárulók, a népükre lövetők, népük kiirtására szövetkezők közé! *(és már rázni kezdené a századost)*

Matyi Ne... *(szelíden tesz rendet a vaduló tömegben)* Ne, emberek, mi különbek vagyunk ezeknél...

Százados *(ijedten)* Lehet, hogy igazatok van...

Tüntető Mi az a sapkáján? Vörös csillag?!

Százados ...Az.

További tüntető Azt mi már a városban mindenütt levertük! Akkor most ez következik... Le a vörös csillaggal!

Tüntető Vegye le!

Százados Én nem. De ha maga leveszi..., leszedi róla.

Tömeg Le!... Le vele! Le a vörös... Hol van?!... Verd le a fejéről...

Százados *(lassan leveszi a tányérsapkát a fejéről, nézi, forgatja, valóban ott a vörös csillag, mint jelvény)* Ezt?...

Tüntető Én le! *(és kikapja a tiszt kezéből a katonasapkát, letépi róla a vörös csillagot, elhajítja, a sapkát visszaadja)*

Jani Kár volt eldobni, eltehetjük volna emlékebe... Egyszer még muzeális érték lesz.

Matyi Szabadságunk jelképe.

Jani *(meglepődve azon, ki áll melléje:)* Jól látom, sógor?!

Sógor Elkéstem? Valamiről lemaradtam?...

Jani Semmi, most jön a java! Megyünk a laktanyához, ahol tán ágyúval fogadnak bennünket az ávósok... Jön velünk?

Sógor Mi az, hogy!

Jani Mi van nénémmel?

Sógor Jól van, jól van; már annyira kiheverte a kolhozvilágot, hogy elment a papnak meggyónni, miket kívánt eddig a kommunistáknak! Eddig nem merte... Elhallgatta! Csak nekem istenelt, és közben hányta magára a keresztet.

Matyi Akkor végre megkapja a föloldozást... *(haha, nevetnek)*

Sógor És itt? Hol tartunk?... Tegnap, amikor...

Jani Keresztapáméknál mi újság? Mi van velük? Örül, keresztanyám...

Sógor Nénéd nem akart elengedni, mert itt bármi megtörténhet, még közénk lövetnek, mint Pesten művelték ezek a mocskosok. Keresztanyád viszont... Ha nem jöttem volna, zavar!... Keresztapád leesett a lábáról. A técsben megrúgta a ló, de talán túléli.

Jani Nem hallottam róla... Még mielőtt szétkapták volna az emberek a kolhozt?

Sógor	Épp egy héttel a forradalom kitörése előtt... A Hortobágyot túléltek, erre nem itthon történik vele valami? Édes Istenem.
Jani	Majd benézek hozzájuk... Le velük, le az ávós bandával!...
Sógor	...Meg hozzánk! Nénéd a kedvenceddel, dobostortával fog várni! Csak szólj előtte...
Matyi	'Dobostorta'... Van még olyan? Maguk tényleg 'kulákok'.
Sógor	Van annak, aki nem issza el. <i>(haha, nevetnek)</i> De ezzel ne viccelődj... Magát a 'kulák' szót is utálom; pofán vágom, ha még egyszer valaki ezt meri rám mondani. Gazda, gazda vagyok! Magyar gazda... Ha engedik.
Matyi	Bocsánat.
Másik tüntető	...Pesten, amikor megjelentek a ruszki a Körúton, körbeálltuk a tankokat. Addig folyt az ismerekedés. Szegények azt hitték, hogy Szuezban vannak!...
Tüntető	...Ahogy áthajtanak tankjukkal a Körös-hídon, arra gondolhatnak, hogy magán a Szezi csatornán kelnek át... <i>(nevetnek a körben állók)</i>
Tömeg	Csaba, meg Szuez... Haha... Ajaj... Ki mond ilyen ökörséget?!... Csak emlegesd az oroszokat!... Ne fessük az ördögöt a falra... Ha festjük, ha nem, itt vannak.
Másik tüntető	...már-már barátkozás lett a vége, és az egyik ruszki, amikor elhajtottak, leszedte a sapkájáról és ledobta nekünk a vörös csillagot!
Sokadik tüntető	Kaphat érte...
Tüntető	Ki ne végezzék.
Másik tüntető	Pár év Szibéria... Szegény orosz gyerek. Mit tehetnek ezek az egésszről?! Jó részük még gyerek...
Tüntető	A mongolképűek rettegnek, el nem eresztenék a gitárt, rémült, vérben forgó szemekkel méregetnek bennünket... A szláv fiúk bratyiznak, kíváncsian figyelnek... Szegények. Akik megégetek...
Más tüntető	És a mieink, akiket beletapostak a pesti utca kövébe?!
Tömeg	Feketét akarjuk! Feketét akarjuk! Éljen Fekete! Éljen a forradalmi tanács! Vesszenek az ávósok...
Százados	<i>(egysége, a szakasznyi magyar honvéd elszelelőben, ő is eloldalogni készül)</i> Honvéd bajtárs... <i>(szól a téren lévő utolsó katonája után, de az már rég mással van elfoglalva)</i>
Helybéli	Fiam, ha át akarsz öltözni, tudok neked ruhát adni!
Honvéd	Ha bátyám nem lakik túl messze... <i>(már nincs fegyver a kezében)</i>
Helybéli	Itt a közelben; gyere, fiam, gyere, fuss hazáig! Ments a bőröd... <i>(utat nyitnak nekik, el)</i>

Matyi Szerencsére nem jött ide Anikó, biztos hazament.
 Jani Én megyek a többiekkel a laktanyához, te nézz utána Anikónak, biztonságban van-e?...
 Matyi Rendben. De aztán visszajövök! Mert azt ígérték, hozzák a vörös polgármester asszonyt, hogy kiásassák vele a 101-es emlékművet! A két kezével...
 Jani Arra befizetek, jövünk... Csak előbb kiszabadítjuk Feketét...
 Matyi Szegediné, tudod, akit sokan Zsenykának hívnak, a volt polgármester elvtársnő állítólag befeküdt a gyulai 'sárga házba', ott igyekszik átvészelni a forradalmat.
 Jani Oda való, a bolondok házába!
 Tömeg Éljen a forradalom... Éljen Fekete... Éljen...
 Tüntető Apámat az ávósok agyonverték. Odahívták az orvost, úgy állítsa ki a halotti bizonyítványt, hogy 'agyonrúgta a ló'... Az orvos nem vállalta, sőt, a pofájukba vágta: Rúgta az apátok..., agyonvertétek! Nem is volt maradása, mennie kellett. Most valahol Pest környékén orvos.
 Tömeg Vesszen a párt!... Vesszenek a...
 Tüntető Ahol öt ember együtt dolgozott, egy biztosan besúgó volt...
 Másik tüntető Szép kis 'új világ'... Menjünk, szabadítsuk ki tanár bácsit!
 Tüntető Ismered?
 Másik Tanított az Egyesben... Nagyon rendes ember.
 Tömeg *(mozdul balra)* Irány a laktanya... Vesszen az ávó... Vesszenek a...

Szín: pufajkás kaszárnya

(háttérkép: /a háztető fölötti légből/ kerítés tankokból a három torony körül)

A játéktér: három oldalról zárt udvar, szembe, oldalt irodák, őrszobák, fogdák, vallatóhelyiségek, az udvar közepén széles derekú öreg nyárfa... Az emeletes kaszárnya az udvar felől nyitott, falak itt nem lévén a néző látja, mi nem történik a helyiségekben.

1. kép

(parancsnoki szoba)

Marci Mit totójázunk annyit, a falhoz őket, kész! Tudom isten, nem teketóriáznék, ha rajtam múlna.
 Őrnagy Tudom, elvtárs, te nem, de adnunk kell a látszatra. Akarom mondani a törvényességre. Annak kritériumaira...

- Marci ...Hogy bele ne zavarodjál... Kispolgári csökevény! 'Törvényesség'... Jó, hogy nem. Az törvényes volt, hogy minket majd nem megöltek? Ha rajtuk áll, mi már... Haza akartak vágni... Kimondani is rossz.
- Örnagy Ne ijesztgess, ne emlegesd! Mert engem is kiráz a hideg. Tovariss, amikor Fekete parancsára ránk zárták az ajtót a laktanyában... Azt hittem, végünk. Hogy most elkülönítenek bennünket a többiektől, kiszámolják ránk a büntetést, aztán... A javát, köztük a magam fajtát, aki nem tágít az eszmétől, halomra gyilkolják. Fekete szerint ezzel védtek meg bennünket a lincseléstől... Lehetséges. De akkor rettegett az egész államnvellem.... Beszartunk, na.
- Marci Mármint ti, személyesen. Mert a magam fajta az idében is végezte a dolgát... Lestem, mit cselekednek, vettem a híreket, hozták a cimborák, a régi jó elvtársak, hozták haza suttyomba, a tanyasorra, mert persze, hogy hazafutottam, majd bolond lettem volna ott maradni abban a koszos bihari faluban, hogy agyonverjenek? Mert úgy festett a dolog, ezek a szaros parasztok vasvillára kapnak és úgy elagyabugyalják a tanácselnököt, a párttitkárt, a téesszelnököt, az őrsparancsnokot, meg azt a párkomát, aki nyíltan nekünk dolgozott, hogy... Úgy futottam, hogy öt kilót biztos leadtam... Legalább vigyázok a vonalaimra. Már kezdett a hasamra menni a 'kispolgári jólét'... Na, ezt csak úgy mondom.
- Örnagy (*rákacsintva*) Azért mondom... De, viccen kívül, összeírtátok az ellenséges elemeket? Kezdve Feketével, bevégezve Kölessel, Szabóval, meg a többi ellenforradalmárral? Mindenkit, kérlek, az összes nevet kérem! Lajstromba szedni, ha kell, utcánként, vállalatonként, termelészövetkezeti csoportonként, mindenkit, iskolánként, értem?! Rendőrség, honvédség, tűzoltóság, mentők, kórház, a gyárakat... A kórházra különösen ügyeljete, Pesten is oda vitték el, ott bűjtatták gyógyítás ürügyén az ellenforradalmárokat! Adok én nekik 'forradalmat'. Tudom isten, megkeserülik... Az összes gazfickót, kérlek, írjátok össze. Hogy ítéelkezhessünk fölöttük.
- Marci Mi fogunk, vagy a bíróság?
- Örnagy 'Bíróság'... Gondolod, az nem mi leszünk?
- Marci Hála Kádárnak...
- Örnagy Ahogy mondod... Bár október végén egy kicsit elbizonytalanodtam, amikor látszat szerint Nagy Imréék mellé állt. Azt hittem, megáll bennem az ütő.

Marci Azt hagyj meg nekem. *(és suhogtatja a képzeletbeli ütőt...)* ...
 Remélem, 'ezt' rám, ránk bízod... A lavórmunkát.
 Örnagy Ne hülyéskedj, ezen nem veszünk össze?! Ha megjön az utasítás, hogy kivégezhetjük mindkettőt, rátok bízom. Elfordítom a fejem, a többi a ti dolgotok.
 Marci Tudod, mennyire gyűlölöm őket.
 Örnagy Állítólag előtte meglátogat bennünket a Főnök. *(int föl, föl a fejével)*
 Marci Addig kibírom állva.
 Örnagy Aludj csak egyet! Gyűjts erőt a holnapi teendőkre. Lesz bőven, ne félj!... De előbb állj, álljatok neki a listázásnak! Halállista, magunk közt mondhatjuk nyugodtan így. Mert aki erre rákerül... Sztalin irgalmazzon neki. Mert mi nem.
 Marci Úgy legyen! *(el)* ...Ez már döfi!
 Örnagy Egyébként pedig, százados elvtárs, csak semmi lazaság! Ez nem a „Szabadság italbolt”... Na, mindegy. *(dörzsöli a kezét)* Akkor egy kis rendteremtés! 'Konzolidáció'; 'konszolidálás', ha ez kell nekik, tőlem megkapják. Államvédelmis becsület szavamra mondom... Na, jó, ezt csak így egymás közt, négyszemközt mondhatom, úgy kell tenni, mintha semmi közöm sem lenne az 'ávh'-hoz... Tőlem megkapjátok. Ha ezt követeli a Párt. Bármit. Hogy mondta Lenin?... Tűzön-vízen át.
 Egyik pufajkás *(be)* Örnagy elvtárs, jelentem...

2. kép
(pufajkás körlet)

Örnagy Tábornok úr!...
 Főnök *(a szemén aranykeretes pápaszem, rajt' felül sötétkék zakó, rajt' alul szürke nadrág)* Hagyd el, nem Spanyolországban vagyunk... Ajaj, az ifjúság...
 Örnagy Bocsánat, ...miniszter! ...
 Főnök Azt is felejtst el! Inkognitóban vagyok itt. Személyesen Hruscsov, akarom mondani Kádár elvtárs küldött. Úgyhogy... Megértettetek? Rendet kell tenni. Az egész országban! Megyénként legalább egynek ki kell tekerni a nyakát.
 Pufajkás Mi már...
 Főnök Nem arról van szó. Tudom, ti fejenként teljesítették az új 'münnichi-kádári ötéves tervet' *(haháznak az elvtársak)*... Nem röhögünk!... Ti megnyúztok annyit, amennyit akartok, rátok bízom, a kommunista tisztí becsületetekre, 'ezekkel' nem kell elszámolni, de amit föl is lehet mutatni! Hogy törvénye-

sen, szocialista törvényességünk szabályait betartva, rögtönítélve végeztethessünk ki vármegyénként párat, akiket föl lehet mutatni a népnek! Akinek a kivégzéséről, igaz, csak pár sorban, de hírt adhat a mi sajtónk. A 'mi sajtónk', értem?! Hogy a Szabad Európa, Amerika Hangja, Itt London beszél... mit ugat, nem számít! Hogy Itt Moszkva, Moszkva... mit mond, az már igen. Mert mi odatartozunk, azokhoz, akikhez... Na, mindegy, úgysem értitek... Szóval: kivégezni! De betartva a törvényesség látszatát. Például nem verjük hülyére a rabunkat, azt a kivégzésre szánt lányt, akit azelőtt elítéltünk, hogy elítélte volna a terrorbíróság?!... Úgy vigyék a vérbíróság elé, hogy egy ujjnyomotok ne látszódjon rajta! A látszat, fiaim, a látszat, a kutya úristenit!... Az hiányzik, hogy az ENSZ-be kijuttassanak róla valami ellenforradalmi fényképet az ellenforradalmár fényképészek... Előbb agyonverjük, aztán elítéljük, majd még hóhérkézre is juttatjuk... Elvtársak, figyel bennünket Moszkva!

Pufajkásék
Főnök

Hogyne ...elvtárs! .. Hajaj... Ugye megmondtam?!... Nyugodtan mondjátok azt, hogy... Főnök elvtárs! Így nem értetlen az ellenség! Mert, tudjátok, mindenütt ott lappang *(szaglász körbe, szemüvegét törölgetve...)*...Mert azt hallottam, félig agyonvertétek a Lányt... Igaz ez? *(pufajkásék kussolnak)* ... Jó, jó, a proletár indulat, de legalább úgy ütöttétek volna, hogy ne nagyon maradjon nyoma... Hiába, ti nem ismeritek a nemzetközi kommunista munkásmozgalmat...

Marci
Főnök
Őrnagy

(be) Münnich elvtárs...
Ki ez a hülye?...
Százados, ellenőrizze a fogdákat, minden rendben van-e a ... látogatásra? Értette?!

Marci
Főnök

Értettem, őrnagy elvtárs... Kérek engedélyt... *(ki)*
Ne kérj, fiam, tünés, teljesítsd a parancsot! Most az a legfontosabb, hogy mindenki tegye a maga dolgát azon a helyen, ahova állította... a szovjeteknek köszönhetően a néphatalom!

Egyik pufajkás
Másik pufajkás
Főnök

A nép...
Értettük, nagyon is! Kitekerjük a nyakukat...
Csak lassan a testtel! Fő a törvényesség! Értem a szocialista törvényesség... Hol van a bíró, az ügyész, az ügyvéd, hol?! Nem látom. Vagy ők is... ezt a kacabajkát öltötték magukra?

Őrnagy
Főnök

Nem, ők megőrzik a civil inkognitót.
Ellenőrizni, hogy nyakkendőt is kössenek... A csokornyakkendő azért nem kívánatos... Mert tudtommal ők is.

Örnagy Természetesen, ők is... Csak rájuk szoltunk, ne kapják magukra a vattakabátot. Föltűnő lenne. Kész beismerés.

Főnök Akkor rendben... Katona elvtársak, semmi panasz az ellátásra? Semmi?

Pufajkások ...elvtárs, jelentem, minden a legnagyobb rendben!... megfuttattam három ellenforradalmárt... Egy fölakasztotta magát... Eddig kettőt puffantottam le... Én most kezdem, de '45-ben... Azt mondtam, hogy maga vetette le magát a harmadik emeletről... *(mutatkoznak be sorba a Fiúk, a Főnök sorra kezét ráz velük)*

Főnök A lányhoz.

Örnagy Igenis, a Lányhoz!... jobbra át...

Főnök Balra, fiaim, csakis balra! *(hahaha, el)*

3. kép
(a Lány zárkája)

Főnök Erre? *(lép a zárkába, ahol a lány az ágyon fekszik)* Heverészünk, heverészünk? Katona, ezt mért engedi meg?! Mi ez itt, kupleráj?

Egyik pufajkás Nem, ...elvtárs...

Főnök *(odalep az ágyhoz)* Bántottak ezek a rosszcsonatok, bántottak? Ejnye, fiúk... Így kell bánni egy ilyen szép fiatal lánnyal? Mi?... Hova való vagy?

Lány Csak ide a szomszédba.

Örnagy Az nem válasz, hova való vagy?! Hol születél, hol élsz, hol vagy bejelentve?!

Főnök Ne ilyen durván, őrnagy elvtárs, a hölgyekkel nem így kell bánni... Szóval, kisleányom, mégis...

Lány Váriban születtem, Pesten dolgozom, most meg...

Örnagy Most meg...

Főnök Ne sűrösse, őrnagy, hagyja beszélni. Úgyis bevall szépen sorba mindent. Ugye?! 'Erzsike'.... Hogy volt az a Körös-parti dolog?... Csak nyugodtan, bátran; már úgyis elmondta, nyilván többször is, a karhatalmista fiúknak, népi rendőrségünk nyomozóinak, a forradalmi munkás-paraszt bíróságnak, a rögtönítélőknek... Én csak tájékozódni jöttem. Pestről küldtek, küldött maga Kádár elvtárs. Ne félj, leányom, ne félj, beszélj nyugodtan. Ha őszintén bevallod, hogy az amerikaiak küldtek ide közénk, hogy fegyvert adj a kulákok, kulákfattyak, kulákpártiak, népi államunk megveszekedett ellenségei kezébe, ... szabad lehetsz! Elengedünk.

Lány *(fölkölni igyekszik)* Szabad lehetek?

Örnagy Mint a madár!

Főnök Most én beszélek... Te már 'kibeszélgetted' ezzel a szerencsétlen kisleánnyal magad, látom... Szóval: nem szabad elhatározásból, hanem imperialista kényszer hatására, mondjuk a sutytyomban Nyugaton kiképzett kém Farkas 'honvéd főhadnagy' útmutatása alapján szereztétek meg a határőr őrs fegyverzetét, szereltétek föl a falut a népi hatalom, sőt, a Szovjetunió ellen...

Örnagy ... a SZOVJETUNIÓ... borzalom... Elképzelni is! *(szorongatja a pisztolyát, szinte már gombolja ki)*

Főnök Neked nem osztottam kártyát.... A Szovjetunió elleni fegyveres harcra. Hogy előbb a Magyar Népköztársasággal számoltok le, aztán jöhet a Szovjet.... *(a lány egy kukkot sem ért az egésszből, visszaesik ágyára)*... Rendben, a szovjetet hagyjuk el, maradjunk a Rákosi-rendszer megdöntése mellett.

Örnagy Az már addigra megdőlt.

Főnök *(örnagynak)* Nem mondtam? Pofa be, alapállás! Ne akarjátok, hogy begorombuljak... *(a lánynak)* Az hihetőbb, mint hogy ti gyulaiaik a lenini Szovjet ellen indulnátok a flintáitokkal... Szóval: abban bízva, hogy jönnek az amerikaiak.

Lány ...Jönnek az amcsik?...

Örnagy Látja, ...elvtárs, ügyse megyünk vele semmire! Mi már mindent megpróbáltunk.

Főnök Látom... Azért ástátok be magatokat a Körös-parton, mert oda vártátok az ame..., ahogy te monddod, az 'amcsi' ejtőernyősöket.

Lány Amerikai ejtőernyősök? Hol vannak?

Örnagy Ne reménykedj!

Főnök... megmondtam...

Lány *(ájulófélben)* Jaj.

Főnök Tegyétek rendbe, így nem vihetitek tárgyalásra.

Örnagy Értettem, rendbe tesszük! Orvos...

Főnök De nem úgy, ahogy gondolod. Ahogy szeretnétek! Ahogy eddig tettétek. Finomabban. A továbbiakban úgy babusgassátok, mintha a saját lányotok volna! Legalábbis a tárgyalásig. Aztán... Így nem megyünk vele semmire.

Örnagy Orvos, orvost kerítsetek! A 'kisasszony' meg készüljön, megyünk a tárgyalásra! *(ki, már kint)* Hallottátok, riadó, megyünk a 'véstörvényszékre'!...

Pufajkás *(hangja)* Ennek már 'annyi'...

Más pufajkások *(hangok)* 'Ítélet', miért, még nem született meg?... Régen meghoztuk...*(fegyver élesre töltésének a hangja, csattannak a závar-*

zatok) ...Halál! Golyó általi... Kár a 'bírószágra' menni... Na, jó, de hamar vissza, mert 'viszket a dobtárasom'... Nekem más... Hahaha.... Tudom isten, megkeserülök... Nem lesz itt még egyszer 'forradalom'!... Beléjük fojtjuk... Ratatata!...

4. kép

(a Lány zárkája – végül is)

Pufajkás	Jól van, nem nézek oda, nektek már úgyis 'annyi'... <i>(félreáll, nem lát, nem hall)</i>
Nővér	Jaj, húgom, mit tettek veled? <i>(borul a testvéreére, aki az ágyán fekszik)</i>
Lány	Mond meg anyámnak...
Nővér	Mondd, bátran.... Nagyon fáj?... Ki volt az az állat... Ne haragudj, nem mentem el a bírósági tárgyalásra, nem tudtam! Belehaltam volna. Azt a sok hazugságot végighallgatni... Hamis tanúk, álbíró, álügyész, álközönség, álújságírók, álminden. Még fordítva sem igaz semmi. Maga a 'proletárdiktatúra'.
Lány	Be se engedtek volna. Téged nem. Csupa pufajkás ült a városházán. Pufajkás lelkiüetűek. Ha volt rajtuk vattakabát, ha nem. Mind... Az egész bíróság...
Nővér	Nézd, velem is mit csináltak... <i>(lehúzza magáról a pulóvert, mutatja a kombiné alatt a hátán a véres csíkokat)</i> ... Azt mondták, megnyúznak. Elevenen! És nekiláttak... Jaj, még fáj. <i>(szisszen föl)</i> Azt akarták, hogy 'bevalljam', engem is 'be akartál szervezni'. Ha nem állok kötélnek, engem is lecsuknak, fenyegettek verés közben. Gumibottal, amivel értek... Látom, téged még jobban helyben hagytak.
Lány	Én sem fogok többet táncolni <i>(emelné föl a lábát, hogy mutassa, ha tudná)</i> ... Rozikám, anyámról, apámról, testvéreimről, a családról beszélj! Az a verés... Elmúlik. A fájdalom... Mi az, ahhoz képest.
Nővér	Mihez képest.
Lány	Semmi.
Nővér	Csak nem.... Jaj, édes Istenem...
Lány	Csak föl tudjak állni. Amikor kivégezni visznek. Mert a magam lábán szeretnék a hóhéraim elé állni. Ne fogjanak meg, ne nyúljanak hozzám, undorodom tőlük!...
Nővér	Bosszúból tették. Bosszúból ítélték el... Tulkán nyomozó. Háromszor kérte meg a kezéd és te háromszor utasítottad el!

- Lány Ne bolondozz, hogy lenne Tulkán a hibás. Ő egy senki. Mert nem kellett. Ezért tán nem... Különben is csak kétszer kért feleségül.
- Nővér De, Tulkán volt. Ő ma a pufajkások hangadója, a helybéli tisztí különítmény vezetője. Azelőtt csak rongy legény, semmi ember volt, most már... hazaáruló is. És a te gyilkosaid egyike.
- Lány Még meg se haltam... Persze ami késik, nem múlik.
- Nővér Bosszú, amiért a mieink kezébe fegyver került, és így halomra lőhették volna őket... Nem bántották őket, de megtehették volna. Az a lehetőség, hogy alulra kerülnek, kerülhetnek, veszett kutyává tette őket. 'Lőhettetek volna' rájuk. Ahogy az is hazugság, hogy beástatok volna magatokat a Körös-part oldalába, a pufajkás hadra várva, hogy aztán adj neki... Hazugság ez is. De megtehették volna... Hát erre nincs bocsánat. A maguk mocskát nem bocsátják meg, a saját vétküket... A gyávaságukat... Kenik ránk.
- Lány Ez már... olyan mindegy. Ki, miért... Táncolni; de táncolnék még egyszer!... Azzal a barna fiúval, emlékszel, a szüreti bálban?... Ha ma nem, holnap már csak egy halottal járhatná. Holttestet szorongatni?... Engem kellett volna...
- Nővér Ne beszélj így... illetve... Tudod, hogy az egész megye veled van? *(bátorítaná, öntene belé egy kis lelket...)* Tudod, hogy három szatyorral vittem Pestre az Országházba, orosz katonák meg pufajkások sorfala közt a kérvényt, hogy megkegyelmezzenek?! Negyvenezren írták alá!
- Lány Lehetetlen... *(nyög, sóhajt; mert alig van ereje)* Negyvenezren vállalták aláírásukkal, hogy kiállnak egy 'ellenforradalmár' mellett? Nem hiszem.
- Nővér Hazudok én neked?... De ez sem volt elég. Az Országházban az első ember, aki elé kísérték, azzal növelte az önbizalmamat, hogy azt mondta, „Ribanccal nem fogok kezét”... Aztán meg azzal bátorítottak, hogy igen, megkegyelmezték! Nem hogy meg fognak kegyelmezni, hanem hogy így döntöttek a főelvtársak, kegyelmet kaptál!!! Képzelheted, mit éreztem... Haza szinte repültem... Hogy aztán ma délután azzal törjenek ránk, hogy menjünk, ha még látni akarunk, mert ez az utolsó estéd. *(hallgatna el, fogná magát vissza, de már kimondta)*
- Lány Az utolsó?
- Nővér Azt mondják, az ítélet után a hadbíró a menyasszonya leköpte!... *(mintha a húgának ez sem mondana semmit)* ...Látod, szöknöd kellett volna. Ahogy javasoltuk; elterveztük, minden a te döntésedre várt! Ha nekivágsz, meg sem állsz...

Lány Hogy jutott volna eszembe, hogy engem neveznek ki Békés megye első számú közellenségének? Ki hitte volna...

Nővér Mert agyonverhetnek, de meg nem törhetnek... Az utolsó pillanatig bízni kell... Hátha. Mentőangyal...

Lány Látod, béna vagyok. Belőlem ember már úgysem lett volna. Halálos 'ítélet'... Ha a hadbíró a menyasszonyára és nem Kádárékra hallgat, se megyek már vele sokra... A vesémet is szétverték. A halál nekem már megváltás.

Nővér *(magában)* 'Mennyből az angyal'... ez te magad vagy. És minden vértanú...

Lány Ne haragudjatok rám!

Pufajkás *(be)* Elég volt, még nekem is bajom lehet belőle!

Lány *(magában)* Ki ez a fiú, hogy...

5. kép
(kaszárnyaudvar)

A zárt udvar közepén, a fához kötözve két alak. A Lány és a Főhadnagy. Mindenütt pufajkások. A hajnali félhomályban... A parancsnoki szobában fotelban ül a főnökség. A legkényelmesebb helyen a Nagyfőnök. Mellette Népbíró, Népjógyász. Csak rajtuk nincs pufujka. A többin minden.

Pufajkás *(nem tudni, melyik a sok közül; ... mindegyiken, rajta is, vattakabát, kezükben davajgitár)* Kihirdetem az ítéletet... Halál!... Tűz...

Főhadnagy Anyám!...

Lány ...Hazám...

Pufajkások *(kivégzésre kirendelt, őrhelyen álló, mind, mind lö)* ...Lelöttek volna bennünket! *(tüzel)* ...Miért ásták be magukat a folyóparton, ha nem azért, hogy ránk lőjenek... *(lő)*... Arra készültetek, hogy minket halomra öljetek?! *(lő, lö)*... Gyilkosok!... *(gyilkolja, ha még nem gyilkolta meg újabb sorozattal a két vértanút)*... Mocskos ellenforradalmárok!... *(tüzel, tüzel)*... A bűdös kurvája... *(még egyszer kivégzi)*...

Vezénylő pufajkás Tűzet szüntess! Mondom, tűzet szüntess! Elég volt, elvtársak...!... A kurva életbe, eltemetni se tudjuk, úgy szétlőttétek...

Másik pufajkás Az legyen a legnagyobb gondunk. *(törli meg géppisztolya csövét, mert mintha az is véres lenne, hogy lenne..., véres hajszálát szed le róla, dob el)*

Főnök *(leordít)* Abbahagyni! *(még egy utolsó golyó)*... *(félre, magának)* Lesz itt olyan Münnich-rendszer... 'Kádár'... Kis hülyék, mit tudtok ti?!...

Örnagy Mondtam, hogy elég volt! *(mert még mindig elcsattant egy lövés)*

Főnök A legnagyobb csöndben kaparjátok el. Senki se tudjon róla! Nehogy még nekem itt az emberek megneszeljenek valamit... Mert akkor a fél várost le kell lövetnem.... Mindenesetre legyenek készenlétben. Minden eshetőségre... Szóltam a szovjet elvtársaknak.... Éberség, fiúk!...

Bíró A tárgyalás végén, az ítélet kihirdetése után, mert láttam, hogy nagyon megrémült, mondtam neki: Nem fog fájni... Fájt?... *(mutat le a tetthelyre, ahol a Lány és társa egy pillanat alatt kiszervenvedett)*

Ügyész Nekünk nem.

Örnagy *(be)* Egy kis szilvapálinka? Kisüsti...

Főnök Jó, jöhet; de megteszi a vodka is. Ahhoz szoktam.

Bíró Fertőtlenítsünk!... Egészségekre...

Mind Egészség!... Egészségünkre.....sségekre!

Marci *(be)* Hoztam egy kis kolbász! Ez kétszer csíp... *(veszi elő a hóna alól, azaz a pufajkája rejtékéből a vastagot, és már szeli is, kínálja körbe)* Pohár pálinka, darab vastag kolbász! Na, ZA ROGYINU, ZA SZTALINU!

Mind ZA ROGYINU, ZA SZTALINU!

Ügyész Hajtsuk föl...

Főnök Ne bolondozzatok... Megfulladok, megakadt a torkomon a csabai!... *(kah, kah)*

Örnagy *(veri a hátát)* Nehogy megfulladj... *(Főnök fölköhög a falatot)*

Főnök Így már más!

Főnök Melyik kuláktól vettétek el? *(nyúl újabb darab vastagért)*

Marci Tudom isten, nem fog panaszt tenni!... *(haha, röhög a banda, haha, fuldokolva)* Egészségére, miniszterelnök úr! Ez kétszer csíp!

Főnök Fiam, csak csöndben, a falnak is füle van...

Marci Itt nincs, mert levágtuk...

Mind *(harsányan röhög bele a csabai pirkadatba)*

Marci Nekik meg ez jár... *(mutat gumibotjával a lemészároltak felé)*

Főnök Ne lankadjatok; csak így tovább. *(nyel még egyet, majd még egyet, aztán el, menni készül)*... Szabadság, elvtársak!

Mind Szabadság! Szabadság, elvtárs... elvtársak... Szabadság...

Marci Akkor még ezt a kicsit hajtsuk föl! A munkáshatalomra!

Mind Arra! A népi demokráciára! Szocializmusunkra! A testvéri szovjet tankokra!

Bíró Hajaj, mit nem köszönhetünk nekik...

Ügyész Mindent, de mindent. Nélkülük... Mi vérzünk annál a fánál.

Marci *(észreveszi, hogy a szitává lőtt, golyóarmadával fához szögezett két halottból csurdogál végig az udvar kövén a vér; rosszul van)*
 Bocsnat... *(ki, hányni kezd)*
 Főnök Nem elég erős a gyomra. Ezt még gyakorolni kell! Őrnagy elvtárs, puhák az embereid, túl puhák... Egy kis 'edzés' még rájuk fér...
 Őrnagy A százados elvtársat elkényeztette az élet, tőlünk előbb téesscsébe, utóbb tanácsházára tette át a székhelyét. De majd teszünk róla, hogy visszanyerje a lelki erejét!
 Bíró Arra itt nagy szükség van. Mindezt elviselni; túlélni!
 Ügyész 'Ezek' nem tudták.
 Bíró Rossz lóra tettek.
 Őrnagy *(pufajkához)* ... A sírjukra annyi kerüljön, FÉRFI, NŐ. Az iratokba meg – a halál oka: „A műtét sikerült, a műtött belehalt”. A halál tetthelye: „Kórház”. Világos? *(el, közben habáznak)*
 Marci *(aki közben visszatért)* Mint a vakablak! *(el, haba)*
 Mind *(el)* ...”...a Föld fog sarkából kidőlni...” ... Megártott neki a csabai... A vastag?... Mindkettő... Mindhárom... Pedig...

Szín: tanyasor

(háttérkép: távolban a város körvonalai, a három toronnyal – akasztófa-kerítés)

Anikó Nem megyek sehova.
 Matyi Inkább itt rohadjunk? Amerikában...
 Anikó Mehetsz, ha annyira akarsz...
 Matyi Nélküled?...
 Anikó Hallod, mi az? Mintha száz traktor dübörögne... Arra, nézd, porzik is...
 Matyi A Dobozi úton... Nem traktor, tank! Jönnek, mennek, ki tudja, merre... Ki innen nem, az biztos. Egyhamar nem. Mi azt már nem érzük meg!
 Anikó Hallod? A madarat...
 Matyi Igen, a tavasz... Lehet több tucat páncélos. Szörnyű! Ezek lánc-talpa tipor el bennünket! Ők az erősebbek... Bátyád?
 Anikó Jóska? Üzent, megsebesült, de ahogy lehet, jön haza.
 Matyi Találkoztam vele a Körtérnél, gitár volt a nyakában.
 Anikó Gitár?
 Matyi Davajgitár... *(Anikó nagyot nevet)*... És Jani? Ő hív engem is. Vele mennék. Mennénk.
 Anikó Janinak tényleg viszket a... tenyere is, meg a talpa is. Meg aztán, tudod, nemzetőr volt, sőt! A forradalmár fiatalok fő fő hangadója. Közös rendőr-honvéd-nemzetőr járőr járta a várost, ő is

- gitárral a kezében; túl sokan látták. Őt tényleg elkaphatják... Megértem, ha menekül. De te... Elbújtatlak! *(egymást átölelve hallgatnak, majd)* ...A tiszttel, akit leütöttél, mi lett?
- Matyi Váltott. Előtte nyomozó volt, csinált valamit, áttették a honvédséghez. Nálunk is lebukott, mert persze hogy nem lett volna joga 'pincszerezni', feketevágást leleplezni... Visszatették, ezúttal a közellátási ellenség elleni nyomozási feladatok helyett a politikai üldözésére... Azt hallottam, októberban az emberek föllógatták.
- Anikó Marika néni férjét, tudod, ávós volt, Pesten két teherautó közé kötötték, és csak a véletlennek köszönheti, hogy egyben megúszta. Megjelent egy ruszki tank...
- Matyi Mi lett vele?
- Anikó Bádogosként dolgozik a városban, már amikor józan, és nem esik le a létráról... Vagy részegen henterreg az árokban, vagy bekötött karral jár az OTI-ba, hogy akkor is a kocsmában köszön ki...
- Matyi Nem tudja földolgozni.
- Anikó Igen, lassan belehülyül.
- Matyi A szerencsétlen elhitte, hogy a fajtáját, a szegény embert, a munkásosztályt szolgálja. És nem ezt a vörös rablóbandát.
- Anikó Nekem mondatsz ilyen, de remélem mások előtt nem így beszélsz... Tényleg elvisznek! És akkor nem szabadulsz. Marciék nem kímélnék.
- Matyi Láttad? Ott masírozik ő is a pufajkás 'tishti különítménnyel'. Akikkel együtt verték be a népet a téaszbe, akikkel kart karba öltve söpörték le a gazdák padlását, akikkel meg kellett osztania a hatalmat téaszben, tanácsnál, pártban... Csupa bukott bolsi... Hogy amiért októberban búbos kemencében, kazalban, disznóólban kellett elbújniuk, hogy megússzák ép bőrrel, most bosszút kell állniuk! Csupa hozzá hasonló kapott magára pufajkát, fogadta el az oroszoktól a dobtaras géppisztolyt, csomagolta ki a moszkvai gyorsal küldött kádárkolbászt és adj neki! Nekünk...
- Anikó Igazad van, de... Tudod, hogy járt Mány Erzsike.
- Matyi Állítólag a fa is vérzett, amihez kötözték. Mert nem tudott volna a lábán megállni...
- Anikó A fa... Sírt. *(és már ő is vérzik, vérzik a szíve)*... Az is tud?
- Matyi Ha nagyon akar. Ha rákényszerítik.
- Anikó A bátyámat is félttem...
- Matyi Jó lenne üzenni Jóskának, tudok biztos bűvőhelyet! 'Hallottál róla', a Dunántúlon voltam katona, az egyik bajtársamtól

tudom, milyen jó rejtékhelyek vannak a Bakonyban. Elárult egy-két helyet... Ha jelentkezik Jóska, megüzenem neki, hol húzhatja meg magát az első amnesztiáig. Addig csak kibírja; ha így döntött.

Anikó Mert nem akar idegenbe menni. Üzente anyám, menjen, meg-
értjük, szeretjük, nagyon fog hiányozni, de azt nem bírná ki, ha
kivégeznék Kádárék. Fusson, meneküljön, amerre a szeme
lát!... Erre nem azt üzente, hogy marad? Nem megy sehová!?

Matyi Takarodjanak 'ezek'...

Anikó Igaza van. Volna! Ezek egyhamar nem fognak. De üsse kő,
maradjon. Segítsünk neki...

Matyi *(átöleli)* Szeretlek. *(távoli harangszó)*

Anikó Nálatok harangoznak.

Matyi Anyám ilyenkor keresztet vet.

Anikó Tőlem megteheted; sőt, akkor még jobban szeretlek...

Matyi Köszönöm... A mi kettős tornyunk együtt följebb ér, mint a ti
Nagytemplomotok tornya!... *(ellenkezik szerelmével)*

Anikó Az igen... *(néz kedvese kebelhullámozására)*

Matyi Disznó!... *(magában, magának:)* ...Én a tiéd, te az enyém...

Anikó ...Szóval a térszben? Anyám is kivitte a földünket, hogy akkor
megint mi műveljük. Ami a miénk! Nekiállok, de előbb-utóbb
úgyis bekényszerítenek a közösbe. Apád se fog boldogulni a
földdel... Talán ha elmennék az iparba... Pestre.

Matyi De akkor nélkülem. Én itt maradok. És 'ingázó' férj sem kell.

Anikó Nekem te éjjel-nappal kellesz... *(forró ölelés)*

Matyi ...Engem visszaküldenek a dutyiba.

Anikó Maradj, maradj velem. Valahogy megússzuk. Ha kell. Úgy
elbújtatlak, hogy még Marci sem talál meg!

Matyi Marci, meg a pufajkás barátai! Láttad? Az első ruszki tank mögül
ólálkodtak elő, az orruk hegyéig fölfegyverkezve. A tőkük sem
látszott ki.

Anikó Ne durvulj; tudod, nem szeretem. Így ők beszélnek.

Matyi Édesem...

Anikó Azt mondják, robban az új darab a színházban! „Mária főhad-
nagy”, a ruszkiak tomboltak, be akarták tiltani, de aztán még-
sem merték. Félnék, hogy akkor az egész város rájuk megy.
Inkább eltűrik, hogy a színpadon PIROS-FEHÉR-ZÖLD
lobogókkal rohangáljanak a magyar fiúk! Hú, de megnézném!
Gyere, vegyünk jegyet!

Matyi Azt mondod, maradjak?... Magyar zászló?...

Anikó Maradunk.

Matyi Akkor, este, a színházban?

Anikó	Menjenek ők!
Matyi	Takarodjanak. <i>(csók)</i>
Anikó	Nem álmodom?
Matyi	Álom a puztán? Akasztófákkal körbekerítve, lehet így álmodni? Valami jobbat. 'Kádárkolbász' nélkül... Menni? Maradni... <i>(záró csók, fény el, géppisztolysorozat, futniuk kell)</i>

(végső, tehát) VASFÜGÖNY

*(amely berácsozott tömlöcablak, azon túl szögesdrótkerítés őrtornyokkal,
 táblán Венгрия, mert ez itt nekik Венгрия vala,
 a távolban elmosódva a három csabai templomtorony,
 és csak lőnek, lőnek: ránk;
 és közben szól a Szózat:
 HAZÁDNAK RENDÜLETLENÜL...,
 hogy egyre halkuljon, végül belehulljon a csendbe...
 nóta, dal, kacagás, ágyúlövés, géppuskakattogás, géppisztolykelepelés, aknarobbanás,
 villanyszikrátszóródrótkerítés,
 gumibotcsattogás, virgácscharsogás, huszonötötatalpára, bikacsöksuhintás, szíjcsapás,
 jaj, jajgatás...
 és, csak azért is, valami, valami, valami fény)*



Kálvin tér, 1956



Rókus kápolna



LAJTA ERIKA

A születés kegyelme

(DRÁMA – „HEROIKUS ROMÁNC”)

Szereplők:

ZAYK ANNA

KARACSI ATTILA

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT

ELSŐ DETEKTÍV

MÁSODIK DETEKTÍV

JÁNOS

IMRE

PÉTER

EMBEREK A VONATON, KALAUZ

EGYETEMI HALLGATÓK

Történik: 1956 decemberében Magyarországon, illetve 1957-ben, Franciaországban

ELSŐ FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Az osztrák határ (a „szabad világ”) felé robog a vonat. Zsúfolásig tele van szegényesen öltözött, bőrröndökkel, batyukkal felszerelkezett utasokkal, akik most, hogy a szovjetek leverték a forradalmat, az utolsó percekben még el akarják hagyni Magyarországot – elterjedt ugyanis a hír, hogy hamarosan újra lezárják a határokat: újra leereszkedik a Nyugatot és a Keletet egymástól elválasztó vasfüggöny.

ZAYK ANNA *(átfúrva magát a tömegen tüntetően megáll egy, a vagon egyik szélső ülésére lekuporodott, jóképű fiatalember előtt)* Mi egész szép szerelmespár lennénk!

KARACSI ATTILA *(értetlenül néz a prémgalléros, galambszürke kabátot viselő, magas, karcsú lányra)* Micsoda?

ZAYK ANNA *(lassan, tagoltan)* Mondom, mi ketten egész szép szerelmespár lennénk...

Leveszi piros svájci sapkáját. Ezzel nemcsak az arca válik jobban láthatóvá, hanem aláhullik gyönyörű, vállig érő bronzvörös haja.

KARACSI ATTILA Szép hajad van. Szeretem a vörös hajú nőket. Temperamentumosabbak, mint a barnák vagy a szőkék.

ZAYK ANNA Nem vagyok valódi vörös. Festem a hajamat. Pont azért, amit mondasz. Mert a vörös olyan vadító, olyan démonhoz illő. Megőrjíti a férfiakat. Amerikában a legnagyobb sztár, Rita Hayworth is vörös. Festett vörös... Persze itt, Magyarországon egy árva filmjét se mutatták be. Pedig vele, „a botrányosan erotikus” Rita Hayworth-szel aztán igazán jól lehetne illusztrálni azt a tételt, hogy a szexualitás a hanyatló Nyugat ópiuma.

KARACSI ATTILA *(csalódottan)* Szóval festett a hajad?

ZAYK ANNA Festett. Már mondtam. De hidd el, hogy egy nő, aki vörösre festi a haját, általában sokkal belevalóbb, mint egy eredeti vörös. Ha valaki természetes vörös, az ugyebár csak véletlen. Születési adottság. Nem is feltétlenül nagy öröm, mert az igazi vörösöket kiskorukban halálra csúfolják, aztán meg szinte mind szepölősek, mint a pulykatojás. Úgyhogy én a magam részéről nem is szeretnék igazi vörös lenni... Egy festett vörös nő viszont más kategória. Ha egy nő veszi a fáradságot, hogy fodráshoz járjon, rááldoz a frizurájára nem is kevés pénzt, no az a nő már érdemes a figyelemre. Tanácsom tehát: természetes vörös nőkkel ne nagyon kezdjél. Specializáld magad inkább a festett vörösökre.

KARACSI ATTILA *(elneveti magát)* Meggyőztél! Specializálok magam. Ha nem bánod, egészen konkrétan rád. Mi is a neved?

ZAYK ANNA Anna. Zayk Anna.

Kezet nyújt a fiúnak. Az felemelkedik egy kicsit az ülésről, és szintén bemutatkozik.

KARACSI ATTILA Én pedig Karacsi Attila vagyok.

ZAYK ANNA *(évődő hangon)* No, idefigyelj, kedves Karacsi Attila! Hadd hívjam fel a szíves figyelmet, hogy ha minden igaz, akkor néhány órán, vagy ha továbbra is olyan csigatempóban döcögünk, mint most, akkor néhány napon belül meg fogsz érkezni a művelt Nyugatra, ahol is elképzelhetetlen, hogy egy férfi úgy társalogjon egy nővel, hogy ő ül, a nő meg áll. Ilyen modortalanság itt, nálunk, a béketáborban még elment, sőt... Női egyenjogúság vagy mifene néven futott. De Nyugaton...?! Nyugaton a nők nők. Tisztelet jár ki nekik. Ehhez majd hozzá kell szoknod.

KARACSI ATTILA *(a fejéhez kap)* Igazad van! Annyi ideig kellett titkolnom, hogy volt gyerekszobám, hogy néha már magam is elfelejtem... Gyere, Anna! Gyere, ülj le! Átadom neked a helyem.

ZAYK ANNA Ugyan! Ne ess át mindjárt a ló túloldalára! Egyelőre még a keleti blokkban vagyunk, úgyhogy én megelégszem azzal, ha szorítasz nekem magad mellett egy kis helyet. Mégsem állhatok az osztrák határig!

KARACSI ATTILA (*udvariasan odaszól a mellette ülő utastársainak*) Ha megkérhetem, legyen kedvesek és csússzanak egy kicsit odébb. Más is le szeretne ülni.

EGY IDŐSEBB, REKEDTES HANGÚ FÉRFIUTAS Jó vicc! Hova csússzak? Már így is hárman szorongunk egy kétszemélyes ülésen.

EGY UGYANCSAK IDŐSEBB NŐUTAS, AZ ELŐBBI FÉRFI FELESÉGE Én se tudok jobban összehúzódkodni nagykabátban, egymásra felvett hatvanhét hacukában, ennyi csomaggal az ölemben... Álljon fel maga, fiatalember, ha annyira a szívéen viseli, hogy leülhessen ez a... Ez az Anna. Mi már három órával a vonat indulása előtt kint voltunk a pályaudvaron, hogy legyen ülőhelyünk. Önagysága meg megjelenik itt a festett vörös hajával, és ha lennénk olyan bolondok, hogy hagynánk, kitérna bennünket. Phe! A mai fiatalok...

ZAYK ANNA (*metsző ironiával*) Hadd emlékeztessenem, tisztelt hölgyem, hogy épp a maga nemzedéke volt az, amelyik kirobbantott két világháborút. Úgyhogy ha a helyében lennék, én a mai fiatalok szidalmazásától eltekintenék... Ami pedig az ülőhelyre támasztott igényemet illeti, az, higgye el, nem öncélú. Mi szerelmespár vagyunk ezzel a fiatalemberrel, ezért nekünk össze kell bújnunk. Mi több, néha még csókolóznunk is kell. A hitelesség kedvéért. Összebújni meg csókolózni pedig nem igazán lehet úgy, hogy az egyikünk áll, a másikunk meg ül. Ezt megértheti. Hiszen, bár ezt nekem, aki magát a jelen életkorában ismertem meg, már elég nehéz elhinnem, nyilván maga is volt fiatal.

A REKEDTES HANGÚ UTAS Ne szemtelenkedjék a feleségemmel!

ZAYK ANNA Ki szemtelenkedik? Csak közöltem a neijével, hogy mi ezzel a fiatalemberrel, Karacsi Attilával szerelmespár vagyunk, s ha egyszer azok vagyunk, akkor szerelmespárként kell viselkednünk. Turbékolnunk kell! (*beletúr Karacsi Attila hajába és csókot nyom a homlokára*) Tudják, én sem az utolsó pillanatban ugrottam fel a vonatra. De nem ám! Én már végigjártam az egész szerelvényt, mielőtt idejöttem, többekkel szóba is elegyedtem, így tudom, hogy az utasok közül az okosabbja tisztában van vele, hogy a határ felé menni még nem egyenlő azzal, hogy a határon átjutni. Meg kell tenni a szükséges óvintézkedéseket!

AZ ELŐBBI IDŐSEBB NŐ Miféle óvintézkedéseket? Nem beszélne világosabban?

ZAYK ANNA Nagyon szívesen. De előbb kucorodjanak már egy kicsit összebb. Sok jó ember kis helyen is elfér.

A Karacsi Attila mellett ülők helyet csinálnak a lánynak. Zayk Anna kicsit féloldalasán, de leül.

ZAYK ANNA Na látják! Mindent meg lehet oldani, csak egy kis jóakarat kell, semmi több... Egyébként maguknak is jól jöhet majd, ha van egy szerelmespár a kupében. Egy szerelmespár majd' mindig szemet szűr. Elvonja a figyelmet másoktól... Nézzék! Hamarosan jönni fog a kalauz. Még hozzá nem egyedül. Vele együtt civil ruhás detektívek érkeznek. Ezek a detektívek végigpásztázzák az egész vonatot.

Mindenkitől elkérik az iratait, s ha valakit gyanúsna talál, akkor kiemelik. Nem egy osztrák menekülttáborban, a Kánaán előszobájában találja majd magát az illető, hanem vagy az Andrássy út 60-ban vagy a Gyorskocsi utcai fogdában.

A SZEMKÖZTI ÜLÉSEN ÜLŐ KÖZÉPKORÚ FÉRFI Ne terjesszen itt rémhíreket! Az ÁVO-t hál' Istennek feloszlatták.

ZAYK ANNA Lehet, hogy nem Államvédelmi Hatóság néven, mert ennek az elnevezésnek csakugyan rossz a csengése, de ismét működik a titkosrendőrség. Többektől hallottam, hogy Kádár újra csatasorba állította őket... Azt nyilván nem tűrhetik az örökkévalóságig, hogy száz- meg százazrek kerekedjenek fel, s hagyják el végleg az országot. Október végén és novemberben még ki-ki szabadon távozhattott. Most decemberben már rázósabb a dolog. A disszidálni kívánók nagy részét továbbra is kiengedik az országból. De már nem mindenkit. Fényképek alapján, tanúk segítségével már egész jól be tudják azonosítani, kik exponáltak magukat a forradalomban... ó, pardon, ellenforradalomban... Ki volt ott a Sztálin-szobor ledöntésénél, a vörös csillagok leverésénél. Ki lödözött. Ki dobált Molotov-koktélokot. Ki vett részt lincselésekben... Ezeket visszatartják és keményen megbüntetik. Húsz év szabadságvesztés... Életfogytiglan... Kötél általi halál... Maga nem olvas újságot? Maga nem hallgatja a rádiót? Maga nem nézi a filmhíradót?

A SZEMKÖZTI ÜLÉSEN ÜLŐ KÖZÉPKORÚ FÉRFI (*feláll, majd a szomszédjaihoz fordul*) Engedjenek ki kérem! Vécére kell mennem.

ZAYK ANNA (*gúnyosan elhúzza a száját*) Vécé?! Ócska trükk! ... Ennél még az én ötletem, a szerelmespár-ötlet is jobb... A vécében már vagy húszan próbáltak meg elbújni a detektívek elől, oda már az se jut be, akinek tényleg vécéznie kell. Valami jobbat találjon ki.

A SZEMKÖZTI ÜLÉSRE VISSZAÜLŐ KÖZÉPKORÚ FÉRFI De hát mit?

ZAYK ANNA Valóban tőlem várja, hogy maga helyett gondolkodjak? Rádadásul most, amikor teljesen elvesztettem a fejemet. Megőrülök a szerelemtől... Nem bírok magammal... A vágyaimmal... (*bohózatba illően eltűzlött mozdulatokkal ölelgetni, csókolgatni kezdi Karacsi Attilát*)

A KÉT FIATAL MELLETT ÜLŐ IDŐSEBB NŐ Azután, hogy így bemutatkozott itt nekünk, kedveském, igazán kíváncsi lennék, ki maga. Nem gondolnám, hogy proletárcsaládban született. De úrilánynak se hinném.

ZAYK ANNA (*kitérően*) Ezen a vonaton bárki kíváncsi lehet bárkire. Mindenkinek megvan a maga rejtegetnivalója.

AZ ELŐBBI NŐ Nekem és a férjemnek nincs rejtegetnivalónk. Mi zsidók vagyunk, s Amerikába tartunk, mert a lányunk és az unokáink ott élnek. Családegyesítés – ezt így mondják a jogászok. Már tavaly beadtuk a kivándorlási kérelmünket. Most csak élünk a kínálkozó lehetőséggel. Nem várunk tovább. Miért is várnánk? Megspóroljuk az adminisztrációt.

ZAYK ANNA Zsidók? Az jó... Az nagyon jó... Akkor magukkal biztos nem fognak okvetetlenkedni a detektívek.

AZ ELŐBBI NŐ FÉRJE Gondolja?

ZAYK ANNA Gondolom.

A SZEMKÖZTI ÜLÉSEN ÜLŐ KÖZÉPKORÚ FÉRFI Rólam se higgyék, hogy „sáros vagyok”, hogy ég a lábam alatt a talaj. Nem sok vizet zavartam októberben és novemberben, a fegyveres harcok idején. Pedig elvették a gyáramat. Valamikor gyáros voltam. Textilgyártással foglalkoztam... Úgy döntöttem, hogy újrakezdek mindent. Idegenben akár. Bár ötvenöt évesen nem lesz könnyű. Sajnos a szaktudásom is megkopott. Ebben az elzártágban nem tarthattam lépést a technológiai újításokkal.

KARACSI ATTILA Hagyjuk ezt! Ne tegyünk egymásnak vallomásokat! Jobb, ha nem tudjuk egymásról, kifélék-mifélék vagyunk, mit csináltunk és mit nem, honnan jövünk, hová megyünk.

EGY FRISS, FIATAL HANG A TÁVOLBÓL, NÉHÁNY ÜLÉSSEL ODÉBBRŐL Igazad van, pajtás! Előbb érijünk át a határon. Utána is ráérünk elmesélni az osztrák újságíróknak, mennyit szenvedtünk a kommunizmusban, s milyen hősiezen, halált megvető bátorsággal harcoltunk ellene.

ZAYK ANNA (*halkabban, csak Karacsi Attilának*) Annyit azért elárulhatnál magadról, hogy hány éves vagy.

KARACSI ATTILA Nem mindegy? Miért érdekel?

ZAYK ANNA Szerinted miért érdekel egy nőt, hogy egy férfi hány éves. Szerintem tipikusan azért, mert tart tőle, hogy idősebb a férfinél.

KARACSI ATTILA Tudod mit? Épp ezért nem válaszolok a kérdésedre. Mert én is tartok tőle, hogy egy-két évvel fiatalabb vagyok, mint te. Javasolom, ejtsük ezt a témát! A szerelem nem matematika! Nem nézi a kort... Az apám, aki korábban jó nevű lektűríró volt, de a „fordulat éve” után kiszorult a pályáról, franciából szokott fordítani négerként, éhbérért, s tavaly fordított valami, az országba ki tudja, milyen úton-módon becsempészett regényt II. Henrik francia királyról. Nem megrendelésre, hanem csak úgy. Szókincs-bővítés céljából. Szórakozásból. Mert már unta, hogy csupa „vonalas”, kommunista írók kell fordítania: Henri Barbusse-t meg Roger Vailand-t. No, ezt a II. Henrikes könyvet én is elolvastam eredetiben is, meg magyarul is, mert apám engem kért fel afféle lektornak. Majd leestem a székről, amikor megtudtam, hogy II. Henriknek egy nála pontosan húsz évvel idősebb kegyencnője volt: Diane de Poitiers. Ráadásul nem egy percig, hanem huszonöt évig tartott ki a nő mellett... Pedig, mondom, itt az anyagi érdek legfeljebb a nő részéről merülhetett fel, nem a király részéről. A nő volt az, aki kastélyokat kapott. A nő volt az, aki hercegnői rangot harcolt ki magának. A nő volt az, aki fényes, Medici Katalin királynéével vetekedő udvartartást tarthatott.

ZAYK ANNA (*kacagni kezd*) A fenébe! Adj gyorsan egy tükröt! Olyan pocskékul néznék ki, hogy húsz év korkülönbséget hozol fel itt előtttem? ... Mielőtt még azt hinnéd, hogy részt vettem a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban vagy a Tanácsköztársaságban és személyesen találkoztam Leninnel, elárulom, hogy „csak” – vagy már? – huszonnégy éves vagyok.

KARACSI ATTILA Én meg huszonegy múltam. De, és ezt hozzá kell tennem, különböző, itt most nem részletezendő okokból, érettebb vagyok a koromnál.

A vonat lassít, aztán megáll egy állomáson.

Le nem száll senki, ellenben tucatnyi új utas nyomul fel a vagonba.

Egyszer csak kiabálás hallik. Kintről, a peronról.

EGY DETEKTÍV HANGJA Állj! Állj vagy lövök! ... Ne fusson! Nincs értelme! Úgyse menekülhet! Remekül célzok.

Puskalövések... Egy egész sorozat. Aztán egy percre mély, halotti csend.

Az utasok mind az ablakhoz nyomakodnak, s egymást kérdezzgetik.

A ZSIDÓ FELESÉG Mi volt ez? Azt hittem, legalább ennek vége már... Hogy azután, hogy visszahívták a szovjeteket, löni már nem lönek.

A ZAYK ANNAÉKÉVAL SZEMKÖZTI ÜLÉSEN ÜLŐ KÖZÉPKORÚ FÉRFI Most lönek csak igazán. Nem hallotta Marosánt, azt a véresszájú kommunis-tát? „Mától kezdve lövünk”... Úgy látszik, be is tartják. Meg akarnak félemlíteni bennünket. Hogy még most, amikor már fél lábbal kint vagyunk az országból, se felejtjük el még véletlenül se, hogy ők az urak. Ők győztek.

EGY, A KUPÉ AJTAJÁN BEVÁGÓDÓ KAMASZFIÚ Hallották, mi történt? Lepuffantottak egy ipsét. Ott ült közvetlenül mellettem, a mi fülkénkben, és én nem láttam rajta semmi különösét. Állandóan az óráját nézegette, és panaszkodott, milyen lassan megy a vonat... A detektívek kiszúrták. Egy-kettő lekapcsolták, bilincsbe verték, és épp átadták volna a peronra kirendelt helyi rendőröknek, amikor az ürge fogta magát és futásnak eredt. Hát nem futott sokáig... De talán jobb is neki így.

A ZAYK ANNAÉKÉVAL SZEMKÖZTI ÜLÉSEN ÜLŐ KÖZÉPKORÚ FÉRFI *(leken egy pofont a kamasznak)* Fogd be a szád, te lüketóni! Mit értesz te még ebből? Semmit. Egy kukkot se.

A kamasz káromkodik egy jó cifrárt. Szökdécselve átszalad a következő vagonba. Mindenki visszaül a helyére. Tovább nem bámulnak ki az ablakon. A legtöbbben ételt, italt csomagolnak ki, aztán falatozni kezdenek.

ZAYK ANNA Éhes vagyok. De én nem hoztam semmit. Még egy kis kekszet se. KARACSI ATTILA Én se. Pedig anyám csinált nekem rántott csirkét, szendvicseket, még egy kis almás pitét és pogácsát is, de végül a nagy kapkodásban otthon felejtettem az egész pakkot... Mikor elindultam, az egész család „rám szabadult”, s legalább ötven évre, ha nem többre való életbölcösséggel láttak el.

ZAYK ANNA Mikkkel?

KARACSI ATTILA Hát a szokásosakkal... Gondolom legalábbis. Mert már nem-igen tudtam odafigyelni. Egyedül a nagyapám tanácsai maradtak meg bennem.

ZAYK ANNA Miért? Mit mondott a nagyapád?

KARACSI ATTILA Okosakat. Hogy vegyem komolyan az emigráns-létet, úgy értem, az emigráns-lét szabályait... Amint lehet, szakadjak el a többi magyartól, s igyekezzek a franciák közé beilleszkedni, mert tudod, én majd Franciaországba megyek. Azt nem szabad csinálni, hogy az ember kimegy Párizsba, és Párizsban nagyobb magyar próbál lenni, mint Budapesten. Aki kimegy, felejtse el, honnan jött, ne nézegesse a Magyarországról szóló híreket az újságban, ne maradjon magyar nyelvi közegben, és még véletlenül se odavetődött, gyökértelen magyar nőknek, lányoknak udvaroljon, hanem csakis francia grizetteknek, midinette-eknek.

ZAYK ANNA (*kuncogni kezd*) Bölcs öregúr lehet a nagyapád.

KARACSI ATTILA Az. Nagyon bölcs. Van neki egy bátyja, a Pista bácsi, egy volt főszofigabíró, aki közvetlenül a háború befejeződése után, még 1945-ben ment el az országból, s immáron jó tizenegy évet töltött el Marseille-ben csakis azzal, hogy arra várt, hogy megváltoznak a hatalmi viszonyok itt, az óhazában... Nagyapám a lelkemre kötötte, hogy én ne legyek ilyen balga. Ne kergessek olyan illúziókat, hogy a szocializmus, a népi demokrácia, a proletárdiktatúra, vagy nevezzük bárminek azt a rendszert, ami a nyakunkba szakadt, egyhamar megdől. Éljek azzal a tudattal, hogy sose fog megdőlni az én életemben, és ha esetleg mégis megdől, azt fogjam fel úgy, mint a sors kegyét, vakszerencsét... Nagyapám azt tanácsolta, hogy a nevemet is változtassam meg. Karacsi Attila névvel nem lehetek igazi francia. De ha majd Boucher-nek hívnak, esetleg Boulanger-nak vagy Lerois-nak, akkor máris nagy lépést tettem az irányba, hogy a Francia Köztársaság megbecsült polgára legyek. Ne pedig „koszos idegen”. Sale étranger.

Zayk Anna deklamálni kezd. Franciául elmond egy hosszabb részletet Rabelais Gargantua és Pantagruel című művéből.

Karacsi Attilának leesik az álla.

KARACSI ATTILA Jesszusom! Anna! Te így tudsz franciául? Ráadásul még Rabelais nyelvét, a középkori nyelvezetet is ismered?

ZAYK ANNA Nem nagy kunszt! Harmadéves vagyok... pontosabban voltam a bölcsészkaron magyar–francia szakon. Hidd el, nem hancegtem volna el a francia-tudásommal, ha nem mondom, hogy épp Franciaországba tartasz... Így legalább tiszta ügy, világos képlet a számodra, hogy nem azért megyek én is Párizsba, mert rád szándékozom akaszkodni, hanem azért, mert a francia az egyetlen nyelv a magyaron kívül, amit többé-kevésbé tudok.

KARACSI ATTILA (*gyanakvóan*) Várj csak! Várj! Te a bölcsészkarra jártál? ... Ha felvettek oda, ráadásul nyugati nyelv-szakra, akkor te „nagyon jól feküdhettél”. Nagyon jó káder lehettél. Nem úgy, mint én, az egyéb származású, az ikszes, aki még úgy is hiába felvételiztem, hogy elmentem munkásnak egy gyárba: a Laboratóriumi

Felszerelések Gyárában dolgoztam üvegfüvőként, s a művezetőm meg a szakszervezeti bizalmi is ajánlott.

ZAYK ANNA (*a korban közismert tréfával üti el a meglebegtetett vádat*) Ördögöd van! Abszolút káder voltam. Munkás szülők paraszt gyermeke.

A szerelvény csikorogva fékez.

A ZAYK ANNAÉKÉVAL SZEMKÖZTI ÜLÉSEN ÜLŐ KÖZÉPKORÚ FÉRFI, AZAZ AZ EGYKORI GYÁROS Mi van már megint? Meghúzták a vészféket?

A ZSIDÓ NŐ Alighanem. Itt nincs vasútállomás. Csak szántóföld... Valaki nyilván leugrott a szerelvényről.

Ismét felállnak és az ablakhoz tódulnak.

A ZSIDÓ FÉRFI (*halkan motyogja*) Ez a szerencsétlen is inaszakadtából fut... De meddig?

Lövések hallatszanak.

ZAYK ANNA Ez a srác hál' Istennek megúsza... Ezt nem találták el... Talán nem az a detektív célzott most, aki olyan jól lő. Tudják, az előbbi.

KARACSI ATTILA (*felsóhajt*) Nem bánnám, ha több lövöldözés nem lenne. A fene se hitte volna, hogy ilyen eseménydús lesz az utazásunk.

Újra visszaülnek a helyükre. Füttyszó harsan fel. A vonat pőfögve megindul.

KARACSI ATTILA (*látszik rajta, milyen ideges*) Fáj a hátam. Fáj a derekam. Fáj a lábam. Egészen el vagyok már gémberedve az egy helyben üléstől. Legszívesebben átmennék egy másik kupéba. Már csak azért is, hogy járjak egyet. Hogy megmozgassam a tagjaimat.

ZAYK ANNA (*ellentmondást nem tűrően*) Most már nem mész sehova! Most már percekben belül jönnie kell a kalauznak és a detektíveknek. Úgyhogy nekem mint egy szerelmespár egyik tagjának égető szükségem van rád, Artila, a szerelmespár másik tagjára... Csókolj meg! Hallod? Csókolj meg! Vagy nem tetszem neked?

Csókolózni kezdenek. Előbb csak bátortalanul, aztán egyre nagyobb beleéléssel. A többi utas idegenkedve nézi őket.

A ZSIDÓ NŐ Nekik könnyű...

Nyílik a kupé ajtaja. Megjelenik a sötétkék MÁV-egyenruhát viselő kalauz az oldalán két civil ruhás detektívvél.

KALAUZ A jegyeket kérem!

A KÉT DETEKTÍV EGYSZERRE A személyi igazolványokat kérjük!

Az utasok kotorásznak a táskájukban és a zsebükből. Átadják a menetjegyeiket, igazolványaikat.

ELSŐ DETEKTÍV *(egy, közvetlenül az ajtó mellett ülő fiúnak)* Vegye le a szemüvegét! Itt, ezen a vonaton minden második férfi szemüveges, pláne fekete szemüveges, nem is tudtam, hogy ennyire rossz a magyar lakosság szemészeti állapota... Hova megy maga?

A MEGSZÓLÍTOTT FIÚ A nagymamához utazok le. Mindig náluk, a nagymamáéknál szoktam tölteni a karácsonyt és a szilvesztert. Nagyon várnak már engem. Én vagyok az egyetlen unokájuk.

ELSŐ DETEKTÍV De megható! ... Egyben bosszantó, hogy ilyen hülyének néz minket. Ide nekem a rozsdás bökört, hogy néhány hét múlva üzenetet küld majd az imádott nagymamáéknak a Szabad Európa Rádióval. „Karcika üzeni nagymamának Mucsaröcsögére, hogy szerencsésen szabad földre érkezett. Aki hallja, adja át.”

A Második Detektív már Zayk Annáék ülésénél tart, ahol a két fiatal szorosan egymáshoz bújva vár arra, hogy sorra kerüljön.

A Zsidó Férfi mozdul elsőnek. Kiveszi zakója belső zsebéből a személyi igazolványát és a feleségének adja oda. Az asszony a saját igazolványát precízen ráhelyezi a férjéére. A kettőt együtt nyújtja át a detektívnek.

A ZSIDÓ NŐ *(alázatosan)* Tetszik tudni, mi zsidók vagyunk.

MÁSODIK DETEKTÍV Ezt most miért mondta? Miért mondta, hogy zsidó? Előnyt remél belőle?

A ZSIDÓ NŐ Dehogyan kérem... Szó sincs róla. Csak... Csak... Azt akartam, hogy tudja. Mi nem vagyunk azok, akik bajt csinálnánk. Mi nem szeretjük a felfordulást. MÁSODIK DETEKTÍV Aha! ... Egyébként jó, hogy mondta, hogy zsidó. Akkor maga vélhetőleg nem karácsonyozni utazik le a határvidéken élő rokonaihoz... Á! De különben mindegy is. Hagyjuk! Menjenek isten hírével! Izraelben reméljük, majd jól ellesznek. Mi sokat köszönhetünk Izraelnek. Ha a szuezi válság nincs... No de ne politizáljunk! Tudják, esténként, a vacsoránál a feleségem mindig rám szól a cérnahangocskájával: „Fiacskám! Ne politizálj!” És igaza van az édesnek. Sokan megütötték már a bokájukat, mert rosszkor, rossz helyen és rosszul politizáltak. Nem így van, fiatalember?

Karacsi Attila iratait hosszasan nézegeti. Az arcát is gyanakodva vizsgálgatja.

MÁSODIK DETEKTÍV Az a szerencséje, hogy nincsen szemüvege. Nem szeretjük azokat a fiatalembereket, akik szemüvegesek, vagy akik szakállat vagy bajuszt növesztenek.

KARACSI ATTILA *(félelemmel a szemében próbál meg viccelődni)* Még jó, hogy hallgattam a mamára. Ő is, meg a nagypapa is rágta a fületem, hogy még ha korábban kell is egy kicsit kelnem, föltétlenül borotválkozzam meg.

A Második Detektív azután, hogy belelapozott Zayk Anna igazolványába, magához inti az Első Detektívet. Összesúgnak.

ELSŐ DETEKTÍV Kérem, kisasszony, kövessen minket.

Zayk Anna szó nélkül feláll. Büszkén, öntudatosan szegi fel a fejét.

KARACSI ATTILA De hát ő...

A KÉT DETEKTÍV EGYÜTT De hát ő?

KARACSI ATTILA De hát ő a menyasszonyom.

ELSŐ DETEKTÍV Valóban? Milyen érdekes... Ezt azért mondja, fiatalember, mert követni akarja a hölgyet *(a hölgy szót gúnyosan megnyomja)* a vizsgálati fogságba?

KARACSI ATTILA *(gyorsan visszakozik)* Nem. Nem azért mondtam.

MÁSODIK DETEKTÍV Gondoltam.

KARACSI ATTILA De te, Anna... Miért nem szólsz egy szót se? Miért nem mondd, hogy ártatlan vagy? Hogy félreértés történt.

ZAYK ANNA Minek? Az, akit letartóztatnak, ritkán van olyan helyzetben, hogy kétségbe vonhatná azoknak a jogát, akik letartóztatják.

A két detektív két oldalról közrefogja Zayk Annát – úgy vezetik ki a vasúti kocsiból. Egy pillanatra visszafordulnak.

ELSŐ DETEKTÍV *(a Második Detektívnek)* Figyelj csak! Te tudod azt, hogyan köszönjünk el ettől a díszes társaságtól? Mert én nem. Mondjuk azt, hogy „Szabadság!”, mint a Rákosi-időkben? ... Tartok tőle, ez a köszönés igen furcsán hatna most, amikor csak egy karnyújtásnyira vannak tőle, hogy megérkezzenek a hõn áhított „szabadságba”.

MÁSODIK DETEKTÍV Mit szólnál a „Vizontlátásra!”-hoz?

ELSŐ DETEKTÍV Nem is tudom... Az se igazán tetszik. De lehet, hogy csak babonából. Én dolgoztam börtönben is, ismerem hát az ottani szokásokat. A börtönből szabadultakat sose búcsúztatja úgy a börtönparancsnokság, hogy „Vizontlátásra!”

MÁSODIK JELENET

Ízlésesen berendezett, polgári lakás Budapesten, a belvárosban. Bordó, nehéz bársony-függönyök. Vitrinek nappelkel. Régi, megbarnult csendéletek a falon. Zongora. Perzsaszőnyeg.

Olyan, úgynevezett „fedett lakás”, amit a politikai rendőrség találkozási helyként szokott használni, ha komolyabb eligazítást akart adni, vagy komolyabb beszámolót akart kérni az ügynökeiktől, informátoraitól, egyéb hálózati személyektől. Zárt ajtók mögött.

Két detektív (az előző jelenetben megismert Első és Második Detektív) bevonszolja a szobába Zayk Annát. Taszigálják. Lökdösik. Mivel szabadulni igyekszik, egy-két pofont is lekennek neki.

Az egyik puha, kényelmes, fűzőld fotelben ott ül már a felettesük: egy ötven év körüli, őszes, szikár állambiztonsági tiszt civil ruhában. A kávéját kavargatja, s közben cigarettázik. Két, egyelőre még üres konyakos pohár is van előtte a kisasztalon.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT *(gunyorosan)* Kellemes csalódás. Lám, a nők is tudnak pontosak lenni... Pontban éjfélre vártam, s maga pontban éjféltkor itt is van, Annácska. Nem késett egy percet se.

ZAYK ANNA Örülök, őrnagy elvtárs, hogy nem kellett sokat várakoznia. De ne engem dicsérjen. Az embereit.

A két detektívre sandít. Gyűlölet lobog a szemében.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT *(a két detektívnek)* Minden rendben volt, fiúk? Jól viselkedett a kislány?

ELSŐ DETEKTÍV Amikor a vonaton kiemeltük a többi jómadár közül, jobban nem is viselkedhetett volna. Egy percig se állt ellen. Ami ugyebár nőknél ritkaság. Megbecsülendő dolog. *(kétértelműen felröbög)* Csak azután, hogy betuszkoltuk a kocsiba, jött rá az ötperc. Sikoltozott. Kiabált. Pedig tudhatta volna, hogy ezzel csak annyit ér el, hogy betömjük a száját.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Mondasz valamit. Tudhatta volna... Nem nyeretlen kétéves.

MÁSODIK DETEKTÍV Mivel az őrnagy elvtárs kérte, hogy bánjunk vele úgy, mint a hímes tojással, úgy bántunk vele. Nem igaz, kishölgy? Ugye, nem cáfol meg? ... Holott vannak nők, egykor vonzó, csinos teremtések, akik megtanulták egy életre, hogy ujjat húzni velünk, árt a szépségnek.

Az őrnagyi rangban lévő állambiztonsági tiszt egyetlen intésére a két detektív azonnal eltávozik.

Miután kettesben maradtak, Zayk Anna sietős mozdulatokkal leveti a kabátját és hanyagul az egyik fotelre dobja. Jó szabású, az alakját remekül kiemelő piros ruhában van.

ZAYK ANNA *(fáradtan lerogy a fotelbe az örnaggyal szemben, de aztán kiegyenesíti a hátát és farkasszemet néz vele)* Azt reméltem, soha többé nem látom ezt az átkozott helyet. Ezt a „fedett lakást”.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT *(füttyörészni kezdi a Csárdáskirálynő „Álom, álom, édes álom, álmokép” kezdetű slágerét)* Hogyan is hihette, hogy nélkülözni tudjuk magát, drága Anna? ... Elvégre évek óta maga volt az egyik legjobb ügynökünk. Higgye el, nem könnyű olyan rátermett, és a velünk való együttműködésre kész lányokat, asszonyokat találni, akik szépek, fiatalok, intelligensek. Szó se róla, félvagy egész prostituáltakat, pénzéhes, becsvágyó táncosnőket, színésznőket nem nehéz felhajtani, ám az ilyen kis cafkák legfeljebb csak valami szigorúan körülhatárolt részfeladatra alkalmazhatóak. Annyit meg tudnak tenni, hogy kilopnak ezt-azt alsógatyára vetkőzött férfiak nadrágzsebéből, fotókat készítenek egy-egy objektumról, dokumentumról. Még arra is jók, hogy becsicscentve, csacsckának álcázott kérdésekkel kiszedjenek a megfigyelt célszemélyekből számunkra ezért vagy azért fontos információkat. De, ők, mondom, a szakma legalja. Míg maga, Anna... Magát nem véletlenül becsüljük olyan nagyra.

ZAYK ANNA *(halványan elmosolyodik)* Köszönöm a bókjait. Bár azt a bókjukat elengedtem volna, hogy akaratom ellenére visszahoztak ide.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Hja! A nagyság átka...

ZAYK ANNA *(kezdi visszanyerni a magabiztosságát; érzi, hogy nincs veszélyben, mert szükség van rá)* Örnagy elvtárs! Nekem többé-kevésbé reális az önértékelésem. Nem kenyerem az öndicséret, de az álszerénység sem. A működésemről mindent elmond, hogy a rendszerellenes zavargások nem a bölcsészkaron törtek ki, hanem a Műegyetemen. Én nálunk, a bölcsészkaron elég jól átláttam a helyzetet, elég jól végeztem a dolgomat, és maguknak is megadtam a kellő információkat ahhoz, hogy a politikailag megbízhatatlan, potenciális bajkeverőkkel szemben még idejében fel lépjenek... Végtere is, ha a papírforma érvényesül, akkor a logikus az lett volna, hogy a filozofok elégedetlenkednek, a filozofok tüntetgetnek. Nem pedig a műegyetemisták. Az a logarléces társaság.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Kér egy kis konyakot? *(azután, hogy Zayk Anna bólint, tölt a lánynak is, és magának is a konyakosüvegből)* Én október végén, november elején hetekig bujkáltam, addig, míg ez az egész felfordulás tartott, elég időm volt hát, hogy átgondoljam, mi volt a baj. Szerintem az ellenforradalom kirobbanását meg lehetett volna előzni, ha a pártvezetés, a Rákosi–Gerő klikk hallgat ránk, a leghűbb, legmegbízhatóbb embereire. Mi jeleztük nekik a legégetőbb problémákat, ami az egyetemi ifjúságot utóbb kivitte az utcára. Nagyobb adagokat kellett volna adni a menzán. Meg kellett volna szüntetni a rettenetes zsúfoltságot a diákokthozokban. Ha egy kicsit jobb az élelmezés, ha bejut a hasba egy héten legalább egyszer egy kis rántott hús, egy kis paprikás krumpoli vagy egy kis pörkölt, és egy kollégiumi

szobába maximum öt-hat főt zsúfolnak be, nem egy regimentet, akkor mindenki nyugton maradt volna a seggén. Nincs igazam?

Zayk Anna feláll és a konyakospoharával a kezében körbejár a szobában. Kortyolgat. Felemel egy-egy porcelántárgyat, megnéz egy-egy keretbe foglalt fényképet. Mutatja, hogy egyáltalán nem fél. Fesztelen. Könnyed.

Egy-két perc múlva visszahuppan a fotelbe, de az őrnaggyal ellentétben nem süpped bele az ülésbe. A dereka egyenes. A lábait keresztbe teszi.

ZAYK ANNA Úgy hallottam, hogy eddig körülbelül kétszázezren hagyták el az országot. Ha ekkora veszteséget kénytelen lenyelni a Magyar Népköztársaság, a népi demokratikus államrend, a szocialista eszme, no meg a világ proletáriátusa, akkor nem mindegy az, hogy eggyel több vagy kevesebb ember int búcsút ennek a földi paradicsomnak? ... Miért nem hagytak szabadon elmenni? Úgy, ahogyan másokat. Engedtek megpattanni, a nagyvilágnak nekivágni olyan agyonsztárolt, tejben-vajban fürdetett, kitüntetésekkel kidekorált színésznőket, mint Szörényi Éva vagy Ferrari Violetta. Akkor hozzám, a teljesen ismeretlen, a távozásommal semmiféle presztízavesztést nem okozó Zayk Annához miért ragaszkodnak ennyire? Miért? Feleljen, őrnagy elvtárs, nagyon szépen kérem!

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT A feleletet már megkapta.

ZAYK ANNA (*kihívó arkifejezéssel*) Mármost hogy?

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Mármost hogy terveink vannak magával.

ZAYK ANNA (*zokogásban tör ki, az idegei felmondják a szolgálatot*) De én nem akarok többé együttműködni magukkal. Érti? ... Én nem azért tartottam nyugatnak, mert nem tetszik a szocializmus, mert mindenáron, ha törik, ha szakad, egy tökécs államban kívánok élni. Én nem azért tartottam nyugatnak, mert jobb életre, szabadságra vagy az isten tudja még mi mindenre: toronyórára láncsal vágytam. Én csak egy kis nyugalmat szerettem volna. Azt, hogy ne kelljen többé a titkosszolgálatnak dolgoznom. Adatokat gyűjtenem. Jelentéseket írnom. Másokat megfigyelnem, eláztatnom. Mert én ezt már nem bírom!

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT (*elfintorodik*) De nehéz a nőekkel! Istenem! De nehéz a nőekkel! Csak nem menstruál? A feleségem akkor szokott így megbolondulni, mikor menstruál. Olyankor azonnal kilövöm magamat. Veszem a sátorfámat és meg se állok a sarki kocsmáig, ahol legalább férfiak vannak. Lehet, hogy holtreszég férfiak, összevissza gajdoló, hóbörgő férfiak, de férfiak... Nézze! Amikor mi beszervezünk valakit, mindenkinek, minden leendő ügynökünknek, titkos munkatársunknak elmondjuk, hogy ha aláír nekünk, akkor ebből nincs kilépés. Ez végleges. Élethosszig tart. Pontosabban, csakis akkor szakad meg a kapcsolat, ha mi akarjuk, és az illetőt alkalmatlanság miatt, vagy a hírszerző, elhárító lehetőség megszűnése miatt kizárjuk. Biztos vagyok benne, hogy magát is, Anna, korrektül figyelmezteték erre annak idején.

ZAYK ANNA Igen. Figyelmeztettek. De akkor... Akkor nekem nem volt más választásom.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Ha akkor nem volt más választása, akkor most sincs más választása... Milyen alapon szervezték be magát? ... Sajna, nem elég jó az emlékezetem, kihagy néha, pont mikor nem szabadna. Kínos. Igazán kínos ez a memóriazavar. Remélem, lesz oly szíves, és a segítségemre siet. Előre is köszönöm! ... Az, hogy kényszerhelyzetre hivatkozik, azt sejteti, hogy maga nem „hazafias alapon” lett beszerelve. És, ha nem tévedek, nem is a „mocskos anyagiak” miatt vállalta.

ZAYK ANNA Muszáj elmondanom?

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Ha akarja, egy kicsit még találgathatok. Hogyha nem hazafias nekibuzdulás, nem pénz volt a motivációja, akkor marad az, hogy terhelő, kompromittáló adatok voltak maga ellen, s kilátásba helyezték, hogy felelőségre vonják, ha csak... Ha csak nem... De hiszen tudja! ... Mivel lett megszarolva? ... Maga csinos, fiatal nő. Szabad szellemű. Modern felfogású. S gondolom, nem ragaszkodik az olyan polgári csökevényekhez, mint a nászéjszakára megőrzött szűzhártya. Házasságon kívül teherbe esett, magzatelhajtást csináltatott és lebukott? A börtönbüntetés réme lebegett a feje felett, hogy ilyen fellengzősen fogalmazzak?

ZAYK ANNA Nem. Dehogy.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT (*diadalmasan felkiált*) Ó! Tudom már! Csempészett vagy lopott.

ZAYK ANNA Nem csempésztem. Nem loptam.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Na, ne húzzuk az időt, mert még sok megbeszél-ni-megtárgyalnivalóm van magával. Milyen bűncselekményt követett el, amit eltsoltunk? Ki vele! Ha nem mondja meg nekem, akkor utánanézek... Nem kerül különösebben nagy fáradságomba. Az irattárunkban mindennek nyoma van.

ZAYK ANNA (*hosszú hallgatás után, habozva, akadozva*) A bűncselekmény nevét nem tudnám megmondani. Talán nem is volt bűncselekmény. Csak bűn... 1944 novemberében történt. Én tizenkét éves voltam akkor. Éretlen, buta csitri... Egy körfolyosós házban laktunk, s egy délután az édesanyám és én éktelen kiáltozást hallottunk, mert nyilasok törtek be a házunkba. Bujkáló zsidókat kerestek. Kifutottunk a gangra. És én azonnal észrevettem, hogy az egyik lépcsőfordulóban mozog valami kicsire összekuporodott árnyék, ezért odakiáltottam a nyilasoknak: „– Ott vannak! Ott vannak!” Tényleg ott voltak. Ketten. Egy férfi és egy nő. Valószínűleg férj és feleség.

Elhallgat.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Mondja tovább!

ZAYK ANNA (*merev arccal*) A bujkáló férfinak is volt fegyvere. Ő is lőtt, meg a nyilasok is.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT (*odalep Zayk Annához és megrázza a vállát*) És?

ZAYK ANNA Mit akar még tudni? ... A férfi meghalt. A nőt magukkal vitték. Az én anyámat... az én anyámat pedig eltalálta egy eltévedt golyó. Mindez a pillanat tört része, egy szempillantás alatt zajlott le.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Sok emberrel találkoztam már, aki elcseszte az életét. Sőt, mondhatni csakis olyan emberekkel találkozom, akik elcseszték az életüket, így vagy úgy... De maga a rekorder. Ugye azt mondta, hogy még csak tizenkét éves volt ekkor?

ZAYK ANNA *(hadarni kezd, mielőbb túl akar lenni ezen a vallomáson)* Egy ideig még apámmal voltam együtt, de persze ezek után teljesen megromlott a viszonyunk. Aztán javítóintézetbe kerültem. Eljárás is indult ellenem... Tizennyolc évesen kerültem ki a javítóintézetből, de már előtte kaptam egy ajánlatot. Az ajánlat maguktól érkezett. Szépen hangzott. A haza szolgálatára kérnek. Cserébe mindent, ami a '44-ben történteke utal, törölnek a személyi anyagomból. Tanítatnak. Támogatnak. Törődnek velem... Úgy kaptam ezen az ajánlaton, mint fuldokló a mentőövön. Így lett az Államvédelmi Hatóság nemcsak az egyetlen mentsváram, hanem a családom. Egyszerre az apám, az anyám, a testvérem, a férjem, a gyerekeim.

Az őrnagy belediktál még egy pohárkával a lányba. Aztán az órájára pillant és hirtelen másra fordítja a szót.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Tyű, de szalad az idő! Már mindjárt egy óra... A múlton lovagolni, mindenféle, a gyerekkorban elkövetett vétkeket előásni nem érdemes, változtatni már úgyse lehet semmin. Úgyhogy most már térjünk a tárgyra. Nyugodjon meg, Anna! Nem kell Magyarországon maradnia. Új életet kezdhet Franciaországban. Majdnem úgy, mint ahogyan elképzelte. Mindössze azzal az aprócska különbséggel, hogy továbbra is jelent nekünk.

ZAYK ANNA De hát hogy... *(nyel egyet)* Hogyan gondolják ezt?

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Egyszerűen. Nem jó semmit se túlkomplikálni... Mi hajlandók vagyunk fátylat borítani arra, hogy se puszi, se pá, az első adandó alkalommal faképnél hagyott volna bennünket, szem elől tévesztve, hogy az alku az alku. Nem állunk az útjába... Holnap tehát újra vonatra ül, s megint leutazik a határig, de most akadálytalanul átjut rajta. Megérkezik először Bécsbe, aztán Párizsba. Újra egyetemre fog járni. Csak most a Sorbonne-ra. Franciaországban erős a kommunista párt, az egyik legerősebb Nyugat-Európában, úgyhogy meglesznek ahhoz a kapcsolataink, hogy magát felvetessük, higgye el.

Megcsörren a telefon.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT *(bosszúsan a készülékhez siet)* A francba! Hogy még itt, munka közben se hagynak békén... *(felveszi a kagylót; pillanatok alatt katonássá keményedő, tiszteletteljes hangján hallatszik, hogy a felettesével beszél)* Igenis, ezredes elvtárs! ... Intézkedünk, ezredes elvtárs! A budapesti rendőr-

főkapitányságtól értesültünk, hogy az angol és az amerikai követség előtt egy több száz fős csoportosulás reakciós és fasiszta jelszavakat hangoztatva hangulatot igyekezett kelteni a forradalmi munkás-paraszt kormány ellen, ezért a karhatalom a tömeget szétoszlatta, s harminckilenc személyt őrizetbe vett. A provokatív elemek anyagát haladéktalanul ki fogjuk keresni..... Igenis, ezredes elvtárs! Már holnapra, ezredes elvtárs! Szolgálatára, ezredes elvtárs!

Az őrnagy leteszi a kagylót. Valamit feljegyez a noteszába, aztán újra Zayk Annához fordul.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Hol tartottam?
ZAYK ANNA (*álmodozva*) Párizsnál. A Sorbonne-nál.

Kopogtatás. Aztán nyílik az ajtó. Az Első és a Második Detektív dugja be a fejét.

ELSŐ DETEKTÍV Őrnagy elvtárs! Szükség van még ránk? Vagy elmehetünk?
ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Ejha! Ti még itt vagytok, fiúk?
MÁSODIK DETEKTÍV (*enyhe nyomatékkal*) Mivel nem lettünk elküldve.
ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Akkor menjetek. A hölgy, akit bekísértetek, szabadlábbon fog távozni. Jó emberünk ő nekünk.

Az Első és a Második Detektív megemeli a kalapját, aztán elmegy.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Amikor az előbb megkérdeztem, hogy hol tartottam, még körülbelül tudtam, hogy hol, ám most, hogy megint megzavartak, már tényleg nem tudom.

ZAYK ANNA Párizs... Sorbonne...

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Á, igen! Nos, a Sorbonne csak a kezdet lesz. Miközben tanul, és persze jelent az ottani tartótisztjének az egyetemen, a társai között tapasztaltakról, be fogjuk vezetni a társaságba, megteremtjük az alkalmat arra, hogy megismerkedjen mindenféle fontos emberrel... Mondom, nem kurvák kellene nekünk. Hanem kifinomult, művelt, a sarat a legexkluzívabb körökben is állni képes „úrilány”-ok, akik adott esetben, a csillagok kedvező állása esetén befolyásos francia politikusok, üzletemberek feleségei is lehetnek. Egy kis kacérság, egy kis koktéri megengedett, több nem, illetve csak az eljegyzés után... Világos? ... Apropó, Anna! Hány éves is maga?

ZAYK ANNA Huszonnégy. De ha muszáj, néhány évet le tudok tagadni. Még jobb, ha módosítják a születésem dátumát az okmányaimban, az anyakönyvben.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT (*nevet*) Ha már csakugyan huszonnégy, akkor „rá kell kapcsolnia”, nehogy hamarabb öregedjen ki a feladatból, mintsem megoldja.

ZAYK ANNA (*most ugyanolyan frivol, ugyanolyan játékos, mint amilyen az előző jelenetben Karacsi Attilával volt*) Ne aggódjon! Egyelőre még kevesebbet mutatok a

valóságos koromnál, s törekszem rá, hogy ez a lehető leghosszabb ideig így maradjon. Szerintem még van legalább tíz olyan évem, amikor annyinak nézek ki, amennyinek látszani akarok.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Maga se aggódjon, Anna! Megbízom magában. Volt már egy-két közös ügyünk. Határozott, öntudatos nőnek ismertem meg, olyannak, aki minden helyzetben feltalálja magát, olyannak, aki mindent önállóan megold. Ha magának az ujjá köré kell csavarnia egy férfit, azt a férfit maga az ujjá köré csavarja.

ZAYK ANNA *(szerényen mosolyog)* Bár a próféta szólna magából.

A lány fészkelődni kezd a fotelben.

ZAYK ANNA Azt hiszem, értem és örömmel vállalni is tudom a feladatot. Most már mehetek? Hogy holnapra, az indulásomra felkészüljek.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Mindjárt mehet. De egy pillanatra még várjon, kérem! Levítetek magának egy-két diaképet. Minden emberünknek, akit Franciaországba küldünk ki, le kell vetítenem.

Az asztal közepére tesz egy diavetítő gépet, lekapcsolja a villanyt, s vetíteni kezd.

Tíz képet vetít le. Ezekből öt kép 1956 októberében, a forradalmi események idején készült, és fiatal férfiakat, fiúkat örökített meg harci cselekmények közben: az egyik löfegyvert használt a képen, a másik egy Molotov-koktélt dobott el, a harmadik szovjet katonákkal keveredett tüzharcba, satöbbi. Utána ugyanennek az öt férfinak, fiúnak az igazolványképét vetíti le az őrnagy.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Nézze meg jól ezeket a fényképeket, Anna! Ezek olyan ellenforradalmárok, a népi demokrácia, a munkásosztály hatalmának megdöntése érdekében fellépett brigantik, akik sajnos kicsúsztak a kezünkől, s tudomásunk szerint Franciaország felé vették az útjukat.

Zayk Anna a negyedik kép-párban rögtön ráismer Karacsi Attilára. Döbenten mered rá a fényképére.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Meg tudta jegyezni őket? Vagy újra levítsem az összeset?

ZAYK ANNA Vetítse le újra, őrnagy elvtárs! Nem könnyű az ilyet memorizálni.

Az őrnagy újra vetíti.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Egyiket sem ismeri?

ZAYK ANNA *(főlényesen)* Egyiket sem. Pedig kár. A negyedik srác egész jóképű. El tudnék vele egyet s mást képzelni.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Ezzel ne vicceljen! Ezek itt mind az öten veszedelmes ellenforradalmárok. Mind az öten kommunistákat, vagy szovjet katonákat öltek... Tessék! Az öt igazolványképet, vagyis hát a róluk készült másolatokat odaadom magának, hogy jobban be tudja a fickók képét vésni az emlékezetébe. De ígérje meg, hogy mielőtt útnak indulna, megsemmisíti az összes fotót.

ZAYK ANNA Megígérem!

Az őrnagy egy kis fehér borítékot nyom a lány kezébe, aztán udvariasan kikíséri a találkozásuk helyszínéül szolgáló „fedett lakásból”.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT No, kislány! Induljon! Hogy is szól a Felszabadulás dala? „Indulj az útra, és vissza se nézz!” Én is ezt mondom magának: induljon az útra, és vissza se nézzen... Maga, Anna, most olyan lehetőséget kapott tőlünk, amely csak egyszer – vagy egyszer se – adódik az életben. Ne rontsa el! ... És sose érezze úgy, hogy egyedül van. Mert mi még ott, a távolban is magán fogjuk tartani a szemünket.

MÁSODIK FELVONÁS

ELSŐ JELENET

Franciaország. A Sorbonne menzájának bejárata.

A bejáratot szorosan egymásba kapaszkodó baloldali fiatalok egy kis, ám annál harcosabb csoportja állja el.

Indulókat, munkásmozgalmi dalokat énekelnek egymás után, sorban: az Internacionálét, A nemzetközi brigádok indulóját („Madrid határán állunk a vártán”), az Avanti popoló-t, a Warszawiankát, az Amuri partizánok dalát, a Bunkócskát, stb., egészen addig, amíg a színpadon vannak.

Két dal között pedig pfujolnak, kiabálnak.

BALOS FIATALOK Ki a fasisztákkal! Ki az egyetemről a fasisztákkal! ... Takarodjanak! ... Ki a fasisztákkal! Ki az egyetemről a fasisztákkal! Takarodjanak!

Karacsi Attila ebédelni jött ide a tanórák közötti szünetben. Bemenne az étterembe. De – másokkal, nem magyarokkal ellentétben – őt nem engedik be.

BALOS FIATALOK Pfuj! Fasiszta! Rohadt fasiszta! Ki az egyetemről! Ki Franciaországból!

KARACSI ATTILA Mit üvöltöztök? Mi bajotok van velem? Megvesztetek, vagy mi? ... Én nem vagyok fasiszta. Én magyar forradalmár, magyar szabadságharcos vagyok. És nem melleleg ennek az egyetemnek, a Sorbonne-nak a művészettörté-



Tankok



Széna tér

net szakos hallgatója. Ha tudni akarjátok, engem két, otthonról jött diáktársam is leigazolt, ki vagyok, mi vagyok, az alapján vettek föl.

EGY BALOS FIATAL Minket nem téveszt meg! Fasiszta vagy. A szocializmus ellen szervezkedtetek ti mind, te is, meg a csőcselék többi tagja is! Hogy megdöntésük a munkások uralmát. Visszahozták a kizsákmányolást. Raboltatok. Fosztogattatok. Munkásvért ontottatok. Ti nem hazafiak voltatok. Sötét ellenforradalmárok.

KARACSI ATTILA Te jó ég! Honnan tájékozódtok ti? Csak nem a jereváni rádióból? Ahol, ha bemondják, hogy Moszkvában a Lenin téren Csajkákat osztogatnak, akkor az színigaz, azzal az apró korrekcióval, hogy nem Moszkvában, hanem Leningrádban, nem a Lenin téren, hanem a Moszkva téren, nem Csajkákat, hanem Pobjedákat, és nem osztogatnak, hanem fosztogatnak.

A balos fiatalok belefojtják énekükkel Karacsi Attilába a szót, s továbbra se engedik be, hiába mutatja az ebédjegyt.

KARACSI ATTILA *(tétovázik, hogyan válaszoljon erre a provokációra; végül belebokszol az egyik balos fiatal hasába, hogy áttörhessen az élőláncon, de az még szorosabban összezár)* Na, most már elég! Elég ebből, ruszlik seggnyalói! Ha annyira imádjátok a kommunizmust, miért nem költöztök a Szovjetunióba?

EGY BALOS FIATAL Mit mondtál, a kurva anyádat, te rohadt mocskos fasiszta! Arról beszélj inkább, hogy te miért rontod itt a levegőt Párizsban? Maradtál volna otthon, Budapesten. De ahhoz gyáva vagy. Ott bíróság elé állítanának. Felelősségre vonnának.

Újra énekelnek. Kólószzerű tánclépéseket is tesznek.

KARACSI ATTILA Ti nem vagytok normálisak! Azért jöttem ide, Franciaországba, az emberi jogok szülőházájába, mert szabad akartam lenni, s nem azért, hogy a magatokfajta tudatlan, agymosott tökfilkók zagyvaságait hallgassam. Tudjátok meg, hogy nálunk, Magyarországon is akadnak olyan fiatalok, nem is kis számban, akik félelemből vagy mert karriert akarnak csinálni, „lefekszenek” a rendszernek, de olyanok – olyan hülyék, mint ti –, akik hinnének a kommunista népámításnak, már nincsenek. Mi már megtapasztaltuk, mi az a kommunizmus. Börtönbüntetések, internálások, kitelepítések. A szabad véleménynyilvánítás elfojtása. Egypártrendszer. Személyi kultusz. Hagymázos, megalomán gazdaságfejlesztési tervek. Az élet-színvonalnak a béka segge alá levitele.

A balos fiatalok részéről fűttykoncert, szitokáradat fogadja Karacsi Attila szavait. Dacból ismét egy forradalmi dal éneklésébe fognak.

ZAYK ANNA *(még csinosabb, mint az első felvonásban volt, virágmintás ruhát, hozzáillő hajpántot és magassarkú cipőt visel; ő is ebédelni jött a menzára, ám az őrséget álló balos fiatalok őt se eresztik be)* Mi van itt? Bezárták a menzát? Elfogyott a kaja? KARACSI ATTILA *(egy pillanatig ámulva nézi a lányt, akinek a feltűnésére itt, francia földön, itt, az egyetemen egyáltalán nem számított, olyannyira, hogy önkéntelenül is felkiált)* Anna! Jézus, Mária! Mi keresel te itt? *(mivel azonban nem kap feleletet, higgadtabban folytatja)* Nem otthon vagyunk, Anna. Itt, az áruk bőségébe majd' belefulladó, hozzánk képest szemérmetlenül gazdag Nyugaton olyan előfordulhat, hogy nincs pénzed, ezért nem tudsz megvenni valamilyen árut, olyasmi viszont elképzelhetetlen, hogy pénzed van, mégse kapod meg érte azt, amit akarsz. ZAYK ANNA *(felnevet)* Hűha! Meglátszik, Attila, hogy te is tanultál politikai gazdaságtant „a régi szép időkben”. A kapitalizmus politikai gazdaságtanáig legalábbis eljutottál.

KARACSI ATTILA Kösz, hogy megjegyezted a nevemet.

ZAYK ANNA Ugyanezt én is megköszönhetem, hiszen te se felejtetted el, hogy Annának hívnak, pedig... pedig már jó fél éve is megvan annak, hogy először és utoljára találkoztunk ott, a vonaton... De mondd már, mi a fene van itt? Mi ez a grimbusz? Miért nem engednek be?

KARACSI ATTILA Ezeket az eszement kis hülyéket *(a továbbra is mozgalmi dalokat harsogó balos fiatalok felé bök az állával)* jól felültette a francia baloldali sajtó. A L' Humanité szerint 1956 októberében fasiszta felkelés zajlott Budapesten, azzal a céllal, hogy gyengítsék a világ haladó erőit, a Szovjetuniót, visszahozzák a feudálisista időket.

ZAYK ANNA *(indulatba jön; táskájával ütni-vágni kezdi a vele szemben állókat, az eleven sorfalat)* Na, tünjetek el innen, ti szovjet bérencsek! Mert ha nem engedtek be minket ebben a minutumban, akkor először is kikaparom a szemeteket, aztán meg felmegyek a rektorhoz, s elmondom neki prózában és dalban, hogy zaklattok minket, magyar szabadságharcosokat, akiket a közvélemény méltán tart hősöknek, akiket általános rokonszenv övez világszerte.

A sorfal szétszakadozik. Karacsi Attila és Zayk Anna végre bejut a menzára. Rövid sorban állás után kikérik a menüt a konyhán, aztán leülnek egy üres asztalhoz, s enni kezdenek.

A radikálisan baloldali fiatalok nem mennek messzire. A menza előtt cövekelnek le. Folytatják a mozgalmi dalok éneklését, a hangjuk azonban most, miután bezárták az étterem ajtaját, már csak szűrten hallatszik be.

KARACSI ATTILA *(még mindig miattuk füstölög)* Agybaj nagy baj! Agyalágyultak! Álomban nem gondoltam volna, hogy itt, Nyugaton lesznek majd olyanok, akik ellenszenvvel fogadnak minket, akik nem nekünk adnak igazat. Látod, ez a baj, Anna... A Nyugat, amely nem került kommunista uralom alá, sose fog megérteni bennünket, keletieket. Itt, a Szovjetuniótól biztos távolságban még lehet hinni a

szocializmusban, az emberiség szebb jövőjében és hasonló maszlagokban... Bár, úgy tudom, hogy amióta vérbe fojtották a forradalmat, tömegesen lépnek ki az emberek az itteni kommunista pártból is. Jó kis ébresztő volt! ... De több szót ne vesztegessünk a politikára! Többek között épp azért jöttem el Magyarországról, hogy többé ne telepedjen rá az életemre a politika.

ZAYK ANNA (*megértően*) Aha.

KARACSI ATTILA De még mindig nem tértem magamhoz egészen: egyik ámulatból a másikba esek, amiért itt vagy. Itt vagy Franciaországban. Itt vagy melletttem... Tudod, hogy egy lyukas garas, nem sok annyit sem adtam volna azért, hogy valaha még látlak az életben? Amikor a vonaton elvittek téged a detektívek, megfagyott az ereimben a vér.

ZAYK ANNA (*lezseren*) Az én ereimben is. De aztán minden rendeződött. Kiderült, hogy tévedés történt. Összetévesztettek valakivel. Egy másik lánnyal. Állítólag hasonlítottunk egymásra... Még bocsánatot is kértek tőlem.

KARACSI ATTILA (*hitetlenkedve*) Ki? Az ÁVO?

ZAYK ANNA Igen. Az ÁVO. Vagyis az új neve nem ÁVO. Politikai nyomozó hatóság lett, vagy valami ilyesmi... Várj egy kicsit! (*feláll*) Ez a borsóleves meg ez a karalábéfőzelék a fél fogamra se volt elég. Hozok még magamnak egy szelet kenyeret! Egy szelet kenyér mindenkinek ingyen jár az ebédhez. Előfordult már olyan is, hogy kettőt kértem, de azért már morgolódtak.

Fordul egyet, s visszajön egy papírszalvétába csomagolt nagy karéj kenyérrel. Azt megszolgatja.

ZAYK ANNA Te nem vagy éhes? Egy kicsit többet adnak itt, mint a pesti menzán, de ettől „a franciás” főzési módtól, megmondom, nem vagyok elragadtatva. Túl könnyű. Nem elég tartalmas nekem. Ha megebédelek, fél óra múlva éhesebb vagyok, mint voltam.

KARACSI ATTILA Én is sokkal jobban szeretem a magyaros, jó zsíros, jó paprikás ételeket. De mint egykori „háborús gyerek” én mindent megeszek, sosem finnyálok.

ZAYK ANNA Mi a kedvenc ételed?

KARACSI ATTILA Minden a kedvenc étellem – föltéve, hogy púposra van megpakolva a tányér. De persze, hogyha választhatok, a húsokért vagyok oda. Hús hússal. Férfi módra.

ZAYK ANNA Te... Idefigyelj! ... Nem hozod el a neked járó kenyeret a kassza mellől, a kenyereskosárból? Miért vesszen kárba?

KARACSI ATTILA Elhozhatom. S tudod mit? Odaadom neked.

Valóban elmegy a kenyérért, és Zayk Anna kezébe nyomja.

ZAYK ANNA (*kacéran*) Köszönöm szépen! Látod? Nekem már megérte, hogy találkoztunk.

Nagyot harap a kenyérbe.

KARACSI ATTILA Anyám gyerekkoromban gyakran mesélgette nekem, hogy egy bálban ismerkedett meg az apámmal, s másnap apám már meghívta egy cukrászdába. Dobostortát ettek és franciakrémest. De félt, hogy én az ösztöndíjamból nem tudnák meghívni egy cukrászdába, Anna. Maradt hát ez. Ez... (*felnevet*) Hogy a kenyéremet neked ajándékozom. Pedig szerintem te legalább úgy tetszel nekem, ahogyan az anyám tetszett az apámnak.

ZAYK ANNA (*elégedetten csillog a szeme*) Azt hiszem, egész érdekel ez a téma. Nem fejtenéd ki bővebben?

KARACSI ATTILA Ezer örömmel. Már akkor nagy benyomást tettél rám, amikor először találkoztunk. S hidd el, nem csak azért, mert elvittek a detektívek. Hanem már az nagyon jól esett, hogy te szólítottál meg engem. Engem választottál ki az egész vonat összes férjje közül! Pedig ott, a vonaton, abban a tumultusban akár ötszáz férfi is fenn szoronghatott.

ZAYK ANNA Azért ne bízd el magadat! Sok más srác is volt ott, akik tetszettek nekem. De azok sajna csoportosan utaztak. Márpedig nekem ugyebár egy facér férfi kellett.

KARACSI ATTILA Ejnye! Ez nem volt szép tőled. Igazán meghagyhattál volna abban a hitemben, hogy az egész vonaton én voltam számodra a Number 1.

ZAYK ANNA Te! Emlékezz csak vissza! Nem úgy volt, hogy a nagyapád azt tanácsolta neked, hogy ha kijutsz ide, ne foglalkozz veled együtt érkezett emigráns lányokkal, hanem csakis született francia nőkkel. Tartottad magad ehhez?

KARACSI ATTILA Hát... Ha már így rákérdezel, nem tagadom, hogy amióta kint vagyok, felszedtem már két párizsi lányt. Ami fél év alatt nem egy nagy teljesítmény. Elég siralmas arány. Bár a társaim a diákotthonban még nálam is rosszabb eredményeket mutathatnak fel. Igaz, ők alig beszélnek franciául. Szótárral a kézben nehéz csajozni...

ZAYK ANNA Kíváncsi lennék, mivel szedted fel azokat a lányokat, akiket felszedtél. Biztos előadtad nekik a nagy forradalmárt, mi? ... Néhányan azok közül, akikkel körülbelül egy időben érkeztem, engem is azzal kábítanak, hogy milyen nagy hőstetteket vittek véghez a forradalomban. Ennyi meg annyi oroszolt meg... Ennyi meg annyi ávóست tettek ártalmatlanná... Ezzel akarnak levenni a lábamról.

KARACSI ATTILA Nem azt mondom, Anna, hogy nem akarlak levenni a lábadról, mert le akarlak. Ám ha valamiben, akkor abban biztos lehetsz, hogy nem hősködéssel. E tekintetben is feltétlenül hallgatok a nagyapámra. Vezérkari ezredes volt. Már nyugalomba vonult, de a II. világháborúban reaktiválták, s az orosz fronton tanúsított vitézségéért ki is tüntették. Utóbb viszont, a „felszabadulás” után ugyanezen vitézség volt a hivatkozási alap arra, hogy börtönbe vessék, majd kitele-

pítsék... Így azt hiszem, mindenki másnál több joggal mondhatta azt nekem, hogy sose hengejék még olyan dolgokkal se, amikkel elvileg lehetne, mert fordulhat a kocka, és a hőstetemet egyszer még egy vádirat fő vádpontjaként láthatom viszont.

Egy görnyedt, lompos, ötvenöt év körüli felszolgálónő csoszog oda az asztalukhoz, hogy letörölje, és elvigye az üres tányérokat.

FELSZOLGÁLÓNŐ *(nagy csörömpölés közepette nyers hangon veti oda)* Befejezték? Már jó egy órája üldögélnek itt. Figyelem magukat... Más is szeretne leülni és megebédelni.

KARACSI ATTILA *(azonnal felpattan)* Eszem a lelkét, kedves! Néha kínzóan gyötör a honvágy, de maga egyetlen szavával, egyetlen mondatával idevarázsolta a hazámat, Magyarországot. Ugyanezt a hangot, ugyanezt a modort szoktam tapasztalni otthon, ha betettem a lábamat egy-egy vendéglátóipari egységbe, önkiszolgáló étterembe, restibe.

Zayk Anna és Karacsi Attila kéz a kézben távoznak a menzáról. A balos fiatalok már nem álldogálnak ott az ajtó előtt. Az induló- és mozgalmi dal-éneklésük is rég abba-maradt.

ZAYK ANNA *(búcsúzni készül)* Na, én megyek! Kezdődik az óráim. Mondtam már, hogy itt francia–orosz szakos vagyok? Oda tudtam csak bekerülni. De végül is nem bánom. Nem árt, ha megtanulom az orosz, ha már otthon képtelen voltam rá a kötelező oktatás ellenére.

KARACSI ATTILA Ne menj még el, Anna! Beszélgezzünk még egy kicsit. Gyere, üljünk le erre a padra! *(szorosan egymás mellé telepednek)* Ha maradsz még, akkor elárulom neked, hogy az előbb nem mondtam egészen igazat. Megesik, hogy én is otthoni sztorikkal etetem a lányokat. Tudod, tesztnek használok őket...

ZAYK ANNA Tesztnek?

KARACSI ATTILA Igen, tesztnek. A kedvenc, kellőképpen megható történetem az, hogyan jutottam át a határon... Azután, miután téged elvittek a detektívek, elterjedt a vonaton, hogy a végállomáson nyüzsögnek az oroszok. Leszálltunk hát egy állomással előbb, és keresztülmentünk egy kis falun. A helybeliek közül egy férfi elvezetett minket az erdő széléig, és megmutatta tovább az utat. Mi azonban rossz irányba térhattünk le, mert órákon keresztül bolyongtunk a sötétben, anélkül, hogy átértünk volna Ausztriába. Fáradtak voltunk már és pánikba estünk. Egyszer csak az eget foszforeszkáló jelzőfények világították meg, és géppisztolylövések kerítették be minket. Egy robbanás villanását láttam és az erejét éreztem. A következő dolog, amire emlékszem, az volt, hogy a hátamon fekszem a jeges vízben. „Gyerünk!” – kiabálták a társaim. „Másszál!” Egy mocsaras, elnyeléssel fenyegető részen másztunk előre, mígnem elértünk egy tanyaházhoz. Ott, még mindig négykézláb, egy osztrák cigarettacsomagot találtam. Bementünk a házba, továbbra is reszketve a

hidegtől és a félelemtől. Olyan kimerültek voltunk, hogy azt se néztük, osztrákok vannak-e ott vagy magyarok. Egy férfi jött az ajtóhoz. „Mostanában már nem nagyon találkoztunk menekültekkel” – mondta. „Hogy sikerült átjutniuk?” Másnap reggel az osztrák határőrök elmondták, hogy hat magyar, köztük két kisgyerek holttestére bukkantak az ingoványban, amelyen átjöttünk. Azok szegények úgy pusztultak el, hogy be se tudták azonosítani őket.

ZAYK ANNA (*zsebkendőt vesz elő*) Még jó, hogy nem sminkeltem ki magam, mert könnybe lábadt a szemem. Ami a teszted szerint ugye annyit jelent, hogy nem vagy közömbös a számomra. Nem mintha nálam különösebb tesztekre lenne szükség. Egy magamfajta tűzrőlpattant, karakán, felvágott nyelvű lányból nem kell harapófogóval kihúzni, hogyha tetszik neki valaki... Jól nézek ki. Ezért nekem rengeteg férfi udvarolt már, de ha azt látom, hogy egy férfi nagyon rám van kattánva, akkor valahogy defenzívába kerülök. Érted? Valahogy ellenkezés támad bennem. Megszólal a kisördög és azt mondja: „Nem!” ... Engem csak és kizárólag azok a férfiak érdekelnek, akiket nekem kell meghódítanom. Élvezem, ha látom, hogy a kiszemelt férfi először tart tőlem. Ám aztán... Aztán izzani kezd körülöttünk a levegő. Működésbe lép a kémia.

KARACSI ATTILA Ha ez így van, akkor remélem, engem is azok közé a férfiak közé sorolsz, akikért meg kell harcolni, akik nem adják meg magukat olyan könnyen.

ZAYK ANNA Még nem jöttem annyira tisztába veled, hogy tudjam, tényleg érdemes vagy-e arra, hogy törjem magam utánad... Mit szólnál, ha én is tesztnek vetnék alá? Ha én is elmondanám neked, hogy én hogyan jutottam át a határon, s lesném, hogy reagálsz... Mert tudod, nekem se volt könnyű átszökni. Egy hideg decemberi estén szálltunk le a vonatról. Egy magas, barátságos idegen szólított meg bennünket és mondta, hogy a menekültek éjfélkor indulnak az osztrák határ felé. A környező határmenti települések lakói több ezer menekültet segítettek át a határon, amiért semmilyen ellenszolgáltatást nem kértek. Később a fülembbe jutott, hogy börtönbe vetették őket ezért. Sokakat ki is végeztek! ... Követtük vezetőinket úttalan utakon át – a földre hasalva, amikor orosz járőröket hallottunk. A csatornákon kis ladikokkal keltünk át és mikor irányító rakétákat lőttek fel, a szalmakazlakban bújtunk meg. Egész éjszaka gyalogoltunk, míg az osztrák határhoz nem értünk. Vezetőink: becsületes, bátor magyarok, mutatták az utat Nyugat felé! Nevetni fogsz, de akkor úgy éreztem, hogy ha mindenki olyan lenne, mint ők, akkor... Akkor el se kellene menni az országból.

KARACSI ATTILA Tessék, nézz rám! Meghatódtam. Feltettelek. Ami kábé egyenlő azzal, hogy szeretlek. Ha eddig nem tudtam volna, most még jobban tudatosodott bennem.

ZAYK ANNA Mifene? Szóval félredobnád a nagyapád életbölcssességét? A tanácsa ellenére kész lennél összejönni velem? Egy magyar lánnyal?

KARACSI ATTILA (*átöleli és hevesen megcsókolja a lányt*) Az idők bölcsségei azért vannak, hogy a fiatalok áthágják őket... Szeretlek. Szeretlek, Anna... Szeretném, ha feljönnél a kollégiumi szobámba.

ZAYK ANNA Nagyon meg lennél lepve, ha azt válaszolnám, hogy jó, felmegyek?

KARACSI ATTILA Nem. Nem lennék meglepve. (*elmereng, emlékek sokasága elevenedik föl benne*) Tudod, én akkor... akkor, amikor október 23-án kitört a forradalom, sem voltam egy cseppet se meglepve. Olyan magától értetődően következett be minden. Mintha úgy és csakis úgy történhetett volna. Az előző nap még mozdulatlanak, a sarkaiból kiforgathatatlanak látszott a világ, de aznap... Aznap minden megváltozott, minden lehetségesnek tűnt... A gyárban, a mi részlegünkben tucatnyi húsz év körüli fiatal – fiúk és lányok vegyesen – dolgoztak, akik számára a poénkodás, a vidám szórakozás sokkal fontosabb volt, mint a szocializmus építése. Az ráért számunkra, dolgozzanak érte, akiknek sürgős. Kora reggel a DISZ vezetői gyűlést hirdettek az ebédlőbe, miután a gyár többi részlegében a fiatal munkások csapatosul léptek ki a rájuk erőltetett kommunista ifjúsági szervezetből. Nálunk a vezetők remélték, hogy mi hűek maradunk Lenin elvtárs tanításához, és megvédjük a DISZ és a párt becületét. Abból persze nem lett semmi, ahogy emlékszem, valamennyien visszaadtuk a tagsági könyvünket... Október 23-án már lógott valami a levegőben, az üzemben mindenütt szólt a rádió. Egy óra körül járt, amikor a déli cigányzenét megszakította a belügyminiszter közleménye: „A közrend zavartalan biztosítása érdekében a Belügyminisztérium nyilvános utcai gyűléseket, felvonulásokat a további intézkedésig nem engedélyez”. A műhelyben leállt a munka, hiszen már érkeztek hírek az egyetemisták tüntetéséről, mi fiatalok elhatároztuk, hogy csatlakozunk hozzájuk. A munkaidő délután kettőkor ért véget, de mi már jó félórával előtte berontottunk az öltözőbe. Miután elkészültünk, rohantunk ki a gyárból az Üllői útra, ahonnan villamossal indultunk Budára a Bem-szoborhoz. Meghallgattuk Sinkovits Imre gyújtó hatású szavalatát, aztán a Margit-hídon keresztül átmentünk a következő helyszínre: a Parlamenthez. Már messziről hallatszott a Parlament előtti tömeg zúgása. Mikor közelebb értünk, tisztán kivehetővé vált, hogy a „Vesz-szen Gerő!” és a „Mondjon le!” kiáltásokat skandálják az emberek.

ZAYK ANNA (*csöndesen, elmélázva*) Én is kinn voltam a Parlament előtt.

KARACSI ATTILA Hát akkor tudod, milyen izzó hangulat volt! Hát akkor tudod, hogy a forradalmi láz mindenkit: minden magyart egy emberként elkapott. Hallanod kellett, hogy a tömeg egyre merészebb jelszavakat kiabált. Leginkább azt, hogy: „Ruszkik, haza!” Aztán elénekeltük a Kossuth-nótát, később a Himnusz és a Szózatot. Majd követelni kezdtük, hogy oltsák le a zsarnokság jelképét: a Parlament tetején lévő kivilágított vörös csillagot... Akkor már tudtam, hogy történelmi eseményeknek vagyok részese. Tizenkét nap, tele örömmel és szomorúsággal, tele veszéllyel és izgalommal. Tizenkét nap, amely új fejezetet nyitott a történelemben is, és az én életemben is... Valahogy ezt érzem teveled is, Anna. Ezt a természetességet, ezt a magától értetődőséget. Tegnap még nem is sejtettem, hogy újra láthatlak, ma viszont már tudom, hogy nekünk találkozunk kellett, nekünk dolgunk van

egymással... No gyere! Gyere velem! Most úgyis az összes szobatársam órán van... A portást pedig majd lefizetem néhány frankkal. Akkor nem akadékoskodik, hogy nőt viszek fel.

Egy pillanatra elsötétedik a szín.

Amikor megint kivilágosodik, a diákszálláson vagyunk. Egy négyágyas szobában.

KARACSI ATTILA *(miután felgyújtotta a villanyt, neki is szemébe ötlük az óriási rendetlenség, ezért kissé zavarba jön, és pár holmit sietősen odébb rak, vagy éppen berúg az ágy alá)* Pfű! Micsoda kupi van itt! Micsoda hatalmas kupi! ... El ne menekülj mindjárt, Anna! Tudod, az összes szétdobált zokni nem az enyém. Három srác lakik még itt kívülem. János, Imre és Péter... Az istennek se képesek kiüríteni a hamutálakat, pedig én is utálom, ha az orromba bűzölögnek a cigarettacsikkek... Az a sok mosatlan edény az asztalon? Kimustrált műszaki cucc a sarokban? Mind az Imréé. Szidjuk őt a rendetlensége miatt, de Imre rá se ránt... Mondanám, hogy ne nézz körül, Anna, de hogy egy nő ne nézzen körül, az kizárt.

ZAYK ANNA *(felkiált)* Rita Hayworth!

Karacsi Attila ágya fölött valóban Rita Hayworth nagyméretű poszterképe van kiragasztva. A vöröshajú – „festett vörös” – sztár a Gilda című filmben viselt fekete selyemruhájában, hátravetett fejjel, enyhén szétnyílt ajkakkal pózol. Kezében cigaretta.

KARACSI ATTILA Voilà! Ennél eklatánsabb bizonyítékot, hogy mennyit gondoltam rád, Anna, nem is hozhatnék fel! *(rámutat a Hayworth-képre)* Nézd meg a többi srác ideáljait! Marilyn Monroe. Elisabeth Taylor. Gina Lollobrigida. Szőke. Fekete. Barna.

A másik három ágy fölé kiragasztott posztterek felé bök.

KARACSI ATTILA Engem cukkolnak is a többiek, hogy miért vagyok úgy oda Hayworthért, aki maholnap negyvenéves, míg a többiek „női” sokkal későbbi évjáratokból valók. De én mindig mondom a cimboráknak, hogy engem nem is annyira Hayworth hoz lázba, hanem egy másik nő, egy másik lány, aki szebb is, fiatalabb is Hayworth-nél. Ez vagy te, Anna! ... Nagyon kívánlak!

Csókolózni kezdenek. Aztán Karacsi Attila leoltja a villanyt, s a lánnyal együtt az ágyra hanyatlik.

Egy idő után ismét fény gyúl fel.

ZAYK ANNA *(előveszi a táskájából a tükrét és a piperekészletét, és sebtében rendbe hozza magát)* Tudod, Attila, hogy én is be tudnám bizonyítani, ha épp akarnám, hogy hányszor gondoltam rád azóta, amióta ott, a vonaton el kellett válnunk.

KARACSI ATTILA Csakugyan? Ha be tudnád bizonyítani, akkor bizonyíts is be.

Zayk Anna kikotor a táskájából egy fehér borítékot, kivesz belőle egy igazolványfotót és odaadja a fiúnak.

ZAYK ANNA Ezt mindig magamnál hordom.

KARACSI ATTILA *(felszisszen)* De hisz... De hisz ez az én fényképem! Hogy kerül ez hozzád?

ZAYK ANNA *(sejtelmes pillantással)* Hadd maradjon az én titkom. Egy nő titok nélkül nem nő. Én pedig már annyit adtam neked magamból, hogy valamit vissza kell tartsak. Így érhetem el, hogy minél hosszabban, minél forróbban szeress... Vagy nem?

MÁSODIK JELENET

Éjszaka. Ugyancsak a diákszálláson.

Karacsi Attilának szobájába öt évfolyamtársuk ront be nagy robajjal, éktelen ordítózást csapva. Hazulról, Magyarországról átdobott ávós ügynököket, spicliket keresnek.

Felkapcsolják a villanyt, s felverik az alvókat (Karacsi Attilát és a szobatársait: Jánost, Imrét és Pétert), akik eleinte nem nagyon értik, mi történt, mi a baj. De azért kikászálódznak az ágyukból. Kócosan. Ásítózva. Pizsamában.

AZ AD HOC ÖSSZEVERŐDÖTT NYOMOZÓKOMMANDÓ EGYIK TAGJA *(kirántja a fiókokat, a földre dobálja a tartalmukat és kihajigálja a ruhákat, egyéb holmikat is a szekrényekből)* Itt nincs semmi... Itt sincs... Hová rejtettétek a fegyvereket? Hova rejtettétek a rádió adó-vevő készüléket? ... Ki vele! Beszéljetek! Ha hallgattok, mi akkor is megtaláljuk őket!

KARACSI ATTILA Mit műveltek itt, éjnek idején?

ELSŐ KOMMANDÓS Keresünk... Kutatunk...

KARACSI ATTILA De hát mit, az isten szerelmére?

MÁSODIK KOMMANDÓS Gyanús jeleket... Bizonyítékokat arra, hogy ávós ügynökök, besúgók férkőztek be közénk. Egész konkrétan fegyvereket keresünk. No meg azt a rádió adó-vevő készüléket, amelynek segítségével tartjátok a kapcsolatot Budapesttel. A kádári titkosrendőrséggel.

IMRE Spionnak hiszel minket? Éppen minket? ... Te nem vagy eszeden!

Karacsi Attilának és a három szobatársának azonnal kimegy az álom a szeméből. Egy szempillantás alatt levetik a pizsamájukat és ők is utcai ruhába bújnak. Felöltözve egy kicsit magabiztosabbak lesznek, s próbálják megakadályozni a szobájukban folyó dúlást.

JÁNOS Hé! A lemezeimhez ne nyúljatok, ti marhák! Értékes felvételek... Csupa válogatott lemez. Megkeserültek, ha eltöritek őket.

MÁSODIK KOMMANDÓS Szarunk a lemezeidre! ... Kit érdekelnek most, amikor ébernek kell lennünk, amikor meg kell tisztítanunk a közösségünket a szeméttől, a mocsoktól. Az árulóktól.

Az egyik kommandós diadalittasan mutat fel egy fényképet, amit egy fiókban talált. Rákosi Mátyás tavaly leváltott pártfőtitkárnak, Sztálin legjobb magyar tanítványának fényképét.

ELSŐ KOMMANDÓS *(nem kis malíciával)* Kit látnak szemeim? Egy kedves ismerős. Rákosi... Az ő kopasz hájfejevel. Zsírdisznó pofájával... Apám mindig azt mondta otthon róla, hogy ha neki ilyen feje volna, akkor ő a nadrágjában hordaná... Kié közületek ez a Rákosi Mátyás-fotó? A mi hön szeretett Rákosi Mátyás elvtárs-pajtásunk fotója? *(leköpi a fotót)* ... Na! Na! Ki vele! Kié ez az átkozott fénykép?

JÁNOS *(jelentkezik)* Az enyém. De nem azért hoztam magammal, mintha valaha is párttag, vagy az ávosok spiclije lettem volna... Épp ellenkezőleg! Azért hoztam, hogy ha honvágyam lenne, akkor csak ránézek...

MÁSODIK KOMMANDÓS Ócska kifogás. Ezzel nem dumáltad ki magadat. Nekem gyanús, nagyon gyanús vagy.

Karacsi Attila János védelmére siet.

KARACSI ATTILA Hagyjátok békén Jánost! Én tűzbe teszem érte a kezemet! Együtt harcoltunk egykor a Corvin-közbén. Én mint parancsnok, az ott harcoló vagy tizenöt parancsnok egyike. János meg mint a legjobb emberem.

HARMADIK KOMMANDÓS Ezt bárki mondhatja magáról! Bárki mondhatja magáról, hogy a Corvin-közbén, vagy a Széna térnél harcolt.

KARACSI ATTILA Csakhogy én, öcskös, nemcsak mondom magamról, hanem valóban ott harcoltam. Persze, megértem, hogy nem hiszed. Te nem voltál ott. Nyilván anyuci, apuci oltalma alatt, otthon, a vécében lapultál meg. Szinte hallom az anyukád hangját: „Aj! Drága, Józsikám! Ne menj ki az utcára! Ne keveredj bele semmibe!” ... És még te adod itt a bankot. Te játszod itt a nagyfiút! ... A fene essen beléd!

A kommandósok visszavesznek a hangjukból. Már nincsenek olyan nagy mellénnyel, mint akkor, amikor berontottak.

ELSŐ KOMMANDÓS Ne minket hibáztassatok, pajtás! Muszáj megtalálnunk az árulókat. Azokat, akik a háttérben mozgatják a szálakat. Ti is tudjátok, hogy múlt héten a Kelen Ricsit, azt az angyalföldi srácot halálos baleset érte. Elütötte egy autó, aztán huss, továbbhajtott. Azóta sincsen meg a gázoló... Ma éjjel pedig?

...Ma éjjel pedig (*elakad a szava*) szerencsétlen Felleg Vince követett el öngyilkosságot... Egy baleset... Egy öngyilkosság... Így, ilyen gyors egymásutánban. Ilyen fiatal áldozatokkal. Még egyikük se volt húszéves... Ez nem lehet véletlen.

PÉTER (*megrökönyödik*) Azt mondd, hogy Felleg Vince megölte magát? Hogyan?

HARMADIK KOMMANDÓS Pisztollyal. Főbe lőtte magát. Nem hallottátok a lövést? ... Vince itt lakott ezen az emeleten. Alig három szobával mellettetek.

PÉTER Én nem hallottam semmiféle lövést. Tavaly októbertől decemberig olyan sok lövést volt módomban hallani, hogy süket vagyok a lövésekre, a robbanásokra... De mondjátok, értesítettétek már a rendőrséget?

ELSŐ KOMMANDÓS Én találtam rá Vincére. A szobatársam volt... S még nem értesítettem a hatóságokat, csak őket, Vince legjobb barátait (*a vele együtt jöttekre mutat*) riadóztattam azon nyomban. Hogy azelőtt lépjünk akcióba, mielőtt még a rendőrség kiszállna... Tudjátok, mi nem szeretnénk, ha eltussolnák, érdemi vizsgálat nélkül lezárnák ezt a két, gyanús ügyet. Tisztán akarunk látni... Tudni szeretnénk, ki a felelős Ricsi és Vince haláláért. Ők mindketten részt vettek a fegyveres harcokban. Ezért gondoljuk, hogy hazulról, Budapestről szervezhették meg a halálukat. Úgy valahogy, ahogy Trockij halálát is Sztálin rendelte meg. Sztálinnak egészen Mexikóig elért a keze. A jégcsákánnyal persze nem ő, hanem egy helyi figura, valami Ramón Mercader sújtott le. Itt is, köztünk is lennie kell egy Ramón Mercadernek.

PÉTER Felleg Vince... úgy értem, Vince hullája... még mindig a szobájában van?

NEGYEDIK KOMMANDÓS Alighanem. Mi nem nyúltunk hozzá.

KARACSI ATTILA, JÁNOS, IMRE ÉS PÉTER EGYSZERRE Akkor megnézzük.

Mind a négy szobatárs átmegy a másik szobába, hogy megnézzék a halottat. Az alkalmi nyomozókommandó tagjai ezalatt Attiláék szobájában maradnak és összesűgnak.

ÖTÖDIK KOMMANDÓS (*a többieknek*) Hagyjuk őket a fenébe! Nem ők azok, akiket keresünk.

Néhány perc múlva visszajön a négy szobatárs. Látszik rajtuk, hogy megviselte őket a másik szobában feltárult látvány. János egyenesen rosszul van. Öklendezik.

KARACSI ATTILA Megnéztük Vincét. Ez nem öngyilkosság... Én ott dulakodás nyomait láttam. Vincét megtámadták és küzdött, még hozzá a végsőig küzdött az életéért... Egyértelmű, hogy gyilkosság történt.

IMRE Szerintem is.

PÉTER Mennyi vér! Istenem! Mennyi vér! ... Azt hittem, többé nem látok már vért... És akkor ez...

KOMMANDÓSOK EGYÜTT Na, mi megyünk is! Elnézést. Jó éjszakát! Jó alvást! Körülnézzünk máshol is... Ott tán több szerencsével járunk és elkapjuk azt a piszkot, aki beépült közénk.

Kitrappolnak a szobából. Az általuk a többi, egyre távolabbi szobákban ütött zaj végig hallatszik az egész jelenet alatt. Igaz, mind halkabban és halkabban.

JÁNOS Tudjátok mit? Nekem ebből elegendem van. Nagyon elegendem. Már eddig is sokat vacilláltam rajta, de most végleg eldöntöttem, hogy hazamegyek. Haza Magyarországra. Az ezerszer áldott nyolcadik kerületbe... Ezek az önjelölt igazságosztók, akik az előbb bezúdultak ide, szinte rosszabbak, mint maga az ÁVO... Ismeritek azt a viccet, hogy késő éjjel rémisztően dörömbölnek egy pesti bérlakás ajtaján, a lakó felriad álmából, kimegy az előszobába, és reszkető hangon kérdi: – K-k-ki az? – A Halál! Az illető megkönnyebbülve: – Hála Istennek, már azt hittem, az ÁVO... .. No, ezek az előbbi kis pöcsök még az ÁVO-n is túltesznek. Bennünket, a bajtársainkat, bennünket, a sorstársainkat is képesek meggyanúsítani.

KARACSI ATTILA Te, János, te tényleg haza akarsz menni?

JÁNOS *(egyszerűen, de meggyőződéssel)* Igen. Ez az előbbi jelenet, ez a mindent elárasztó paranoia csak az utolsó csepp volt a pohárban... Honvágyam van.

Leszedegeti a földön lévő lemezjátszójára rádobált ingeket, pulóvereket, és lejátssza a Honvágy-dalt. Boross Ida előadásában.

JÁNOS *(együtt dúdol az énekesnővel)* „Oly távol, messze van hazám, csak még, még egyszer láthatnám, az égbolt, felhők, vén hold, szellők, mind róla mond mesét csupán. A sorsom jó vagy rossz nekem, itt minden, minden idegen. Más föld, más ég, más táj, más nép, óh, bárcsak otthon lehetnék. Holdfényes májusok, muskátlis ablakok, hozzátok száll minden álmom. Ott ahol él anyám, ott van az én hazám, s ott lennék boldog csupán.”

A három másik fiú dühös lesz a dal hallatán. Imre belerúg a lemezjátszóba. Karacsi Attila pedig leveszi a lemezt, megpörgeti az ujjá körül, aztán a földhöz vágja.

KARACSI ATTILA Rohadtul unom már, János, hogy állandóan ezt az érzelgős giccset nyekergeted. Mintha direkt kínoznád magadat, s persze minket is. Hagyd már ezt abba, mert ilyen hozzáállással sose fogsz beilleszkedni. Mindig idegen maradsz. Lásd, nekem már megvannak itt, Párizsban is a magam kis szokásai, már-már otthonosan mozogok a magam kis útvonalain, szereztem új barátokat is. Kövesd a példám! Neked is jobb lesz. Jobb, mint ha beleragadsz a múltba.

JÁNOS Nevezheted érzelgős giccsnek, sőt szét is törheted a lemezt, de a dal igazságát nem semmisítheted meg... És azt az igazságot se negligálhatod, hogy szívet cseréljen, aki hazát cserél! Mert bárhol él és bárhol, csak félig él. A „szabadság”, az meg csak egy nagy kamu. Annyit veszít vele az ember, hogy ami marad, az már nem is éri meg.

IMRE Ne dőlj be Kádáréknak, János! Tudom, hogy amnesztiát hirdettek a disszidenseknek, de ez csak csapda. Lépre csalás. Visszacsbíjtják a megkeseredett, csalódott embereket, aztán lesittelik őket. Hazamész és még mielőtt a családoddal találkozhatnál, egy börtönben találod magadat. Adott a tényállás. Tiltott határátlépés.

JÁNOS Engem már az se érdekel, ha leültetnek. Hazamegyek. Épp eleget láttam már a Nyugatból. A fényeit, a csillogó kirakatait is, ugyanakkor az árnyoldalait is.

Engem itt úgyse fogadnak be, ha száz évig élek is, azt én már most látom, ennyi idő után. Se a született franciák. Se a '45-ben kikerült emigránsok. Azok az ultrakonzervatív őskövéletek. Csak lógok itt összevissza, gyökértelenül a levegőben. Otthon meg mégiscsak ott vannak a szüleim. A menyasszonyom.

A másik három fiú elhallgat. Eztán már meg se kísérlik, hogy lebeszéljék Jánost. Érzik: döntött. Véglegesen.

JÁNOS Mi van? Mi van kedves barátaim, drága cimboráim? Még annyit se vagytok képesek kinyögni, hogy gondoljam még egyszer át, ne döntsék ilyen elhamarkodottan? ... Ezt azért elvártam volna tőletek.

PÉTER *(a vállát vonogatja)* Mit koptassuk a szánkat? A te életed. Úgy rontod el, ahogy akarod... Én, jól tudjátok rólam, hisz előttem se hazudoztam, se titkoltam vagy szépítgettem az indítékaimat, nem azért jöttem ki, mert megrészegettem a „Liberté, Égalité, Fraternité” szentháromságtól. Hanem a jobb élet reményében. A madár se a rózsák, hanem a tetvek miatt száll a rózsabokorra... Annyi sütnivalóm van, hogy tudjam: Nyugaton mindig jó volt és mindig jó lesz, Keleten meg mindig szar volt és mindig szar lesz... Nem hiszem, hogy ennél bárki is tisztábban, tömörebben tudná megfogalmazni a történelem tanulságát. Én ezért jöttem el otthonról. S ezért nem fogok soha hátraarcot csinálni, azt pedig, aki ezt megteszi, bármilyen megfontolásból, csak sajnálni tudom.

KARACSI ATTILA *(ingerülten félbeszakítja Pétert)* Ismerjük a materializmusedat, Péter! De a te szempontjaidnál azért vannak magasabb szempontok is. Ami engem illet, én szívesen hazamennék akár a nyomorba is, viszont semmi esetre se mennék haza addig, amíg egy kollaboráns kormány van. Ez nálam elvi kérdés!

JÁNOS *(gonoszul)* Elvi kérdés?! ... Hogy oda ne rohanjak! A te elvi kérdésed igen dögös, igen jó bőr és hosszú, vörös haja van.

KARACSI ATTILA *(elképedve)* Mit beszélsz?!

JÁNOS Nehogy azt hidd, Attila, hogy nem tudjuk, hogy kit kerülsz mostanában, pontosabban nem is kerülsz, mert azon a lányon nincs mit kerülni... A portás leadta nekünk a drótot. Amikor a múltkor fel akartam jönni a szobába, kacsintott egyet és a fülembe súgta, hogy most inkább ne jöjjen fel, mert te édes kettesben vagy azzal a Zayk Annával.

IMRE Rossz hírű egy lány... Szép lány. De rossz hírű.

KARACSI ATTILA Ne pofázzatok bele a választásomba! Lehet, hogy a nagyapám még azon mérte egy nő értékét, hogy szűz-e, vagy sem, de számomra ez nem lényegi kérdés. Ma már más világ van.

JÁNOS Hűha! Mit nem hallunk? ... Te már beható vizsgálatnak tudtad alávetni Zayk Anna szűzhártyáját, illetőleg annak hiányát? Ti aztán nem húztátok az időt.

KARACSI ATTILA Mondom, hogy fogd be a pofád!

IMRE Vigyázz azzal a lánnyal, Attila! Rossz hírű... Nem kurva. Legalábbis nem halottam, hogy annyi kézen... azazhogy farkon fordult volna meg, ami kirívó lenne.

Inkább az a baj vele, hogy fura emberek között forgolódik, fura kapcsolatai vannak... Hallottam valakitől, hogy rendszeres jár a 45-ös emigránsok rendezvényeire.

KARACSI ATTILA Na és? Kinek mi köze hozzá? Miért baj az? ... Azért mert mi ásatag őslényeknek, anakronisztikus figuráknak tartjuk a régi emigrációt, a háború végén idemenekülteket? A méltóságos urakat. A vitézeket. Az egykor a náci Németország mellett kiállókat, akik fújnak ránk, '56-osokra, lejudeo-bolsevikoznak, le-trockistáznak minket, mert őrülük még mi is balra, nagyon is balra állunk... Tőlem magyarkodhatnak és civakodhatnak, amennyit csak akarnak. És ha Anna eljár hozzájuk, hát tegye. Lelke rajta. Lehet, hogy számára ad az valamit, ami számunkra tragikomikus, amin mi csak röhögni tudunk.

JÁNOS Csak el ne vészítsd a tisztánlátásodat azzal a lánnyal kapcsolatban, Attila! Szerintem még a szeme se áll jól. Nem tudom, hogy mit forral magában, miért hálózott be téged, de...

KARACSI ATTILA *(leburrogya Jánost)* Nem olyan időket élünk, hogy párbajt vívjunk nőkért, mint Puskin meg Lermontov idejében. De ha valaki azt a nőt, aki nekem fontos, gyalazza, az megismerkedhet az öklömmel.

JÁNOS Hát jó... Ha akarod, némasági fogadalmat teszek. De egyszer még eljőhet az az idő, amikor rájössz arra, hogy Zayk Anna egy veszedelmes, bajt hozó nő, s én nem véletlenül óvtalak tőle.

HARMADIK JELENET

Újra Karacsi Attiláék kollégiumi szobája a helyszín. De mintha nem is ugyanaz a szoba lenne. Tökéletes rend van – az ágyak bevetve, a ruhák, egyéb holmik elpakolva, mosatlan edények, földre dobált szemetek se láthatók sehol. Minden glédában áll.

A másik változás az, hogy a korábban Karacsi Attila ágya fölé kiragasztott Rita Hayworth-kép le van tépve. Csak itt-ott maradt meg belőle egy-egy, a tapétáról levakarhatatlannak bizonyult fekete-fehér csík, illetőleg folt.

Karacsi Attila és Zayk Anna együtt jönnek be az addig üres szobába. A lány most is nagyon csinos, nagyon elegáns. Fehér ruhát visel, s hozzá világoskék táskát, világoskék körömcipőt.

ZAYK ANNA *(felkiált)* Mi történt? Világsodája! Ti kitakarítottatok?

Észreveszi azt is, hogy a Rita Hayworth-poszter milyen sorsra jutott. Rámered, de nem fűz hozzá megjegyzést.

KARACSI ATTILA Jó megfigyelő vagy. Eddig mindig azt hallottam, hogy a rend nem feltűnő, a rendet nem lehet észrevenni. Csak a rendetlenséget. Az szemet szúr... Te viszont, Anna, azonnal felfigyeltél rá, hogy kitakarítottunk.

ZAYK ANNA *(nevet)* Nem volt nehéz kiszűrni.

KARACSI ATTILA Meg se kérdezed, miért takarítottunk ki és raktunk rendet? ZAYK ANNA Gondolom, a kollégium vezetősége meglegelte ezt a kuplerájt és az orrotok alá dugta a házirendet.

KARACSI ATTILA Tévedsz. Tegnap éjjel razzia volt a kollégiumban, s akkor a fordulással járt, hogy muszáj volt utána rendet rakni... Nem a rendőrség tartotta a razziát, illetve később ők is bejöttek a képbe, de először néhány itteni fiú, az évfolyamtársaink álltak össze valamiféle nyomozókommandóvá és módszeresen átkutattak minden szobát. Mivel történt néhány gyanús haláleset mostanában: balesetek, öngyilkosságok, a fejükbe vették, hogy az ÁVO utánunk nyúlt, és spicliket, besúgókat küldött ránk. Végül is, ez nem lenne meglepő. Amióta világ a világ, a hírszerzés, a titkosszolgálatok éltek és élnek is azzal a módszerrel, hogy külföldre juttatják: „átdobják a határon” a beszervezett embereiket. '56 ideális lehetőség volt ilyen szempontból. A kétszáz ezer menekült között, ha csak kétszáz ávos meg ávos spicli jutott át, már az is sok. Mi kárt okozhatnak azok! Vagy te, Anna, ezt nem így látod? ZAYK ANNA Mielőtt felelnék, áruld el nekem, miért tépted le Rita Hayworth-öt? Ez is a rendcsinálás része volt?

KARACSI ATTILA Bizonyos értelemben igen. A lelki rendcsinálásom része... Tudod, amióta csak megismerkedtünk, mindig foglalkoztattad a fantáziámat: sokat gondoltam rád. Ám tegnap valami megváltozott. Azóta nem „sokat gondolok rád”, hanem sokat gondolkodom rólad. Nagy különbség... Mindig az volt az érzésem, hogy te egy különleges, kivételes, nem mindennapi nő vagy. Azon nem töprengtem el, hogy miért is vagy olyan különleges, olyan rendkívüli. Azt hittem, csak azért, mert szeretlek. De most már tudom, hogy más oka volt ennek.

ZAYK ANNA *(igyekszik könnyednek mutatkozni)* Igen? Nocsak!

KARACSI ATTILA Azt szokták mondani, hogy az az úrilány, aki nem veszi észre, ha észreveszik. Az ügynököknél is így van ez? Az a jó ügynök, aki továbbra is rezzenéstelen arcot képes vágni, hogyha rájön, hogy rajtavesztett, leleplezték?

Zayk Anna egy szempillantás alatt vált. Hízkelkedően odatorleszkedne a férfihoz. Karacsi Attila viszont szelíden bár, de lefejtí magáról a lány karjait.

ZAYK ANNA Tudtam, biztos voltam benne, hogy ennek a pillanatnak, amikor a játszmának vége, hamarosan be kell következnie. Sőt, szinte magam ástam meg a síromat.

KARACSI ATTILA Ne okold magadat! Elég ügyes voltál... Elég sokáig vezettél az orromnál fogva... De egy idő után óhatatlanul kezd kilógni a lóláb. Az apró mozaikkockák összeadódnak, új megvilágításba helyeződnek. Mert az ugyebár, már eleve érdekes, hogy előbb elfognak téged a detektívek, aztán meg csak úgy elengednek, mert úgymond összetévesztettek egy másik lánnyal. Téged nem lehet összetévesztetni senki mással, még egy rendőrnek sem... Szintén érdekes, hogy feltűnsz az egyetemen: egy olyan közegben, amely az információgyűjtés ideális terepe, s feltűnsz a '45-ös emigránsok között is, ahol szintén el-elkottyanthatnak neked egy-két hasz-

nosítható információt a szépségedtől és a fiatalságodtól megszédült, fontoskodó vénemberek... Voltak persze baklövésed is. A legnagyobb melléfogásod az volt, amikor megmutattad nekem a nálad lévő fényképet.

ZAYK ANNA Azzal csak figyelmeztetni akartalak, hogy vigyázz, mert a nyomodban vannak, vigyázz, mert figyelnek. Az elemi önvédelmi ösztönt felülírta bennem a szerelem.

KARACSI ATTILA Tudom, hogy ti, nők bárhol, bármikor és bármilyen körülmények között szívesen hallgattok szerelmi vallomásokat. Minket, férfiakat viszont nem olyan könnyű lekenyerezni. Mi átlátunk a szitán, s tudjuk, hogy némely nő szerelmi vallomása nem több, mint megvesztegetési kísérlet.

János nyit be. Egy kopottas vulkánfiber bőröndöt tart a kezében.

JÁNOS *(visszahőköl)* Ja, itt vagytok? Akkor nem zavarok.

KARACSI ATTILA Gyere csak be nyugodtan! Láthatod, hogy nem ágyjelenet megy 18 éven felülieknek.

JÁNOS *(felnevet)* Pedig arra befizettem volna. Főleg ilyen csinos főszereplőnővel...

KARACSI ATTILA Azt hittem, János, hogy többé már nem látlak ebben az életben. Nem azt mondtad, hogy csomagolsz és végleg hazamész, Budapestre?

JÁNOS De azt mondtam, és már fel is szálltam a buszra a Gare de l' Est felé. A buszon jutott eszembe, hogy itt felejtettem a Rákosi-képet. Nem hagyom itt nektek. Viszem magammal.

KARACSI ATTILA Ne örülj meg! *(kikapja az egyik fiókból kivett Rákosi-képet János kezéből, és fecnikre tépi)* A francia határőrök nagy valószínűséggel nem ismerik Rákosit, úgyhogy, ha a kezükbe jutott volna, legfeljebb csak mosolyra húzódtott volna a szájuk, milyen pokoli csúnya ember is az apád. De a magyar határőrök annál jobban ismerik Rákosit! Provokációnak vették volna, ha az ő képével a zsebedben kívántál volna visszamenni az országba.

JÁNOS *(magában igazat ad Karacsi Attilának)* Na, jól van, akkor Rákosi nélkül megyek. Valahogy majd csak kibírom nélküle... Majd a menyasszonyom, Ilonka képét nézegetem helyette. Hát akkor sziasztok!

Elmegy.

KARACSI ATTILA Nem tudom, hogy ha ez a szegény János tudná mindazt, amit mi ketten tudunk, Anna, akkor hazamenne-e? Oda. Abba a besúgókkal, spiclikkel és feljelentőkkel teli országba.

ZAYK ANNA Ne légy naiv! A „Lenin élt, Lenin él, Lenin élni fog” mintájára azt mondom neked, hogy titkosszolgálatok voltak, titkosszolgálatok vannak, és titkosszolgálatok mindig is lesznek. Magyarországon. Franciaországban. És a világ bármely táján, talán csak a természeti népeknél: a bantu négeknél és a zulukaffe-

reknél nem... Ha épp tudni akarod, engem már itt, Párizsban is megkörnyékeztek. Az angolok.

KARACSI ATTILA De közlékeny lettél hirtelen.

ZAYK ANNA Mondtam már, hogy tisztában vagyok vele, hogy számomra a játszma véget ért. Ezért akár őszinte is lehetek.

KARACSI ATTILA Őszinte? Nálad az őszinteség és a hamisság olyan szorosan szövődik egymásba, mint a vászon egymást keresztező szálai. Vagy nem így van? Nem volt hazug minden második mondatod? ... Én igazából csak egyre vagyok kíváncsi. Arra, hogyan tudott beszervezni téged az ÁVO? Hogyan keveredtél bele ebbe az egészbe?

ZAYK ANNA Na látod, ez az az egyetlen dolog, amit nem szívesen mondanék el neked.

KARACSI ATTILA Ha nem mondd el, hogy kerítették a hálójukba, akkor a legkézenfekvőbb magyarázatot szűröm le magamnak házi használatra. Mármost, hogy pénzért csináltál mindent. Akinek ilyen ruhái... vagyis hát toilette-jei vannak, mint neked, azt vagy egy dúsgazdag férfi tartja ki, vagy – ezek szerint – egy egész államapparátus fizeti a cechet... Ehhez képest, az nagyon hiteltelennek hatott, amikor előadtad nekem még az „éhes kislány”-t is a repertoárodából. Azon magamban csak nevetni tudtam.

ZAYK ANNA Nem azt mondom, hogy soha semmi pénzt, soha semmi költségterítést nem kaptam az ÁVO-tól, de épp csak annyit, hogy divatosan, csinosan járhaszak. A szépségem volt a beszervezésem fő oka, azt kellett kihasználnom.

KARACSI ATTILA *(türelmetlenül)* Jó! Jó! Most már tudom, az ÁVO-nak miért akadt meg rajtad a szeme. Azt viszont még most se árultad el, hogy te miért fogadtad el az ajánlatukat?

ZAYK ANNA Valóban tudni akarod?

KARACSI ATTILA *(határozottan)* Igen!

ZAYK ANNA Hát akkor tessék!

A szín elsötétül. Amint ismét kivilágosodik, újra elhangzik az első felvonás második jelenetében a Zayk Anna és az Állambiztonsági tiszt között egyszer már lefolyt párbeszéd.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Na, ne húzzuk az időt! Milyen bűncselekményt követett el, amit eltussoltunk? Ki vele! Ha nem mondja meg nekem, akkor utánanézek... Nem kerül különösebben nagy fáradságomba.

ZAYK ANNA *(hosszú hallgatás után, habozva, akadozva)* A bűncselekmény nevét nem tudnám megmondani. Talán nem is volt bűncselekmény. Csak bűn... 1944 novemberében történt. Én tizenkét éves voltam akkor. Éretlen, buta csitri... Egy körfolyosós házban laktunk, s egy délután az édesanyám és én éktelen kiáltozást hallottunk, mert nyilasok törtek be a házunkba. Bujkáló zsidókat kerestek. Kifutottunk a gangra. És én azonnal észrevettem, hogy az egyik lépcsőfordulóban mozog valami kicsire összekuporodott árnyék, ezért odakiáltottam a nyilasoknak: „– Ott

vannak! Ott vannak!” Tényleg ott voltak. Ketten. Egy férfi és egy nő. Valószínűleg férj és feleség.

Elhallgat.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Mondja tovább!

ZAYK ANNA (*merev arccal*) A bujkáló férfinak is volt fegyvere. Ő is lőtt, meg a nyilasok is.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT (*odalép Zayk Annához és megrázza a vállát*) És?

ZAYK ANNA Mit akar még tudni? ... A férfi meghalt. A nőt magukkal vitték. Az én anyámat... az én anyámat pedig eltalálta egy eltévedt golyó. Mindez a pillanat tört része, egy szempillantás alatt zajlott le.

ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZT Sok emberrel találkoztam már, aki elcseszte az életét. Sőt, mondhatni csakis olyan emberekkel találkozom, akik elcseszték az életüket, így vagy úgy... De maga a rekorder. Ugye azt mondta, hogy még csak tizenkét éves volt ekkor?

ZAYK ANNA (*hadarni kezd, mielőbb túl akar lenni ezen a vallomáson*) Egy ideig még apámmal voltam együtt, de persze ezek után teljesen megromlott a viszonyunk. Aztán javítóintézetbe kerültem. Eljárás is indult ellenem... Tizennyolc évesen kerültem ki a javítóintézetből, de már előtte kaptam egy ajánlatot. Az ajánlat maguktól, az ÁVO-tól érkezett. Szépen hangzott. A haza szolgálatára kérnek. Cserébe mindent, ami a '44-ben történteke utal, törölnek a személyi anyagomból. Mi mást tehettem, mint hogy elfogadtam? ... A többi lány az intézetből kivétel nélkül az alvilághoz csapódott, kivétel nélkül prostituáltként tengeti napjait. Börtönből ki, börtönbe be. Némelyiknek már sebhelyes az arca, hiányzik négy-öt foga. Nincs köztük egy se, akinek ne lett volna abortusza, ne lett volna egy őt sanyargató stricije. Annál ez is jobb volt. Egész máshogy indulhattam neki az életnek, hogy nem volt priuszom.

Miután egy pillanatra elsötétedik a szín, újra e jelenet eredeti szereplőit: Zayk Annát és Karacsi Attilát látjuk viszont.

KARACSI ATTILA Ez az az eset, amikor az ember azért kér magyarázatot valakitől, hogy jobb színben tudja látni, ám miután megkapta a magyarázatot, azután... Nos, inkább nem mondok semmit. Nem ítélek meg senkit. „Ne ítélj, hogy ne ítéltesél!”

ZAYK ANNA Sejtettem, hogy így fogsz reagálni. Megérdemlem, hogy megvess... Te, te a nagy hős! Te, te aki sose követtél el hibát. Bűnt meg még annyira se.

KARACSI ATTILA Gratulálok! Istenemre, Anna, te tényleg mesterien tudsz bánni a férfiakkal. Most is jó érzékkel rájöttél, hogy a legjobb védekezés a támadás. Pontosabban a gúny, az ironia... És látod, én bele is fogok sétálni a csapdádba. Elmondom neked, hogy bizony nekem is vannak olyan dolgok az életemben, ame-

lyeket, ha újra kezdhethném, ma már nem biztos, hogy ugyanúgy csinálnék. Például a forradalomban is... A forradalom egy egyedülálló, megismételhetetlen, csodálatos élmény volt számomra, soha felemelőbbet nem éltem át még soha, mint ami akkor magyart magyarral összekötött, azt az összetartozás-érzést, azt a szolidaritást, azt a mindenki arcáról sugárzó reményt, de a mai eszemmel már egyáltalán nem biztos, hogy részt vennék a fegyveres harcokban. Ma már úgy látom, hogy a heroizmusunk: a szabadságért hozott véráldozat illúziókon alapult. Rosszul mértük fel a saját erőnket, rosszul mértük fel az ellenség erejét, rosszul mértük fel a Nyugat reakcióját. Tudhattuk volna, hogy cserbenhagynak majd minket.

ZAYK ANNA Egy forradalmár szájából túl keserűek ezek a szavak. Nem tudom eldönteni, hogy te most azért beszélsz így, mert bennem csalódtál, vagy azért, mert mindenben és mindenkiben... Még én, az én múltammal is azt mondom, hogy igenis megérte. Igenis fontos volt, hogy mi, magyarok megmutassuk a világnak: egy népet, akármilyen kicsi is az a nép, nem lehet megtörni, nem lehet egy világbirodalomnak koncul odavetni.

KARACSI ATTILA *(zsebkésével felhasogatja a matracát és egy, eddig a matrac mélyébe bevarrt PPS-41-es dobtáras géppisztolyt ránt elő belőle)* Látod ezt a fegyvert, amit elrejtettem? Bármilyen ádázul kutakodtak itt tegnap, nem találták meg, hisz volt annyi eszem, hogy bevarrjam a matracba... Esküszöm... esküszöm erre e fegyverre, amely a leghűségesebb társam volt azokban a lázas, sorsfordító napokban, esküszöm, esküszöm erre a fegyverre, amelyet darabokra szétszerelve csempésztem át a határon, mert nélküle félemlernek éreztem volna magamat, hogy azt, amit most neked elmondtam, nem most találtam ki, hanem már régóta érlelődik bennem... Figyelj! Figyelj rám! ... Két esetet mesélek csak el neked, de azokból is látni fogod, hogy egy forradalmárnak is megvannak a maga lelkiismereti dilemmái. Őt is mardoshatja büntudat... A Corvin-köznél harcoltam. Hogy miért? Mondtam már neked, hogy én is, a családom is osztályidegenek voltunk, akiket Rákosi Mátyás szavaival élve a munkásság „egészséges gyűlölete” üldözött. Ez a gyűlölet a nagyapám többéves börtönbüntetésében, majd kitelepítésében, az apám elhallgattatásában, szilenciumra ítéelésében nyilvánult meg, az én esetemben pedig abban, hogy nem engedtek továbbtanulni, noha szorgalmas és jófejű voltam. Ezek a dolgok vittek ki az utcára. A munkahelyem, a Laboratóriumi Felszerelések Gyára a Tűzoltó és a Szvetanay utcák sarkán volt. Közel a Corvin-közhöz. Adta magát, hogy az ottani felkelőcsoporthoz csatlakozzam. Az első nap, amikor a felkelők közé álltam, az Üllői úton a Kálvin tér felé két T34-es orosz tank nagy sebességgel húzott el, majd a Kálvin téren megfordultak és az Üllői úton lépésben jöttek vissza a Kilián-laktanyára felé. A Nagykörúton, jobb oldalon, a Boráros tér felé útépitési munkálatok folytak, ezért a feltört út bitumenes kockái nagy kupacokban le voltak rakva. Egy társammal együtt ezeket a köveket a tankok hátsó forgó részére, a felmelegedett kerekek közé kezdtük dobálni. Mikor az első tank indulni akart, hernyótalpa megcsúszott, én pedig még vagy tíz bitumenes kockát hajítottam a tankra, amelyik aztán füstölni kezdett és elakadt, a második tank pedig összes fegyveréből tüzelve elhagy-

ta a Corvin-köz környékét. Az ott maradt tank legénysége alighanem füstmérgezést kapott, fuldokolhatott, mert a tank alsó vészkijárata kinyílt, és a puská csövén valami fehér kapcaserűséget próbált meglengetni egy még harcképes katona. Ez a megadás jele volt. A felbőszült tömeg azonban nem törődött azzal, hogy megadták magukat vagy sem, több Molotov-koktélt dobott a tankra. Megsemmisült a tank is és ott pusztult a legénység is. A velük kapcsolatos emlék azóta is kísért.

ZAYK ANNA Most te hoztál olyan helyzetbe, hogy nem tudom, erre mit mondjak. Illetve tudom. Az ellenség az ellenség. Az ellenséget nem szabad sajnálni. A szovjetekben nem a Magyarországra parancsra kivezényelt, tejfelesszájú, szőke kiskatonákat kell látnod, hanem a megszállókat, az elnyomókat. Miért vonultak be egy idegen országba?

KARACSI ATTILA A mieink közül is sokan meghaltak... Hallgasd meg a másik történetemet! A Corvin-közben sok egészen fiatal kölyök, gyerek harcolt, köztük egy nyolc év körüli kislány. A derekára kis benzines üvegek voltak kötve. „– Te miért mész a tankok elé?” – kérdeztük. Nem válaszolt. Félítettük, de abban a nagy kavardásban, szakadatlan tűzharcban nem tudtuk meggátolni abban, amit csinált. Egy tank alá bújt és felrobbantotta. A kislány maga is a tank alatt égett el. Másnap tudtuk meg a környékbeli lakóktól, hogy alig egy órával előtte, egy kapualjban a gyerek szeme láttára mészárolták le a szüleit. Az édesapját és az édesanyját siratta. Megbosszulta őket és utánuk ment... Mondhatjuk persze, hogy ez a kislány hősként halt meg. Afféle nőnemű Gavroche-ként. De azt is mondhatjuk, hogy értelmetlen volt a halála.

ZAYK ANNA *(kap a szón)* Halál... Halál... Ez a kislány szerintem is értelmetlenül halt meg. Jól jelzi a szovjetek elleni Dávid-Góliát harc kilátástalanságát, hogy idősebbek alig vettek részt benne, inkább csak idealista, könnyen lelkesedő, kalandvágyó kamaszok, gyerekek... De van az úgy, hogy a halál elkerülhetetlen, szükségszerű. Nincsen más megoldás..... Nem adnád oda a fegyvered, Attila? Ne félj, nem fordítom ellened, nem is tudom használni. Az ÁVO-n nem képeztek ki arra, hogy mint valami kémfilmben, a harisnyakötőmből előrántsak egy pisztolyt, s lepuffantsam azt, aki rájött arra, ki vagyok. *(szomorkásan elmosolyodik)*

Karacsi Attila átnyújtja a fegyverét a lánynak. Az nézegeti, forgatja, aztán visszaadja.

ZAYK ANNA Töltsd meg a dobtárat! ... Te tudsz más megoldást? Akár nekem, akit nemcsak te lepleztél le, hanem már mások is a nyomomban vannak. Akár neked, aki rajt vagy a titkosszolgálat listáján, akit előbb-utóbb mindenképpen likvidálni fognak. Vagy halálos baleset ér. Vagy önkezeggel vetsz majd véget az életednek.

KARACSI ATTILA *(megtölti a dobtárat, noha látszik rajta, hogy lelkileg még nem készült fel arra, hogy ilyen hamar meg kell halnia)* Szóval, szerintem velem is eljártsszák majd azt, amit Majakovszkijjal? Ismered a viccet, hogy mik voltak Majakovszkij utolsó szavai az öngyilkossága előtt? ...Elvtársak, ne lőjetek!!!

ZAYK ANNA Nem tudom, mi lesz... Vagyis hát nem tudom pontosan, milyen módon számolnak majd le veled, de mondom, abban, hogy nem hagynak életben, abban biztos lehetsz. Szovjeteket öltél meg. Ezt az őserintűk minden más bűnnél nagyobb bünt nem úszhatod meg szárazon. Bárhova menekülsz is, még ha akár Tanganyikába vagy Kokinkínába sikerül is eljutnod, meg fognak találni. A földgömből pedig nem mehetsz le.

KARACSI ATTILA *(még mindig nem barátkozott meg a halál gondolatával, kicsit tétova, kicsit bizonytalan)* Jó, hogy elmondtad ezt nekem. Jó, hogy elmondtad, hogy célkeresztben vagyok.

ZAYK ANNA *(anyai, féltő-óvó mozdulattal megsimogatja Karacsi Attila vállát)* Van abban valami abszurd, van abban valami groteszk, hogy te, a forradalmár láthatólag messze nem kalkuláltad be annyira, hogy meghalhatsz, mint én, a titkosrendőrség informátora... Én már a beszervezésem óta, jó hat éve élek úgy, hogy tudom: ha hibázom, de még ha nem hibázom is, akármelyik nap az utolsó napom lehet, akármelyik perc az utolsó percem lehet. Te el se tudod képzelni, hogy ennek a tudata mennyire átalakítja az ember személyiségét. Sokkal jobban hajlik rá, hogy ha kell, merjen hazardírozni, kockázatot vállalni. Sokkal jobban hajlik rá, hogy egy orosz rulettnek tekintse az életét. És... *(ezen a ponton határozottan évődő, kacér hangot üt meg)* sokkal jobban hajlik rá, hogy amikor csak alkalom kínálkozik, megragadja és amennyire csak lehet, kiélvezze az élet apró örömeit.

Megcsókolja Karacsi Attilát.

ZAYK ANNA Akkor... Akkor ugye, most már te is belátod, Attila, hogy nincs más választásunk, csakis a közös öngyilkosság?

KARACSI ATTILA Kezdem belátni. Kezdek szokni a gondolathoz.

ZAYK ANNA *(szépsége még sose tündöklött ennyire, mint ekkor; átszellemült az arca, csillog a szeme)* Nekem is van lelkiismeretem. Bennem is időről időre feltámad a bűntudat. Én azt mindig is tudtam, hogy egyszer még meg kell bűnhődnöm azért, amit mások ellen vétettem. Kényszerből, nem önként és dalolva ártottam másoknak, de ártottam... Ezért örülök, igen, örülök, hogy nem egyedül, nyomorultul kell meghalnom: mondjuk egy este az utcán orvul hátba döfve, vagy úgy, hogy mérget csempésznek a poharamba, aztán szörnyű kínok között kiszenvedek, hanem veled. Veled együtt halhatok meg, Attila... Gondolj bele! Nekem mint nőnek ez egyfajta romantika is... Álmodok beteljesedése... Hát lehet ennél szebb? Kívánhat nő szebb halált, mint hogy a szeretett férfival együtt halhat meg? Ráadásul ifjan. Szépsége teljében.

KARACSI ATTILA *(enyhe iróniával)* A te rábeszélő készséged, Anna! Annak nem lehet ellenállni!... Hát mondhatok ezek után nemet? ... Ahogy így érvelsz, valósággal kedvet csinálsz a közös öngyilkossághoz. Meggyőzől, hogy nincs más mód, hogy elkerüljem, hogy megöljenek. Meggyőzől, hogy nincs más kiút... Hát legyen! Legyen, ahogy akarod! Haljunk meg együtt. *(ez utóbbi mondatot már csak suttogja)*

ZAYK ANNA Kezdd velem! Ha lelősz, én azt úgy veszem, hogy megadtad nekem a feloldozást minden vétkemért, minden bűnömért. Hogy megbocsátasz nekem. S nemcsak a saját nevedben... Végül is, ahogy bűnös voltam, úgy áldozat is voltam. A rendszer áldozata. *(a fiúra néz, egy bólintásra várva, de Karacsi Attila nem reagál)* Aztán... Aztán, ha én már nem élek, utánam jössz. Ott... ott a túlvilágon már nem lesz érdekes, hogy ki kicsoda volt, ki mit tett, és mit nem. Csupán az az egy számít majd, hogy szeretttük egymást. Szerettük egymást igaz szerelemmel.

Felhangzik az Egmont-nyitány. Ennek a komor-fenséges, mégis sodró lendületű, az 1956-os forradalommal mindörökre összeforrt zenének a taktusaira Karacsi Attila magához vonja és megcsókolja a lányt, aztán ráfogja a pisztolyt.

Mielőtt azonban eldördülhetne a fegyver, berontanak az előző napi nyomozókommandó tagjai.

KOMMANDÓSOK EGYÜTT Mi történt?... Meg akarod ölni? Te is rájöttél, amire mi? Hogy ez a lány a spicli.

Karacsi Attila kiejti a kezéből a pisztolyt.

ELSŐ KOMMANDÓS *(Annára mutat)* A spicli, aki miatt otthon, Magyarországon is, és itt, Franciaországban is sorsok mentek tönkre, a spicli, aki miatt otthon is, és itt is emberek haltak meg.

ZAYK ANNA *(bár az előbb, Attila előtt elismerte bűnösségét, most dacosan védekezni kezd)* Tűzásba azért ne essünk! Én csak annyit tettem, hogy bizonyos információkat, amelyeket kértek tőlem, megszereztem. Hogy ezen információk birtokában mások mit cselekedtek, az már nem az én felelősségem.

MÁSODIK KOMMANDÓS Na ne már, ne!... Hogy nem sül le a képedről a bőr! Már csak az hiányzik, hogy kitüntetést ossz ki magadnak, amiért a hazát szolgáltad.

KARACSI ATTILA Ebből elég! Szálljatok le Annáról! Mit akartok tőle?... Ha nem csődültök be ide, akkor már mind a ketten halottak vagyunk. Békés, többé már a kutyának se ártó halottak... Többet ti se vehettek el Annától, mint az életét.

HARMADIK KOMMANDÓS Nem. De azt elvehetjük.

A többi kommandós kérdően egymásra néz és összesűg.

ELSŐ KOMMANDÓS *(A Harmadik Kommandósnak)* Ne örülj már meg! Menjünk el innen! Intézze el a lányt egyedül Attila. Semmi szükség, hogy belekeveredjünk ebbe!

KARACSI ATTILA Úgy? Látom, tetszene nektek, hogy én végezzem el a piszkos munkát. Ti meg szépen mosnátok a kezeteket... Csakhogy én meggondoltam magamat. Ha már benneteket is idevett a fene, ha már ti is itt zavarogtok, akkor úgy fair, hogy osszuk meg a felelősséget.

ÖTÖDIK KOMMANDÓS Nekem van egy ötletem! Ülünk a lány fölött véstörvénytörést! Emlékeztek arra, amikor A három testőrben Athos, Porthos, Aramis és d'Artagnan elítélik, majd kivégzik a Miladyt?

Néma csönd.

KARACSI ATTILA (*eltűnődik*) A három testőr... Életem egyik első felnőtteknek szóló könyve, amit az indiános és a cowboy-történetek után elolvastam, éppen A három testőr volt... Az apám fordította franciából, s egy csapásra bestseller lett. Én viszont már gyerekként is „vakvágányra csúsztam” a női karaktereken. Az összes többi srác a környezetemben, aki olvasta a regényt, a királynéba vagy Bonacieuxnébe lett szerelmes. Én meg? A gonosz Milady-be zúgtam bele. Ő volt az első „femme fatale”, aki magába bolondított.

ÖTÖDIK KOMMANDÓS (*türelmetlen*) Akkor lesz véstörvénytörést, vagy nem lesz?

ELSŐ KOMMANDÓS Ez a lány mégiscsak... Mégiscsak egy nő.

HARMADIK KOMMANDÓS Nő?! Az, hogy nő valaki, nem mentség mindenre.

MÁSODIK KOMMANDÓS Jól van. Én benne vagyok. Üljön össze a véstörvénytörést.

KARACSI ATTILA Engem hagyjatok ki! Én nem lennék pártatlan. Szerelmes vagyok Annába.

ÖTÖDIK KOMMANDÓS Akkor annál inkább azok között a helyed, akik majd ítélik felette.

ZAYK ANNA (*gúny biggyeszi le az ajkát*) Kedves leendő bírám! Ha már egyszer annak neveztétek ki magatokat... Hadd mondjam el nektek, mi nem tetszett nekem A három testőr befejezésében. Az, hogy a Milady csak úgy hagyta magát megölni, pedig többször is alkalma lett volna, hogy maga döntsön a saját sorsa felett: ő, maga végezzen magával... Szerintem ez hiba volt Dumas-tól. Jellemábrázolási hiba. Van egy bizonyos nőtípus, akit nem olyan fából faragtak, hogy hagyja, hogy mások ítélkezzenek fölötté. Egy ilyen nő... egy ilyen nő, ha bűnt követ el, a bűnhődésről maga gondoskodik: maga mondja ki az ítéletet önmaga felett.

Azelőtt, hogy bárki is megakadályozhatná ebben, felveszi a földre esett pisztolyt és szíven lövi magát. Élettelenül roskad össze.

KARACSI ATTILA (*kétségbeesetten élesztgetné a már halott lányt*) Anna! Anna! ... Várj! Én is megyek!

Megragadja a lány kezéből kibullott pisztolyt és önmaga ellen fordítja. Újabb lövés dörög. A nyomozókommandó tagjai dermedten konstatálják a fejleményeket.

ELSŐ KOMMANDÓS Te jó ég! Újabb két halott... Csak tudnám, hogyan fogjuk a halálukat a hatóságoknak megmagyarázni?

NEGYEDIK KOMMANDÓS Azok után, ami történt, számodra ez a kérdés?

ELSŐ KOMMANDÓS Miért? Számodra mi?

NEGYEDIK KOMMANDÓS Hát... Például az, hogy együtt lesznek-e eltemetve?

MÁSODIK KOMMANDÓS Az előbb még tetszett az ötlet, hogy véstörvényszéket üljünk a lány felett, hogy élet és halál kérdésében döntsünk. S azt hiszem, megszavaztam volna, hogy a lány halállal lakoljon a bűneiért. Most viszont... Most viszont... *(elakad a szava)* Most viszont azért drukkolok, hogy egy sírba kerüljenek.

ÖTÖDIK KOMMANDÓS Micsoda-a-a?! Te félrebeszélsz... Gondolj a forradalomra! Gondolj a hőseinkre! Gondolj a mártírjainkra!

MÁSODIK KOMMANDÓS Gondolok. Nagyon is gondolok... 1956 akárhogy is, de a fiatalok forradalma volt. Volt benne hősiesség, volt benne bajtársiasság, volt benne lelkesedés, volt benne szerelem. A nevében nem tagadnék meg semmit, ami akár csak nyomokban tartalmaz valamit ezekből az összetevőkből... Vagy nincs igazam?

ÖTÖDIK KOMMANDÓS Nincs! Abszolút nincs! De ezt persze nem te fogod eldönteni. És még mi, öten is kevesek vagyunk ahhoz, hogy ítélkezzünk. *(kiáll a színpad előterébe, s a közönségre mutat)* Önök, a közönség mindent láttak. Önök, a közönség mindent tudnak. Az előzményeket. Az okokat. A következményeket. A döntés jobb, ha az önök kezében van. Mi a véleményük? Csak ez számít! Az önök véleménye.

Függöny.



Astória



Körút és Rákóczi út sarok



CSIKÓS ATTILA

De ki öli meg Cézárt?

ABSZURD DRÁMA KÉT FELVONÁSBAN

2016

Szereplők:

Herczeg András	- a Cézárt játszó színész	60 év körüli
Egyed Attila	- a Cassius-t játszó színész	47-50 év körüli
Csík Mihály	- a Casca-t játszó színész	50 év körüli
Komoróczy Gábor	- a Brutus-t játszó színész	25-28 év körüli
Tóth Csilla	- Egyed felesége, Calpurnia, „Brutus szeretője”	30 év körüli
Albert Tamás	- nyomozó	40 év körüli
Csendes Zsolt	- hangmérnök	30 év körüli
Dr. Zsálya	- törvényszéki orvos	50-60 között
Ica	- büfésnő	60 körüli
Míró Zsolt	- színész	28 év körüli
Kocsics Zoltán	- színész	50 év körüli
Adorján Aliz	- színésznő	60 év körüli
Téri Bella	- színésznő, Portia	25 körüli

Színészek, díszítők, öltöztetők, műszak, rendőrök

(A darab során a szereplők hol saját, hol szerepnevükön szerepelnek)

Első felvonás

A színpadon rendezői bal oldalról, a színpadnyílás harmadától diagonálisan elhelyezett, derékmagas falrészlet látható ajtókkal, előtte nyúzott futószőnyeg. Az öltözők és a folyosó. Rendezői jobb oldalon hátul, ahol a jelzett fal véget ér, koszlott presszópult látszik, rajta kávéfőző, előtte két asztal, pár szék, ez jelzi a társalgó helyét. Ezen az oldalon, elől, a színpad széléhez közel egy forgószék, előtte hangpult, a hangpáholy helye. Rendezői bal oldalon a színpad nyitott, belátszanak a műszaki eszközök, kötelek, súlyok, drótok, egy kapcsolótábla. A terek egymásba nyílnak, mégis láthatóak funkcionális különbségeik. A színpadon munkafény, a folyosón erős lábfény hasít keresztbe, a büfében pirosan dereng a két, gömb alakú, műanyag lámpa.

1. jelenet

Csendes Zsolt, a hangmérnök érkezik bal oldalról. Kezében mikroport. Próbaképpen beleszámol, felnéz a hangszórók felé, aztán továbbbindul a hangpult felé, ahol az asszisztense dolgozik. Elővesz egy e-cigarettát.

Asszisztens

Nincsen rendben a felső tartomány. (ő is ciceg a mikrofonba) Minden zöngés (hang) torz és zizeg. Zéró. Zaj. Szabadság... sz! sz! (hallgatja a visszhangzó, fémesen torz hangokat) d! d! c! c! (kiabál) Arisztokrácia! Nem értem. (elmélyíti a hangját) És a mély. Zavar, zsúr, zsabó... Tő, távol, titok... Állam... Babzsák... (a hangszórókból kásásan hallatszik vissza minden szó) A mély se jó. (szinte visítva kiabál, a zöngés hangokat – praktikus okból – erősen megnyomja) Cézár! C-Cézár! Demokráciát! Igazságot! (leül a pulthoz, tekergeti a gombokat) Egyszerűen érthetetlen. A mély félholt, akár a másnapos álom, a magas meg hasít. És az alapzaj köztük. Sustorog minden sáv. Szél fújta nádas. Hallod?

Csendes

Hallom. Naná. Talán csak az áram. Munkazaj. (nevet) Tudod, mondani akarna valamit nekünk... A többi meg csak valami interferencia lesz, rendszerhiba, túlszabályozottak a végfokok. Ma még lemegy, holnap átnézzük végre a kábelezt.

Asszisztens

Oké, te vagy a főnök! Mióta nem dohányzol? Ez az elektromos pipa, ez tényleg megnyugtató?

Csendes

A rombolás illúziója is életszerű. Egyfajta győzelem.

*A fény lassan lemegy, csak a folyosói metsző keresztfény marad.
A büfé területe lassan kivilágosodik.*

2. jelenet

A „folyosón” megindul a mozgás. Egy öltöztető tol végig a büfé felől egy jelmezes kocsit, balról pár színész érkezik, kezükben szövegkönyv.

A presszópult mögé belép Ica, a büfésnő, a jobb oldali takarásból páran az asztalokhoz érkeznek, leülnek. Fáradtan néznek maguk elé. Csak a kávéfőző sziszegése hallatszik. Ica sorban főzi a kávékat, pedig még senki se kért. A színészek aztán felállnak sorban, és a pulthoz mennek, elveszik a csészét, majd visszaülnek. Kavarnak.

Míró Zsolt

Na, és az este? Voltatok végül valahol? Azon a kibélelt prémium helyen a Hegyvidéken?

Adorján Aliz	Nem jött a taxi. Gézám meg már ivott. Csak álltunk a művészbemutató előtt. Nem tudom, mi történhetett. Volt valami a levegőben próba után. Az a veszekedés is, Géza ünnepelésekor! Öt percet mondtak, negyed óra múlva hívtuk újra, a diszpécser meg csak szabadkozott. A hajamat téptem. Fél óra után feladtuk. Tizenegy volt.
Kocsics Zoltán	Beültünk ide szemközt.
Míró Zsolt	Géza akkor itt hagyta a kocsit?
Kocsics Zoltán	Legalább kicsit együtt maradtunk. Akárcsak régen.
Adorján Aliz	Itt. Örült az elismerésnek. Tudod, milyen az, nem? Már az öltözőben kivette a pálinkáját a két ablak közül. Úgy volt, hogy ünnepelünk.
Kocsics Zoltán	Akárcsak régen. Régen mindent megünnepeltünk.
Adorján Aliz	Már rég megérdemelne valami komoly díjat is.
Kocsics Zoltán	Már régen! Szegénykém!
Míró Zsolt	Te csak ne sajnáld annyira! Neked még vándorgyűűű se jutott.
Adorján Aliz	Egy Jászait... Legalább. Érdemes lehetne már. De Géza ennek is nagyon örült. Az összes apróját bedobta a parkolóba. Aztán mégse mentünk. Csak ide szembe. Dögöljön meg a taxi, úgy általában!
Téri Bella	Ez a Koltáry jó arc?
Míró Zsolt	Parancsolsz, drága?
Kocsics Zoltán	Legalább egy gyűűű... Legalább együtt maradtunk.
Téri Bella	Úgy értem, jól instruál? Érti a művészt? Pénteken kezdek próbálni vele.
Adorján Aliz	Istenem, együtt!? Abban a dohos kis lukban... Egy hónap munka se volna elég kimosni harminc év izzadságú élni-akarását a függönyeikből. Vagy negyven. Hát Istenem, ott ünnepeltünk. Amikor a Pavillon-ban volt asztalunk.
Kocsics Zoltán	Legalább nem verted el Géza jutalmát drága, francia borra.
Adorján Aliz	Haha.
Míró Zsolt	Én szerettem dolgozni vele. Már Koltáryval. Mondjuk, tudta a dolgát. (<i>Aliznak</i>) Egyébként: Pavillon-ban. Két „j” és semmi dupla „l”. Szóval, figyel rád, felkészült, pontos, mint egy orvos.
Adorján Aliz	Bocs.
Kocsics Zoltán	Csillogtatod franciás műveltségedet?
Téri Bella	Meg vagyok nyugodva. Ha te mondd. Elmondhatatlanul unom már azokat, akiket nem érdekelnek a színészek. Akiknek ez csak piac. Ahonnan majd ők egyedül főz-

nek. És Koltáryról éppen azt hallottam, hogy elképesztően önféjű. Egomán rinocérosz. Sintér. Egy Gordon Ramsay. De ha te mondd.

Adorján Aliz Ő tudja. Ő mindent. Látod, még az étterem nevét is, ahol nekem volt asztalom. Pavijjon. Na, így jó. Nincs dupla „l”. Csak menő konyha. Az van, szívem.

Bella Fúziós. Molekuláris házi koszt?

Míró Bár, az is igaz, hogy a színésznőit megdönti mindig. A hírek szerint.

Aliz *(Bellához)* Francia. *(Míróhoz)* A hírek szerint?

Míró Szerintem egyébként inkább meleg.

Kocsics Zoltán Pavijjon étteremnévnek? Budán? Lesz itt még forradalom.

Míró Zsolt Jól érzem én ebben a nosztalgiát?

Csendes, a hangmérnök oldalog át a pult felé. Körbenéz, biccent, levesz egy kávé, aztán lassan kimegy.

Téri Bella Ennek mindig mi baja van?

Kocsics Zoltán Csak, mint a neve, Csendes.

Adorján Aliz Egy csendes hangász. Befelé üvölt. Látszik rajta, önemésztő jellem, mint Hamlet.

Téri Bella Ha bejön az öltözőmbé, mindig félek egyedül vele. Úgy néz!

Míró Zsolt Dán tekintettel figyel. Halászok türelme és királyfik távolságtartása vegyül jellemében. Így értetted, drága? *(nevet)* Ti hallottátok... tudjátok, mi történt este? Mi volt pontosan az a balhé? Szerintem köze van ahhoz, hogy azt beszélük... *(hirtelen elhallgat)*

Csík megy át a büfén jobbról, Aliz ráköszön.

Aliz *(Csíkhöz, negédesen, teátrálisan)* Szép napot, drága! Hallottam ám a „hírt”. Rebesgetik. De én megbocsátok. Biankó. Ha érint engem, ha nem. Rég volt, talán igaz se.

Kocsics *(dühösen)* Megbocsátasz? Ha érint, ha nem? Ki vagy te, hogy megbocsáss?!

Csík Miféle „hírt”?

Kocsics Tudod te azt. Érzed. Már évek óta...

Aliz Igenis megbocsátok. Nem az ő bűne.

Kocsics Csak nem mondd, hogy sajnálni kell?

Csík	Nem, nem érzek semmit. Kéne? (<i>elindul</i>) Talán magatok- ba kéne inkább. Ha meg nem haragudtok. (<i>el</i>)
Kocsics	Még neked áll feljebb...

Herczeg, érkezik balról a folyosón. Egyenesen a beszélgető asztaltársaságot veszi célba, de meglátva Csikot megtorpan, kivárja, amíg mellé ér.

Herczeg *(Csíknak, felhangosan, őszinteséget mímelve)* Semmit nem
mellre szívni! Soha. Csak színészek. Túloznak, nagyít-
nak. Ne is törődj velük!

Csik *(hosszan nézi, mielőtt megszólal)* Az ember végül megtanul együtt élni vele. Nem igaz? *(túló kedvességgel)* És te, most a felső körök főtanácsadójaként, pontosan tudod, mi fontos, mi nem.

Herczeg (szigorúan) Szóbeszéd. Irigység. (szélesen elmosolyodik)
Nem szabad foglalkoznod velük!

[illegible]

Herczeg hosszan néz utána, aztán elindul a többiek felé.

Herczeg *(odalépve a színészek asztalához, hangosan)* Micsoda kar!
Micsoda társaság!

Kocsics Zoltán Művészem, én Kossuth-díjasom!

Herczeg (Alizhoz) Gézának kijárt a gyűrű! Mióta és minden hálánkül... Micsoda karakterek! Hány premier, hány beugrás, édesem! Hány mentés! 007 nem csinálhatta volna jobban. A lélek titkos ügynöke! Fogadd gratulációm!

Téri Bella Milyen szépen mondja!

Herczeg Bevallom, irigykedem. A vándorgyűrű! Egy kollektíva, egy társulat legnagyobb elismerése.

Kocsics Zoltán Azért, ha már az a társulat... (*bizalmaskodva*) Hallottad, tegnap mi történt Egyed és Csík között?

Herczeg Mesélj! Bár a pletyka nem érdekel. Sem mások kommentárjai. Egy bűntett is csak egyfajta vélemény...

Míró Zsolt (gúnyosan) Akkor mért hallgatod?

Herczeg Szakmai kíváncsiság.

Kocsics Zoltán Na kérlek! (*fontoskodva*) Összevesztek az öltözőben elő-
adás után.

Herczeg (elmosolyodik) Casca és Cassius. Nocsak! A két összeesküvő.

Téri Bella Üvöltve mentek egymásnak. Idáig hallatszott. Összekoc-
cantak a poharak az asztalon.

Adorján Aliz	Géza el is keseredett. Mégis az ő napja volt. Az ő poharai.
Kocsics	<i>(Herczegnek)</i> Ez téged igazol...
Herczeg	Szegény Géza! Ezek meg egymást... Vér azért nem folyt, ugye? Vagy igen? Büszke alföldiek. Buzog bennük az ősi stressz. Ne törődjetelek vele! Tudjátok, ez a darab is, Cézár! Mindent kivesz az emberből. Ideget, erőt. Gézával. Gézával törődjünk csak. A díjjal! Elsimul majd bennünk is a harci kedv.
Kocsics Zoltán	<i>(halkabban, de jelentősegteljesen)</i> Ugye, művészem, ez már azt jelenti, hogy „elkezdődött”...? Hogy akkor...
Herczeg	<i>(nem figyel a kérdésre, elnéz, széttárja két kezét)</i> Géza. És a gyűrű. Az a fontos. <i>(megveregeti Kocsics Zoltán vállát)</i> Az ünnep. Most csak ez. <i>(pult felé)</i> Icám, egy kávét, egy jó kávét a kisdedeknek! <i>(elindul)</i> Ne is törődjetelek vele! <i>(elvesz egy kávét, aztán végigsétál az asztalok között és kimegy bal oldalt elöl)</i>
Míró Zsolt	<i>(Herczegről)</i> Ájtatos pojáca. <i>(Aliznak)</i> És Géza? Géza sem mondott semmit neked? Mégis együtt kezdtek. Csík meg Egyed meg Ő.
Adorján Aliz	Semmit. Nem ártja magát bele. Hisz tudod. Most is csak pihen. Minden előadás előtt. Koncentrál. Készül. Átlényegül.
Míró Zsolt	Mert Csíkről érdekes dolgokat hallani.
Kocsics Zoltán	<i>(Bellához)</i> Roppant fajsúlyos dolgokat.
Téri Bella	Homár? Már nekem is feltűnt, hogy olyan izé, simulékony és krémes. Kávén a hab.
Míró Zsolt	Hogy jelentett annak idején. Méghozzá éppen Egyedről. A nyolcvanas évek végén.
Bella	<i>(felsóhajt)</i> A nyolcvanas évek! Istenem!
Míró Zsolt	Ügynök volt. Ezt mondják. Hát nem érdekes? Vajon min kaphattak össze? Éppen most, hogy ezek a hírek lábra kelttek? Tán csak nem Géza miatt? Hogy Egyed beront Csíkhöz, és üvöltözik vele... Hogy szemrehány? Hogy magának kikér?
Adorján Aliz	Én édes jó Istenem! Ledöbbsentem, amikor megtudtam. Hogy épp Csík? Hiszen olyan karakán. Őszinte. Egyenes.
Kocsics	Csaló! <i>(Aliznak)</i> Te a művészt szereted benne. A játéka mély és precíz. De hogy megbocsátasz? Már ne is haragudj...
Adorján Aliz	Te kitől hallottad? <i>(zavartan)</i> És igen, én nem tudom... <i>(nyomatékosan)</i> Ha majd lesz bizonyíték. Akkor. Addig szeretnék hinni ártatlanságában. Ki fog derülni. Abban

Kocsics
Míró Zsolt

biztos vagyok. Mindenesetre különös. Elgondolkodtató és félelmetes. És ha az volt? Ügynök lett volna? Mért ne bocsáthatnám meg, hogy egyszer gyengének bizonyult? Egyszer gyengének? Összeveszésük mindenképp gyanús. Majd kikérdezzük Egyedet is. Most, hogy már mindenki tudja.

Sikítás hallatszik az öltözők felől. A fény feljön a folyosóra. Az egyik ajtó kivágódik, és egy öltöztető rohan ki rajta a büfé felé.

Öltöztető

Egyed művész úr halott! Egyed művész úr halott!

Sötét

3. jelenet

Feljön a fény a folyosóra és az öltözőkre. Az egyik öltözőből Csík lép ki, kezében mobil. Telefonál. A többiek lassan az ajtó elé gyűlnek, mint egy kórus. Némák.

Csík

(leteszi a telefont) Leszúrták. Vágóhíd. Merő vér minden. A jelmezek, a tükör, a fal. Ez vadászat volt. Szétspriccelt mindenfelé, komolyan mondom, akár egy állatot. A rendőrséget hívtam. Lemészárolták. Mi történik itt? Mi történik velünk? Hisz ez csak egy színház. Szerencsétlen Egyed!

Senki sem szól, csak nézik.

Csík

Mit bámultok? Mire vagytok még kíváncsiak? Látni akarjátok. Azt? Borzongva összehúzni a melletteken a kardigánt. Belegondolni a haláltusájába. Indokot találni, kombinálni, ki ölte meg. Hiénák vagytok... Beszélni akartok róla. Összerakni a képet.

Míró Zsolt
Csík

Össze bizony. Ki talált rá? Talán csak nem te? Az öltöztető. Marika. Vitte a kávéját. Négy cukor, kis tej. Marika. A nyugdíj előtt. Még ez az évad. Csak két hónap. És tessék!

Bella
Kocsics
Csík
Kocsics

Édes Istenem...
Késsel?
Leszúrták. Mi mással?
Lehetne olló. Honnan tudod, olyan biztosan?

Csík Kés. Nem látni. Az öltözőasztal alá zuhant a teste. Mint egy megunt kabát, úgy van odadobva. Nem nyúltam hozzá, csak nem gondolod.

Aliz Nem kéne mentőt? Hívjatok orvost!

Kocsics Bármilyen lehet. Villa, csipesz, ráspoly... Amivel én már színpadon öltem!

Csík Hívtam a rendőrséget. Mentő jön hivatalból. Ilyenkor mindig.

Bella Rettenet...

Míró És... Mikor értél ide?

Csík Ahogy Marika kiviharzott.

Míró Látott? Látott a folyosón?

Csík Csak nem gyanúsítasz? Ha kihallgatást akarsz, kérdezz csak bátran! Egyébként látott. Valami más?

Bella Borzalom...

Megszólal az utasító. Mindenki felnéz a kis hangszóróra. Közben megérkeznek a helyszínelők és a Nyomozó. Nem szólnak közbe. Megállnak oldalt, és udvariasan várják a „beszéd” végét.

Művészeti vezető Kedveseim... Szörnyű, ami történt... Szavakat sem... Igazgatónkkal azonnal összeültünk, a minisztérium ajtajából fordult vissza, ebben az esőben. Úgy döntöttünk, bármilyen tragédia is történt, nekünk ma nem szabad az előadást lemondanunk. Tudom, ez sokakban ellenérzéseket vált ki, dühösek lesztek, de kérlek benneteket, ahogy szoktuk, ez a társulat ma is tartson össze! Éppen ma! Amikor ilyesmi történik. Géza, a Vándorgyűrűsünk, Géza tudja Attila, Egyed művészúr szerepét, Cassius-t. Géza, kérlek, gyere fel hozzám! Remélem, érted a helyzetünket... Köszönöm mindeninek! Attila emléke miatt is! Hajrá!

Adorján Aliz *(nagyon igyekszik leplezni örömet)* Géza! Yes!

Kocsics *(Mírónak)* Megint nem te.

Míró Ugyan már! Ne ízetlenkedj!

Kocsics A te karaktered.

A Nyomozó és a helyszínelők utat csinálnak az ajtó felé. A Nyomozó a színészek elé lép miközben a többiek bemennek.

Albert Jó estét! Albert Tamás főhadnagy vagyok. Kérem, adjanak utat a kollégáknak. *(Bemegy az öltözőbe.)*

Aliz Fess fiatalember.
 Míró Csík, te tudsz valamit.
 Albert *(kilép az öltözőből)* Ki találta meg az áldozatot? Őt kérdezném ki legelőször.
 Bella Marika. Lefektették az egyik öltözőben. Kivan. Nyugdíj előtt. Istenem! Szólok neki. *(el)*
 Albert Helyes. Köszönöm, drága! Kérem, csak tegyék a dolguk, egy óra, és felmegy a függöny, készüljenek az előadásra! Mire várnak? Táguljanak már!
 Aliz Mikor tudhatunk valami biztosat?
 Albert Biztosat, drága? Ha az Úr Angyala eljön. Később szeretnék mindenkit kihallgatni. Ügyelőt, portást, igazgatót. Az egész bagázst. Szólni fog majd az őrmester úr. Menjenek, menjenek, ne kelljen már a tömegbe lövetnem.

A színészek lassan elindulnak, amikor a büfé felől egy feltűnően szép nőt vezet az öltöző felé egy fiatalabb színész, aki már jelmezben (tógában) van, nyakán nagy, arabmintás sál. A nő zokog. A nyomozó papírzsebkendőt nyújt felé.

4. jelenet

Komoróczy Az áldozat... Attila felesége.
 Albert Fogadja őszinte részvétem, asszonyom! *(Komoróczy-hoz)* Közeli barátok?
 Komoróczy Komoróczy... *(zavartan)* Azok.
 Albert Aha. Hölgyem, parancsoljon! *(átnyújt egy zsebkendőt)* Ha megengedi, később magát is kikérdezem. *(Komoróczy-hoz)* Csak azért kérdem, mert úgy tűnt, ez nem szimpla viszony... Nem kollegiális, vagy baráti, ha érti.
 Komoróczy Ugyan, mire gondol!? Régi, közeli barátság. Már ezer éve.
 Albert Színházban ezer év már szerelem. *(ránéz a sáljára)* Szép nyakravaló! Kérem, fáradjanak vissza a büfébe! Hozna egy kávét valaki? Presszó, nagy nyomás, üresen. Nehogy kotyogóssal kísérletezzenek. Megtalálták azt a Marikát? *(kilépve az öltözőből)* Tompa ütés a halántékon, de nem halálos. *(elgondolkodik)* Az ember először nem akar ölni. Azt hiszi, megúszhatja, hogy nem lesz mocskos a keze. Egyed ekkor talán csak megtántorodott. Aztán nyakon döfték.
 Albert Kellenek ezek? Ezek a furcsa szavak. Döfték?
 Dr. Zsálya Szúrták. A nyaki artériát találta el egy, a bemeneti nyílás alapján kisméretű kés vagy dísztőr. Nem találtuk meg a

fegyvert. Az áldozat elvérzett. Macbeth-i helyszín. (*elismervően csettint*) Ennyi vért igazán ritkán látok! Filmekben vagy színpadon, néha. Nem is értem, miért szeretik. Hogy mit akar jelenteni. Jelent-e bármit, ha literszámba öntjük a díszletbe a vért. És ha az a rengeteg vér csak metafora, akkor mi súlya marad a drámai gyilkosságnak? Megkímélsz?

Albert

Dr. Zsálya

Albert

Gonoszkodsz, Albert. Még mindig kivagy?

Elfáradtam, János. A válasz, a jogi hercehurca. És Andreát is egy ilyen tinédzser happolta el, mint ez a Komoróczy. Még gyerekzárral védik a lelkét. De már az én feleségemre hajt. És ugyan már, mondd meg nekem, mit ígérhet? Reggelig tartó bulit a party negyedben, hús vodka szóda után egy feledhetetlen God of war csatát a PlayStation-ön? Ez volna álmai netovábbja?

Dr. Zsálya

Menő a MILF! Divatba jött a megértő testiség. Legalább Andrea engedi látni a srácod. Nem tesz keresztbe.

Albert

Én meg is ölném. Megvan már Marika, vagy már nyugdíjba ment?

Sötét

5. jelenet

Marika áll a színpad jobb oldalán. Felülről világítja meg egy lámpa.

Marika

Én kérem, ennél nem tudok többet.

Albert a színpad másik oldalán áll. Rágyújt.

Albert

Nem zavarja? Nem bírom letenni. Válok. Azóta duplán szívok.

Marika

Megértem, nekem a nyugdíj. Mi lesz utána?

Albert

Mondja el újra, kérem! Hátha egy részlet eszébe jut.

Marika

(*mély levegőt vesz*) A halottat mellső, fekvő helyzetben találtam a sminkasztal alatt, lábait maga alá gyűrte kissé a test, mintha térdelésből vagy a székről dőlt volna le. Bal kezével a nyakát szorította, melyen a nyaki artéria vonalában két centi széles bemeneti seb volt látható, roncsolt szegéllyel, sacra tíz centi mély csatornával, a seb körül lilás elszíneződés, valószínűleg a quillon vagy díszes stop nyoma. A penge feltehetőleg elmetszette az artériát.

A sebszélből arra következtetek, hogy életlen volt a kés. A holttest körül és a helyszínen látható vér mennyisége alapján az áldozat már elvérzett, mire megtaláltam. A gyilkos fegyver nem volt a sebben. A sminkasztalon felborult poharat találtam, ez utalhat dulakodásra is. Ezt bizonyíthatja az áldozat homlokán látható, feltehetőleg tompa tárggyal, esetünkben talán az előadás alatt használt öklömnyi fagolyók egyikével, okozott ütés traumás nyoma. Az elkövető valószínűleg megütötte, az áldozat pedig a székre rogyott, és a tükör felé fordult. Ekkor érthette a végzetes döfés.

Albert *(lassan átsétál Marika mellé)* Hát maga is? Döfés? Valami régi kalandfilmből gyarapítják a szókincsüket?

Marika Amikor sokkos állapotban kimentem a szobából, akkor találkoztam Csík művész úrral. Jobban be volt szarva a látványtól, mint jómagam. Nem hiszem, hogy tudna ölni az ilyen... Esetleg ne hozzak egy kávét?

Albert Semmi gyanús?

Marika Én kérem, ennél nem tudok többet. Két hónap és nyugdíj. Sivár, unalmas hétköznapiak. Régi kalandfilmek. Kis parizer. Néha. Havonta jönnek az unokák is. Akkor kirántott hús, krumplisaláta. Egy év, és a régi kollégák se hívnak. Tíz év múlva emléklapot kapok. Ha nem jön új igazgató. A temetésemre obligát csokor. Elmehtetek?

Albert Hívja be Csík Mihályt!

Marika el. Egy lámpa felülről megvilágítja Csíkot a színpad bal oldalán.

Csík Igen, tegnap este csúnyán egymásnak estünk.

Albert A két régi barát, elválaszthatatlan pályatárs? Akiik vállatve mindig a *kulturkampfb*an? Az igazság bajnokai? Casca és Cassius? Tudok ám mindent. Olvasok újságot. Maguk szót emelnek minden igaz ügyért.

Csík Voltak nézeteltéréseink, nem tagadom. Egyed elnéző volt minden esetben. Bocsánatos bűnön kívül bünt nem is ismert. És bosszantott, igen, hogy így mindig hagyja átverni magát. Kihasználta, hogy nem foglalkozott kicsinyes ügyekkel, nem törtetett, nem taktikázott. Ezt a borzalmas gyilkosságot is megbocsátaná. Kérne két konyakot, és koccintana a gyilkosával. Jobb ember akart lenni! Belátó ember. Engedte a nőjét is elszeretni.

Albert Elszeretni.

Csík Fél éve. De nem törődött vele. A szívében békével hagyta.
 Annyira tisztelte az asszonyt.

Albert Tisztelte. Tudott a viszonyról?

Csík Sőt! Segítette, ha lehet így mondani. Háttérbe vonult, csöndben maradt. Ezen vitáztunk tegnap. Kértem, emberelje meg végre magát, mindenki rajta röhög.

Albert Jól sejtem, hogy Komoróczy?

Csík Alamuszi kis kullancs. Befúrta magát a vénülő kötőszövetbe.

Albert Szóval összevesztek.

Csík Én kérleltem, de azt mondta, ne ártsam bele magam. Nem zavarja a pletyka. Ha Csillának jó, ő belemegy. Közben italoztunk. Szó szót követett. A szemébe vágtam, hogy gyáva alak. Ez már neki is sok volt. Kurva anyád, ezt mondta. Mert ő csak elvből volt engedékeny. Nem tutyimutyiságból. Nem mismásolt soha, azt nem lehet mondani. Felment bennem is a pumpa. A tiéd! Ezt válaszoltam. Kiabálni kezdtünk. Bízni akart a szabad akaratban... Szóvá se kellett volna tennem. Összevesztünk. Kiordibáltuk magunk. A végén megnyugodott. Csilla el akart válni, de akkor elhatározta, hogy azt nem engedi. Ebben maradtunk. Aztán magára hagytam. A folyosón Míró Zsoltba ütköztem, aki az ajtónál hallgatózott. Tudálékos ember. Túljátszik mindent. Úgy tett, mintha véletlenül járna arra. Egyeddel ma akartam beszélni, ahogy beérttem, épp a gyilkosság előtt. Bocsánatot szerettem volna kérni a tegnapiért. De már csak a szörnyűsége értem oda. A mészárszékre. Minden csupa vér volt. A jelmezek, a fal, mint a vérrel beterített hó, vadászat után, ő meg kiterítve... ki tehette?

Albert Akárki. Nagy ez a szenátus. Hívja be Míró!

Csík *(hallgat, aztán nagy levegőt vesz)* Nézze, Főhadnagy úr! Én már ilyen maradok. Ósdi. Törékeny. Egy oldsmobile az M7-sen. Sosem tennék ilyet...

Csík el, egy reflektor megvilágítja Míró a színpad jobb oldalán.

Míró Szóval, nekem ez a Csík gyanús.

Albert Ha hagyna most engem kibontakozni.

Míró Nem akarom ismételni magam, de ezek ketten tegnap már egymásnak mentek. Logikus, ami történt.

Albert Ne vonjon le következtetéseket, kérem!

Míró (átzsellemülten) Csak annyit mondok, verbunk és Dead Kennedys. Ugye tiszta?

Albert Úgy érti, néptánc?

Míró Hiszen minden világos. Nézze! Csíkról az a hír járja (*levegőt vesz, nagyot akar mondani*), hogy III/III-as volt ifjúkorában. A nyolcvanas évek elején szervezte be az apparátus. (*nevet*) Maga meg én még a Modern Talking-ra nyomtuk.

Albert Nono! Mindig nehezen viseltem a fiúcsapatok édeskés egyeduralmát.

Míró Még a tudatlanság hályoga úszott szemünkön, így értem. Csík sok mindent látott. Akkor már nyugatra mehetett a Bihari néptánc csoporttal. De volt egy két zűrje korábban. Közbotrány, közszemérem. Körbevizelt egy pártiskolát. Hogy felmentést és útlevelet kapjon, aláírta a beszervezést. Bejárta Európát. Ismerte a kinti dörgést. A progresszív punk zene sem volt előtte ismeretlen. Így jön a képbe a Dead Kennedys, ugye megvan? Abból élt, hogy kazettát másolt a színházi hangtárban is.

Albert Volt nekem is.

Míró Na látja! Magának ez nem volna gyanús? A lázadás zenéje sok pénzt hozott. A barátaira, köztük Egyedre dolgozott, csak hogy nyugatra mehessen. Nem hagyta abba. Jelentett, utazott, másolt. Egyed észre se vette. Mélyen vallásos volt fiatalkorában. Papokkal járt össze, minden reggel imádkozott. Gyanús alak. Klerikális. Munkája nem volt. Érti az összefüggéseket? Csík fizette Egyed albérletét. Abból a pénzből, amit a besúgásért adományba kapott útjai alatt vett kazettákért fizettek neki. A rendszer ezt is elviselte. Így mételyezett meg mindent a punk zene leple alatt. A szabadság ígéretével. Mindenki az állam cinkosa volt. Na persze! Később Egyed Csík jelentései miatt verezett el a felvételin. Pedig sose hallgatott mást, csak Bachot. Mégis az van a kartonjára írva, hogy megbízhatatlan. Megnézheti. Évekig statisztálni is csak pártengedéllyel tudott. Ördögi kör. Látja? A néptánc, a besúgás és a Dead Kennedys. Sok apró fogaskerékből áll a diktatúra.

Albert Tegnap miért hallgatózott Egyed ajtaja előtt?

Míró Éppen ezért. Hogy megtudjam, mi az igazság. Alig pár napos hír, hogy ügynök volt a mi drága barátunk. Sejtetem, hogy valami történni fog. Benne volt a levegőben, hogy úgy mondjam. Gondolja meg! A dolog kitudódott.

Egyed fülébe jutott a hír. Egyed és Csík az öltözőben összerúgták a port. Csík elrohan székében, de ma, előadás előtt újra találkoznak. Csík sértődékeny, haragtartó ember. Nem mondanám, hogy kisszerű, ellenben hiú. Egyed vádaskodik, Csík dühbe gurul, dulakodnak. A kel-lék kés, amivel Cézárt a darabban ledöfik, ott lapul a zse-bében, az orra előtt. Adja magát, előkapja és szúr. Előkap-ja és szúr.

Albert És az indíték? Mi oka volt Egyedet ledöfni? Bassza meg! Szúrni! Agyamra megy, hogy archaizálnak. Épp Egyed-nek lett volna oka bosszút állnia Csíkon. Mi volt az indí-ték?

Míró A szembesítés, a megaláztatás. A lelkiismeret vak dühe. Én ebből építeném a figurát.

Albert Na tessék! Még egy profilozó. Üdv a csapatban!

Sötét

6. jelenet

Kivilágosodik a büfé. A színészek már jelmezben ülnek az asztal körül.

Aliz Istenem!
Kocsics Igen, igen, ő. Csakis ő.
Bella Hogy lesz így előadás? Elment az eszük. Nem gondolhat-ják komolyan!
Aliz Drágám, ezek nem ismerik a tréfát. Csak Géza helyzetébe gondolj bele! Mit érezhet a tegnapi nagy öröm után?
Bella Legalább hagyni kéne a művért... Hányok.

Megérkezik Csík, ő is az asztalhoz ül.

Kocsics Na, mi volt? Letartóztatnak? *(nevet)* Vagy majd ha lemegy a függöny?
Csík Csak kikérdeztek. Maradok neked.
Kocsics Megvéd, mi, hogy most a tieid vannak?
Csík Nincs neked szíved, Kocsics! Nincs neked szíved.
Kocsics Persze, hogy a kik a tieid, az vita kérdése.

8. jelenet

Kimegy. A büfé ismét kivilágosodik.

Kocsics	Aztán miről vitatkoztatok tegnap este?
Csík	Határozott véleményem, hogy nem akarod tudni.
Kocsics	Gondolod, nem derül ki? (<i>elmosolyodik</i>) Herczeg már tudja. (<i>Csík erre felkapja a fejét</i>) Majd elmondja ő. Mindenkinék. Már nem érdemes várni tovább.
Csík	Herczeg? Konyaktól puffedt állami díjas. Miről mesélne?
Kocsics	Már régóta tudja. (<i>szünetet tart, várja a hatást</i>) Csak az alkalmat várta. A premier után a Kék rózsában, a bankett alatt súgta meg nekem.
Csík	Ilyen jóban vagytok?
Kocsics	Jobban, mint veled. Tudom, amit tudok. Azt hitted, titokban maradhat minden? Kék rózsza, ne feledd! Szép, véres bemutató volt. Casca döfött, de Cézár életben maradt. Azóta mindenki tudja.
Csík	Cézár! Hát persze, Cézár mesteri stratégia. (<i>feláll, a pult-hoz megy</i>)

9. jelenet

Feljön a fény a színpad bal oldalán álló Nyomozóra.

Albert	Ezekre nem lehet alapozni. Ezek civilben is csak szerepet „játsznak”. Még, hogy Dead Kennedys! Meg rohadék spicli. Szezont a fazonnal. Ugyan már! Pszichopáták! Mit tudnak arról, hogy tények... Hogy indíték, eszköz, lehetőség?
--------	---

Dr. Zsálya lép ki az öltözőből. Közben a büfébe megérkezik Míró. Ő is leül.

Dr. Zsálya	Na, Cassiust becsomagoltuk! Ujjlenyomatot, szövetet nem találtunk. A kés is hiányzik. Gyakorlatilag semmink sincsen.
Albert	Kihűl a nyom. Mindig ez van.
Dr. Zsálya	Valami kapaszkodó?
Albert	Mindent bekasztlnám, ha volt köze az ügghöz, ha nem. Ügynökmúltról hadoválnak, szerintem szimpla szerelmi affér. Figyelted azt a nyúlós képű Komoróczyt? Megégett, híg palacsintatészta. És a feleség? Az arcán művészi

plasztika. Semmi hirtelen mozdulat, finom bemetszések, lehetetlen könnyű szikehasználat. Porózus mosoly. A tekintet, mint a lazúr. Már ködlik a kortól. A menekülésnek ez a megfoghatatlan kétségbeesése. Összeillenek, mint a füst és a tej. Csík különös ember. Nem tudom, hányadán állok vele.

Dr. Zsálya
Albert

Tippmixen csak rá fogadnék.
És épp ezért vagyok vele bizonytalan.

Megcsörren a Nyomozó telefonja. Előveszi, nézi, de nem meri felvenni. Aztán erőt gyűjt, a füléhez tartja.

Albert

Halló? Andráska? Szervusz, kisfiam! Nem... nem, sajnos... Berendelték. Már megint. Tudom, hogy csak háromhetente. És ez az egy péntek. Tudom. Kisfiam! Holnap mindenképpen. Nem. Azt semmiképpen! Anya jól van? Iskola? Hogy volna ma az a legfontosabb? Dehogy! Azt akarom csak mondani... Andráska! Szervusz... akkor holnap... *(leteszi)* Szeretlek, nagyon!

Dr. Zsálya
Albert
Dr. Zsálya

Mért nekem mondd?
Ha becsapom, úgy érzem, nincs jogom neki mondani.
Téged még az ág is. Hagyd abba! Menj magánzónak. Tíz éve nem jutsz előre, a családot ráment. Teljesen tönkre akarsz menni? Azt várod még, hogy én adjam az üveget a kezébe? Tegyem fel az í-re a whiskyt?

10. jelenet

A büfében Míró feláll, a pulthoz sétál, Csík mellé.

Míró

Nem akarsz beszélni, Casca? Hát hallgass! Én végül is megértelek.

Csík

Mit értesz meg te, közelebbről?

Míró

Van okod hallgatni. *(közel lép)* Te tetted.

Csík

Az eszed elment?

Míró

El kéne, menjen? *(hosszan nézi Csíkot)* Na jó! De ugye a hír igaz?

Csík

Milyen hírre gondolsz, egészen pontosan?

Míró

(Végigméri) Félsz? Kedves Casca? *(a szemébe bámul)* Hát ide figyelj! Összeraktam én a képet, mint Munkácsy! Már ne is haragudj! Tudom én, min civódtatok, ütköztetek tegnap az öltözőben. Ez nem szakmai volt, nem is gyerek-

kori barátok összezördülése. Nem két forradalmár... nem holmi módszertani csata! Nem két feddhetetlen értelmiségi szópárbaja. Ugyan! Csak az áruló és az áldozat párbaja. „A” spicli titka napvilágra került.

Csík Spicli? (*higgadtan*) Úgy érted, egy spion, egy ügynök, egy téglá, egy vamzer?

Míró Pontosan.

Csík Vaktában lövöldözl.

Belép Herczeg, távolról figyeli Csík és Míró beszélgetését.

Míró Bólints rá, könnyebb lesz utána. Az egész társulat rólad beszél. Meg szegény Egyedről. Micsoda Cassius volt! És micsoda tiszta ember. Büszke vagy rá, Te Csík? Mert én igen!

Csík (*nyugodt hangon*) Büszke. De mit támadsz félgőzzel! Tarolj le, legyél már egy kicsit vagány.

Míró Cinikus vagy, mint vén közterületis. Casca, Casca! Még van pofád, évekig tartó, szorgos állambiztonsági munkád után!

Csík Úgy érted, én? (*elmosolyodik*) Már meg sem lepődöm. És ezt ilyen nyíltan? A képembe? Semmi előjáték? Kijátszod a lapjaidat. Neked a történelem csak kocsmai póker. Észjáték helyett csak tologatod a zsetont. Látom, hogy valami készül. Figyeltelek tegnapelőtt is. Ahogy Cézár a fénykörébe vont. Cézár és Antonius Casca és Cassius ellen. Remek dramaturgia, szavamra mondom!

Míró Csak úgy en passant, megvan a késed, a gyilok, amivel Casca a szenátus előtt Cézárba döf?

Csík (*zavartan*) Nem találom. Talán nem hozta be az öltöztető. Marika, tudod... Már szóltam...

Míró Vagy úgy.

Egyed felesége, Csilla lép be a büfébe. Míró végigméri Csíkot, aztán a nő mellé pattan, mint egy fess huszár.

Míró Micsoda veszteség! Egy ilyen remek ember! Ha tudok valamiben. Annyira szerettem. Két napja is, a titkárságon, ígérte, szól az érdekemben. Tudod, a szerződtetés. És pont ő.

Csilla (*végigméri*) Bármilyen gondolsz is rólam, én szerettem.

Míró Nincs bennem kétely. És most? Hogy tervezed?

Csík (odakiált) Intimszférádba invitalod?
Csilla Nem tudom.
Míró (Csíknak) Te jobb, ha hallgatsz. Csak figyelj, abban van rutinod...
Csilla Elválni sosem akartunk. Volt ugye korkülönbség. Más szellemi minta. Más kor, más reggelik. Ő corn flakes-t sose látott, ki nem állhatta a kekszeimet. Nem vagyok ló, zabot zabálni! (elmosolyodik) Ezt mondta mindig. Az Erdélyi szalonnát szerette. A hagymát. A fehér kenyér ropogós héját. Ahogy ette, néha magam is megkívántam. Mintha magába akarta volna tömni a gyerekkorát. Minden reggel. A múltat. Az ő ötven évét. Megenni az egészet, hogy újraélje a teste az ifjúságot, a diákéveket lent, Debrecenben. A bevonulása előtti utolsó, végtelen éjszakát. A kurva hadsereget, a kék melegítőt, a stokira hajtogatott kamaszkorát. Előfelvételis volt. Majd belerokkant, és mégis. Hányszor mesélte, nevetve. Már akkor a régi, otthoni ízekkel tartotta karban magát. Máig visszasírta. Én meg? Istenem, nem az én világom...

A büfé előterében, a pultról távol Kocsics és Aliz, Bella.

Kocsics Így élnek köztünk. Reggel buszra szállnak, próbára jönnek, kezét fogunk velük, feladjuk a végszót, premier után gratulálunk. Mintha mi se történt volna. Hány embert tettek tönkre pedig.
Aliz Jaj de nagy demokrata lettél! Már a centit vágta a Kádár, te még a KISZ-ben „dózeroltad” a rendszert. Belülről bomlasztottad a pártot. Ne viccelj, nem tudsz te semmit! Gyerek voltál! Amikor vidékre kerültem, langy hatvanas évek, még nagy volt a nyomás. Tudták, Pesten milyen körökben mozogtam. Akinék állami sarzsija volt vagy elég, ha farka, a kíváncsók mind engem akartak. Volt, aki a kartonomat mutogatta, nem vicc! Hogy mit írtak rólam a főiskolán. Hogy ne is álmodjak nagy szerepekről, ha...
Bella Egek, micsoda szívás!
Aliz (Kocsicshoz) Szóval, nekem te ne beszélj ügynökökről! Végment rajtam a század.
Bella Azok a hatvanas évek! Elvis, Sinatra!
Aliz Gézával sose beszélünk a múltból. Pedig van dossziéja a Történetiben.

Kocsics	Ki volt a megfigyelője?
Aliz	Talán „Római”, Géza nem járt utána sosem. Politikával nem foglalkozott, nem látogatta a dunai „csónakházakat”. Távol tartotta magát.
Kocsics	Inkább evezett volna. Lenne Jászaija.
Aliz	Vagy a Pavijjon-ban saját asztala.
Bella	Római. Szép strand. Meg a lángososok!
Aliz	Te még eheted, még fiatal vagy. Mért nem most vagyok fiatal?

11. jelenet

Csík elindul a pulttól. Kezében pohár konyak. Lassan mindenkiről lemegy a fény, csak őt világítja meg egy fejszék.

Csík

Szerettem Attilát. Nagy vad volt tenyérnyi erdeinkben. A tupírozott hatvanas években. A szűk, foszforos szagú hetvenesekben. Sokan mondták, neki kedvezett a nyolcvanasok divatja, a falra szerelt tükör, a pálmafás tapéta. A távolság illúziója. Maradt a szorongató luk, amiben éltünk, de legalább tágult érdeklődési körünk. Beledagadt lelkünk a korbá, mint egy számmal kisebb cipőbe a láb. De ő viselte. Becsülettel. Zokszó nélkül túrta a megaláztatásokat. Tavasz utca 20. B. lépcsőház, negyedik emelet, 28-as lakás. Tudtuk a helyünk. Minden rendszer lényege a lakcímnnyilvántartásban megmutatkozó fegyelem. A hazád az otthonod. Kinek kegy, kinek büntetés volt a két szoba hall. Egyforma komfortban spicli és megfigyelt, élmunkás és kitelepítése után megtúrt grófi gyerekek. A városi értelmiség népi szöttessel és mángorlóval tiltakozott. A parasztság színes tévével modernizált. Azzal tüntettünk, ami a kezünk ügyébe került. Végül belaktuk kényszerű jelképeink. Utcák, házak. Emeletek. Hiszen lakni csak muszáj! Érdektelenségbe fulladt a nemzeti sors. A paraszt nem elvett földjére, csak a régi mosógépre emlékezett. Veszélytelen, boldog végidők! A tévében láttuk a népi demokráciát leomlani. Akár a kártyavár, összedőlt. Nem tettünk érte semmit. Az apparátus önmagába fáradt bele. Már nem volt dolga velünk. Kire lehetett volna még jobban rájjeszteni? Egyszerű anyagfáradás. Széthullott magától, akár egy elhagyott épület, a romok



Rókus kápolna



Kálvin tér

alá temetve negyven év titkait. És miről tehet egy épület? Bosszút állhatunk rajta az áldozatokért? Megépül párt-ház, stadion, múzeum. És víziókkal és emlékművekkel szemben tehetetlenek vagyunk. Hisz már nincs mire emlékeznünk és nincsenek álmaink. Azt a világot sem a gerendák tartották egyben. Nem illesztések és nem erős acélszerkezet. Csak türelmes várakozás, hogy majd véget ér. Hogy lesz pálmafa a karibi tapéta helyett. Hogy nem tükör kelti a tágas térhatást. És húsz év után még mindig a kivárás szervezi mindennapjaink. Polgárság? Csak felszín alatt a titkos kapzsiság. Alkatrészenként csempészett demokrácia. A kerítésbe kapaszkodva haladtunk előre a mélység felett. Magasnak hittük, ahol vagyunk. S ma meg? Az unatkozók dühe. Történjen végre valami már! Zavartan ácsorgunk, mint az amnéziás, nem emlékezünk nevekre, dátumokra, s lassan eluralkodik rajtunk a tehetetlen harag. Ugyanazok az áramlások a mélyben. Ugyanazok az autókonyvojok. Összetartás a csomópontok között, s mint a háló, szemünk elől vízbe merülnek, és ha egy-egy szál el is szakad, a többi erősebben feszül. *(kiüssza a konyakját)* El kell mondanom a főhadnagynak, amit tudok.

12. jelenet

Csík sietős léptekkel elindul kifelé. Feljön a fény. Herczeg a büfé sarkából nézi.

Herczeg *(maga elé)* Mit tervezel, Te Csík?

Csilla is elindul, elvonul Herczeg előtt, jelentősegteljesen ránéz, biccent.

Herczeg *(kenetteltjesen)* Drágám, rettenetes, ami történt, beleszakad a szívem! *(megöleli)* De ugye tudod, tudod, hogy mindenben veled vagyok?!

Csilla nem válaszol, Herczeg szemébe néz, bólint, elindul kifelé. Közben Kocsics érkezik. Megáll Herczeggel szemben.

Kocsics *(halkan)* Minden rendben? Ez a gyilkosság most igazán nem hiányzott. Változtat valamit a terveken?

Herczeg (zengetve atyai baritonját) Minden a nyomvonalon. Nagyobb a felhajtás, de jót tesz. Aminek ki kell derülnie, így is kiderül. Csak a tűzijáték lesz hatásosabb. Barátom, higgy nekem!

Sötét.

13. jelenet

Nyomozó lép ki az egyik öltözőből. Kezében jegyzetfüzet.

Albert Ha az artériát találta el a kés, hogy nem lett véres a tettes ruházata?

Dr. Zsálya (ő is kijön) Locsolt, mint kertben a friss telektulajdonos. Fogta a fejét, mint egy tömlőt. Tartotta, amíg spriccelt. Látszik a fröccsnyomokon.

Albert Szakember volt? Egy kiképzett gyilkos? Böllér? Hobbi sebész?

Dr. Zsálya Konyíthatott az anatómiához.

Albert Ki lehet ilyen precíz? *(elhallgat, aztán a Doki felé fordul)* Köszönöm, doki, hogy maradtál!

Dr. Zsálya Nem csúszom le, csak a Híradóról. Az asszony megvár. Akármikor is visz haza az autó. Harminc éve bevárjuk egymást. Nem alszunk el, hogy ne beszélénk. *(elmosolyodik)* Téged is mindig kérdez.

Albert Irigyellek.

Dr. Zsálya Keress egy megértő menyecskét! Kigyógyít. Mondjuk Éva?

Albert A bizonyíték raktár vezetője?

Dr. Zsálya Kedves, előzékeny, és tiszta. A raktár, mintha a nappalija lenne, otthonos, meghitt rendben a tárgyak, a kés, a mérge, a pisztoly. Sírig tartó viszony. Minden gondosan listába véve. Hát nem volna jó, ha végre valaki gatyába rázna, megegetne, rendbe szedné az életed is?

Albert Lajstromba vegyen? *(mímelt örülettel)* Vagy inkább valakit végre kinyírni! Komolyan! Heti egy gyilkosságot helyszínelünk. Lelőtte, fejbe vágta. És mindre van valami magyarázat. Nem bírják tovább a színjátékokat. Néha csodálom, ahogy valódi, energikus és ősi természetük fel szabadul.

Dr. Zsálya Fenét, főhadnagyom! Csak megzavarják őket a véletlenek. Van az ismeretlen és vannak ők. A gyilkosság csak interferencia azzal, amire nincs magyarázatuk.

Albert Nem várnak. Cselekednek. Nem félnek elővenni a baltát, hagyni, hogy a karjuk tegye a dolgát. Nem gyávák a valóságot bevallani...

Dr. Zsálya Ezek szerint az a bűdös nagy valóság nem más, mint amire nem tartasz igényt. Amit kidobsz az életedből. Lomtalanításkor a város. Nyomor és szemét. A meggyilkolt áldozatok. Ez a valóság?

Albert Talán lányregény? A világ is csak az ősrobbanás salakja. Ölni kell dokikám, ölni kell!

Dr. Zsálya Erősebb vagy te annál! (*megfogja a csuklóját*) Kicsit szaporá pulzus, szájszárazság, ez felteszem, magas vérnyomás jele, de minden leküzdhető.

Albert Elveszed a kedvem. Pedig most meg tudnám tenni, érzem! Most végre megszabadulhatnék!

Dr. Zsálya (*elmosolyodik*) Épp ezért vagyok veled. A végén még rabul ejt a színház. Gyilkolni? Ha ezek legalább egy hullát láttak volna... nem moralizálnának! Én értelek, de légy türellemmel! Rági gyögcukorkát! Utazz el! Legyél katalógusok hőse. Nem vagy te színész, hogy átélj minden ügyet!

Albert Aha! Van egy cigarettád? (*kiszól a színpalak mögé*) Tóth Csilla jön már? Színházjegyem van az Úristenit! (*rágyújt, Zsályához fordul*) Látod, doki? Indítéka még neki is volt. Mindenki ölni akar.

Lemegy róluk a fény. Jobb oldalon Csilla áll, egy lámpa felülről megvilágítja.

14. jelenet

Csilla Én nagyon szerettem. Már régóta nem úgy... persze... Lelki társ, jó barát volt, mentorom. Tíz éve ismertem meg, egy vidéki bemutató után. (*nevet*) Kicsit berúgattam. Én őt, tizennyolc évesen. Amikor lejárt a szerződése visszajött Pestre. Magával hozott. Egy évig sülvé-főve. Tudja, mit jelent egy lánynak egy igazi férfi? Igaz szerelem volt. (*elsírja magát*) Istenem, olyan jó ember volt mindig...

Feljön a fény a Nyomozóra. Közelebb megy a nőhöz.

Albert Az igaz, hogy válni akart?

Csilla Igaz. De nem ő. Csak én.

Albert Hagyta?

Csilla Jó ember volt, mondom. Nem támasztott akadályt. Ő az álmait élte.

Albert De a végrendeletéből kihúzta. Jól tudom?

Csilla *(hallgat, megint elstrja magát)*

Albert Így minden a magáé. A lakás, a kocsi, vadiúj merci. Nyaraló Zamárdiban.

Csilla *(rendbe szedi magát)* Van felesége?

Albert Elváltam.

Csilla Hm.. Szép a szeme. Szép, szomorú.

Albert *(közelebb lép)* Ki volt? Komoróczy?

Csilla *(megfogja Albert kezét)* Az ember megbotlik néha. Elcsábul. Már túl sok az ígélet. Valami kézzelfogható kell, különben mit ér az élet?

Albert *(hagyja, hogy a nő szorongassa a kezét)* Komoróczy adóságaira kellett a pénz?

Csilla Jó fiú, csak meggondolatlan. Orfeusz-lélek. Nem bír nem visszanézni. Nekem a pénz mindegy. Tudtam, ha válok, nincs kocsi, nincs ház, nincs budai öröklakás. *(közel hajol a Nyomozóhoz)* Oda a jólét! Csak én vagyok, egy szál magam.

Albert *(hosszan nézi, a szájuk majdnem összeér, szenvedélyesen suttognak)* És Komoróczy?

Csilla Ugyan... Az egyik öreg, a másik túl fiatal. *(elmosolyodik)* Meg van kötve a kezem. Calpurniát, a zsarnok asszonyát játszom. *(Albert szemébe néz)* Akár ő is tehetette. Vagy én. Maga. Akárki. *(Sóhajt)* A férjem valamit tervezgetett. Amitől jobb lesz a világ. Mindig ilyen volt. Ilyenek voltak. Cassius és Casca. Testhezálló szerep. Ketten az igazság bajnokai. De mostanában Csíkot is kerülte. Pedig mennyit beszélgettek. Hajnalig. Nem fiatalok, és mégis. Gyönyörűek voltak.

Albert Csík is?

Csilla *(bólint)* De már hetek óta nem. Valami járt a fejében.

Albert Talán tudott valakiről valamit?

Csilla Talán.

Albert Egy volt spiclit leplezett volna le?

Csilla Még az is lehet. Látja. Mind bizonyosságra várunk. És nekem nincs másom, csak a szerelem.

Albert Látták bemenni az öltözőbe a gyilkosság előtt.

Csilla Mindig bementem az uramhoz, ha játszott. Én azt hiszem, maga megérti az asszonyi lelket.
 Albert Maga nem képes boldogtalanul élni.
 Csilla És azt hiszi boldogság a bűn?
 Albert Élt, amikor kijött?
 Csilla A legjobb egészségben.
 Albert Ért az anatómiához?
 Csilla Be tudok kötni egy sebet.

Nézik egymást. Az arcuk egészen közel. Zsálya lép a túloldalon.

Dr. Zsálya Itt van Brutus, ahogy kérted, Antoniusom!

Csilla és Albert elengedik egymást. Feljön a fény. Belép Komoróczy, Albert elindul Zsálya felé.

15. jelenet

Albert Te Zsálya! Én tavasz illatot érzek.
 Dr. Zsálya Orvoscént nem javasolhatnám, de inkább igyál!
 Albert *(Komoróczyhoz)* Üljön le! *(Zsályához, halkán)* Egyre kuszább az ügy. Irigyellek. Pár pontos bemetszés, pár mozdulat, és a véres, maradék szövetből rekonstruálsz a történeteket. Nekem nem áll össze a kép. Féltékenység, bosszú, nyereségvágy? És ez az ügynökvád is. Ha tíz forinttal drágább a kávé, nagyobb botrány van belőle, mintha valakiről kiderül, spicli volt.
 Dr. Zsálya Ugyan, Te mit tennél, ha rólam kiderülne? A legjobb patológus vagyok. Beérnéd egy büntelen kezdővel?
 Albert Nem lennél besúgó.
 Dr. Zsálya Szabadidőmben? Honnan tudod? Nem csak a horgászat lehet jó szórakozás.
 Albert Elvicceled.
 Dr. Zsálya Tehetek mást?
 Albert *(Komoróczyra néz)* Szerinted Brutus? Ő lenne a gyilkos?
 Dr. Zsálya Gyerek még. Úgy vélem, inkább Casca. Megfontolt, higadt férfi. Az ő idejében még volt elsősegély oktatás. Oka is volt ölni, s a teatralitás, ahogy végzett az áldozattal, színeszi hajlamra vall. Jól beszél, eltereli a figyelmedet. Őszinte, azt sem tagadta le, hogy veszekedtek. Van dramaturgiai érzéke is. Ha jobban belegondolok, nem értem, hogy nem lett az állambiztonságnál nagyobb sarzsija?

Albert Mindenki ezt mondja, mintha betanulta volna az egész társulat. Előadás ez, nem nyomozás.

Elindul a másik oldalon álló Komoróczy felé. Komoróczyra feljön a fény.

Albert Hol volt, amikor Egyed művész úrra rátalált az öltöztető?
Komoróczy A folyosón. A büfébe mentem. Ica, a büfés szólt, hogy igyekezzek, mert elfogy a bableves. Tudja, mennyire szeretem.

Albert Bableves.

Komoróczy Igen. Bableves.

Albert Tudta, hogy Egyed művész úr válni akar? Hogy vége...?
Komoróczy Cassius? *(nevet)* Nem. Ugyan, barátom! Csilla akarta beadni a válókeresetet. De Attila nem hagyta... ha jól tudom. Ragaszkodott elvekhez, tárgyakhoz. Az állandóság volt a hobbjia. Kitartani, amíg lehet.

Albert Szereti?

Komoróczy Bocsánat... mire is gondol?

Albert Tóth művésznőt. Szereti?

Komoróczy Igen.

Albert Remek asszony. *(visszagondol az előbbi kihallgatásra, Csillára, talán elérzékenyül)* Le tudna mondani róla?

Komoróczy Soha!

Albert *(kis tűnődő csend után)* Hány éves is?

Komoróczy Huszonöt múltam.

Albert És már Brutus? Semmi harmadik alabárdos.

Komoróczy Kóstolgat? Mire céloz? Hogy Csilla intézte el?

Albert Kijárta Egyednél, javasolja az igazgatónak.

Komoróczy Nem bonyolult ez?

Albert Cassius jól feküdt odafent. És Csillának megtett mindent. Egy darabig.

Komoróczy *(nevet)*

Albert Azt tudja, hogy Tóth Csillát ma délelőtt Egyed művész úr kizárta végrendeletéből?

Komoróczy *(sértetten)* Arra gondol...

Albert Erős nő. Vagy nem lenne képes megölni?

Komoróczy *(meglepetten)* De hiszen szerette!

Albert Fájlalja tán?

Komoróczy Semmi közöm. Szerényen élek. Nem fontos, mit örökölhet.

Albert Nem egzisztenciájáról beszélek. Azt kérdeztem csak
tűnődve, mintegy, fájjalja-e, hogy mint maga is mondta,
szerették egymást?

Komoróczy Fiatalabb vagyok. Előttem a pálya. Mit érdekeljen?

Albert Van valami, ami felvillanyozza? Talán, ha megvilágítaná,
miért maradt a művésznő Egyeddel eddig?

Komoróczy Apakomplexus. Meg a hála. Tudja maga.

Albert *(félre)* Nyegle, mint Akhilleusz. Mosolya tompított fény-
szóró egy szerpentinén. Veszélyes kanyarban előz. *(Komo-
róczyznak)* Megvan a színpadi töre?

Komoróczy Hogyne. Mindenkinek van. *(mutatja)* Tör nélkül össze-
esküvő kalap szart sem ér.

Albert *(nézi, forgatja a kést)* Ilyen. Pontosan ilyen lehet, amivel
leszúrták Egyed művész urat.

Komoróczy Ellátmány, egyforma mind.

Albert Hol van a sálja? Jól állt.

Komoróczy Arab sálban hogy lennék római? Levettem. Tudom is én!

Albert Csíkról mit tud?

Komoróczy *(zavartan)* Nem nagyon foglalkozom vele.

Albert Mégis. Hátha hallott valamit. Tudja, könnyen mennek a
hírek, nyugtatólag hatnak, mint a masszázsolaj.

Komoróczy Zárkózott, visszahúzódó ember. Minket lenéz.

Albert Ne mondja!?

Komoróczy *(nyel egyet, aztán kivágja)* Téglá volt, azt beszélük.
Herczeg mondogatta mindenkinek. Azt mondja, bizo-
nyítani tudja. Nem is értem, mi értelme van? Ma már.
Hogy felhozzuk újra meg újra. Mindenki benne volt, ha
engem kérdez. Ne tegyünk már úgy, mintha nem! Egy
hónapja vegzálják ezzel. Egészen kivan. Én megértem,
hogy nem bírta tovább. Csak azt nem értem, miért nem
Herczeget döfte le.

Albert Ne használja azt a szót, hogy döfte, ha megkérhetem.

Komoróczy Akkor mit mondjak?

Albert Amit csak óhajt. Tehát maga szerint Csík ölte meg.

Komoróczy Hiszen ügynök volt. Ahogy mondják. Nem mintha
zavarna, de az ilyen nem bírja elviselni, hogy demokrácia,
meg szólásszabadság. Nem tudja megemészteni. Nem
vágja. Én békén hagytam volna. Kit érdekel a múlt? Vár-
ható volt, hogy egyszer szakad a cérna. A „bizonyos”.

Albert Elveszi Csillát?

Komoróczy *(meghökken)* Tervezem, igen.

Albert Mert most szabad a pálya.

Komoróczy Ha lejárt a gyász.
Albert Átköltözhet a budai Elíziumba.

Csőndben állnak egymással szemben, amikor belép Zsálya.

Dr. Zsálya Megvan a kés.

Albert Tudjuk, kié?

Dr. Zsálya A leltári szám szerint Csík Mihály kelléke volt.

Komoróczy Ahogyan mondtam.

Dr. Zsálya A maga szemetesében találtuk. A szövegkönyv egyik lap-
jába csomagolva. Harmadik felvonás, első szín, kábé a
jelenet közepe. „Casca: Kéz, szőlj helyettem!”

Komoróczy Az nem lehet. Kérem.

Dr. Zsálya Világbéke. Na az, ami lehetetlen. Megjegyzem, az életsze-
rűség és nem utolsósorban a dramaturgiai okokból, Csík
helyében én is magánál rejtettem volna el.

Albert Te mindenhez értesz?

Dr. Zsálya Egy vérbeli gyilkos ért a dramaturgiához. Ami persze
nem jelenti azt minden esetben, hogy ölni is tudna egy jó
dramaturg. De érti a módját. Hol, mikor, hogyan.
Miként keverje a kártyát. És Csík olvasott ember. Shakes-
peare-t kívülről vágja. Az események látszólag drámai
terv szerint haladnak.

Komoróczy Nem én tettem!

Dr. Zsálya Irodalmilag ma a személyes vallomások korát éljük át.
Nem akar lírai vagy épp tárgyilagosan szuggesztív önvizs-
gálatot tartani? Semmi lázadás? Gyötört gyerekkor?

Albert Kerítse elő valaki ezt a Csíkot! De rögtön!

*Kiáltás hallatszik a színpalak mögül. „Felakasztotta magát! Csík művész úr felakasz-
totta magát!”*

Dr. Zsálya Marika. Két hónap és nyugdíj. Nem irigylem.

Albert Bassza meg! Mi folyik itt?! Fel se ment a függöny, lement
a darab. *(Komoróczyhoz)* Magával még nem végeztem.
Szűkül a kör.

Dr. Zsálya Befeszültél. Gondolj jó magyar borokra. Egy Balla Fekete
lányka jó lesz kiindulónak. ? *(átszellemülten mondja)*
Sötétben ülsz, a szemeid csukva, kezéd a pohár gömbjére
tapad, kiüríted az elméd, az ital helyetted levegőzik.

Albert Húzóra innám. Amilyen állapotban vagyok.

Komoróczy Én akkor csak várjak?

Dr. Zsálya *(Komoróczy vállára teszi a kezét, bólint)* Ez innentől néma
szerep.

16. jelenet

Lemegy róluk a fény, közben a büfé kivilágosodik. Herczeg, Kocsics és Míró állnak a bal oldali sarokban.

Kocsics Mi lesz az üggyel? Rohadék spicli. Az egész társulat sajnálni fogja.
Herczeg Legalább nem tagadhat. Csík a téglá.
Míró Ezt is megúsza.
Kocsics Van bizonyíték?
Herczeg *(bólint)* És tizenegyre asztal a Pavillonban. Tudod, a szokásos. Balra, az ablak alatt. A legjobb! Félretettem neked a Flan-ból. Minden a tervek szerint.

Ica, a büfésnő, előrejön, rámegy a fény, a büfé többi része elsötétedik.

Ica Húsz éve figyellek benneteket. Észre sem vesztek, ha sajog a lábam, ha fáj a fejem. Mindig mosolygok. Nem is mondom, ha bármi bajom van. Értetek élek. Kijártam azt is, hogy előadás után ne kelljen rögtön hazamenni, pedig már rég nem „támogatott műfaj” a beszélgetés. Az igazgatónak nyűg a közösség ebben a „gyárban”. SZMSZ köti az ember kezét. Lement a függöny, mindenki húzzon a vérbe! Rendelet írja elő. Nem baj, Ica tudja a módját. *(kacsint)* Enyém a bérlet, régi gebin. Itt maradok, reggelig néha, a HÉV-et mindig lekésem. Elnézem néha, ha sírtok. Ha nevettek. Töltöm a bort, kenyeret vajazok, ha éhesek vagytok. Ismerem mindenki fejlődését, tudom, ki hogy tikkal, ha nem kapott tapsot. Hogy kit kóstolt be a menedzser igazgató. Ki kivel kavar. Aliznak bejönne Míró, Míró Bellára hajt. Láttam már művésznőt meztelen sírni a sarokban, ismert művészt fetrengeni hányás után. Szerettem mindet. De torkig vagyok már. Betelt a mérték. Gyáván, észrevétlenül éltek. Dolgoztok, pénzetek is van, italra lesz hitel mindig. Mégis! Egymás ellen vagytok. Rémhírek terápiája éltet. Betanult szöveget mantráztok. Zokszó és ellenállás nélkül játsszátok ezt a cézárparódiát.

Sötét

17. jelenet

Feljön a fény a színpad bal oldalára. Az első járás előtt áll mindenki, Albert, Marika, Aliz, Bella, Míró kicsit később érkezik. A takarása felé a nézegetnek. Talán látszik is egy test, annak látszó élettelen tömeg a színpad szélén. Dr. Zsálya kilép a takarásból, lehúzza a gumikesztyűjét, aztán szétnéz, mint egy porondmester.

Dr. Zsálya	Cassius és már Casca is halott. Utóbbi, néhai Csík, fulladás áldozata. A szemem bevérzés. Ha ez kevés, a kötél a nyakban elárul mindent. Már, ha van önök közt amatőr patológus, aki csak szórakozásból, néha belekotnyeleskedne... <i>(körbenéz a színészekén)</i> Naponta leszúrnák egymást, mit vannak megrökönyödve?
Albert	Megnézhetem, mester?
Dr. Zsálya	Látni fogsz zúzódást a jobb öklén, talán védekezett.

Albert kimegy a takarás mögé. Dr. Zsálya a táskájában matat, aztán Albert után megy.

Bella	Öngyilkos lett. Faszom megáll. Csík se bírta tovább? <i>(őszinte fájdalommal)</i> Csórikám, még ezt is takarásban?
Marika	Milyen jó ember volt. <i>(körbenéz)</i> Védekezett. Az ökle véres, a körme felszakadva. A ruhája tépett. Idegenkezűsége utaló nyomok. Ez gyilkosság volt. Nem ölte meg magát. Színpadon pláne nem tette volna. Tisztelte, ahol játszott. <i>(Míróra néz)</i> Nem hittem soha, amit róla mondtok. Hogy ügynök? Krisztus a kereszten. Épp ellenkezőleg. Nagyszerű ember volt, úriember. <i>(félre)</i> Szarháziak.

Hallgatnak

Aliz	Ez akkor annyi. Elmarad. Gézám meg hiába tanult.
Míró	Van, hogy vége a dalnak.
Marika	Popsztár vagy, fiam, nem színész. <i>(kimegy)</i>
Bella	A tanácsait... amiket nekem adott, épp itt, a takarásban, nem feledem. <i>(kiabálva)</i> RIP! RIP! RIP!
Aliz	Gézám is mindig szerette. Istenem... Nyugodj békében Mihály!

Megszólal az utasító.

Igazgató hangja

Gyerekek... *(elcsuklik a hangja)* Fájdalom, gyász és értetlenség... Ne haragudjatok, keressük még a szavakat. Mi történt? Mi történt ma este? Megrendültek és végtelenül magányosak vagyunk. Lesújtott minket a hír. Akármi is történt velünk ma este, bármilyen szörnyűséget is követünk el önmaguk ellen, nézzünk ma este magunkba! Mivé leszünk? Gyerekek! A ma esti előadást természetesen lemondjuk. Ne terjesszük a pletykákat! Kivárjuk a nyomozás végét, hogy méltón emlékezhessünk Csík Mihályra és Egyed Attilára! Jó éjszakát... *(éles, fém hang szakítja félbe utolsó szavait)*

Herczeg érkezik jobbról, lassan előremegy, kinéz a takarásba.

Herczeg

Borzalom! Borzalom! Hogy történhetett? *(Míróra néz, összenéznek)* Bevette magát közénk az ármány. Valahogy megrohasztotta az egész társulatot. Mióta mondom? Valami nincsen rendben a morállal.

Bella

Ki lehetett? Én félek.

Csilla érkezik, csendben megáll a többiek mögött, kissé távolabb.

Herczeg

„Caesar holtának nyíltan okait kívánjuk adni.”

Dr. Zsálya és Albert lép ki a takarásból, utóbbi kezében átlátszó zacskó, benne egy arab mintás szövetdarab.

Dr. Zsálya

Ez Brutus mondata. Ha jól tudom. Arany nagy rajongója vagyok.

Herczeg

Egzakt, Főorvos úr. *(a sálra mutat)* Brutusé. Ahogy a sál is. Ha nem csal a szemem.

Albert

Ezt szorongatta Csík a kezében. Vélhetően a tettesről téphette le. Komoróczyé volna?

Csilla

(elsírja magát) „Koldus ha vész, nem tűn fel üstökös...”

Dr. Zsálya

Calpurnia és Cézár. Második szín, Második felvonás.

Csilla felzokog. Albert a nő mellé lép.

Albert

(Csillához végtelenül érzelmesen) Magától kapta?

Csilla

(sírva) Tőlem. Amikor eldőlt, jöhet a válókereset.

Albert

Sajnálom. Őszintén. *(Megfogja a nő kezét)*

Csilla Ne tegye. Immár gazdag úrinő vagyok. Megérdemlem, ha fáj. *(kibúzza ujjait a férfi tenyeréből)* Amúgy sem lenne már jövőnk...

Albert Nem úgy értettem.

Csilla *(súgva, mert meglátja a közeledő Alizt)* Mi nem érthetjük már máshogyan...

Aliz *(Csillának, odalépve hozzá)* Nyugodj meg, drága! *(magához öleli)* Gézával majd hazaviszünk. Van mindened otthon?

Csilla zokog Aliz vállán.

Albert *(zavartan, kissé talán csalódottan kikiabál a takarásba)* Vegyétek őrizetbe Brutust!

Herczeg *(tragikusan)* Te is, fiam... Komoróczy. Micsoda szörnyű este! Legjobbaink... *(Csillához lép ő is)* Minden rendbe jön, ne aggódj, ki hinné el, hogy két embert megölt?

Dr. Zsálya *(tűnődik kicsit)* Olyan egyszerűnek tűnik. Csíkra gyanakodtam. Övé a kés, amivel öltek. A gyilkos fegyver Komoróczy szemetesében. Csíkot felakasztják. Kezében Komoróczy sálja. Minden mindennel egybevág. Neked nincs ebben semmi fura?

Albert Semmit sem tehetek... A bizonyítékok, az indíték... Minden ellene szól... A rend minősége a jogrend, doktorom!

Dr. Zsálya Majd mondd a fiadnak is. Apja helyett egy hatályos jogszabályt kapott. Csak azért nem találkozta vele, mert a törvény komisz, és nem engedte meg.

Albert Őt hagyd ki, ha kérhetem! Tudod, hogy mindent megteszek.

Dr. Zsálya Épp azért. A fiú csak azt öröklí majd, amit nem rágott pépessé a rossz lelkiismeret. Nyomozz, főhadnagy, nyomozz!

Lassan lemegy róluk a fény. Homályosan látni, ahogy a hullaszállítók felemelik Csík testét, és kiviszik. A többiek nézik. Feljön a fény a büfében, az asztalok között felmosó Icára.

Ica Bizonyíték? *(Mintha az előző monológját folytatná)* Minden a régi. Ez a szék, ez az asztal: a rendszer. Akciósan vetjük, ami most van. A Jófogáson rálicitáltunk. Jó állagú diktatúrám cserélném demokráciára ráfizetéssel. Esetleg eladó azonnal. Ugyanott Gorenje áron alul. Ennyire

futotta. Ugyanabban a rendszerben éltek. Maradt a napi rutin. Húsz év elhallgatásban. Csak most nem visz el senki, ha pofáztok. Húsz évig bíztam abban, hogy jobb lesz. Hogy majd a fiatalabbak. Francot!

Feljön a fény a még mindig szemlélődő társulati tagok mellé belépő Marikára.

Marika 1968-ban a Lenin MGT SZ-ben dolgoztam Szolnokon. Öltöm a csirkét. Csinosnak nem mondható munkaruhámat egy egészen közönséges hétköznapi az öltözőktől a telep bejáratához vezető folyosón a derekam fölé rántotta a művezető. Azt mondta: Megfigyelte drága elvtársnő, hogy milyen nagymértékben apad a nemzetközi kereslet a pipihús iránt...?

Ica Az anyám osztályidegen volt. Nem felvételizhettem. Munkát a Cipőgyárban kaptam, a szalagon. Büszkeségből sem a KISZ-be, sem a pártba nem kértem felvételem. Olyannal nem gazsulálok, aki szerint az apám népnéző gyilkos. A beilleszkedés nehéz volt. Csupa egyszerű ember, tankönyvbe illő, példás proletárok. Én meg az ifjú csinibaba. Szőke, hosszú hajam volt, hamvas a bőröm. Engem akart párttitkár, művezető elvtárs. Nem hagytam magam. Talán az öntudatom volt, amiért végül is befogadtak a brancsba. Becsülni kezdtek. Többüket én is megszerettem. Melósok voltak, nem pártemberek.

Marika Aztán elterjedt rólam, hogy spicli vagyok. A szakszervezeti bizalmi hívott egyszer félre, Tégláné Molnár Györgyi, sohasem felejttem, ő mondta el. Mért vagyok spicli. Szerintük.

Felmegy a fény a közönség felé forduló Alizra.

Aliz Nem vagy párttag, nézett a szemembe. Eleve gyanús körülmény. Szép nő, polgári múlttal, és hab a tortán, hogy pártonkívüli. Hát nem értetted meg a leckét? Alul maradtál az ideológiai harcban? Miféle titkaid vannak? Hogy lettél brigádvezető máshogy? Spiclinek hisznek.

Ica A szemembe nézett, és tudtam, hogy tetszem neki. Mit tehetek a szóbeszéd ellen? Nem vagyok spicli. A szemembe nézett, de nem mondta, konkrétan mire gondol, csak azt súgta: „lépj be a pártba!” Olyan legyél, mint ők. Ha „más” vagy, ne mutasd. Ezután kacsintott. Pártagnak

nem illik besúgni. Ha besúg is, bocsánatos. Lép be a pártba!

Skandálni kezdi.

Lép be a pártba!

Jól keveredj!

Tudd a helyed!

Lép be a pártba!

Aliz és Marika is bekapcsolódik a skandalásba.

Hallgatunk róla!

Ezt teheted.

A gyilkos, a téglá,

megfigyeled majd,

életed része,

a szomszéd, a boltos,

megfigyelőknek

megfigyelője,

tudd a helyed!

De mondd, ki a spicli?

Mondd, ki a tettes?

Mondd, ki a tettes?

Mondd ki, a tettes...

Belevág egy fémcs, kemény hang, amit az első felvonás párbeszédeinek részletei követnek, mintha telefonon át hallanánk, messziről, elhalkulva, míg teljesen el nem sötétedik a színpad.

Első felvonás vége

Második felvonás

A színpad félhomályos, a takarásból szűrődik ki némi fény, és a hangpult munkafénye ég. Herczeg lép ki az első járásból. Lassan középre megy, szertartásosan leveszi kabátját, a hangpult melletti székre teszi.

Herczeg

„A gyáva többször hal meg sír előtt, / A bátor egyszer ízli a halált. / Minden csodák közt, melyeket tudok, / Legrendkívülibbnek találom azt, / Hogy ember félni tud. (...)”

Bal oldalon belép Csendes. Megáll a takarás előtt, beleszív elektromos cigijébe.

Csendes „Legyetek mindvégig türelemmel Rómaiak, hazámiai, barátim, hallgassatok meg ügyem miatt, s legyetek csendesen, hogy meghallhassatok. Higgyetek nekem becsületesemért s legyetek tekintettel becsületem iránt, hogy hihihetetek. Bíráljatok meg bölcsességtek szerint, s ébresszétek fel érzékeiteket, hogy jobban ítélhessetek. Ha valaki van ezen gyülekezetben, szíves barátja Caesarnak, annak mondom, hogy Brutus szeretete Caesar iránt nem csekélyebb, mint az övé. Ha most ezen jó barát kérdezi, miért támadott fel Brutus Caesar ellen? válaszom ez: nem mivel Caesart kevésbbé szeretém, hanem mert Rómát jobban szerettem.” Magánszám, művész úr? Magánszám?

Herczeg *(meglepett)* Kabala. Rossz szokás. Dikció nélkül nem hagyhatom a színpadot. Egy iskolai ünnepségen kezdődött, 56' ósze volt. Azóta, talán ha harmincszor fordult elő velem, hogy előadás elmaradt. Szerencsét hoz, mint premier előtt a köpködés. Már mindenki hazament?

Csendes Minden szokás: megnyugtató. Masszázsolaj. Hazament, dolga végezetlen. Csak mi maradtunk. És? Eddig bejött?

Herczeg A babona? Eddig igen. Talán marhaság, de vén vagyok, már nem változom.

Csendes Semmi sem változik. Meg aztán maguknál egészen ifjan kezdődött ez a „ragaszkodás”... *(legyint)* Minden tragédiánk alapja. Fogjuk az elveket erős marokkal! Jövünk alapja a kigyúrt ideológia.

Herczeg Provokál? Ifjú barátom! *(elmosolyodik)* És maga? Bontás? Vagy pénzes „különmelő”? Fusi. Túl sokat dolgoznak, maguk fiatalok! Nem jut idejük figyelni egymásra se. Aztán panaszkodnak, hogy minden megnyilatkozás visszhangtalan. Nincs, akit érdekel! Csak elássák magukat.

Csendes *(túlozva)* Önző, kapzsi generáció vagyunk!

Herczeg Úgy látja? Nem mennék ilyen messzire.

Csendes Hol a határ, művész úr? Hol a határ?

Herczeg *(legyint)* Nem vagyunk csallhatatlanok mi sem. *(nevet)* De követtük, ki hol tart abban, amit csinál.

Csendes Követték.

Herczeg Közösség máskülönben? Hogyan? Összejártunk...

Csendes Pinceklubos nagy ölelkezések. Faliújságra kipoisztolt örök szerelem. Vintázs fészbúk, neonvilágításban, ugye? Gombostűerdőben a pénteki kultúrest műsora. Penészes fal

előtt penészvirágok. Rockzene, sör, vébéká, ismerkedés. Erre gondol? És obligát figyelemre, persze.

Herczeg Tőlem gúnyolódhat. Fájó szöglet a lelkükben a vének hajdani ifjúsága. Pedig az se volt rosszabb, mint hajórabként görnyedni számítógépek előtt. Nem minden a pénz.

Csendes Nem minden. Figyelni jó volt?

Herczeg Tanultunk belőle.

Csendes Maguk mindenből tanultak. Nemde?

Herczeg *(bosszankodik)* Egészen pontosan mire akar kilyukadni, ifjú barátom? Ez itt az én színpadom...

Csendes *(felkiált)* A maga színpada? A maga színpada? *(felsóhajt, elmosolyodik)* Felnövünk, megöregszünk és a „mi” színpadunk lesz mindenki munkája?

Herczeg *(hosszan nézi Csendest)* Áldott, gyermekkori tisztaság! Kisdetek petíciója. Erről beszélünk? Miért? Nyersnek és egoistának tart, tudom. De azt tudja fiam, sebesre tépett szájjal nem esik már olyan jól a csók? Reumás karral nem úgy ölel az ember? Mire megöregszünk, salakanyaggal teli a test. Bomlófélben. Bemocskolódtunk. Vénen is egykori ártatlanságot, „alázatot” keresni, olcsó csalás. Szomorú bukás jele... Talán kell némi bátorság bevallani, és kell egy élet küzdelme, hogy ki merjem mondani, de igen, és tartson nagyképp bölénynek, ez az ÉN színpadom.

Csendes végigsétál a színpadon Herczeg előtt.

Csendes Ha jól értem, volt egyszer egy naiv és tiszta Herczeg is?

Herczeg Bizonyára.

Csendes Aki „áldozatul esett”. Igaz. Most meg van egy „bölcs”, fáradt bölény. Akit, mint korábban meghurcolt, bátor ellenállót elővezet. Igaz? Aki akadémikusok és miniszterek dolgozószobáiba bejáratos. Díjak és színpadok birto-kosa.

Herczeg S több mint hetven év. Az is van, igen. Munka.

Csendes Egyénisége virágzó oázisa: hetven év. Büszke lehet, hogy megvédte vadászterületét, szemben azzal a naiv kamasz-szal, aki volt. Hogy reumás karral is van ereje az ártatlan-ság ellen küzdeni. Végül is, a természetes kiválasztódás már csak ilyen. Személyiségeink viadala? Kegyetlen csata.

Herczeg *(feláll)* Ha megengedi, most megyek. Nem engedett elját-szani egy régi rutint. Rendben, fiam. A vesémbé látott.

- Köszönöm! De ha nem haragszik, inkább már hazafele venném az irányt.
- Csendes *(nézi, ahogy az öreg ballag kifelé)* Ha jól sejtem, most egy megbántott kamasz távozik. Nem győztes bölény. Menekülünk a konfliktus elől? Kezünket tördeljük?
- Herczeg *(vissza sem néz)* Igaza van! Így mentem haza ifjúkoromban is. Pont így, fiam.
- Csendes *(félhangosan, mintegy magának)* Az anyám elhitte, hogy az ember jó marad, ha akar. És, bár szenvedett eleget, amikor meghalt, jóemberként búcsúzott. Nem hitt sérülések és sebek férfias fétisében. Ki nem állhatta azokat, akik kifordult lélekkel, de melldöngetve, részeg önsajnálásban mutogatják forradásaikat. Küzdelmeik nyomát. Hősies helytállásuk dicstelen tetoválásait. *(Herczeg megtorpan)* Felmentésüket emberi mivoltuk alól. Hetven év?! Két perc is épp eleget bizonyít. *(észreveszi a visszainduló Herczeget)* Mindössze két perc elég, hogy az ember megértse a jellemfejlődés lényegét.
- Herczeg Drámai felismerés. Kissé teátrális, de megveszem. Érdekel.
- Csendes Nocsak! Hát mégis marad? Annyira tehát mégsem sietünk.
- Herczeg Hogyan is lehet két perc alatt többre jutni, mint hetven év alatt?
- Csendes Nézze! Hallott maga is a hírről, miszerint Csík ügynök volt annak idején. Hogyne hallott volna. Mindenki hallotta. Magától.
- Herczeg *(órájára néz)* Eddig értem a két percet. Türelmesen várok.
- Csendes De van, amit nem hallott még maga sem. *(A hangpulthoz lép, elindít egy felvételt. Fémes hang hallatszik először, mint az első felvonás elején, aztán kopogás, majd ajtónyitás hangja.)*
- Csík hangja: Bocs! Bejöhetek?
- Egyed hangja: Gyere! Épp beszélni akartam veled. Megvannak az iratok. Hiánytalanul.
- Csík hangja: Ez nem is lehet igaz! Akkor most...
- Egyed hangja: Akkor most minden kiderül, bizony!

Herczeg zavartan figyeli Csendest. Csendes leállítja a felvételt. Fémes hang hallatszik megint.

Herczeg
Csendes *(kissé idegesen)* Ez micsoda?
Még nem hallgattam végig az egészet. De érdekes lehet.
Nem gondolja?

Herczeg
Csendes Micsoda ez?! A bolondját járatta velem!
(Körbemutat) Jó cucc mi? A hobbiból szakma, szakmából hobbi lett. De nevezzen simán betegnek, ha akar. Mindent lehallgatok. Akarná tudni, miről beszélgetnek most a Gödörben?

Herczeg
Csendes A kocsmában szemközt?
Miről egyeztetnek az igazgatói irodán? Az éjjel-nappali boltban a nepperek hogyan döntik meg Szőke Rozát? Körkapcsolásban a környék. Élő, egyenes minden. Nem volt kis munka, de megérte. Irigykednének rá a belbiztonságiak.

Herczeg
Csendes De hisz ez...
Ja! Törvénytelen. Egy sor jogszabályt sérttek. De van precedensünk az ilyesmire. Egyébként is, nem vette észre, hogy mindenki egyre látványosabban leplezi azt, amit rejtetni kéne? Az a trendi, aki nyilvánvalóan titkolózik. Ha úgy tehet, vannak titkai. Az orrunk elé tolják a szennyest, kiszivároztatnak, megszellőztetnek. Erről tudják, hogy már vagy valaki. Persze, ami valóban titkolnivaló... Régi, szép idők! Mikor még keményen összezárt önmaga körül a rendszer, és nem divatozott.

Herczeg
Csendes *(már elmúlt az idegessége, higgadt)* Fel is veszi.
Naná, hogy persze. Ne is mondja! Már pszichológusnál is jártam vele. De nincs pontos kórisméje. A diagnózis, hogy úgy mondjam: elveszett az igazságba vetett hitem. Mániákusan keresem a megoldást a múltra.

Herczeg
Csendes Elveszett gyerekkor?
Elcseszett. Nem volt apám. A vele vívott háborúskodásban anyám mégis tönkrement. Így ami nem volt, mindent áthatott. Láthatatlan, megfoghatatlan, csak anyám félelméből volt felismerhető. A rettegésből, ami szinte parázslott tekintete vonalában.

Herczeg
Csendes Sajnálom. Borzasztó lehetett. Mitől rettegett?
Szóra sem érdemes. Már nem él. Nekem meg marad a poétikus rekonstrukció. Töredékekből próbálom összerakni a hiányzó életet. Ahogy egy, hogy is mondjam csak, nyomozó?

Herczeg Roppant érdekes. Van több felvétele is? Úgy értem, a ma este elmondhatatlanul sok rejtélyt hozott. Talán kiderül valami lényeges...?

Csendes Kíváncsi rá? Nem volt időm mindet lejátszani. Ez éppen még tegnapi. Az inkriminált összeveszés. A vita Egyed és Csík között. És ahogy gondolja. Mindössze két perc az egész. *(elindítja lejátsszást)*

Herczeg leül, Csendes beleszív e-cigarettájába, és a takarásnak dől. Fémes, éles hang hallatszik a felvétel elején. Lassan minden munkafény lemegy, aztán kialszik előbb a Csendest, majd a Herczeget megvilágító lámpa is, és ahogy a hallott diskurzusban előrehaladunk, teljes lesz a sötét.

Az előbbi hangfelvétel folytatódik.

Csík: És mi van, ha valóban kiderül? Jó az valóban bárkinak?

Egyed: Mit választhatunk?

Csík: Valami változni fog? Két évtizede ebben reménykedünk. Hogy végre valami olyasmi történik, olyasmit teszünk, ami mérhető. Ami alapjaiban javítja ki az előzőek tévedéseit. A mi elhallgatásaink. És sosem. Mit ér egy lelepleződés? A botrány majd leplez másokat. A hír felvilan, mint egy üstökös. És? Írnak róla a lapok. Szigorúan a „mértékadó” orgánumok, egy hónapig. Két hónap múlva jó téma reggel, kávé előtt. Tejjel, mint a müzli. Tápláló kontextusa lesz még egy darabig. És azután?

Egyed: Nincs más választásunk. Ugyan, Mihály! Miben lehetünk biztosak? Mondjuk ki legalább azt, ami biztosan igaz. Tudják meg. Döntsenek arról, hogy kell-e több? Kell-e mást is tennünk, mint azt, hogy a szemükbe vágjuk, hazudtak, hazudnak ma is! Arról helyettük, az emberek helyett mi nem ítélezhetünk, megbocsássanak-e vagy követeljenek bírósági ítéletet. Csak ők, de csak az igazság birtokában lesznek képesek.

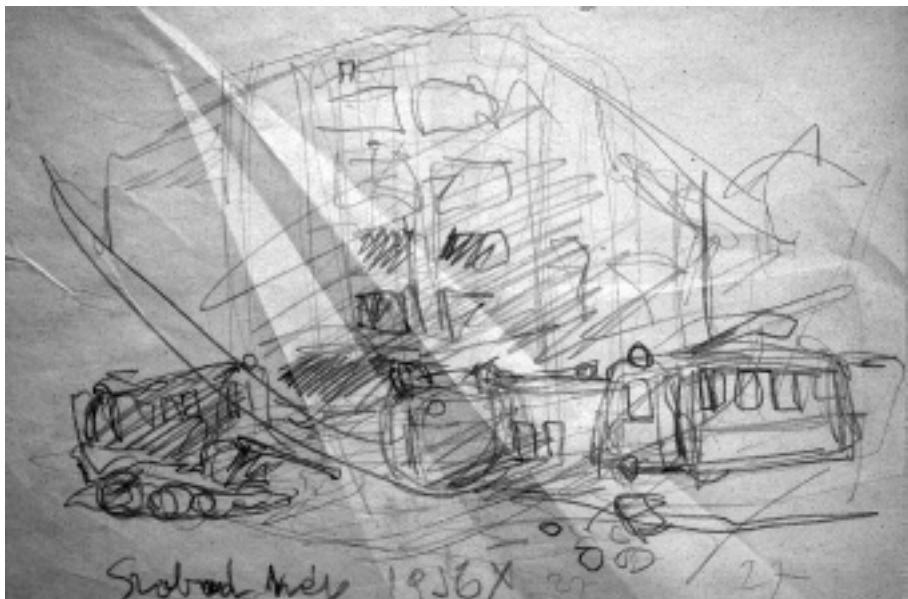
Csík: Igazság? Ami nem érinti őket közvetlenül? Nekik elég, igazság, ha valaki királyi többesben kimondja, együtt érez velük.

Egyed: Legalább kialakul egyféle vita. Diskurzus...

Csík: Korunk útilapuja. Ja! Társadalmi egyeztetés! Vélemények és anticiklonok. Ezzel megyünk világgá mindannyian. Megéri, Attila?



A Körút Andrassy út felé



Szabad Nép

Egyed: Tudod, hogy azt terjesztik rólad, te vagy. És tudod, ki híresztelte el. Egy éve együtt dolgozunk az ügynökön. Inkább elviselnéd, hogy összesúgjanak a hátad mögött? Hogy az működjön tovább, ami az igazságot mindenki számára oly felfoghatóan kicsinnyé teszi?

Csík: Nem vagyok hős. Hiába! A hősokeket felemésztette az a sok tárgyalás, plakátozás.

Egyed: De tudod, hogy Herczeg volt, aki rám dolgozott! Ügynök volt! (*indulatosan*) Kurva állami díjas szpon! Herczeg volt a *háromperhármás*, nem te, Csík! Gyáva vagy. Te egyszerűen gyáva vagy, Mihály!

Csík: A jó... A te jó kurva anyád! (*súlyos tárgy zuhanásacsapódása hallható*)

Egyed: A tiéd!

Fémes hang hallatszik, a felvétel véget ér.

Lassan feljön egy alapfény a színpadra. Herczeg kissé riadtan ül, Csendes már vele szemben guggol, és beleszív elektromos cigarettájába.

Csendes (*negédesen*) Kérünk vizet?

Herczeg Mit akar tőlem?

Csendes (*feláll, a pulthoz megy, feltol egy potmétert, mire egy lámpa élesen belevilágít Herczeg arcába*) Büszke rám?

Herczeg Mit akar velem? Mi a terv?

Csendes Legyen büszke. A betechnikázás remekül működik.

Herczeg Kérek. Igen. Köszönöm.

Csendes Tudod... (*ásványvizet tölt egy pohárba*) Anyám a légynek sem tudott volna ártani soha. Bár erős nő volt. Felvidéki magyar, régi armalista család. Csehszlovák állampolgár. Eleinte még kommunista is. Tudod te, hogy szupererőből ez még egy filmsztárnak is több, mint a sok?

Herczeg Kaphatok vizet?

Lassan lemegy minden fény, csak a Herczeget megvilágító fejjép marad. Csík odaviszi neki a vizet.

Csendes Hány ember kérdezte ezt tőled, Herczeg?

Herczeg (*iszik*) Nem ez volt a dolgom. (*kissé szentimentálisan*) Nem ez volt. Nem vallattam soha.

Csendes Igyál, Herczeg! Igyál csak!

Herczeg Mit akar velem? Kérem...

Csendes

Anyám a hetvenes évek közepén jött Magyarországra az egyetem után. Budapesten talált munkát a Lapkiadó Vállalatnál. Beíró lett egy folyóiratnál. Egy színházi folyóiratnál. Ott találkozott egy férfival, akibe beleszeretett. Anyám nem volt túl komplikált lélek. Hitte, amit mindenki hitének vélt. Ha fúj, fázom, ha süt, izzadok. Talán a tizedik randevún a közeli Vörös Csillag moziba ment a férfival. Mostanában illik kissé megint meghatódni ezen a „vörös csillagon”... Még magam is szeretettel gondolok vissza az utolsó november hetedikéi ünnepségre, amit ott töltöttem el. Senki se érti. Az mindenestre bizonyos, hogy anyám unokabátyja „ellenforradalmi tevékenységért, csempészésért és izgatásért” akkor magyar börtönben ült. Innen kezdődik az én történetem.

Herczeg

Mért meséli ezt?

Csendes

Na, ne viccelj, elvtárs!

Herczeg

Én nem követtem el semmit. Én soha életemben nem ártottam senkinek. Két öreg színész vádaskodása...

Csendes

Fogd be, elvtárs!

Herczeg

Befogom.

Csendes

(*odalép elé, megráncigálja*) Hány emberről adtál információt? Hány barátod árultad el? Hány embert ültetnél ragacsos, műmárvány presszóasztalokhoz, hogy megtudd a „titkaik”?

Herczeg

Eresszen el! Kérem! Vén vagyok már.

Csendes

(*eleresztí Herczeget, beleszív cigarettájába, megnyugszik*) Mindig gyöngé voltál. És mindig gyáva, hogy bevalld.

Herczeg

Meglehet. (*kicsit zihál, zaklatott*) Az életben maradás képessége a tömörítés képessége. Egyszerűsíteni. Mindent a létezés legegyszerűbb szintjén megvalósítani. Redukció. Ezt írják elő az ösztönök.

Csendes

Redukció? (*szembe fordul Herczeggel*) A film után anyámat is meghívta az idegen, egészen Budáig villamosoztak, hogy a Fény presszóban Vermuthot igyanak. A második után zsarolta meg. Megfogta a kezét, talán meg is csókolta, és rámosolygott. Az unokabátyja volt az adu. Az ő sorsára tekintettel kellett jelentenie. Finom játék volt. Szerve, passz, adogatóelőny. Nem is tudta, hogy már terhes velem. Kezded érteni? Innentől kezdve ment tönkre mindenünk. Ezen nem változtatott egy újratemetés. (*meghajtól*) A rehabilitáció... (*végigsétál a színpadon*) És Egyed? Hogy kezdődött? Valamelyik próba után a Nemzetiben?

Még a Főiskolán? Adta magát, hogy rámássz, hiszen bejáratos volt minden szalonba. Leegyszerűsítetted a barátságokat. Ez volna a redukció? A bizonytalanság kiterjesztése mindenkire? Hányan voltak, akikkel ezt tetted?! Nem érezted patkánynak magad?

Herczeg

Megengedi? (*feláll, a fejgép később követi*) Csak önvédelem volt. (*elindul lassan a bal oldali takarás felé*) Talán nem is értheti... Én akkor még szinte gyerek. Választásom alig.

Csendes

Herczeg

Ki ellen védekeztél?

Őszintén felelhetek? (*kitárja karjait*) Magam ellen. Önfeláldozás volt, amit tettem. Áldozat. Csak megpróbáltam kizárni annak esélyét, hogy valódi hibát kövessék el. Hogy szenvtelen maradjak magam is. Vagy fanatikus, aki fegyverrel küzd a szabadságért, amiről álmodik.

Csendes

Herczeg

Fegyverrel?

Tele voltam indulattal. Fiatal voltam. Lázadó. A világot a tenyeremben akartam feltartani a fénybe. Egy szebb jövőt álmodtam. Tenni akartam valami fontosat. De választási lehetőség kevés, nem úgy, mint magának. Nem szerettem az úri kaszinót, ami volt a háború előtt. Bár származásom szerint lehettem volna igazgató, illettanár. Vagy lehettem volna rezignált behódoló, mint a többiek.

Csendes

Herczeg

Lehattél volna gerinces is.

A cselekvő ember nem empatikus. Meggondolatlan, ha valódi változást akar. Áldozatokkal sosem kalkulál.

Csendes

Herczeg

Egyszerűbb volt egy országot túsul ejteni?

(*látszik, hogy egyre magabiztosabb, már nem fél Csendestől*) A tömeg vagy behódol, vagy az utcára megy. Népfölkelés. Szervezkedik. Harcol. Nem akartam több vérontást... Vagy jobb lett volna bárkinak, ha a nyakukba robbantanak egy szállodát, egy koncerttermet, a repteret? Nem. Én nem akartam halottakat. Csak rendet. Jobb, igazságosabb rendet, a háború és a... forradalom után. Feláldoztam magam, hogy béke legyen.

Csendes

Ennyi? (*felnevet*) A forradalmi érzület? Békés átmenet? Filantróp elgyöngülés? (*felnevet*) Ugyanolyan hűvös udvariassággal adtok el földet, mint hitet, gondolatot vagy háborút. Mért rettegték ennyire mindenkitől? Magasabb rendűek vagytok az állandó félelemtől? Jobban dolgozik az agy, ha a testben feszeng a sértett, nyomorgó öntudat?

Herczeg Minden döntés csak szintisza félelem. Ezt meg kell értenie.

Csendes Anyám, ha félt is, tudta, hogy miért kell félni. Képes volt a Fény presszóban két Vermuth után nemet mondani. És viselte, ami jött. Nem is az tette tönkre, hogy tanult ember léte takarítónőként dolgozott tovább, hogy egyedül nevelt, hanem a mindenkire rákényszerített rettegés. Hogy a bizalmatlanság norma lett. Hogy legkisebb döntése is, ahogy mondtad, népgazdasági kérdéssé fajult. Mert munkátok felelősségét egyedül nem viseltétek volna el. Kicsik voltak. Hát megosztottátok félelmeitek terheit. És aki nem félt veletek, az nyilván nem érezte át vívódásaitok, állhatatos munkátok felelősségét. Az pontosan látta aggódó kisszerűségeket. Pontosán tudta, hogy még a bábornak, a nagyszerűnek is veletek együtt kell szorongani, ha élni akar. És a ti félelmeitekhez idomított és lekicsinyített világban fulladozott. Ez volt „béke”. Amit voltál szíves elgondolni és megfigyelés alatt tartani.

Herczeg Megfigyelés? *(megáll, a nézők felé fordul, kitárja karját, mire megvilágosodik a színpad és a nézőtér)* Neked pontosan kell tudnod, micsoda gyönyör átlátni az élet egész hálózatát. Mit jelent tudni, hogy másoknak valódi sorsa van. Nehezen kiválasztott kártyák szerint élt életük, hibás következtetések és rossz döntéseik. Játék! Te mindenkit kihallgatsz, ismered őket, értened kell, hogy az egész csak keresztretjtvény, nem egyéb. Én mindenki szemével látok. Ennyi a bűn, ami nekem felróható. Sosem a magam érdekét nézem, én az egészet látom. Hiánytalanul. Általatok. *(csettint, a fény lemegy, csak az őket megvilágító lámpák égnek)*

Csendes *(ráüvölt)* Ül vissza!

Herczeg *(biccent, talán meg is hajol, elegánsan visszamegy a székhöz, leül, hátradől és keresztbe teszi a lábát. Rágyújt. Kifújja a füstöt.)* Nagyon kérlek, ne tegezz! Hallgass ki. Vádolj. De legalább az alapvető udvariasságot ne hanyagoljuk el.

Csendes Cinizmusod aprólékosan kidolgozott. *(Az arcába kiabál)* Kiket adtál ki? Kikről jelentettél Egyeden kívül?

Herczeg Ne hidd! Semmi gyakorlás. Csak markírozás. Improvizáció. Mint a prágai tavasz.

Csendes Na ne mondd! A helyzet iróniáját is érzékeled? Hogy te vagy a kihallgatott?

Herczeg És? Mit tervezel velem? Megversz? Feladsz? Egy öltözői beszélgetés miatt? A helyzet alapján változott. Nem elég a vád. Vagyis, nem mindenkinek. Megvannak Egyed bizonyítékai? Vagy a csak a szokásos színházi locsogás a magnószalagon?

Csendes Kicsinállak.

Herczeg Mért nem teszed?

Csendes *(Hosszan nézi, nem felel, aztán megfordul, és elindul a másik oldal felé)* Tudod... Az apám egy feltevés. Annak hipotézise, hogy mégiscsak van feladatom. Nem túl nagy, nem is éppen dicső. Hogy életben tartsam anyám emlékeit.

Herczeg Anyád?

Csendes Nem volt munkahely, ahol apám utána ne nyúlt volna valahogy. Még a munkakönyvét sem adta át, már tudták, hogy baj van vele. Minden jellemzés szerint megbízhatatlan alak. Spicli. Bomlasztó egyén. Megszégyenítette ahol lehet. Jó asszony volt... Ezt kapta velem. Két Vermuth és egy kefézés után. *(elindul Herczeg felé)* Lehet, hogy mégis feljelentelek! *(előveszi a mobilját)*

Herczeg Tedd! Micsoda régi rutin. Vicék és kövér gazdasszonyok módszere. De jó. Kiderül, ügynök voltam. Na és? Történik valami? Az országnak lesz egy rovott múltú Kossuth-díjasa. Gyógyírt jelent? Engesztelést?

Csendes Igazságot.

Herczeg Igazságot? Látod, most büszke vagyok. *(elismerően mosolyog)* Pont olyannak látlak, mint egykor magamat. *(Csendes kinyomja a telefont)* Egy büszke, állhatatos, erős... Idealista.

Csendes Nem... Én nem! *(tehetetlenül áll)* Nem vagyok olyan...

Herczeg Az elszántság a tekintetemben. A gyanú! Hogy valami rosszul működik.

Csendes Én nem vagyok olyan, mint Te!

Herczeg És tudod mit? Megtisztelve érzem magam. Belátom, sokat hibáztam. De nem gondoltam volna, hogy bármikor olyan fontos leszek, amilyené most te teszel. Sosem voltam még ennyire érdekes senkinek. Lear-ként nem voltam soha ekkora. Szinte vágyom rá, hogy újságban lássam viszont magam és a vádjaid. Öreg bohóc vagyok, és rám már alig valaki figyel.

Csendes Nem vagyunk hasonlók! Tudod, te milyen vagy? Mint amikor vonzó nő után lépsz be az egyetlen mosdóba. A

	levegőben összekeveredik a csábító parfüm és a szarszag. Simulékony vagy, mint egy ünnepi beszéd. De belebuksz ebbe...
Herczeg	Hidd el, pontosan látom a dolgok menetét. Nyilván lesz, aki börtönbe küldene. De a nép szereti érzékeltetni, hogy hatalma van. S a megbocsátás az egyetlen, amivel ez demonstrálható.
Csendes	Hátha mégse! Lesz, aki nem tudott felejteni. Aki a bíróságon ellened tanúskodik.
Herczeg	Nézd, az meg éppolyan, mint te vagy én. Retteg attól, hogy a dolgok nélküle is működnek valahogy. Ő közénk való. Tettek és elvek embere. Én is csak bizonyítani akartam, ő is, te is. Egy jobb világ reményében használunk néha kifogásolható eszközöket. Azok érdekében, akik képesek felejteni és megbocsátani. Nélkülünk védtelenek. És mi ezt pontosan tudjuk. Mi, akik egyben és hiánytalanul látjuk az igazságért vívott nemes küzdelmüket. Ezért figyeljük őket. Ezért a lehallgatás. Féltő aggodás és önfeláldozás. Csak mi emlékeztethetjük őket, hogy még nem minden tökéletes. Nélkülünk olyanok lennének, mint egy amnéziás.
Csendes	(<i>elkeseredetten</i>) Százvezrek haláláért vagy felelős!
Herczeg	Micsoda grandiózus szavak! Kárpátok mondatokból! Százvezrek. És én ellenük? Minket összekötnek ismereteink és szándékaink. Ők meg csak gyilkolják egymást. A haragban, a békétlenségben nyer értelmet az életük. A feloldozást nekünk köszönhetik.
Csendes	Neked nincs lelkiismereted.
Herczeg	Ennyit tudsz mondani? Nem vagy te átlagos, ne számítsd magad az <i>átlag</i> közé. Ne építs demagóg fordulatokra, csak ha velük beszélsz. Magunk közt vagyunk. Az egész arról szól, hogy a tömeg mindig szeretne csöndesnek látszani. Fegyelmezettnek. Méltóságtelinek. Nem jók, de a <i>jóság</i> látszata az egyetlen, ami számukra elérhető. Állatmentés, adakozás, egy százalék. Mi vagyunk az az egy százalék. Akik tudják, nem ezen múlik a jövő. Hogy neked vagy nekem van-e igazam, nekik lényegtelen. Az a kérdés, kinek a gazságát képesek többen megbocsátani.
Csendes	Akkor sem hagyhatom annyiban. Lebecsülöd az embert, mert nem ismered. Számodra csak célszemély, tereptárgy betechnikázható lakás. És itt is csak kiszolgáló személyezteted. Öltöztető, kellékes, büfé.

Herczeg Igaz, rettentő alak vagyok. Méltányolom. Na! Jelents fel! Légy kiszivárogtató. Puszták Snowden-e. Ugyanazt kell majd lejátszanod velem, amivel vádolni fogsz. (*megint rágyújt*) Meséltél anyádról. Jobb idők járnak. Kár, hogy nem érte meg.

Csendes Négy éve ment el. Egy életen át menekült a szegény, a gyanú és a megaláztatás elől. Neki fogadtam meg, hogy ha él, megbosszulom.

Herczeg Így persze minden helyére kerül. Ha rájössz, ki az apád. És ha még él... egyáltalán. Nemes indulat! És persze... őszinte sajnálatom! Nem is szabad megbocsátani soha!

Csendes Ne hogy azt hidd, megúszod ennyivel!

Herczeg Nem, hát persze, nem hiszem. (*elmosolyodik*) Tényleg felvettél mindent, ami történt velünk? Akkor hallgassuk tovább! Már élvezem.

Csendes nem válaszol, csak elindítja a következő felvételt. Fémes hang hallatszik, és mintha feszültség-ingadozás lenne, vibrálva kialszanak a fények.

Ajtónyitódás hangja hallatszik, majd Marika, az öltöztető elhaló hadarása.

Marika: Rögtön hozom, művész úr! Azt sem tudom, hol áll a fejem. Az előbb elment az áram, Jenő meg az alagsorban, nekem kellett fázisceruzával kimérnem, melyik áramkörben van a hiba. Még jó, hogy a világosítók igen lelkiismeretesek, legalább a dimmerekre nincs gondom soha.

Hallatszik, hogy belép valaki

Egyed: Te vagy, András?

Herczeg: Nézz a tükrödbe. Megtudod.

Egyed: Anélkül is. Így bejönni csak te tudsz. Figyelemfelhívóan észrevétlenül.

Herczeg: Szakma.

Egyed: Tüntető szerénység. Színpadon is. Sosem mész a közepébe. Ahol a cselekmény zajlik. Távol a tömegtől. A többség nem érti. Cézár mit akar? Ezért mindenki téged figyel.

Herczeg: Most udvarolsz? Csak fortélyok. Te is tudod.

Egyed: A mágikus jelenlét a jelen nem levés.

Herczeg: Meglapulni a fényben.

Egyed: S mi járatban? Összemandanád a szöveget?

Herczeg: Hallom kitálalsz.

Egyed: Parancsolsz?

Herczeg: Ugyan már, Attila! Ne járjunk felesleges köröket. Gondoltad, hogy épp én nem tudom meg, mit tervezel?

Egyed: Nem voltak illúzióim. Hogy tudtad meg?

Herczeg: Szakma.

Egyed: Vagy úgy. És mióta is? Mikor írtál alá nekik? Tudom, de... Tőled szeretném hallani.

Herczeg: Emlékszel az Otellóra a főiskolán? A büfében ültünk. A nap ragyogott a Rákóczi úton. Azt mondtam, megvan. Te azt hitted, a szerepnek örülsz. Apád pálinkájával ünnepeltél. Örültél neki. Bár elmondhattam volna, hogy mire koccintunk mi ketten, akkor délután.

Egyed: Kellemes emlék. Május volt. És mondd, csak szakmai kíváncsiság vitt?

Herczeg: Jobbá akartam tenni a világot. És mellesleg, igen. Érdekes játék volt két figurát alakítani.

Egyed: Tönkre foglak tenni, tudod?

Herczeg: Tönkre. Tudom. Minden szerepet megkaptál. Díjat is. Mögötted voltam, ahol csak lehet. Én nem ártottam neked. Segítettelek.

Egyed: Igen. Ezt el is hiszem. Hogy valahol lojális akartál maradni ahhoz, akiről azt hitted, én vagyok.

Herczeg: A barátod voltam.

Egyed: Már nem. Attól a pillanattól nem voltam ugyanaz. Ahogy senki sem, akiről jelentettetek.

Herczeg: Megtagadod, ami volt. A próbákat, a közös berúgásokat a Platán teraszán? Hogy együtt felhívtuk azt a kritikust, aki rólad, Attila, rólad rosszat írt, és megfenyegettük, hogy a párközpont helyesbítést akar?!

Egyed: Igen, akkoriban úgy tűnhetett, barátok vagyunk.

Herczeg: *(kiabálva)* De hiszen a barátod voltam! Az egyetlen barátod, aki segített neked!

Egyed: Igazából már nem lehettem az. Tükörben láttál. Tükörnek mutattad magad.

Herczeg: Elég!

Ütés hangja hallatszik, reccsen a csont, Egyed felkiált

Herczeg: *(elvakultan)* A barátod voltam! A barátod!

Egyed: *(nyögve)* Megörültél?

Herczeg: A barátod voltam! Nem veheted el tőlem a barátságodat!

*Éles hangot hallani, ahogy egy tört kihúznak hüvelyéből,
felborul egy szék, aztán csak Egyed kiáltása és börgése, amíg
a felvétel hallható.*

*Nagyon lassan úszik fel a fény. Herczeg hanyag tartással, keresztbe tett lábbal ül.
Hosszan hallgatnak.*

Herczeg	Nos! Ezek szerint öltem is. Nyomás okod van feljelenteni. Mire vársz?
Csendes	Megölted Egyedet.
Herczeg	Nem hagyott más választást.
Csendes	A barátod volt.
Herczeg	Hiú alak volt. Izzadtan igyekezett fontossá tenni magát. Érdekessé is vált volna pár hónapig. Rólunk beszéltek volna újra! Megint mi, ketten, ahogy annak idején, Jágó és Otelló. Bearanyozhatta volna pályánk utolsó napjait. De csak magának akarta a címlapot.
Csendes	Nem hagysz magadnak egérutat. Bocsánatot kérhettél volna. Legalább. De te megölted.
Herczeg	„A legjobb tudásom szerint igyekeztem... Nem kérek bocsánatot. Kitől kellene...?” Tőlük? Nekik most jól jön a múlt. Gerincességük bizonyítéka csak én vagyok. Hogy valaha tiltottak voltak. Hogy nem tűrték a támogatást. <i>(nevet)</i> Tudod mi volt a téma? A nők. Meg, hogy kinek van csempészett farmere. Ezek! <i>(legyint)</i> Nem voltak elveik soha.
Csendes	Kissé elbizakodtál.
Herczeg	Gondolod? Telefonálj már! Könyörögni kell?
Csendes	Ne kapkodjuk el. Ez új helyzet. Kérhetnék tőled bármit.
Herczeg	Helyes. Kérj! <i>(feláll, ezzel teljes fénybe borul a színpad eleje, s amerre megy, kigyúlnak a reflektorok)</i> Nincs mit védened. Ezért nem érdemes bekeményíteni. Kopott széksorok. Háromszáz néző esténként, úgy-ahogy. Fénye vesztett tükör, alumíniumból esztergált ál barokk keret. Független helyett mindig csak sötét, akusztika híján hang-erő. Szöveg helyett átértelmezés. A hátsó színpadon romok. Díszlet? A pusztulás sivár képe elég. Mit kérsz? Szeretnéd tudni, milyen Színházban játszani? Beosztást? Garantált hitelt? Kérj! Megkapod.
Csendes	Vagy gyilkosként ítélnék el...
Herczeg	Amit csak akarsz.
Csendes	Vagy ügynökmúltad lesz napi hír.

Herczeg Nehéz kérdés.
Csendes A kettő együtt túl erős. Kioltja egyik a másikat.
Herczeg Hát nem ezt mondogatom? (*megáll az immár fényárban álló színpad közepén, kitárja karjait*) Felejtsük el! Bármit megkaphatsz, bármit, amiről csak álmodni mersz!

Csendes Bármit?
Herczeg Bármit.
Csendes Vedd le a zakód!

Herczeg leveszi.
Csendes Gyere ide!
Herczeg előzékeny mosollyal odamegy a hangpulthoz
Csendes Ülj le! Ülj már le, ne nézz! (*sorban lekapcsolja a lámpákat, egyetlen marad égve, aminek fényében ketten állnak*) Azt kérem, írd le mindent, amit elkövettél. A besúgottakat. A kivallatottakat. A megzsaroltakat. A félelemben tartottakat.

Herczeg Ezt nem tehetem.
Csendes (*elővesz egy revolvért*) Itt a papír, a toll. Láss neki!
Herczeg Lehetetlent kérsz. Nem áll hatalmamban. Azt megtehetem, hogy bevallom, leszúrtam Egyedet. Mire mész vele? Te nem egy gyilkoson akarsz bosszút állni, hanem a fél huszadik századon. És én nem vallhatok a fél huszadik század helyett. Ez már történelem.

Csendes Van benne elgondolás. A legjobb lenne, ha lelőnélek.
Herczeg A szívemből beszélsz. (*feláll*) Lőj!
Csendes Viszont azzal jelentéktelenné tenném azt, amiért meghalt Egyed. Ül vissza!

Herczeg (*visszaül*) Gondolod, amúgy elneveznek róla egy közterületet? Meg kéne tanulnod elengedni a stresszt. Én tudom, hogy mi értenénk egymást, ha nem feszülnél be mindig annyira. Most is rám szegezted a pisztolyod. Honnan van? És hogyan tartod? Ez nem petrencés rúd. Egyáltalán, golyó a csőben? Vagy nekiállsz a závarzáttal bíbelődni, mielőtt?

Csendes Egyszer anyámtól... A Várban sétáltunk iskola után... Megkérdeztem, miért nem tud megbocsátani. A Hadtörténetibe akartam menni. Az ember képzeletét megmozgatja, hogy milyen ötletes módokon lehet sürgetni a halált.

Herczeg Tudod mi volt mindig is a legnehezebb? A meséitek. Sűrű, bő szaft a csekélyke lényeg körül. Végighallgatni minden alkalommal maga a kínszenvedés. A jelentésben

- vissszaidézni a pedig gyakorlatilag lehetetlen küldetés. El sem tudom mondani, milyen unalmas volt néha a „megfigyelés”.
- Csendes Lenéztem a Déli pályaudvarra, és arra gondoltam, valamelyik vagonban ott az apám. Szerettem a budai hegyeket. Onnan rálátni a városra. És a városban valahol ott volt biztosan.
- Herczeg Magasles taktika. A várost szektorokra osztani. Szűkíteni a kört. Kiszúrni, és messziről, távcsővel követni a célszemélyt.
- Csendes Azt mondta, már régen megbocsátott. Megbocsátott, amikor megszülettem. Jó asszony volt! És én épp emiatt nem hagytam annyiban. A megbocsátást nem lehet megbocsátani. Csak elfogadni. Ha lett volna apám, és neki én is megbocsáthatok, talán. De így csak a város távoli képe maradt nekem. És benne egy csomó idegen, gyanús alak.
- Herczeg *(felkiált)* Dönts már, az Istenért! Lőj le vagy telefonálj!
- Csendes Van még egy felvételem.
- Herczeg Nem apróztad el.
- Csendes Huszonegyedik század! Magától dolgozik.
- Herczeg Kezdem sajnálni, hogy nem most vagyok fiatal.
- Csendes Ez Egyed halála után készült az időköd szerint. Talán ezen is hallható lesz.
- Herczeg *(vállat von)* Megfigyeltnek lenni végül is kivételes.

Csendes elindítja a felvételt, de most nem sötétül el a színpad. Csendes mintegy lejárja a színpadon, ami hallható.

Léptek zaja hallatszik (Csendes a takarás felé siet) Távoli nyikorgás hangja. (Csendes megtorpan)

Herczeg: Mit tervezel?

Csík: Eressz!

Herczeg: Nem teheted! Már késő. Már mindenhez túl késő.

Csík: Ez nem mehet így tovább!

Herczeg: Félted a bőröd, mi?

Csík: El kell mondanom! Te mindenkit belekeversz.

Herczeg: Meg kell értened, hogy ezt nem hagyhatom. Nem derülhet ki. Elemi érdek, hogy a híresztelések ne nyerjenek igazolást. Amíg a pletyka él, él az igazságba vetett remény.

Csík: Ezt, mint „hazafi” mondod.

Herczeg: Istenem, hogy tudtok dobálózni ezekkel a szavakkal meg idézőjelekkel. Toleráns, hazafi, áruló. Ahogy fuldokló kapkod a levegő után.

Csík: A fiadnak is ezt mondd?

Herczeg: Hát ezt is kiderítettétek.

Csík: Hogy Csendes, ez a jólelkű hangmérnök a fiad? Mindent tudunk, és megtudja az egész társulat...

Csendes lassan megfordul, a pisztolyt Herczegre szegezi.

Herczeg: Nem, azt már nem, drága barátom! Nem! A fiamat nem hagyom, nem hagyom, hogy belekevered!

Drót pendülés hallatszik, aztán Csík hörgése, kapálódzása.

Csendes némán áll a járás előtt, láthatóan nincs magánál. Herczeg rágyújt egy cigarettára.

Herczeg

És már azt hittük, nem lesz fordulat. *(feláll)* Kétkörös lemaradás, fiam. Már a rajtod rosszul sikerült. Én mondtam, hogy dönts! Hogy tegyél valamit végre. De te meg a morál, két jó pajtás! Elcsatangoltatok. Na, akkor már tudjuk, hogy Csíkot is én tettem el láb alól. Hogy én vagyok az apád, akit annyira keresel. Hogy anyád életét is én keserítettem, amíg lehetett. Az egyetlen volt, aki nem hagyta magát. Az egyetlen, akit igazán szerettem. Azok közül, akiknek irányítani igyekeztem az életét. Jó asszony volt. Erős. Megtagadott. És ott, a Fény presszóban, a Mártírok útja elején, azt a pár randevút, azt a kevés hitet is elvette tőlem, hogy az önfeláldozáson túl lehet saját életem. Kicsi, huzatos, szűk és dohos önálló döntéseim. Mint bárkinék. Ne állj már úgy, mint utcai performansz a sarkon! Flash mob helyett gyilkolj! Öld meg apád! *(nézi Csendest)* Na! Azt hiszed, nem tudtam, hogy ez lesz? Nézzük csak! Hány éve játszom nagyobb-nál nagyobb szerepeket? Ötven, hatvan, hetven? Csak Cézár négyszer voltam. Már az első felvétel után tudtam, hogy nagyszerű leleplezésed terve romba dönthető. *(karikírozza Csendest)* Gyilkos? Vagy ügynök? Gyilkos? Ügynök? Az erkölcs schengeni határai. Száguld szerteszét. Te pedig az örök tépelődésbe számúztad magad.

Jobb oldalon belép Csilla. Döbbsenten megáll, aztán Herczeg intésére félénken elindul a színpad belseje felé.

Herczeg A dupla özvegy. Bravúros cselszövő. Drágám! A Pavillon-ban az asztal. Amolyan halotti tor. Adél, Míró, Kocsics. Ha akarod, a nyomozód is hozhatod. *(Csendesre néz)* Vele ne törődj. Még igen sok dolga van.

Csilla *(szörnyülködve nézi a pisztolyt)* A fényképekért jöttem.

Herczeg A fényképekért.

Csilla *(elszántan)* Komoróczyra vallottam. A sálját Csík kezébe adtam. Kérem a fényképeket.

Herczeg Csak nem gondolod, hogy?! Ugyan! Ugyan. Szerettem azokat a képeidet. *(elindul a hangpult felé, kiveszi a CD-t vagy pendrive-ot)* Annyira sajnálom, fiam, hogy ez a világ belőled felmosórongyot csinált. Barátod, nőd nincs. Csak a „hobbid” érdekel. Egy rögeszmében élsz. Végtelenül együtt érzek veled.

Csendes *(mint, aki álomból ébred, nehezen, száraz hangon beszél)* Amióta az eszemet tudom, állandóan résen vagyok. Én kerestelek, de végig, mintha engem figyeltek volna. Füg-gővé lettem ettől a tudattól. Azért kezdtem a „lehallgatá-sokat”. Elterelte a figyelmem mások élete. Így is. Alig alszom. Nyugtatókat szedek. És már gyűlölni se tudlak. Te nem vagy az apám.

Csilla Az apád?

Herczeg Persze, hogy nem. Az apád egy feltevés. Te mondtad. *(Csillának)* Talán idegösszeomlás. Nem kéne orvos? Ilyenkor jobb, ha megértőnek mutatjuk magunk.

Csendes Nem vagy. Nem vagy, csak Cézár, és Cézár halott! *(elsüti a pisztolyt, Herczeg összeesik, Csilla sikítva odarohan)*

A Nyomozó rohan be jobb oldali takarásból. Meglátja Csendest, aki még mindig maga elé tartja fegyvert. Lassan az övéhez nyúl, előveszi a saját pisztolyát.

Albert Tegye le! Lassan tegye le a fegyvert!

Csendes Nem vagy az apám! Cézár halott! *(a fegyvert célra tartja, megmozdítja, mintha a Nyomozó felé, aztán tüzel)*

A Nyomozó is rálő a fiúra. Csendes összeesik. A Nyomozó odarohan a holttesthez.

Albert Sosem lesz vége?

Herczeg *(lassan felül, a vállán lövés nyoma)* Addig arat a halál, amíg valaki mindenki életének nem tud megbocsátani. Azt mondják.

Csilla *(odaszalad a Nyomozóhoz)* Jól vagy?

Albert Épp téged kerestelek.

Csilla Engem? Tudtam, hogy még ma visszajössz.

Herczeg Micsoda szörnyű éjszaka.

Albert Mi történt itt egyáltalán?

Marika lép be a bal oldali járásból, majd belebotlik Csendes testébe. Felkiált.

Marika Édes Istenem! Lőtt seb. Bemeneti nyílás a mellkason.

Herczeg Ez a fiú, felhasználva a színházi technikát, pro forma a közvagyon, mindenkit lehallgatott. Abban élvezkedett. Figyelte, felvette az életünk. A mindennapjaink. A szerelmeink. A gyötrődéseink. Beteg, nagyon beteg volt szegény.

Marika Azonnal meghalt. Pontosan szíven találta.

Csilla Be volt gyógyszerelve. Mondta. *(Nyomozóhoz)* Köszönöm!

Albert *(Csillához)* Szerettem volna meginni egy italt. Csak egyetlenegy.

Herczeg Rájöttem az egészsre. Tudjátok, van ez a szokásom. Hogy ha el is marad, én akkor is. Itt volt a színpadon. Épp azt hallgatta, ahogy Bella és az az új stúdiós fiú... Felelősségre vontam. Összevesztünk. Csilla már akkor érkezett, amikor fegyverrel fenyegetett.

Albert előveszi a telefonját, telefonál.

Csilla Megvárlak.

Marika Szegény fiú! Hogy mehetett így tönkre?

Ica lép be a jobb oldalon.

Ica Húsz éve figyellek benneteket. Észre sem vesztek, ha sajog a lábam, ha fáj a fejem. Az anyám osztályidegen volt. Nem felvételizhettem. Munkát a Cipőgyárban kaptam, a szalagon. Mindig mosolygok. Nem is mondom, ha bármi bajom van. Értetek élek. Kijártam azt is, hogy előadás után ne kelljen rögtön hazamenni. És tessék! Hogy majd a fiatalabbak. Francot!

Ica

A szemembe nézett, és tudtam, hogy tetszem neki. Mit tehettek a szóbeszéd ellen? Hogy én náci? Hogy én liberális? Nem vagyok semmi, úgy élek, nulla vagyok. A szemembe nézett, de nem mondta, konkrétan mire gondol, csak azt súgta: „lépj be közénk!” Olyan legyél, mint mi. Ha „más” vagy, ne mutasd. Ezután kacsintott. Nekünk nem illik „kilógni”. Lépj be közénk!

Skandálni kezdi.

Lépj be közénk!

És jól keveredj!

Tudd a helyed!

Lépj be közénk!

Aliz és Marika is bekapcsolódik a skandalásba. Közben megérkeznek a helyszínelők, a hullaszállítók, munkához látnak. Csilla átöleli Albertet, Albert megcsókolja Csilla homlokát. Dr. Zsálya feláll, a színpad széléhez sétál. Úgy mondja a hullaszállítóknak.

Dr. Zsálya

Kétféle igazság van. A morális és az empirikus. És ez mindkét szempontból halott. Elszállunk, mint pezsgősdugó az ünneplő tömeg felett.

Női kórus

Mi hallgatunk rólad!

Ezt teheted.

A gyilkos, a téglá,

megfigyeled majd,

életed része,

a szomszéd, a boltos,

megfigyelőknek

megfigyelője,

tudd a helyed!

De mondd, ki a spicli?

Mondd, ki vagyunk mi?

Mondd, ki a tettes?

Mondd, ki a tettes?

Mondd ki, a tettes...

Lassan minden elsötétedik. Csend.

Vége



Jancsek Antal festőművész

1956-os képsorozata

Az 1956-os forradalom képzőművészeti alkotásai között számos sorozatot ismerünk, ám Jancsek Antalé most kerül először nyilvánosságra. Az ő neve és művei (csendéletek, táj- és portré-kompozíciók) föl-fölbukkannak a hazai műkereskedelemben, de a nemzetközi sajtó legfontosabbként az 1938-as milánói kiállítását emeli ki (Amsterdam Times, 1982. szeptember-október). Jancsek Antal (1907–1985) festőművész először Podolini-Volkman Artúr magániskolájában, majd a Képzőművészeti Főiskolán tanult Glatz Oszkár, Dudits Andor és Vaszary János mellett. Itthon és külföldön 1931-től szerepelt, ezek sorában utolsó magyar-országi tárlatát Budapesten, az Iskola Galériában rendezték meg 1980-ban. A számos európai országban dolgozó művész alkotásai külföldi képtárakban és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében is megtalálhatók.

Jancsek Adrien festőművész, Jancsek Antal leánya (e művek közlését is neki köszönjük meg) így idézte föl e képsorozat születését: „Az összes munkája a forradalom idején készült. Ezek a művei nem segítették a karrierjét, 'csak' az életét tette kockára velük. Egyik fülének a hallását elveszítette a mellette becsapódó lövedék miatt, és pár méterre a légnyomás elrepítette. A forradalomban az utcákon, tereken, a házak kapualjába behúzódva dolgozott”. A forradalom helyszínei és történései egy részének hiteles krónikásának mutatják a művek Jancsek Antalt. Kép-párokat igyekezett fogalmazni. Rajzai a helyszíneken készült fölvételek, a látottak gyors megörögzítései (leánya szerint a testi épségét is veszélyeztetve), majd ezeket azután a műteremben olajképeken is földolgozta, véglegesítette. Rajz-festmény kép-párjai: Széna tér, Rókus kápolna, Kálvin tér, a Nagykörút több részlete. Az Astoriánál, az Ady Mozinál és a Szabad Nép Székháznál rögzített vázlatait nem fejlesztette festményekké, ám a közel húsz darabos sorozata így is a forradalom helyszíneit dokumentum- és művészi értékűen, expresszíven tárja elénk. Jancsek Antal rajz-festmény sorozata Amberg József, András Tibor, Borsos Miklós, Gebhardt Béla és mások, bizonyosan az események zajlásában, a forradalom egyidejűségében fogant rajz sorozataikhoz kapcsolódnak, azokat teszik teljes körűvé, 1956 Képtárát hiteles művekkel gazdagítják.